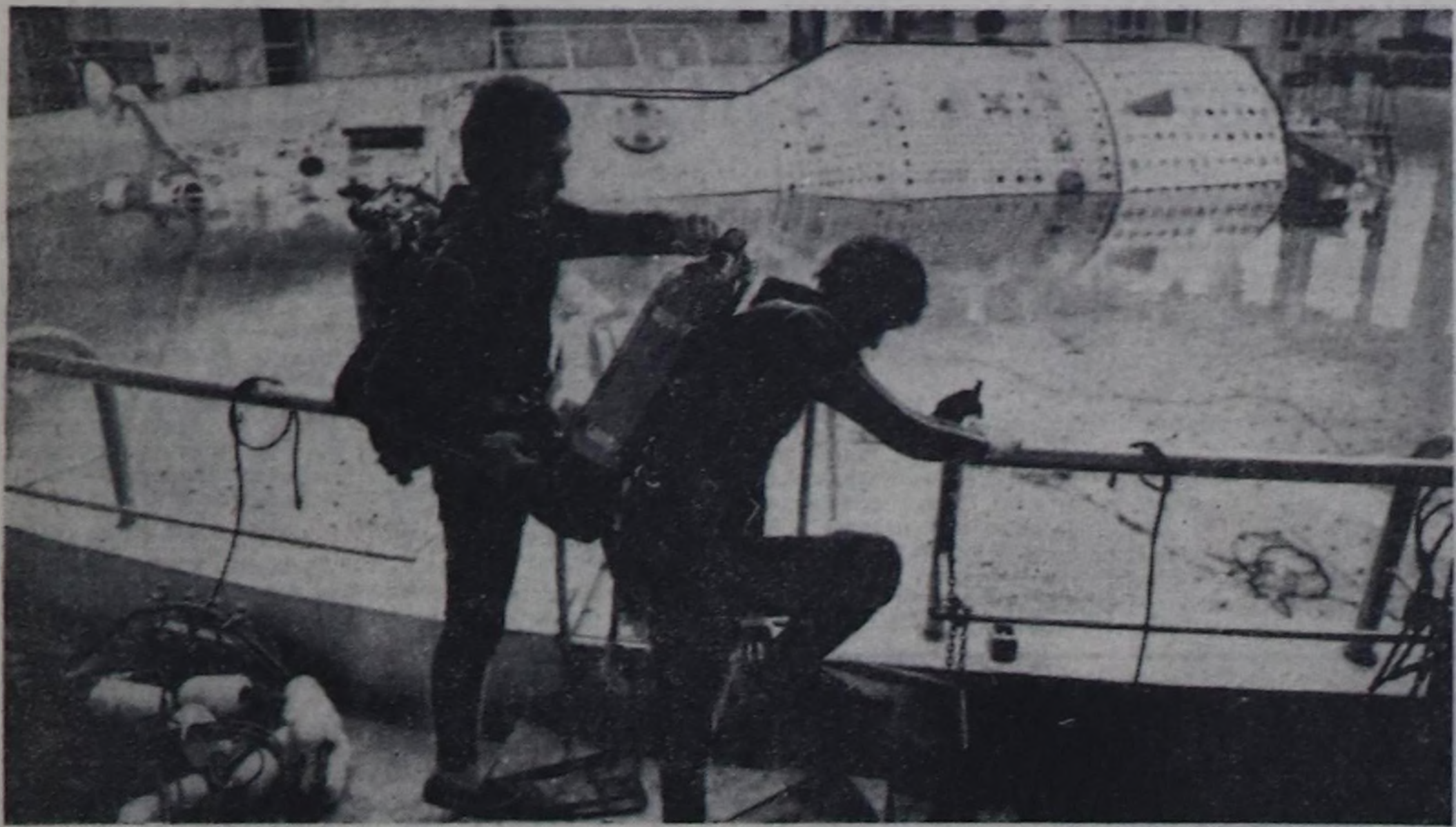

Республиканың улус ашылганының айырларының көпчүлүсүндөңин халкыла болгаш шапкыны капитал туугула байдалдан, капитал саялышынырының аймактыыдан туула хамаарылгалы. Иол фондустары, ылангы аргелетпур комплектикеңи мүчүлери улуларгытары, ашылдан турар бүдүрүлгелери чазыртар, чаа бүдүрүлгө мүчүлери ашылгала кимери, чуртталга болгаш социалкультура туугулары шапкыныччадары — туугумжарының туугу индустриялының, туугу материалдарының уларпурүң ашылдангыларының туугула согулгазы болур. Бистин республибанда капитал туугуни сайзыраңгымыдар, оюн интесиктив аргезе шилчиңер талазы биле хемчегер болтанып турар. Эң азгаш чарыгалаларды, чогуру техникити үлөдөңини эң шапкынык болгаш шынарлы туулары — үөңиң негелдес.

«Тыяа тудуг» белгаш «Тыяа септелег-тудуг» трестерини
имени тудуужу коллективтери чылып панынг далгала
ну хуусаазан эрте доозар, бригада керээзин амыггал
ирир, тудуг материалдарынын камналганы экиминде тазы-
былге чаагай элгээшинин ундуген. Ол элгээшини
терин дыкка хей коллективтер дегээч. Олары боттаныра-
а дээш тудуг амылдарынын технологиазыны, струнтуразы-
н, ашамалды организастазынын эе керүп чаартууы негет-
ини турар. Партия, совет органнар, амылгакымы уду
чулар бе амылдары холга ап, икпейлиги амылдар
лаз панын, хулээгелер нуусеттеринеге магадылал ол.

3-кү арғы 1984 ч. март 1

ЧУРУКТА: суг адаанга тымныр уеде гидробассейнге ажылдаарыга белеткелип турары. Ажык космоска ажылдаары эргежок чутула болган таварылгада космонавтыларнын хөдөлүшкүннөрин гидробассейнге белеткен турар. А. ПУШКАРЕВТУН фотосу. СЭТА-ның фотохроникасы.

Мораль темазынга

КОРГУУШКУН БЕ, ТООМЧА ЧОК ЧОРУК БЕ?

Чадаана хоорайга болган бир таварылгайы маңаа бижи көрей. Ол чамдык кижилерге өөредиг-даа болур чадаас.

Чөөн-Хемчиктин анынмыр-тыныш ажыл-агый черинин штаттан дашкаар ажылдакчыны кижилер болганымда ол черге болганчок кээр кижилер. Бир каттап, чырык-ла хүндүс өлкө чоруп ор мен. Конторага каш-ла метр четпейн чорумда, ол-ла конторадан 20 хире харлыг, ээрин оол үнүп келгеш, менче уткуштур баштып. Куу-кара онугу моюндуркуткун кышкы тон кеткен. Шала чодаксымаар дурт-сыгып, куу шырайлыг анык оол. Ол шыракай менче хөмө чоруп ор.

«Кара-кулаа көзүлбөс түе-биле дөмөй аа» деп бода-вышаан, орутук кыдыгыне оя кыдашай бердим. Ол оол мээң чанынга чедип келгеш, «Алды акшадан бер» дидир. «Аша бар эвес, чок-ла болгай, огулу» дидим.

«Хараи ашаа сөйгү дөң союнда, ол мээң хөдөөм орта шашты. Идиптеринге оя-ла кээп дүжөр чаксан, мээң моюндуркумдан туттунуптур. Оол өскө, куу костюмунт

оол маннап келгеш, мээң бөргүмүнү ушта тыртып ала-гаш контораже кире халыды. Соондан баарымга, ында ийн оол тур Чуну-даа чу-гаалап четтикпейн чорумда «Акшан бер, ашаа!» деп эки-бак сөстөр-биле сөглө-вишаан база-ла хөдөөм орта шашкан.

Мээң-биле баштай душка-ны база кирип кээрге, үш оол алпарган. Үш анык кижилер, кара чаныгыс, ам улут назылыг кижиле удур хал-дап агаалган. Аажок-ла «маадырлар» аа. Олар чырык хүндүс, албан черинин конторазынга мен эттеп эгелээп. Дуза дилеп алгы-гылаан мен. Кабинеттерден үнөр кижилер чок, шупту шоо-чаланыпкан. Мээң алымага дузалап кижилер чок. Ам канчаар чыда, өлүр чыдаан эвес, удур демисежип тур мен. Ынчалза-даа күш дең эвес болганымдан мен агаан эттеп турган.

Ол агаанда кара салдыг анык эр кирип келгеш, «Арын-нүрүккөр кайыл, ол ашаа кижини чүге өмөтөп турарынар аа?» деп, демги оолдарын кончуду. Ол «маа-дырларым» баштай сестин бергенер. Чаныгыс кижиле

күжүн көөргөдир «эрсестер-нин» черде кортуу аажок болгай. Ынчалза-даа мээң болчукум чаксаан деп чү-веня билгеш, кабинеттерде улустун сынып оорын эс-көргөш, оларнын база катап «эри хайны», ол кижиле чөнгөзөп эгелээнер.

Оода шагдаа черинче дол-гайтар дээр өрөөлдерини кайызынын-даа эжини тырта-рымга шоочалыг Иштінде улус бар. Одакчы безин дукчүттүпкөн.

Ам канчаар эмчиге кел-геш, оон догдатым.

Бо таварылгадан кандыг түнел үндүрерил? Чугаа-лаар чүве хой «Хуяганнар көвүдөөн, шагдаа ажылдак-чылары та үнү көрүп тур-дар чүве» дидик, чамдык кижилер «хомулар» чоруп болгай. Ол бир удаагында шын болгай. Корум-чурум хажыдыкчылары-биле дем-иш шагдааларын дорт хү-лээлгеш. Ынчалза-даа со-вет хамаатызы кижилер бүр-үзүнү, хой-ниини организа-циязы бүрүзүнү база дорт хүлээлгеш дээрин утпас херек. Бир эвес, чырык хү-дүс, албан черинге үш дер-ни хуяган чаныгыс ашаа кижилер эттеп турда, дукчүт

тунуп алгаш сиримкавы олу-рар болза, «хуяганнар кө-вүдөс» турбайн канчаар.

Ашаа кирип келгеш, хуя-ганнардан кортпайн, менээ болчуп, оларнын мээзинге чык кылдыр арыг шыныг чу-гаалап, мен чырып алган буянын, бузулук совет хамаа-тызы кижини Эрес-оол Бора-вич Ондар дээр. Ашаа өө-рүп четтиргенимин канчаан-да илердип чоруп мен.

А дукчүттүпкөн, сирим-кавы орган кижилерин арын-нүрүккөр дугайында чугаалаксаан мен ийн. Оларнын аттарын адаа-вын чөпшөкчөп көрүнер. Ынчал-за-даа хамааты хүлээлгешин куусетпазнын медегер билп чоруп ирг бе олар? Оозун билгемейн, боттарын арыг-чаагы кижилер кылдыр са-нал чоруп болза, иже кор-тучук чүве ол-ла-дыр. Ынчалза-даа хойдуу бузулук-даа шиндеп алаар, а арын-нүрүк шупт кыныктырбас деп бил. Мээң боалым ын-ды, а өскө эш-өр чүу деп болал турар ирг?

Ч. МОНГУШ, суурнуң чурттакчымы

Суд залындан

ООРЛАРНЫ КЫНЧЫКТЫРБАС

Бады-Төрөевич Ооржак моон мурунда база күрүнө өңчү-хөргөзгөн оорлааны дээр хосталгазын казыттырып шинтигиртпээр.

Б. Ооржак, В. Куулар.

О. Ооржак олар оор херек үлдүлгөш баш хуура-ла шинтигиртпел, дугуржип ал-ганнар. Ол бузулук Таңдыла Дүрүкүла станицалыгыче үт-лай алтайыкылар, Уксаа-лыг хой кадарын тургай С. Лопсанчыг алынын де-вискээринге чоокшупал кел-геш, айттарын чагыга баг-лагылап кааш, коданче ки-рип, 62 баш хойну үзе сүрө бергенер...

Хой орта сурдунмес боор-га, 28 баш орук ара үзе сүрүлгөнөр. «Тиндизле» совхозтун девискээринге ки-рип кээп турда, дан алып чер чыгып келген. Оон кийи чорупу «ооалды»

Бады-Төрөевич Ооржак моон мурунда база күрүнө өңчү-хөргөзгөн оорлааны дээр хосталгазын казыттырып шинтигиртпээр.

Б. Ооржак, В. Куулар. О. Ооржак олар оор херек үлдүлгөш баш хуура-ла шинтигиртпел, дугуржип ал-ганнар. Ол бузулук Таңдыла Дүрүкүла станицалыгыче үт-лай алтайыкылар, Уксаа-лыг хой кадарын тургай С. Лопсанчыг алынын де-вискээринге чоокшупал кел-геш, айттарын чагыга баг-лагылап кааш, коданче ки-рип, 62 баш хойну үзе сүрө бергенер...

Хой орта сурдунмес боор-га, 28 баш орук ара үзе сүрүлгөнөр. «Тиндизле» совхозтун девискээринге ки-рип кээп турда, дан алып чер чыгып келген. Оон кийи чорупу «ооалды» Бичангап Баянын кады төрөп аккын Чечек-оол Ооржактан дуза дилээнер (оон машиназы багынын)

чанынга хонарын билерлер), 27 баш хойну машинага чу-дурткенер, алды баш — сымкаан. Кадарчы О. Хер-теке оларын чагааш, каа-кашар. Аткакыларын — Баян Ооржак 14 баш, Вла-димир Куулар 8 баш кыл-дыр үлөжип алганнар. А 7 баш хойну кадарчы А. Мор-тай-оолдун аалынга алпар-гаш, чагып каан. Оон баш чык хире шак артинде Ч. Ооржак баазы болду. П. Хомуш-биле кады ийн шил

Чечек-оол Ооржак оор чо-рукту биле тура, чаныгып, хараы-даа дузалажып туга-ны дээр бүрүдүдүткөн.

Устунде кылган үлдүлгөш дээр Б. Ооржак, В. Куулар, О. Ооржактын Таңдыл районун үзе сүзү чү хуу-саалыг хосталгазын казып шинтиген. Оон херекти ча-гытканы дээр Ч. Ооржак беш чыда хосталгазын ка-зып шинтигирген.

Б. БОРИСОВ.

Мортай-оолдун аа-лынга чед бергеш, демги чеди хойну бирозын «аа-лап» алгаш чанып келгенер. Хомушкунун багынын-га (Куу-Чер суур) турда, милиция ажылдакчылары оларын тудуп алган...

Чечек-оол Ооржак оор чо-рукту биле тура, чаныгып, хараы-даа дузалажып туга-ны дээр бүрүдүдүткөн.

Устунде кылган үлдүлгөш дээр Б. Ооржак, В. Куулар, О. Ооржактын Таңдыл районун үзе сүзү чү хуу-саалыг хосталгазын казып шинтиген. Оон херекти ча-гытканы дээр Ч. Ооржак беш чыда хосталгазын ка-зып шинтигирген.

Б. БОРИСОВ.

Мортай-оолдун аа-лынга чед бергеш, демги чеди хойну бирозын «аа-лап» алгаш чанып келгенер. Хомушкунун багынын-га (Куу-Чер суур) турда, милиция ажылдакчылары оларын тудуп алган...

Чечек-оол Ооржак оор чо-рукту биле тура, чаныгып, хараы-даа дузалажып туга-ны дээр бүрүдүдүткөн.

Донбасстан чагаа

ЧОРГААРЛАНЫР, ХҮНДҮЛЭЭР

Бистин Донбасста чурттап турар силерини чаныгыс чер чурттуунар Биче-оол Доржу-евич Хертектин дугайында чугаалаксадым. Ол он алды муң чурттакчылыг Макаев-ка суурда чурттап турар. Суурда улуг чараш Култу-ра бажыны чоокта чаа ажылдала кирген. Ук кул-тура одаанын бүгү-ле ажыл-дарын Б. Д. Хертек узур-туп турар. Ол бодунуң ажы-лынын бузулук-ла мастери, кайтамчык организатор, са-лым-чаныгыс специалист. Ураң чуулге, муукара ол чажылданча кыяк чораан. Оон элэди чыдады берге байдалга эртек. Ынчалза-даа өскөс оол бергелерге то-рутбайн, төлөпиг киял бооп өзүп келген. Б. Д. Хертек-тин өскөн-төрөзүн сууру — Мөгөн-Бүрөн Биче-оол Дор-жуевич бодунуң төрөзүн Ты-вазынын чаныгыс чер чурт-тугарынын дугайында сет-кил хайныгышкын-биле чу-гаалаар.

Леси Украинанын адын эдилгез Б. Д. Хертектин ажылдап турары Култура бажыны он чыл улаштыр үлөгерилгелерин одурунда туруп келген. Бүгү-эңиле чергелги көрүлгө Биче-оол Доржуевичинин удурткалы коллектив чаныгыс амак тинлекчи болуп келген. Суурнуң чурттакчылары хостуг үзүн ук култура одаанга ажыктыг эрттирип турарлар. Ында яныз-бүрү бөлгүмнөр доктаамал ажыл-дап турар. Ылангыч банду-ристер каллазды онча су-рулгалаан. Оон узуртуктуз — Б. Д. Хертектин кадары Любовь Пономаренко. Ук бөлгүмнүн кижикчилер республикага болуп эртип турар көрүлгөлөргө шаңал-дыг черлерин ап келген.

Клубуң ажылы хөлчөк чай чок, хаймыгы. Ашаа темалыг кешээлер, дайын-ның болгаш күш-ажылдың хоочуннары-биле жура-

жилгалар Совет Армияже башырыг үдөлгөлөр, ба-вырлардар хүнеринге ту-раскааткан кешээлер дээр черле үзүлбөс.

Култура бажынын ажылынын чедикшиинери дораан чедип алдырмаан. Биче-оол Доржуевич он беш чыл иштинде ашаа ажылдап, оон ажылын эпкиндер, чо-нуң сонуургалын, идеикейн көдүрөр дээр, кызымаккай ажылдап келген.

Тыва Б. Д. Хертек биле украин Любовь Пономаре-во оларнын өг-бүлөзүн урун-туу-биле холбашкан. Огул Генадий, хууш Шуря алы өг-бүлөзүн алагарынар. Олар-ның өг-бүлелери база кул-тура ажылдакчылары. Суур-нуң културалыг амыдыра-лынга оларнын кырып чо-руу үзүг-хууу улут. Ын-чангап макаевчилер оларны хүндүлээр, оларга чоргаар-ланыр.

П. ДУБИНКА, Донбасс.

БАЗА БИР ЭРТЕМДЕН

Эртем ады тыпсы Дээди аттестация комиссиязы күрү-енин Кызылда педагогика институтунуң физика кафе-драсынын улуг башкызы Маадыр Алдын-Херелович Ондаа физика-математика эртемдеринин кандидаты деп атты болгаш дипломун тыпсы дугайында шинтиги-ни бо хүндеме хүлээп ал-ган.

Оон диссертация камгалап алган ажылынын тематын «2 миллиметр узун чалгыл-лыг диапазонга нуктооскай радикалдарын электрон парамагниттик резонансыр» дээр. Электрон-парамагнит-тик резонанс (ЭПР) дээрге, бүдүмелди молекулярлыг спектроскопиянын сөөлгү үеде сайыраан алдыр бо-лур.

М. Ондаа бо шинчилел ажылын СССР-ниң Эртем-нер академиязынын Москва-ла Химиктик физика инсти-тутунга аспирантылап туга-гаш, химия эртемдеринин доктору Я. С. Лебедев бол-гаш физика-математика эр-темдеринин кандидаты О. Я. Гринберг оларнын удурту-галы-биле дооскан.

Устунде азаттыгын дис-сертация болза 2 миллиметр чалгылыг диапазонга дээр-гейде био дугаар чорткан шинчилел ажылы болуп ту-ра-была онзагай солун.

Борта М. Ондаанын шун-дугу, кызымак болганын демдегдээр эргежок чутула. Ол Кызылда педагогика ин-ститутунуң физика-матема-тика факультетин дооскаш,

ол-ла институтка ажылдап артып калган. Ынчангаш ол электрон-парамагниттик резонанс дугайында нити-ли-биле билдир чөп. Аспи-рантурага өөреип тугап чыдаарында М. Ондаа бо чаа хөгжүп оор аганын, оон нарын аппаратурадын кончуг эки шинтигиртпел алы-нызга артык, бо эртем та-лазы-биле чаа сөстү база сөглөп шыдаан.

Ол ам бодунуң институ-туда лекциялар номчул, ЭПР талазы-биле бөлүмүг үдүртүп, бодунуң билдин студентилерге харам чогу-биле даамчыл берип турар.

Анык эртемденге ам-даа чаа-чаа чедипкинилерден кү-рөп каалынар.

Х. САЯ.

«АЧАМ, АВАМ, МЕН — СПОРТЧУ ӨГ-БҮЛЕ БИС»

Ол дыштаныр хүннерин бирозонде Эрсин ортумак школазынын спорт залын аян кирип дершкен. Ханаал-да спорт дугайында стеди-лерин болгаш фотоуруктар-ны аскап. Ында чыгылап чалгып биче чон күзүп-бүтүр өңүгү спортчу индик-хесте-рин кеттилер. Арын-нүрүк райларында өөрүшкүчү сектер дугулазурү чыйнап. «Ачам, авам, мен — спортчу өг-бүлө бис» деп маргыла-даанын эгелээрин четтик-пейн маяп турганнар.

Маргыладаларнын иелел.

дериң бузулар өг-бүлө бүрү-зү 5—6 мергежилдерин күтүсдир. Оон түннеленде хой сал алган өг-бүлө коман-дазы тилектин болду. Мер-гежилдерде 16—24 кило-грамм шой көдүрери, шап-тааразынарын дүргө ээ-ри, корзинналарже мажы-лер октады, дээрбектер окта-ры болгаш скакалкага мер-гежилдер кылдыры дээр жон-даа өскө чүдүлөр кид-ген.

Солун хөлүг болгаш чил-диг маргыладаларнын түп-неленде К. С. Онгай-оолдун

өг-бүлөзүн тилекти болган. С. Д. Шууунуң болгаш К. Ш. Хертектин өг-бүлелери дараазында шаңалдыг черлерин ээлээнер. Олар-нын өг-бүлелеринге «Эң дээр спортчу өг-бүлө» деп аттарын тыгыскап.

СЭКР районунуң херээ-женир ортузунга ажыл чо-руур килдинин эргелек-чиги Ч. А. Саая кызыг мар-гыладаларны күш-ажылы коллективтерге эрттирип болурун дугайында түн-нелде чугаалаан.

Д. ДАМБА-ХУУРАК.

СПОРТЛОТОНУҢ ТИРАЖЫНЫҢ ТҮҢНЭЛДЕРИ

Спорт лотереяларынын кол эргелели февраль 25-те болган 8-ми тиражын түннелдерин үндүргөн.

49 сандан 6 сан тывар спортлото: 629.564 билет кирген. 6 номерин тыпкан-нар чок болган, 5 номери 13 кижиле тыпкан — 3.499 руб. 4-ту 1074 кижиле тып-кан — 52 руб. 3-ту 21887 кижиле тыпкан — 4 руб.

Б. БОРИСОВ.

36 сандан 5 сан тывар спортлото: 4.567.404 билет кирген. 5 номерин 29 кижиле тыпкан — 9.623 руб. 4 номерин 4514 кижиле тыпкан — 96 руб. 3 номерин 132194 кижиле тыпкан — 5 руб.

8-ми тирең талазы-биле ойнаашкыныларын март 7-ден апрель 7-ге чедир тө-лээр.

(СЭТА).

36 сандан 5 сан тывар спортлото: 4.567.404 билет кирген. 5 номерин 29 кижиле тыпкан — 9.623 руб. 4 номерин 4514 кижиле тыпкан — 96 руб. 3 номерин 132194 кижиле тыпкан — 5 руб.

8-ми тирең талазы-биле ойнаашкыныларын март 7-ден апрель 7-ге чедир тө-лээр.

(СЭТА).

ТЫВА АССР-НИҢ ИШТИКИ ХЕРЕКТЕР МИНИСТЕРСТВОЗУ

кай ортумак өөредилге черле-өлгө өөренирип куураар — орус дылга болгаш литерату-рага (бичимел-биле), ССР эртемдерин (эас-биле) көвүч-күрүткүлгө өөренирип эл-аман-нун кайыра дугаар, Иркутский ПТУ-тунга өөретирип кээлгел кандидаттар ССР тугуштун орнуна математикага (эас-биле) экзамен дужаар.

Кандидаттарын күш-замыр талазы-биле белеткели тола-рагы-биле оларын ПТО чергезилеринин чамдык те-вирлеринге херек кырыла хынап коор.

Иркеннир экзаменерини хуураалары: дээди школага — август, ортумак школага — сен-тябрь айга.

Дээди өөредилге черлеринге өөренирип куураар мел-лел

на комиссиязын өрттери-биле Тыва АССР-ниң ИХМ-ниң калдар килдизини 1984 чыл-дын апрель 1-ден орай өвөс хуусаа, а ортумак шко-лага өөренирип куураар — апрель 20-ден орай амак үзе чедип кээр бичил болгаш дараазында документтерил болур:

— кадынын байдалынын дугайында № 286 хевирини медицина тынызгалы;

— ортумак билиянын ду-гайында аттестация болт; а 10 классын өөреникчилери 1-ти чартык чыда калчаар өөренигенин дугайында ве-домость;

— сөөлгү ажылдап турган черинин бүтүртүлгө болгаш партия, комсомол организа-цияларын характеристикалары;

— СЭКП алы ВЛКСМ хоор-комунуң (райкомунуң) өөре

дип чоруткан бичиж:

— кушажыл дестериниң холгалыг;

— төртүтүнгенин дуга-йында херечиле;

— (борт чок тырттырган) 3×4 см хемчээлдег 6 фото-чүрүк.

Бирерини экзаменерини дужаары-биле Тыва АССР-ниң ИХМ-ниң калдар килдизини-леп бижик алган кижилерге Кызыл хоорайдан өөредилге чериниң турар черинге чед-ринге болгаш оон дээр кел-гирине оруска халас чорутур эр-гени тыпсыр.

Конкурс бузулар эртек-ке кандидаттарын дыккыкчылар кылдыр хүдөп алыр болгаш халас чөм-бөл, илгелгел-биле болгаш өбөмжити-биле хан-лырар.

Оон алгыда, ай салымда 40 рубль стипендия төлээр.

Билдирмезин айтыргалары Тыва АССР-ниң ИХМ-ниң калдар килдизини айткыч-алыр. Кабинет № 204, теле-фоннары 2-10-71; 99-23-88.

Ажыл кылбас кижилер чөм чивес ТҮҢНЭЛ ҮНДҮРБЕС

Араганы шын ижиң бил-бес чорук кончуг хоралыг. Ол—кижиниң ажыл-аймыды-ралында, өг-бүлө байдалында багай салдар чедирп болур. Оон-биле кады өг-бүлөзунге кээргел чок, уруг-дарынын кижизиндегизинге сагыш салбас чорук база оон үнөр. Кандыг-бир арга-биле арага тып ижерин боодар, арага-иннер чанынга туруп ала-гаш, эртен-дүшкен кижилерге шорлуп, ол-бо деп, көпөөк дилеп турарлар база олар. Бистин аравыста ийн-чангыс мындыг кижилериниң бары хомулдангы. Ашаа ха-маарыштыр чөмөк.

Н. Бомбунуң төртүтүг-чын чылы—1948. Оон амы-дырлаа орун көрүп көрө-лөңгөр. Анык кижиниң чуртталгазында оон үе-чө-р-ге эш-өөргүн сонуургадыл онзагай чугаалакы дег чү-ве чок. Он сес хар чедип бир чыда, амыдыралдын арыт-чаагай орун чандыр

базыл, арагаже сундугуп, хой-ниининиң корум-туру-мун үрөп агаалган. Эгези ол 1968 чылда шинтирген. Ол оон түннел үндүрбөс, со-циалистик хойду-дурчун хажытканы дээр оон союнда безин үш удаа шинтирген. Н. Бомбун бодунга оон база түннел үндүрбөс. Суд эр-те мен чылын база оң хостал-газын казып шинтиген. Ын-дыг амыдырал дугайында мынап-ла үнү чугаалаар боор. 18-тен 36 харга чедир, остуруп каан ада-незинге-даа, хойлган ажылы чок-тур. Куш-ажылга тура чок, чик-кы амыдырал боодар, арагага сундугуп чоруктун түннелги олдур. А ындыг кошкак, тура-соруу чок кижилер бистин аравыска турбас жуурулуг.

А ТАВА, арат төлөзү, Эрзин район.

ССРЭ-нин Иштики херектер министрствозунун бот-өөр-дигелгел дээли болгаш орту-мак өөредилге черлеринге курсаттылар хүлээп алырын чуралап тур.

Өөренириниң хуусаазы: дээ-ди школага — дорт чыл, ортумак өөредилге черлерин-ге — ийн чыл. Дээди-чаа, ор-тумак-даа өөредилге черлери ИХМ-нин органдарыга ажыл-даар дээли болгаш ортумак ирдикиг эртемниң специа-листтери белеткеп турар.

Иркеннир экзаменерини хуураалары: дээди школага — август, ортумак школага — сен-тябрь айга. Дээди өөредилге черлеринге өөренирип куураар мел-лел кады дылга (эас-биле), а тус-

кай ортумак өөредилге черле-өлгө өөренирип куураар — орус дылга болгаш литерату-рага (бичимел-биле), ССР эртемдерин (эас-биле) көвүч-күрүткүлгө өөренирип эл-аман-нун кайыра дугаар, Иркутский ПТУ-тунга өөретирип кээлгел кандидаттар ССР тугуштун орнуна математикага (эас-биле) экзамен дужаар.

Кандидаттарын күш-замыр талазы-биле белеткели тола-рагы-биле оларын ПТО чергезилеринин чам

Бүгү чурттарның пролетарийлеру, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 55 (12445)

1984 чылдың март 3, суббота

1925 чылда үндүрүлгөсү

Өрттө 3 көп.

ЧОН БИЛЕ ПАРТИЯ БИР ЭП-СЕТКИЛДИГ

Соңгукчуларның К. У. ЧЕРНЕНКО-биле ужуражышкыны

Совет Эвилелиниң Коммунист партиясы — бистиниң нитилелдигин удуруткучу болгаш башкарачы күжү. Күш-ажылы чонун эрге-ажыктарына бараан болуру, совет кижилериниң чаагай чоруунуң болгаш аскекенин дугайында сатып салышкын — оң ажил-чорудугазының дээди со-рулгазы болгаш Ленинниң партиянык болгаш чонунуң бу-дүлбас чагыс эвил, соци-алист нитилелдиң кан дег-быжык сырый каттыжыш-кының соңгуда кампаниязы бүзүрелди кылдыр база ка-пат бадыгач көргүскен. Ажил-ишчир буржуунуң, өг-бүлө буржуунуң амьдар-дешиин улам ылай бед-дерине, Совет Төрүнүң тур-тук эконоимиктиң болгаш камгалаары күчүзүн быжык-лаарыны, бүгү-нүң тайбын-ны болгаш улустарыны айык чок чоруун камгала-рыңа база быжыкларынча улаанга СЭКП-ниң полити-касы совет кижилер бир эп-саткилдиң чүлүдүтүп, деткип турар. Оң бадыга-лы — ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң соңгудаларга у-туктуу ажилчы чонунуң бүдүрүлгө чедикшири-дир.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунун шийиттерин, эш К. У. Черненкоун Пле-нумга чугаазы политиктиг

болгаш күш-ажылыч бедик көдүрүшкүнүң байдалын чуртта тургускан болгаш партиянык XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның оң да-разындагы Пленумуның шийиттеринин болгаш дээрлик, 1984 чылдың болгаш нитилел-биле беш чылдың планнарын база хү-лээлелерин күсүдеринче күш-ажылыч коллективтерин уландырган. Эвилел Сөвединге соңгудалар талазы-биле Москва-ны Куйбышев соңгудала орунуңуң соңгукчуларның ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң депутаттыг кандидаты СЭКП Топ Комитетинин Чингине секретары Константин Устинович Черненко-биле ужу-ражышкыны тургускан. Чурт-тук эконоимиктиң болгаш камгалаары күчүзүн быжык-лаарыны, бүгү-нүң тайбын-ны болгаш улустарыны айык чок чоруун камгала-рыңа база быжыкларынча улаанга СЭКП-ниң полити-касы совет кижилер бир эп-саткилдиң чүлүдүтүп, деткип турар. Оң бадыга-лы — ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң соңгудаларга у-туктуу ажилчы чонунуң бүдүрүлгө чедикшири-дир.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунун шийиттерин, эш К. У. Черненкоун Пле-нумга чугаазы политиктиг

болгаш күш-ажылыч бедик көдүрүшкүнүң байдалын чуртта тургускан болгаш партиянык XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның оң да-разындагы Пленумуның шийиттеринин болгаш дээрлик, 1984 чылдың болгаш нитилел-биле беш чылдың планнарын база хү-лээлелерин күсүдеринче күш-ажылыч коллективтерин уландырган. Эвилел Сөвединге соңгудалар талазы-биле Москва-ны Куйбышев соңгудала орунуңуң соңгукчуларның ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң депутаттыг кандидаты СЭКП Топ Комитетинин Чингине секретары Константин Устинович Черненко-биле ужу-ражышкыны тургускан. Чурт-тук эконоимиктиң болгаш камгалаары күчүзүн быжык-лаарыны, бүгү-нүң тайбын-ны болгаш улустарыны айык чок чоруун камгала-рыңа база быжыкларынча улаанга СЭКП-ниң полити-касы совет кижилер бир эп-саткилдиң чүлүдүтүп, деткип турар. Оң бадыга-лы — ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң соңгудаларга у-туктуу ажилчы чонунуң бүдүрүлгө чедикшири-дир.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунун шийиттерин, эш К. У. Черненкоун Пле-нумга чугаазы политиктиг

болгаш күш-ажылыч бедик көдүрүшкүнүң байдалын чуртта тургускан болгаш партиянык XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның оң да-разындагы Пленумуның шийиттеринин болгаш дээрлик, 1984 чылдың болгаш нитилел-биле беш чылдың планнарын база хү-лээлелерин күсүдеринче күш-ажылыч коллективтерин уландырган. Эвилел Сөвединге соңгудалар талазы-биле Москва-ны Куйбышев соңгудала орунуңуң соңгукчуларның ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң депутаттыг кандидаты СЭКП Топ Комитетинин Чингине секретары Константин Устинович Черненко-биле ужу-ражышкыны тургускан. Чурт-тук эконоимиктиң болгаш камгалаары күчүзүн быжык-лаарыны, бүгү-нүң тайбын-ны болгаш улустарыны айык чок чоруун камгала-рыңа база быжыкларынча улаанга СЭКП-ниң полити-касы совет кижилер бир эп-саткилдиң чүлүдүтүп, деткип турар. Оң бадыга-лы — ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң соңгудаларга у-туктуу ажилчы чонунуң бүдүрүлгө чедикшири-дир.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунун шийиттерин, эш К. У. Черненкоун Пле-нумга чугаазы политиктиг

болгаш күш-ажылыч бедик көдүрүшкүнүң байдалын чуртта тургускан болгаш партиянык XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның оң да-разындагы Пленумуның шийиттеринин болгаш дээрлик, 1984 чылдың болгаш нитилел-биле беш чылдың планнарын база хү-лээлелерин күсүдеринче күш-ажылыч коллективтерин уландырган. Эвилел Сөвединге соңгудалар талазы-биле Москва-ны Куйбышев соңгудала орунуңуң соңгукчуларның ССРЭ-ниң Дээди Сөвединиң депутаттыг кандидаты СЭКП Топ Комитетинин Чингине секретары Константин Устинович Черненко-биле ужу-ражышкыны тургускан. Чурт-тук эконоимиктиң болгаш камгалаары күчүзүн быжык-лаарыны, бүгү-нүң тайбын-ны болгаш улустарыны айык чок чоруун камгала-рыңа база быжыкларынча улаанга СЭКП-ниң полити-касы совет кижилер бир эп-саткилдиң чүлүдүтүп, деткип турар. Оң бадыга-лы — ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң соңгудаларга у-туктуу ажилчы чонунуң бүдүрүлгө чедикшири-дир.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунун шийиттерин, эш К. У. Черненкоун Пле-нумга чугаазы политиктиг

Даарта —
ССРЭ-ниң
Дээди
Сөвединге
соңгудалар
хуну

СЭКП ТК-НЫҢ ПОЛИТБЮРОЗУНДА

СЭКП ТК-ның Политбю-розу элчелер хуралыга шийит, күрүс болгаш ажил-агый тургузушкуну-нун чамдык айтырлары чугаалажып көргөн.

СЭКП-ниң Дээди Сөвединге соңгудаларга кандидат-тар-биле ужуражышкыны-нарын дооругаагында дугайында информацияны чугаалажып көргөн. Партия-нык болгаш чонунуң кан дег-быжык сырый каттыжыш-кынын, СЭКП-ниң болгаш Совет күрүениң нитилиг база даштын политиктиг ажилчы чоннар депт. СЭКП ТК-ның февраль (1984 ч.) Пленумунун шийиттеринин болгаш ында айт-кан практиктик соңгудалар-ны бүгү-нүң чүлүдүтүп турарын ол ужу-ражышкынында база напат бадыгач көргүскен. Бистин Төрүнүң чуртувустуң эконо-имиктиң болгаш камгалаары күчүзүн улам ылай быжык-лаарыңа, улус ажил-агый-нын эргелеп башкара-рыл саймаларга ажилчы-а, ажилдын бүтү улаастык-тыңа организастык чорукту болгаш сатылга-чуртуну бедидеринге совет кижилер-нин ханымы-биле соңгудал-дын соңгудала мурунуң хуралдарының киржикчиле-риниң чугаалары, депутат-тар кандидаттарыга берген чагыглар көртүзүп турар.

Тарааны болгаш кедээ ажил-агыйны өске-даа чүктүтерин автомобиль тран-спорт-биле сөөртүрүн ор-ганлазастары-биле холбош-кан чамдык айтырларыны Политбюро-нун хуралына чугаалажып көргөн болгаш ол соңгудаларга транспорт аймал улам-на төп ажил-лаар талазы-биле хемчеглер-нин тодаржаллап айткан.

Култураның чедикшири-нин ажиллаар талазы-биле хамааттыларын эргелдери-дугайында, күрүс болгаш хой-нити фондусуна кы-рип турар култураның үнел-лиг чүдүлгө бүгү-нүң ажил-агыйлары дугайында,

библиотекаларның болгаш библиотека алаң чедикши-риниң четкиниң хөгжүлгө дугайында ССРЭ Конституция-нын чүдүлгө үндүлгө үндүл-лөс, библиотека херектиг дугайында күштүк хойлу-жудулганы саймалары-а, ажил-агый чамдык хемчеглер-нин СЭКП ТК-ның Политбю-розу айткан.

ЮСФР-ниң Президиуму-нун Дарганын оралткы-ны, ЮСФР ТК-ның кеңигүү В. Жарков-биле эштер К. У. Черненкоун, А. А. Громыко-биле болгаш В. В. Кузнецов-биле беседаларын түннелерин Политбю-ро чүлүдүг деп көргөн. Тай-быны болгаш улустарыны айык чок чоруун быжык-лаарыны, империализмни өскүскөн бо-чөпсөктер-нин элдере бүдүрүшкүни-ге уду демиселдиң эрге-ажыктарына дүштүр СЭКП-ниң болгаш ЮСФР-ниң, Совет Эвилелиниң болгаш Югославия-ның аразына бу-гү таламды калы ажилда-жылганы хөгжүлгө болгаш ханымын улау ужу-ражышкыны деп бистин чурт-тувуста санал турарын онса-дал демдэгезин.

Индий океанын районунда байдал-биле холбошкан айтырлары хурала чугаалажып көргөн. АКШ-тың болгаш НАТО талазы-биле оң чамдык эвилелдериниң нитилелдерин түннелер-де шериг-политиктиг дүш-күлүп чорук Индий оке-анын районунда күштүлүп турар. Индий океанын тай-бынын зоназы болулар болгаш ол соңгудаларга дүштүр КНО-нун детки-чек-биле делегер конферен-цияны дүрген чыгылдыр дугайында наа-да каттыш-паан күрүлелерин саналда-рып Совет Эвилелиниң дет-кип турарын бадыгач.

Даштын политиканың өске-даа чамдык айтырлары-нын СЭКП ТК-ның Политбю-розу чугаалажып көргөн.

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

библиотекаларның болгаш библиотека алаң чедикши-риниң четкиниң хөгжүлгө дугайында ССРЭ Конституция-нын чүдүлгө үндүлгө үндүл-лөс, библиотека херектиг дугайында күштүк хойлу-жудулганы саймалары-а, ажил-агый чамдык хемчеглер-нин СЭКП ТК-ның Политбю-розу айткан.

СЭКП-ниң Дээди Сөвединге соңгудаларга кандидат-тар-биле ужуражышкыны-нарын дооругаагында дугайында информацияны чугаалажып көргөн. Партия-нык болгаш чонунуң кан дег-быжык сырый каттыжыш-кынын, СЭКП-ниң болгаш Совет күрүениң нитилиг база даштын политиктиг ажилчы чоннар депт. СЭКП ТК-ның февраль (1984 ч.) Пленумунун шийиттеринин болгаш ында айт-кан практиктик соңгудалар-ны бүгү-нүң чүлүдүтүп турарын ол ужу-ражышкынында база напат бадыгач көргүскен. Бистин Төрүнүң чуртувустуң эконо-имиктиң болгаш камгалаары күчүзүн улам ылай быжык-лаарыңа, улус ажил-агый-нын эргелеп башкара-рыл саймаларга ажилчы-а, ажилдын бүтү улаастык-тыңа организастык чорукту болгаш сатылга-чуртуну бедидеринге совет кижилер-нин ханымы-биле соңгудал-дын соңгудала мурунуң хуралдарының киржикчиле-риниң чугаалары, депутат-тар кандидаттарыга берген чагыглар көртүзүп турар.

Тарааны болгаш кедээ ажил-агыйны өске-даа чүктүтерин автомобиль тран-спорт-биле сөөртүрүн ор-ганлазастары-биле холбош-кан чамдык айтырларыны Политбюро-нун хуралына чугаалажып көргөн болгаш ол соңгудаларга транспорт аймал улам-на төп ажил-лаар талазы-биле хемчеглер-нин тодаржаллап айткан.

Култураның чедикшири-нин ажиллаар талазы-биле хамааттыларын эргелдери-дугайында, күрүс болгаш хой-нити фондусуна кы-рип турар култураның үнел-лиг чүдүлгө бүгү-нүң ажил-агыйлары дугайында,

библиотекаларның болгаш библиотека алаң чедикши-риниң четкиниң хөгжүлгө дугайында ССРЭ Конституция-нын чүдүлгө үндүлгө үндүл-лөс, библиотека херектиг дугайында күштүк хойлу-жудулганы саймалары-а, ажил-агый чамдык хемчеглер-нин СЭКП ТК-ның Политбю-розу айткан.

ЮСФР-ниң Президиуму-нун Дарганын оралткы-ны, ЮСФР ТК-ның кеңигүү В. Жарков-биле эштер К. У. Черненкоун, А. А. Громыко-биле болгаш В. В. Кузнецов-биле беседаларын түннелерин Политбю-ро чүлүдүг деп көргөн. Тай-быны болгаш улустарыны айык чок чоруун быжык-лаарыны, империализмни өскүскөн бо-чөпсөктер-нин элдере бүдүрүшкүни-ге уду демиселдиң эрге-ажыктарына дүштүр СЭКП-ниң болгаш ЮСФР-ниң, Совет Эвилелиниң болгаш Югославия-ның аразына бу-гү таламды калы ажилда-жылганы хөгжүлгө болгаш ханымын улау ужу-ражышкыны деп бистин чурт-тувуста санал турарын онса-дал демдэгезин.

Индий океанын районунда байдал-биле холбошкан айтырлары хурала чугаалажып көргөн. АКШ-тың болгаш НАТО талазы-биле оң чамдык эвилелдериниң нитилелдерин түннелер-де шериг-политиктиг дүш-күлүп чорук Индий оке-анын районунда күштүлүп турар. Индий океанын тай-бынын зоназы болулар болгаш ол соңгудаларга дүштүр КНО-нун детки-чек-биле делегер конферен-цияны дүрген чыгылдыр дугайында наа-да каттыш-паан күрүлелерин саналда-рып Совет Эвилелиниң дет-кип турарын бадыгач.

Даштын политиканың өске-даа чамдык айтырлары-нын СЭКП ТК-ның Политбю-розу чугаалажып көргөн.

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Уланчызы 3-кү арында).

Эш К. У. ЧЕРНЕНКО-НУҢ ЧУГААЗЫ

Эргин эштер! Манайа чүс чугаалаан бү-гү-лө кижилерге, Москва-ны Куйбышев районунуң мени ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң депутаттыг кандидаты депшкен бүгү ажилчы чоннары сатки-лимниң ханымын өөрүп четтиргенин илердирин чөпсөзөп көрүр. Ол бүзү-релди бистин партиянык ленинниң улаанчылыктын деткини, оң Топ Комите-диниң, ТК-ның Политбюро-нун ажил-чорудугазы чүлүдүтүп көргөни кыл-дыр билеп тур мен. Силер-нин депутаттар болуп бедик бүзүрелди бадыгач шымыктар дүш болу-мун бүгү күжүмү салырым-ны силерге бүзүрелди тур мен.

Мырылди чоотка чаа ар-берге калындага таварыш-тымыс — партиянык болгаш күрүениң шыларангай ажилдагы Юрий Влади-мирович Андропов мөчөз. Ол ленинниң хевирин уду-руткучу чоран. Ол эргик-чез болгаш дөйөлдөгөн чо-руктарга эптеп чок, инер-цияны алып эртип билер, Төрүнүң чурттуң күчү-шыл-дын быжыктылар дээш, Чер-нынына тайбың дээш бир деминг ажилче кижилери эвилелде билер ички со-вет удурутлугу-биле партия Топ Комитетин, ТК-ның Политбюро-ну чурттуң амыдарында чугала бот-туп бурунгарлаашкынар-ны чорудуп эгелзеп.

Нитилел хөгжүлгө-дизин кол улаанчылыктын талазы-биле коллективтер ажилдап кылдыган ай-тымшыкынар, сөөлү үеде чедип алдыган бүгү-лө чүлүдүр — политиктиг чедикшиин болуп. Ынчангаш ону хумагаала болгаш до-вулдедир бис.

Эштер! Соңгудала мур-нуңуң кампаниязы доорук-турардыр. Ол бөс чылын удурутлугу чорук-биле, соңгукчулар хуралдарының ажил-херекти бүдүштү-биле онзааланган. Ол бот-та партиянык болгаш чонунуң чагылыш чок чангыс эвил-ни боттут херектин болган. Дээди Советке соңгудалар-ны СЭКП аажок улау ужу-ражышкыны кылдыр көрүп турар. Ол чогуу утказы-биле алырга, ажилчы чоннарын мурнуңа Совет эрге-чагы-р-ганың өтчүдү шыкажыл. Ол дээрге социалист күрү-нени эргелеп башкаар кылдыр тозлөлтүргөн кижилерин ажилчы массаларын ко-лоотулун база бир хевир-дир.

Массалар-биле кезээде аажы, ак сеткилдиң чугаа-мылары — партиянык чаа-гай чанчылы-дыр. Партиянык

соңгудала мурнуңуң платфор-мазы айтырларын СЭКП ТК-ның Куйбышев районунуң мени ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң депутаттыг кандидаты депшкен бүгү ажилчы чоннары сатки-лимниң ханымын өөрүп четтиргенин илердирин чөпсөзөп көрүр. Ол бүзү-релди бистин партиянык ленинниң улаанчылыктын деткини, оң Топ Комите-диниң, ТК-ның Политбюро-нун ажил-чорудугазы чүлүдүтүп көргөни кыл-дыр билеп тур мен. Силер-нин депутаттар болуп бедик бүзүрелди бадыгач шымыктар дүш болу-мун бүгү күжүмү салырым-ны силерге бүзүрелди тур мен.

Мырылди чоотка чаа ар-берге калындага таварыш-тымыс — партиянык болгаш күрүениң шыларангай ажилдагы Юрий Влади-мирович Андропов мөчөз. Ол ленинниң хевирин уду-руткучу чоран. Ол эргик-чез болгаш дөйөлдөгөн чо-руктарга эптеп чок, инер-цияны алып эртип билер, Төрүнүң чурттуң күчү-шыл-дын быжыктылар дээш, Чер-нынына тайбың дээш бир деминг ажилче кижилери эвилелде билер ички со-вет удурутлугу-биле партия Топ Комитетин, ТК-ның Политбюро-ну чурттуң амыдарында чугала бот-туп бурунгарлаашкынар-ны чорудуп эгелзеп.

Нитилел хөгжүлгө-дизин кол улаанчылыктын талазы-биле коллективтер ажилдап кылдыган ай-тымшыкынар, сөөлү үеде чедип алдыган бүгү-лө чүлүдүр — политиктиг чедикшиин болуп. Ынчангаш ону хумагаала болгаш до-вулдедир бис.

Эштер! Соңгудала мур-нуңуң кампаниязы доорук-турардыр. Ол бөс чылын удурутлугу чорук-биле, соңгукчулар хуралдарының ажил-херекти бүдүштү-биле онзааланган. Ол бот-та партиянык болгаш чонунуң чагылыш чок чангыс эвил-ни боттут херектин болган. Дээди Советке соңгудалар-ны СЭКП аажок улау ужу-ражышкыны кылдыр көрүп турар. Ол чогуу утказы-биле алырга, ажилчы чоннарын мурнуңа Совет эрге-чагы-р-ганың өтчүдү шыкажыл. Ол дээрге социалист күрү-нени эргелеп башкаар кылдыр тозлөлтүргөн кижилерин ажилчы массаларын ко-лоотулун база бир хевир-дир.

Массалар-биле кезээде аажы, ак сеткилдиң чугаа-мылары — партиянык чаа-гай чанчылы-дыр. Партиянык

соңгудала мурнуңуң платфор-мазы айтырларын СЭКП ТК-ның Куйбышев районунуң мени ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң депутаттыг кандидаты депшкен бүгү ажилчы чоннары сатки-лимниң ханымын өөрүп четтиргенин илердирин чөпсөзөп көрүр. Ол бүзү-релди бистин партиянык ленинниң улаанчылыктын деткини, оң Топ Комите-диниң, ТК-ның Политбюро-нун ажил-чорудугазы чүлүдүтүп көргөни кыл-дыр билеп тур мен. Силер-нин депутаттар болуп бедик бүзүрелди бадыгач шымыктар дүш болу-мун бүгү күжүмү салырым-ны силерге бүзүрелди тур мен.

Мырылди чоотка чаа ар-берге калындага таварыш-тымыс — партиянык болгаш күрүениң шыларангай ажилдагы Юрий Влади-мирович Андропов мөчөз. Ол ленинниң хевирин уду-руткучу чоран. Ол эргик-чез болгаш дөйөлдөгөн чо-руктарга эптеп чок, инер-цияны алып эртип билер, Төрүнүң чурттуң күчү-шыл-дын быжыктылар дээш, Чер-нынына тайбың дээш бир деминг ажилче кижилери эвилелде билер ички со-вет удурутлугу-биле партия Топ Комитетин, ТК-ның Политбюро-ну чурттуң амыдарында чугала бот-туп бурунгарлаашкынар-ны чорудуп эгелзеп.

1084 - 1085 - 4

БАДЫЛАП ТУР

Чыккан, наалым болур дээш, Сомгун, мурут шушман чен Сыгыр дакан туруп аяла Согулдаме басып орлар: Башкы, эчч, малым, саанчы... Басып орда төмөс-ле-дир!

Чеден харлыг кырган өгбө Бюлөтөнн хөлгө алгаш, Чөгө буян дөнтөзүн дээш, Бугу чонче кыйгы салды, Кыстар, оолдар — чалыы салгал Ныгырыгыг хулазп алды.

Өнгүр улуг сайыралче Өгүн чонум басып орда, Өрү хүмү харейи дөг, Өрүшүкү шырапалар, Чымыш-иштин чену болгаш Шырайлары чыра-чырик.

Нем дээр адаа бөмбүрзөккө Меге-буга ушун дээштик, Маска, Надыр ажил чепсиз Маадыр холдар тутсун дээштик — Төмөтүг дээш өгүл, кызым Төзөн чуртун бадылап тур.

Н. ООРЖАН.

ТЫВА ЛИТЕРАТУРА НЕДЕЛАЗЫ

Совет Тываның 40 чыл оюнга тураскааткан тыва дыл ортумак литература неделязы Тарды районук Элгес ортумак шаадымда эртып турар.

Школань коридорун не- деланың темазынга дүш- түр дөзөн. Халаларда Тыва- ның эртен. Банааларда Тыва- ның дугайында аялгы- лер, булунарны аялгы- кылдыр дөлгөз аскан. Өө- реникчилер арасында чуратан чуратканы, кылган кы- лганын, аш-чечини, лаараан ядик-хепти кон- курстары, викториналар чарлатканын. Ук неделя- ның база бир солун чүүлү — «Тыва дылды өөренип тур- бис» деп орус өөреникчи- лериниң кыжып турар бөл- гүмүнүн аялгы. Олар анаа Тываның дугайында, тыва- лас чогаал дугайында бо- лаш тыва чогаалчыларын чогаалдарын өөренип турар- лар.

Февраль тончүтүе клас- аайы-биле пионер чыштарын болгаш клас- шыктарын түс-түс класстар- га эртинген. Анаа өөреник- чилер советтүк мураңчы- ларын, куш-ажаалдын хоо- чаларын, кылаш, олар-биле ужурашканын Аалчылар — Тыва аягы сохотун хоо-

чуну, Тыва АССР-ниң ал- дарлыг малчыны, Күш-ажыл- дың Кызыл Тук орденниң эдилектизи Б.К. Д. Монгуш, хоочун тудужу, О.Д. Монгуш болгаш өскелер-даа уругларга боттарының күш- ажылчы амыдыралының ду- гайында солун чугааны кы- лып бергенер.

«Чечек-ле, төзөн Тыва- м» деп темазыг аяк- дужина чыккы эртен. Чалаткан аалчыларын арасы- нда РСФСР-ниң бол- гаш Тыва АССР-ниң улустук авторстери Кара- мыс Намзатовна, Максим Монгушкунча Мунзуктар. Олар уруглар-биле солун чугааны кылаш, концертти көргүскенер. Ол ышкаш «Күра Курсоза тыртты- рып тур» деп кинону уруг- лар солунга алганнар.

Ук дужина чыккында районук школарларын пионер жокташлары кыр- жип, дүржүлгө солтуп, сай- гарыла семинары эртин- генер.

Н. ОЮН.

БАШТАЙГЫ СОГУЛДАНЫ КӨРГЕНИМ

Бөгүн чуртууаста улуг ба- ырал — СССР-ниң Дээди Советиниң согулдааны ху- ну. Бүгү совет кижилер ук байырлаалды бедик кидүр- лүшкүн болгаш күш-ажыл- чы чединкинер-биле ук- куп турар. Ажылчы оол- дар боттарының төлөтүп чо- лар, кыстарын СССР-ниң Дээди Советиниң депутат- тры мылдар согуп, оларга улуг идеяда көргүзүп ту- ралар.

Бистин Тывага баштайгы согулдааны болгашында бээр 40 чыл чоокшугаан. Ол төгүлүг хүнде согулдаага аң баштай кирип, бады- лаан кижилер дамаан чок, бичи оолан мен безин оңу утпас мен.

Бичан баштайгы аалымы Тандынын Хадик-Бажы деп чөгө кыштаан. Аалымы чогуунга турган дээрлерге ачавыс күрүне далганы тыр- тып аялгаш турган. Ол кызын оол болгаш хар кызын-даа болгаш, тас хенертен дүжүп, чер кар- нып, чылып эгелзэн. Далган тырттары-биле Хадик-Бажы- ке шуңушуп турар шапактыг кижилер ховартаан.

Таштын-ла ол үеде ба- жылар чынында ийин-түс ба- жыларга, чоок-кавынны аалдарына согулдаалар бо- лур дугайында чугаа дичи- на.

лы берген. Согулдаалар ху- нуң дугайында чар салган сургакчылар кожуун төвүн- ден-даа, сумдан-даа көп- ле турган. Бир-ле хүн аалы- мыска бир анык оол-биле кады ак аттыг, сумка дер- гилзэн акый келди. Аламын база оок кады аялгаш тур- ган эштерин ол кыйгарып алды. Мендешемеш, даңза солтумкаш, ачам айткыды: — Часык чызе эгелей бергени ол чүве-дир аа?

— Динча-нар болгай? — Биринчи дээр, аламын чынында чар салган сургакчылар кожуун төвүн- ден-даа, сумдан-даа көп- ле турган. Бир-ле хүн аалы- мыска бир анык оол-биле кады ак аттыг, сумка дер- гилзэн акый келди. Аламын база оок кады аялгаш тур- ган эштерин ол кыйгарып алды. Мендешемеш, даңза солтумкаш, ачам айткыды: — Часык чызе эгелей бергени ол чүве-дир аа?

Аванчин, ачанмың дээр- беде аялгаш турар кижилерин ат-сынын, төрзөн чылып, арбанын дугаарын демгизип айткыды, анык оол бижип, демдегел ап олар болгаш. Оок чанынча оок бергеш көрүмгө дыка- ла бижип кичи чорзаш. Ужуктир тудуштур бижип, караядыккын бажы дөргө саазыга чүгө чүгү- рүп билер. Бистин дээрбеде өңне шыраак бижип Алаш-оол-даа анаа чепес- кире. Бүртүкел болган соон- да олар согулдаанын кажи ботурин алаа кайтарар бай- жирин тайылырлааш, Бай- тан, Кара-Суг, Хадик-Ужу-

нун, Кызыл-Эриктин, Изяп- тагынын, Кара-Чураанын ха- мыч чоңу маңаа чыгыр деп чугаалаан. Ачам-биле эки согулдаа эртем бижип анык хирээлээр, чар- нар даалга алганнар.

Ол улус чуртукан соонда дээрбелер адаанда оолаша бажынын дээрбе ачытын- нары арылгаш-аштап, чугай- лап, одап эгелзэннер. Бир хүн барып көрүмгө, ол ба- жик иштинде кызыл пестер- биле шып каан постдар кы- рында бичи дептерлер сал- гаш каан болду. Хавалар- да — Ленин, Сталин башкы- ларын чуртуктары, лозун- нар. Кирер эжик аксында СССР-ниң Сулде демдөн кызыл туктар аялгаш ал- ган турар кызыл чурасх аскан. Ак саадында перла- мал ужуктар-биле «Шунту согулдааларже» деп бижип кыйгырыгың ужуктеп пом- чуп турдум.

Бүгү улуг улустун база маңа соңууругу маңааным хун-даа келген. Ол эртен откуп эзоринге, өгдө кызыл- чок. Уне халааш, дөңгелчел харап көрүмгө согулда бажынынын чанында ки- жен-даа энекек. Бажынын тырдыда кызыл түн аянып ашкык, чоргаар кичип тур. Ожуктеринин ийн сүт бел- диринде булчиче ай депкеш,

согулда бажынынга халып келдим. Стол артында уш- дер кире кичи олардар болду. Азыда кызыл пестер бичи өрзөлгөш кы- лып каан. Дөрдө ийн сонга аразында база-ла кызыл пестер биле шып каан кызыл хааржак салып каан. Согулдаа келген улус- тун арыг-шөгөн кылдыр кеттигиниң. айт-хөлүңүз, эртер-чонааның, чүтөн-чула- рының каас-чаражын мага- дан ханмас чорзаш. Дерги шайы безин чедип келген. шай, таапыр, ууш-чир, даалымба дээр ышкыш ба- раанарын чотга бараалга- дуп турар.

Согулдаа деп сөстү бир дугаар динчеп турар, чоңум чүу болуп турарып чурасх угап билбейн-даа турдум, бир-ле улуг оңагай болуш- кун бооп турар-дыр деп даа- бадап турган мен.

Согулдаа бажынынга кел- ген кижи бүрүзү агаташ дээр кижи эдиртип агаташ аныа кири бээр. Стол ар- тында орган улустар дем- делер кылаш, анаа саа- зыңал ап болгаш. Ол пестер- биле аңгылаан өрзөлгөшкө ки- жен-даа энекек. Дөрдө кызыл хааржакыгашке демги саа- зыңаларын кири сүптар бол- ду.

Келир улус шунту жээп

ААС-КЕЖИИ ДЭЭШ

Сибириниң улуг хоорайла- рының бирөөн Иркутск — студенттер Иркутск. Уни- верситет, эртем-шинчилел дээр өске-даа хой саныг институттар, тускай ортумак өөредилге черлери дээр ка- ызын ол дээр боор. Чаа-ла өөренип эгелзэн, хоорай-биле иле шолуг таным эвес улус бистерге ону тодаралып чу- гаалаттары безин берге.

Иркутскиниң саң-хөө тех- никумунда Тывадан барган өөренип турар бис. Бистин- биле кады орус, буялгаш, якут дээр өске-даа, нацияларын толээрлер сургудалар өөре- нип туралар. Бистер шунту- тувус өске эш-өөрүсү-биле кады эл-байырлардыг чурт- тап, өөредилге турар бис. Өө- редилгеге-даа бот-боттары- мыска дузалааш, хостуг үезисте солун келээлери

эртирип, бөлүктөривис аа- ы-биле кино, цирк, театрже чоруп туруп бис.

Төгүлүг, турскаалдыг черлер хоорайда кончул хой. Ылангыя декабристер музее- йи, Монге отту, ажык музеей — Карл Маркс кудум- чузун көргөнивис бисне со- луга болган. Бүгү чуртка чоктаа чаа эркен камгалал- маасалыг ажалдар айынга иделкейлиг кириштивис.

Саң-хөө техникумунга өө- редип турар хүндүлүг баш- кыларымыс Антонина Иван- овна Круляк, Нина Евге- ньевна Гладышева, Людми- ла Ивановна Степанова бо- лгаш өскелерге-даа өөрүп четтиргенивисти эдиртип турар бис. Эртем-билег чедип ал, бүгү-ле эки чүүлдер- ге өөренип, чаныгып алыңгы дээр башкыларын чүтүлдүг ажалдап туралар.

Бөгүн СССР-ниң Дээди Советиниң согулдааны ху- ну, бир-ле дугаар согулда- ларга кирип мен. Тай- бик чаагай аас-кежиктиг со- вет амыдырал дээр бады- лаар мен.

М. МОНГУШ,

Иркутскиниң саң-хөө техни- кумунда сургутуу.

Совет хамаатызы анык кижиниң эртем-билег чедип алырынга бүгү байдалдар таарымчалыг. Сеткил-сагы- жынга тааржыр мергектеди шилип алып арда бистип шунтувуска магадылааттын- ган. Ол дээр Коммунист партияга четтиргаш совет ча- занка боттиривис.

Бо техникумда бисти өө- редип турар хүндүлүг баш- кыларымыс Антонина Иван- овна Круляк, Нина Евге- ньевна Гладышева, Людми- ла Ивановна Степанова бо- лгаш өскелерге-даа өөрүп четтиргенивисти эдиртип турар бис. Эртем-билег чедип ал, бүгү-ле эки чүүлдер- ге өөренип, чаныгып алыңгы дээр башкыларын чүтүлдүг ажалдап туралар.

Бөгүн СССР-ниң Дээди Советиниң согулдааны ху- ну, бир-ле дугаар согулда- ларга кирип мен. Тай- бик чаагай аас-кежиктиг со- вет амыдырал дээр бады- лаар мен.

М. МОНГУШ,

Иркутскиниң саң-хөө техни- кумунда сургутуу.

каапканының соонда, кыта- тор Лабоа улусту хаан кы- рынга дээрде олурткан, хураалдады берди. Ол анаа фронтуда совет шеригле- риниң тилдигелериниң, СССР- ниң хураалында кырген Тываның ажал-агыялыг кере- гиниң илеткеди кылган. Оон аңгыда ол чакым тарыл- ганы чер болгашында лаа- чар чорударын, дук кыр- гылдаанын организмде эр- тирерин, күрүнеге, мал са- дар хүндүлгөни арбан аяла- да күссүдир ужулгуп дээр- зин баа сагыдырган.

Оон байырлыг хураалды соонда согулдаанын да- ылары ырак тургаларыг согулдаа харажактары чүк- тегилепкеш чоруткан шак- кычыларын маңап турга- нар. Оларны кандыг бай- далдарга согулдуп турарын чугаалап, келир шагын дөзөвирлеп санап турганнар.

Шак ол улуг чымыш соон- да ачанмың-даа, оок эше- ринин-даа, өске-даа кижилер- ниң ажалдаар хей-агайы кидүрүп, эрес-кежээг да- ма барган ышкыш болганын сактыр-дыр мен.

Дөдө Советиниң баштайгы согулдааны болган ол хүн маңа сагымыга ыңгалдыг кутуңдурбас болушкун бо- луп арткан.

М. САЯН-ООЛ.

Кызылдың үлөтүр ба- раалар садым жаскы-чайгы үеде үүрмектел садар ба- раан садылаашкымы-биле холбаштыр сезонда болгаш түр үеде ажалдаар садыг- жыларын чаап турар. Ол үеде садыг черлеринге 18 харыглар, ол ышкыш долу-даа, долу эвес-даа ажал хүнү-биле чопдээр- жир пенсионерлер болгаш бажык ээлеп олар херэжен кижилер ажалдап болур.

Долу эвес ажал хүнү-би- ле ажалдаар күзүлдег кижилерге ажал шагын талалар-

«ЧИТКЕН» ОГУРЕЦТЕР

● Шоодуг ●

Ол хүн Санаар Сарыгович эртемге туруп, кадым-биле башы огурецтер кол- дады үгенер оро- руп сугарып кааш, оон бок олур чүлүп, чүлүп алгаш, эртенге чөм чип орда- ла ажал шагы чоокшугаан. Кижиниң кеттириникеш, оро- рудунга келгеш, өөренип ча- ы-биле огурец дөстөрүн чаң- гыстап алып, ында согалаш- дамы ышкыш шөйбек көк- көк огурецтер санап, оларын дамызын бажынын иштиде туртуруп алган. Оон улаштып гаражыга барган. «Серендиге хорамча чок» деп улашту мерген чугаанын ол хөлөк салгыр. Ийн чыл бу- рунгаар садып алгаш хар- лег аккыр аялуг «Жигули», сеески классы дөзөп олун- га белек кылдыр салып, сөң- нөзүн аяс дээрде өңнөш «Восход» деп мотоцикл ту- ружунда эвээр.

Районун хереклекчилер ниятиеленин улуг бухгалте- ри бооп ол чыл ажалдап ту- рар Санаар Сарыгович ажал- дан келгеш, бажынынга да- кирбей, огурецтерин ончалап кирипкен. Санап-санап кээр- ге, он огурец эртенге санап тууша ол турар болган. Оларын сыптап үзүп алпарган истери херекчелер турга, ынта огурец чок болбайн кантаар. Киж- винистин дорула-да арныншырай дүрүлүп, улуг кымыс хай- нып келген. Кожанында хой уруглардыг тудужу Чечек- оол сугуп бажынынга кире халып келгенин эскербеш. Санаар Сарыгович бажынын херээне ээлине-ле барган:

— Сперинер оолдарың бистин огуродушту саза ба- зып, оорлап каан-зыр. Улус- тун кымыс-кылайып тургаш, өстүрүп алган чүвезин өөр-

лаарга болур бе моонар?! Уругдарыңары хай дөңер, кожалар. Моон сонгаар олар маң херимин артавазынар.

— Ол чүт дээринер ол, кожалар. Бөгүн бажынымыска кым-даа хүнөөзү. Оолдарын үжээд пионер лагеринде, ал- дыгы класкы уругу көдөөдө кырган ада-незиниң аалында турар. Бичи уругларын са- дикке хүнээр улус, чаа эк- келди — деп, кожалар бады- нын чугаалаанын чыдын кал- галып Санаар Сарыгович үзүп чыда палбуз хыннап.

Бажынынга кирип кээр- ге, Санаар Сарыговичиң каа- ы уткүй кылаштып кээп, оок мойнундан куспактап, эр- гелдеп чугаалаан:

— Төрүттүгөн хүнү-бн- ле байыр чедирип тур мен, ачалар.

Демгиз ам кээп оожургап, аш-чечинин чаа суун сады- рап келир чаагай чыдын чаа-та эскерип, болуңу ба- ырыламын. 35 харап сол- лор, садып келген. Стол кырында кылаан булгаш шат- панское, тавакта дүлгөн эш- тегежес сакшында быдаа, чалгыт тавакта саалтааш огурецтеринген.

— Огурецтер садып аалдым бе азы даштыртып чүлүп алырга бе — деп, ол дөзөп айттырган.

— Огуродуштуң баштай- гы дүжүү ышкыжыл. Болуң- да чаагай дүжүү турга, ону саткан херээ чүү боор, ачал- ы, саалдар. Санаар Сарыгович — деп, оон каады өөрүшкүдүг хүлүмүрүп турган.

В. ХОМУШКУ.

Красногвардейская кудумчу- му чаартканымыс соонда, оң 26 дугаар бажынында хүн бу- рув негеттинер барааннар саадынын кадр кидил- зинден ажал шагының үе- зинде айттырып алды.

Бистин адресивис: Октя- бриская кудумчуу, 29. Те- лефон № 2-42-49.

МВ

МАРТ 4-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 «Уе». 8.40 — Уруг- ларга эртенги гимнастика. 8.55 — «Будильник». 9.25 Кожын спорттыг дөстөй- ин биги чери дээр мар- гылдаа. Спринт. 9.55 Чок ататкыга Европанын бирги чери дээр маргылаа. 10.40 — «Совет Экилелитне бараал бооп тур мен». 11.40 — «Кадыкымы». 12.25 — «Эр- тенги почта». 12.55 — «Кө- дөжүн шагы». 13.55 — 14.10 — Чалсар 14.10 — Н. Поги- дин — «Кремлевские кура- ны». Фильм-шпи. 16.50 — Бөгүн — СССР-ниң Дээди Советиниң согулдаалар турар. Согулдаа участкындаа пер- портж. 17.05 — «Ал-чор- тутулар кичү». 18.05 — «Мункалмай кыска». 18.35 — «Дөстөгү панора- мамы». 19.25 — «Светлый путь». Урап-чечен. Фильм. 21.00 — «Уе». 21.45 — «Дөстөгү болгаш ажалдар». 22.20 — Концерт. 22.45 — 22.55 — Теледөзөр.

ИРИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Уругларга эртенги гимнастика. 8.20 — «Эртем болгаш техника. Киньку- нал. 8.30 — Концерт. 9.00 Орус чугаа. 9.30 — Доку- менталдыг фильмдер. 10.00 — Ф. Шуберт. Симфония № 9 до мажор. 10.50 — «Билдиги-даа болза, ал- дептиг». 11.50 — Уругларга фильм. 13.00 — «9-ку сту- дия».

КЫЗЫЛДАН

14.00 — Бөгүн — СССР- ниң Дээди Советиниң согул- далаа хуу. Республиканын согулдаа участкындаа пер- портж. 14.10 — Киньку- нал. 14.20 — Бөгүн — СССР- ниң Дээди Советиниң согул- далаа хуу. Республикада согулдаа участкындаа ре- портаж (орус дыла).

МОСКВАДАН

14.30 — «Советская же- нщина» жууралдын шаңналы дээр синхрондуп эштинкиге дөстөгү маргылаа. 15.05 — Бистин кордөстөй- дендирбис чугаалап тур- лар. 15.35 — «Кышкыштар». Документалдыг телефильм. 15.45 — «Адьютант ег про- сьбахиде улаш» деп теле- фильм. 16.00 — «Уни- ко- пер». 16.05 — «Уни- ко- пер». 16.10 — «Уни- ко- пер». 16.15 — «Уни- ко- пер». 16.20 — «Уни- ко- пер». 16.25 — «Уни- ко- пер». 16.30 — «Уни- ко- пер». 16.35 — «Уни- ко- пер». 16.40 — «Уни- ко- пер». 16.45 — «Уни- ко- пер». 16.50 — «Уни- ко- пер». 16.55 — «Уни- ко- пер». 17.00 — «Уни- ко- пер». 17.05 — «Уни- ко- пер». 17.10 — «Уни- ко- пер». 17.15 — «Уни- ко- пер». 17.20 — «Уни- ко- пер». 17.25 — «Уни- ко- пер». 17.30 — «Уни- ко- пер». 17.35 — «Уни- ко- пер». 17.40 — «Уни- ко- пер». 17.45 — «Уни- ко- пер». 17.50 — «Уни- ко- пер». 17.55 — «Уни- ко- пер». 18.00 — «Уни- ко- пер». 18.05 — «Уни- ко- пер». 18.10 — «Уни- ко- пер». 18.15 — «Уни- ко- пер». 18.20 — «Уни- ко- пер». 18.25 — «Уни- ко- пер». 18.30 — «Уни- ко- пер». 18.35 — «Уни- ко- пер». 18.40 — «Уни- ко- пер». 18.45 — «Уни- ко- пер». 18.50 — «Уни- ко- пер». 18.55 — «Уни- ко- пер». 19.00 — «Уни- ко- пер». 19.05 — «Уни- ко- пер». 19.10 — «Уни- ко- пер». 19.15 — «Уни- ко- пер». 19.20 — «Уни- ко- пер». 19.25 — «Уни- ко- пер». 19.30 — «Уни- ко- пер». 19.35 — «Уни- ко- пер». 19.40 — «Уни- ко- пер». 19.45 — «Уни- ко- пер». 19.50 — «Уни- ко- пер». 19.55 — «Уни- ко- пер». 20.00 — «Уни- ко- пер». 20.05 — «Уни- ко- пер». 20.10 — «Уни- ко- пер». 20.15 — «Уни- ко- пер». 20.20 — «Уни- ко- пер». 20.25 — «Уни- ко- пер». 20.30 — «Уни- ко- пер». 20.35 — «Уни- ко- пер». 20.40 — «Уни- ко- пер». 20.45 — «Уни- ко- пер». 20.50 — «Уни- ко- пер». 20.55 — «Уни- ко- пер». 21.00 — «Уни- ко- пер». 21.05 — «Уни- ко- пер». 21.10 — «Уни- ко- пер». 21.15 — «Уни- ко- пер». 21.20 — «Уни- ко- пер». 21.25 — «Уни- ко- пер». 21.30 — «Уни- ко- пер». 21.35 — «Уни- ко- пер». 21.40 — «Уни- ко- пер». 21.45 — «Уни- ко- пер». 21.50 — «Уни- ко- пер». 21.55 — «Уни- ко- пер». 22.00 — «Уни- ко- пер». 22.05 — «Уни- ко- пер». 22.10 — «Уни- ко- пер». 22.15 — «Уни- ко- пер». 22.20 — «Уни- ко- пер». 22.25 — «Уни- ко- пер». 22.30 — «Уни- ко- пер». 22.35 — «Уни- ко- пер». 22.40 — «Уни- ко- пер». 22.45 — «Уни- ко- пер». 22.50 — «Уни- ко- пер». 22.55 — «Уни- ко- пер». 23.00 — «Уни- ко- пер». 23.05 — «Уни- ко- пер». 23.10 — «Уни- ко- пер». 23.15 — «Уни- ко- пер». 23.20 — «Уни- ко- пер». 23.25 — «Уни- ко- пер». 23.30 — «Уни- ко- пер». 23.35 — «Уни- ко- пер». 23.40 — «Уни- ко- пер». 23.45 — «Уни- ко- пер». 23.50 — «Уни- ко- пер». 23.55 — «Уни- ко- пер». 24.00 — «Уни- ко- пер». 24.05 — «Уни- ко- пер». 24.10 — «Уни- ко- пер». 24.15 — «Уни- ко- пер». 24.20 — «Уни- ко- пер». 24.25 — «Уни- ко- пер». 24.30 — «Уни- ко- пер». 24.35 — «Уни- ко- пер». 24.40 — «Уни- ко- пер». 24.45 — «Уни- ко- пер». 24.50 — «Уни- ко- пер». 24.55 — «Уни- ко- пер». 25.00 — «Уни- ко- пер». 25.05 — «Уни- ко- пер». 25.10 — «Уни- ко- пер». 25.15 — «Уни- ко- пер». 25.20 — «Уни- ко- пер». 25.25 — «Уни- ко- пер». 25.30 — «Уни- ко- пер». 25.35 — «Уни- ко- пер». 25.40 — «Уни- ко- пер». 25.45 — «Уни- ко- пер». 25.50 — «Уни- ко- пер». 25.55 — «Уни- ко- пер». 26.00 — «Уни- ко- пер». 26.05 — «Уни- ко- пер». 26.10 — «Уни- ко- пер». 26.15 — «Уни- ко- пер». 26.20 — «Уни- ко- пер». 26.25 — «Уни- ко- пер». 26.30 — «Уни- ко- пер». 26.35 — «Уни- ко- пер». 26.40 — «Уни- ко- пер». 26.45 — «Уни- ко- пер». 26.50 — «Уни- ко- пер». 26.55 — «Уни- ко- пер». 27.00 — «Уни- ко- пер». 27.05 — «Уни- ко- пер». 27.10 — «Уни- ко- пер». 27.15 — «Уни- ко- пер». 27.20 — «Уни- ко- пер». 27.25 — «Уни- ко- пер». 27.30 — «Уни- ко- пер». 27.35 — «Уни- ко- пер». 27.40 — «Уни- ко- пер». 27.45 — «Уни- ко- пер». 27.50 — «Уни- ко- пер». 27

СОВЕТ ДЕМОКРАТИЯ ДЕЛГЕРЕЗИН!

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 57 (12447)

1984 чылдың март 5, понедельник

1925 чылда
үздүзүлгөттүгөн

Өртүгө 3 көп.

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТУҢ ЧЕЧЕКТЕЛИИШКИНИ ДЭЭШ СОВЕТ ТЫВА БАДЫЛААН

Дүүн, эртеңиниң алды шакта, бистиң чуртувустун соңгулда участоктарының эжики ажитыңган. «Кирпич моорлар!» Бистиң республикамыздын мун-мун соңгукчулары база эртең да бажында-ла боттарының хамаарышкан участоктарына барып, чоңун төлөтпү оолдары болгаш кыстары дээш бадылаашкыны бергенер.

ССРЭ-ниң Конституциясында айтканы өндүрүлүг хамааты эргелерин боттандыра дээш Кызылдың ажилчылары, Бай-Тайганын, Эрзинин, Өвүнүн хойжулары, Таңдынын, Бин-Хеминиң тарааажылары, Тожунун акчылары, Ак-Довурактын, Хову-Аксынын тудугжулары, металлурктары болгаш өске-даа районнарның ишчилери, бүгү албан-хаакчылар дүүн соңгулда участоктарына барып бадылаашканар.

Оларның арын-шырайында өөрчүе турган

долган. Москваның Куйбышев районунун соңгукчулары-биле ужуражышкын хуралында СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко чугаазына сорук кирген ишчилер бүгү делегейге тайбын болгаш улустарның аймыл чок чорунче ууланган СЭКП-нин болгаш Совет чазактын иштики база дааштыкы политиказын изин-биле деткээн илгерилээнер.

Ийн дакпыр орденниң Совет Тываның ажилчы чоннары Төрээн чуртунун улам ынайгы чечектелишкени дээш, коммунист тургузуушкунун чедиишкени дээш бадылаашкыны бербишкан, СЭКП-ниң XXVI съездинин, ТК-ның декабрь (1983 ч.) база февраль (1984 ч.) Пленумарының шийткелерин амыдыралга боттандыра, республиканың юбилейин төлөтпү уткуур дээш долу шийт-

пирлиин илгерилээнер. Оон-биле чергелештир олар Тываже хун бүрү ада сагыш салышкыны дээш коммунист партияга болгаш Совет чазакка өөрүп четтиргениниң сестерин чугаалап, куша-ажылчы коллектив бүрүзүгө куша-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн планнаттынганын 1 хуу өстүрер, продукциянын бот-үнесин 0.5 хуу немей чингедир дээш шудургу аялдан турарын бээреткенер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң он бүртүк чыгында соңгулда Коммунист партияны, эш К. У. Черненко баштаан ТК-ның Политбюрозун долгандыр улам сырттан каттыжышкынын, партиянын болгаш чоңун бузулбас чангыс эвинин, партиянын болгаш чазактын иштики база дааштыкы политиказын изин-биле деткип турарынын бадыткалы кылдыр илгерилеттинген.

КЫЗЫЛ

Чурттарда хей-хей кижилер дүүн Кызылга эртеңиниң беш шак ажит турда-ла эгелээ. Соңгукчулар коммунисттерин болгаш партия келжигин эстериниң бузулбас болушун кайнатканын чачгыс киниң дег бээрине дагылашкыны ол.

СЭКП обкомунун Политиктиң чырыдышкын бажында соңгулда участогун. Бир дугаарында Кызылдың пассажиры А. В. И. Плотинов коммунисттерин хааржаке камныг бадылган. Ада-чурттуң Улуг дайынынын киржикчинин, куша-ажылдың хоочуну М. Б. Сундуй бадылаан соонда, мында дээш:

— Дөртен чыл дургузунда тайбың дээр адаанга чурттап келдиң. Аас-кежиктиң, коммунист тургузуушкунун, күчүлүг сайыралдың чылдары болду. Халаптың дайының чылдарында миллион-милтон кижилерин амы-тылын берип турган чаалап алганмыс бо тайбың дээр үргүлүг ас турган дээш бадылаашкыны берим.

Республикамыз чыгында соңгулда участогунда Кызылдың кооперация училищениң кургузу Ирай. да Сарылар кээп бадылаан.

— ССРЭ-ниң Дээди Соведине соңгулдада бир дугаар кирип түр мен. Бо төгүлүг болуушкун мээң амыдыралымга каян-даа утундурбас. Аас-кежиктиң өлүп келдиң. Коммунист партияның болгаш Совет чазактын ачылында билгилерге орук ажык, тураалап ажилчылыгы кылып түр-чүс. Ол дээрде совет

демократияның чечектелишкенин бадыткалы болур. Соңгукчулар участоктарыне шуужуп-ла турганнар. Он бирги беш чылдың планын оонаалдарып хуусаа бетинде күөсүдөр, куша-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн беддер, продукциянын бот-үнесин чингедир дээш демиселдин мурнуу ооруунда ажил-ишчилер чурт турганнар. Хоорайың соңгулда участоктарында болгаш сугар хааржактың машиналар база найысылалдың ол-бо чүктөрине чурт турганнар. Аяа олурган агитаторлар чаш уругулар иелерин, ишчилерин бажыңарына барып, тузук-соокал чок ажалдаар бүдүрүкчүлүгүн ишчилерге чедип, бадылаашкыны киржикчине оларын чалааннар.

Соңгулда участоктарына байырлалдың оюн-тоглаазы ойнайа чедир болган. Келген соңгукчуларга садгь организациялары төлөтпү биле бараан болган, уран чүүл коллективтериниң концерттери бараалгатканнар.

КЫЗЫЛ РАЙОН

ССРЭ-ниң Дээди Соведине соңгулдада хууну Кызыл районун ажилчы чоннары политиктиң болгаш куша-ажылчы бектик нодурулушунун бадылыгына уткан. Районун ажил-ишчилери өрткөн чылы Бүтүрүссияның социалист чарыжына бектик туулдериниң чедип ап, 1983 чылда РСФСР-ниң экономикалык болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүн планын чедиишкенин күөсүдирине үлүүн кирип, социалист чарыжына тилектиң болуп, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тин шийткелер Кызыл тугу-биле

шайнаткан.

Районун көдээ ирчилер он бирги беш чылдың үшкү, өзек чылында көдүгүн пландан ажыр 757 тонна ээтин, 151 тонна сүтү, 10 тонна дүктү, 1121 тонна ногааны, 8,6 миллион чургуаны күрүгөге саткан. 1982—1983 чылдарың кышкы үезинде мал бажын чидире чок камгалап алыр база мал продукциянын бүдүрүкчүлүгүн чедир дээш Бүтүрүссия социалист чарыжына районун ажил-ишчилериниң база тилектиң болуп, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тин болгаш ВЛКСМ ТК-ның Хүндүл бижик-биле шайнаткан.

Районун ийити бүдүрүлгө көргүзүлгөринге «Тилекте» совхозтук ажил-ишчилериниң кирген үлүү улуг. Совхозтук ишчилери соңгулдада хууну куша-ажылчы бектик көргүзүлгө биле уткан. 1983 чылда ССРЭ-ниң экономикалык болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүн планын чедиишкенин күөсүдир дээш Бүтүрүссия социалист чарыжына «Тилекте» совхоз тилектиң болган. Мурнакты ажил-агыга СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тин болгаш ВЛКСМ ТК-ның шийткелер Кызыл тугу соңгулдада хууну уткуур тывааскан. Совхозтук ишчилери СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко Москваның Куйбышев районунун соңгукчулары-биле ужуражышкына чугаале куша-ажылчы сорук кириген.

Соңгулдада хууну куша-ажылчы бектиктерин уткуур бистип чуртувуста чаагай чангыс. Куша-ажылга чедип алган ол чедиишкенин соңгулдада хуунуң районун ажил-ишчилери чоргоарал-биле чугаалап турарлар.

Байырлал шийткел кирип дериттинген соңгулда учас-

токтарының эжики эртеңиниң алды шакта ажитыңган.

Каа-Хем суурда төп соңгулда участогун. Эртеңиниң алды шак. Участок соңгулда комиссиясының даргазы чыгышканарга соңгулдада хууну-биле байыр чедиргеш, бадылап эгелээрине оларын чалаан.

Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчинин, хоочун соңгукчу И. И. Тимеев соңгулда бадылаашкынын берип тура, бөгүгү чырык-чаагай, тайбың амыдырал дээш Ада-чурттуң Улуг дайынында совет чоңун эрес-маадырлыг чорунуң дугайын чугаалап, чедип алган ол улуг тилектеги делегейге байдал нарын, харын-даа, дүшкүрүлүг бо үезде төлөтпү куша-ажылчы-биле кыраак огу дег камгалаар бис дээрин чугаалаан. Чер кырына бажың тайбың дээш, амыл-өскөңиң чаагай келер үези дээш бадылаашкыны берген.

Районун чурттакчылыг чедиргеш соңгулда организа-астыг өрткөн.

АК-ДОВУРАК

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинаттың болгаш чыгыш нарынның хоорайы Ак-Довурактың бүдүрүлгөриниң ажил-ишчилерини СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко Москваның Куйбышев районунун соңгукчулары-биле ужуражышкына чугаале куша-ажылчы сорук кириген.

Комбинаттың ажил-ишчилериниң оонаалдары чедиишкенин боттандыра дээш социалист чарыжы чыл атезинден эгелеп кал-барткамын ачылаанда өрткөн ийн айларның планын хуусааындан беш хонук бурунгар күөсүткен.

Бүтү совет улустуң ба-

йырлары — ССРЭ-ниң Дээди Соведине соңгулдада хууну хууну бектик соругу рудадан даг-дугу арылгар кектин Д. К. Дүктен-оолга уурткан № 2 ээлээ, үрметкел сорттар комплекстиң К. М. Хомушуга уурткан № 5 ээлээ куша-ажылчы бектик көргүзүлгө уткан.

Партия болгаш совет ажилдарга хей чылдарда үр-түгүлдег ажилдап келген куша-ажылды хоочуну, улуг назылыг соңгукчу Д. К. Олан-оол Чкаловтуң № 14 соңгулда участогунга келгеш, бюллетенин соңгулда хааржаане суп тура, делегей тайбын, аас-кежик, Совет Эвилелиниң Коммунист партиясының тайбыңга ынакшылыг политиказын, чоңун төлөтпү оолдар, кыстары дээш бадылаашкыны берип түр мен дээш.

Тываның юбилейг чылында чаа-ла он сес дарлаан эң анык соңгукчу, ажилчы хандырылга кил-ажилчы мурнакты садгьжылы Т. Г. Селиванова Уур-нуу № 15 соңгулда участогунга бадылап чедип келгеш, мында дээш:

— Тываның 40 чылының баштайгы ийн айларының планын хуусаа бетинде күөсүткеш, 268,2 муң рубльдиң бараанын садгь алычтыларга садгь, сайгардым. ССРЭ-ниң Дээди Соведине соңгулдада хууну бектээм ол. Чоңун төлөтпү оолдар, кыстары дээш бир дугаар бадылап турарым улуг аас-кежик деп санап түр мен. Бистиң ынак Төрээн чуртувус улам чечектелип, сайыраанын.

БАРЫН-ХЕМЧИК

Барын-Хемчик районун ажилчы чогу ССРЭ-ниң Дээди Соведине соңгулдада хууну бектик көдүрүлүшкүгүн Кызыл-Мажалык-даа, «Шензор», «Барлык» совхозтарда-даа агитпукчулар-же соңгукчулар эртеңиниң 6 шакта-ла үзүктөл чок шуужуп эгелээ.

Сельхозтехника салбырынын тузугу заводунун, районун амыдырал халаы-ылга комбинатынын, Кызыл-Мажалыктың эт комбинатынын мурнакты бригадалары планын оонаалдарын хуусаа бетинде күөсүткеш, боттарының чедиишкенин соңгулда хуунуңе түр-аастаалар.

«Барлык» совхозтун Бижиктиг-Хая салбырында хойжу Окпан-оол Күжүгеттин кодаанында хой оолдаашкыны эки дооулган. Мурнакты хойжу — социалист чарыжың тилекчилериниң бирээ. «Дон-Терезин» совхозтун мурнакты хойжу Морат Ооржактың бо чылын алган социалист хуула-ел чедиишкенин күөсүткөтүп турар.

Бижиктиг-Хаяның сугу-бараан ферманың саанчылары, кадарчылары соңгулдада уткуур социалист чарыжына илдекейлиг кирип келген болгаш чоңун эң төлөтпү оолдар, кыстары дээш боттарының бадылаашкыны бергенер.

Шекпээр, Аксы-Барлык, Барлык суурларга чоңун бадылаашкыны эрте-ле доо-адалган. Суурларга агитпукчуларын концерттери, спортук маргалдаалар база болгашкан.

СОРУЛГАВЫС—ЭКИ АЖЫЛДАРЫ

Москваның Куйбышев районунун соңгукчулары-биле ужуражышкына СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко чугаазын совет улус, оон иштинде Тываның ажилчы чоннары ажил-иштин дайынчы программасы кылдыр хүлээп алганнар.

ДЕТКИП ТУР БИС

ССРЭ-ниң Дээди Соведине соңгулдада хууну, совет улус-биле бир дөмей, бистиң «Тере-Хөл» совхозтун ажил-ишчилери, Кунгуртун ортумак школазының башкылар коллектив куша-ажылчы чедиишкенин дег уткан.

Ажил-амыдыралым чаштар-биле холбашкан, кижизинде ажилы-биле тудуш болганда, чаштар дайын чангызын каян-даа дыңлавын дээш бүгү-нигитиниң деле-миселиниң бирги одуруунга кирипир — коммунист мээң дүдүлгөм. Коммунист партияны, Совет чазактын тургузулуш-биле чурттуң коммунисттерини, бүтү совет чоңун тайбын дээш түтүлү-дүүн, аяа ынакшылыгын СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко Москваның Куйбышев соңгулда окуртуунун соңгукчулары-биле ужуражышкыны чугаалап база катал бадылап турар. Политиктиң, чугула ужуру-дузалыг ол до-

кументиле чер кырының улустарының аймыл чок чорун хандырамынче ууланган инициативалар кирип-лаан-дир. Ол бүтү саналдарын бистер, башкылар, идеология фронттуң дайынчы чыгары изин-биле деткип турар бис.

Удуртуп турарым эртеңинг коммунизм школазында чөрбөш беш дыңнакты — шуту башкылар. Ажилы-выс уулангышкыны чадгыс — анык салгалды коммунист буга кижизинде, оларын быжыг билиг-биле чечеселери. Маңаа тогаа-дыкчы чорук, шыгым негелде, чырыкчылыг идеялар терек. Догу түр-биле хууну негелдегине дүштүр мога чок ажилдары — аш К. У. Черненко чугаазына харыгыс ол болур.

И. ИДМ.
пропагандист. Кунгуртун ортумак школазының башкы-зы.
Кызыл район.

АЖЫЛГА ЫНАК БОЛЗА

Москваның Куйбышев районунун соңгукчулары-биле ужуражышкына СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко чугаазын совет улус, оон иштинде Тываның ажилчы чоннары ажил-иштин дайынчы программасы кылдыр хүлээп алганнар.

Мен беш уругларым кирип, өстүрөм мен. Олар ам өскөм. Республикамың аңгы-аңгы булуңнарын-че тарай бады. Оларның ийи-биле ужуражышкыны ажилдап чорлар. Уругларымның араалдары, амы, зоотехник, тудугчу эртеңинг бар. Ажылдаан чедирине багай өвөс ажилдап чорлар. Мен оларны эки кырыкка болуун дээш куша-ажылча өөрдө-рин кылып чордум. Олар ажилга ынак болуп, чуртап чорлар.

Н. НОРБУ.
Тээл.

ТАЙБЫҢ ХЕРЕК

Тайбың үезде чурттаарга магалыг-ла-дыр. Мен дайын-чы халаыны, оон хилин чек-човузын кара-биле көргөн болгаш дайында маргышкын чечес. Бистиң тайбың амыдыралымыстың кончүт үездөр мен. Тайбын, аяа дээринде адаанга ажилдар, чурттаарындан артык аас-кежик кижиге кайын турар боор.

Совет кижилер дайынын берге үезинде чүтү-даа уткан. Ычангаш олар кыс чангыс катал дыңналбын дээш бүтү чүтүгө кылып турар. Бистиң төрөң Коммунист партиямыстың кижилерин чагай амыдыралы дээр чок сагыш салып турарын бистер билп турар бис. Ол дугайын СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко Москваның Куйбышев соң-

Т. ПИЧЕ-ООЛ.
Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчинин.

Кызыл районун «Тилекте» совхозтун ажил-ишчилери ССРЭ-ниң Дээди Соведине соңгулдада хууну бектик көдүрүлүшкүгүн ужурашкан.

Соведине соңгулдада хууну бектик көдүрүлүшкүгүн ужурашкан. Биче-Уруг Ооржак бадылап турда, бо чурттары тырттырган.

Дайынның болгаш куша-ажылдыг хоочуну Михаил Белекпеевич Сундуй бадылаашкынын берип тур. Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотолары.

Бригадирге сөс БРИГАДА КЕРЭЭЗИ-БИЛЕ АЖЫЛДААРГА...

Бистин Ан-Довурактын №3 орун-тудуг эргелеткен ажил-ишчилерге соолугу чылдың дүргүзүндө күнүсү мурунта планын даалгалаары донкамал чедир болгаш ажыра кууседип келген. Эрткен ажил-агы чылдында орунчулар Чаа Шагаан-Арыг — Эялг-Хем, Кызыл-Мажалык — Тээли араанын 10-10 километр орун чалал, 8 километр орун кууседип селетелгизин чоруткан болгаш чылдың планын ооналдаларып 100.1 хуу кылдыр боттадылар.

Он бирги беш чылдың дөрткү чылым бистин кол-лективинин база чедикши-нин эгелээ. Январ айда 40.3 муу рубльдин орун-септелге ажилдарын кылар планын чорутуу хуусаа-зында эки шинарлыг кыл-гаш, федеральдык планын даалгалаары база хуусаа-зында эрте куусеттинис. Бо ийн айда колдуу-ла Ан-Довурак — Тээли араанын 20 километрге чедир орун-септелгизин чоруткан болгаш чылдың планын ооналдаларып 100.1 хуу кылдыр боттадылар.

Бистин коллективинин чедикшилик ажилдарында ндир бир турар чүдүл-дөр. Бирөөлө, кылдыр ажил-дары баш бурунгаар план-нап, ону кыска хуусаада, эки шинарлыг кылдыр, эвээш чарыгалдарын уду-рун тургаш доосарынын и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

га-дуржулгазын шын ажил-лап турар бис. Коммунистер чолаачы В. Грачев, ажил-чы К. Сарылар олар кол-лективке быжыг салгыч-чуруну тууларында, ажил-чарын өөсөдип, кичиле-ринге администрацияга улуг дуузын көргүзүп турар.

Ажыл-агынын бүдүтүр болурунга бригада керээзи боугаар ажилдап эгелээни-вис улуг идгити берген. Мээң удурутуп турар бри-гада бол депшигелгиз арганы дөрт чыл бурунгаар ажил-лап эгелээ. Оон ажилчыны дааразында чикектер-биле бадыткап болуп. Баштайы дээринде бистин коллектив-инин ажилы шагы үтөр, күш-ажылдын сагыла-чур-мун үтүрүр таарымгаар туураган болза, ам ол чо-рунтар долуу-биле туура-ган болуп эгелээ. Оон ажил-чылар дөдүлү-биле туура-ган болуп. Ажил төлө-видин, пайдал ашканы кымга кашты төлөөрин кым-ны канчаар ажилдарын барымдалап бригада чөлү-лөй шийтирилээр болганда чалга, быдымаш кылдар бисте чок. Бо эрткен дөрт чылдың дүргүзүндө бистин бригаданын чүтүгө чалгыс кичи шериг албанын кел-дирткен. Шериг албанында халажып келгеш, коллектив-инге база катап ажилдап эгелер берген. Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бедилерин-ге бригада керээзин боугаар ажилдарынын улуг и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

күсседирин көргө. Ажыл-агы бүдүрүчүлүгүн улуг бедилерин-ге бригадамын составын угултаттырар, «Янугольстройда» Плато-новтун арганын чорутуу ажил-дарын өөсөдип, кичиле-ринге администрацияга улуг дуузын көргүзүп турар.

Ажыл-агынын бүдүтүр болурунга бригада керээзи боугаар ажилдап эгелээни-вис улуг идгити берген. Мээң удурутуп турар бри-гада бол депшигелгиз арганы дөрт чыл бурунгаар ажил-лап эгелээ. Оон ажилчыны дааразында чикектер-биле бадыткап болуп. Баштайы дээринде бистин коллектив-инин ажилы шагы үтөр, күш-ажылдын сагыла-чур-мун үтүрүр таарымгаар туураган болза, ам ол чо-рунтар долуу-биле туура-ган болуп эгелээ. Оон ажил-чылар дөдүлү-биле туура-ган болуп. Ажил төлө-видин, пайдал ашканы кымга кашты төлөөрин кым-ны канчаар ажилдарын барымдалап бригада чөлү-лөй шийтирилээр болганда чалга, быдымаш кылдар бисте чок. Бо эрткен дөрт чылдың дүргүзүндө бистин бригаданын чүтүгө чалгыс кичи шериг албанын кел-дирткен. Шериг албанында халажып келгеш, коллектив-инге база катап ажилдап эгелер берген. Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бедилерин-ге бригада керээзин боугаар ажилдарынын улуг и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

күсседирин көргө. Ажыл-агы бүдүрүчүлүгүн улуг бедилерин-ге бригадамын составын угултаттырар, «Янугольстройда» Плато-новтун арганын чорутуу ажил-дарын өөсөдип, кичиле-ринге администрацияга улуг дуузын көргүзүп турар.

Ажыл-агынын бүдүтүр болурунга бригада керээзи боугаар ажилдап эгелээни-вис улуг идгити берген. Мээң удурутуп турар бри-гада бол депшигелгиз арганы дөрт чыл бурунгаар ажил-лап эгелээ. Оон ажилчыны дааразында чикектер-биле бадыткап болуп. Баштайы дээринде бистин коллектив-инин ажилы шагы үтөр, күш-ажылдын сагыла-чур-мун үтүрүр таарымгаар туураган болза, ам ол чо-рунтар долуу-биле туура-ган болуп эгелээ. Оон ажил-чылар дөдүлү-биле туура-ган болуп. Ажил төлө-видин, пайдал ашканы кымга кашты төлөөрин кым-ны канчаар ажилдарын барымдалап бригада чөлү-лөй шийтирилээр болганда чалга, быдымаш кылдар бисте чок. Бо эрткен дөрт чылдың дүргүзүндө бистин бригаданын чүтүгө чалгыс кичи шериг албанын кел-дирткен. Шериг албанында халажып келгеш, коллектив-инге база катап ажилдап эгелер берген. Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бедилерин-ге бригада керээзин боугаар ажилдарынын улуг и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

күсседирин көргө. Ажыл-агы бүдүрүчүлүгүн улуг бедилерин-ге бригадамын составын угултаттырар, «Янугольстройда» Плато-новтун арганын чорутуу ажил-дарын өөсөдип, кичиле-ринге администрацияга улуг дуузын көргүзүп турар.

Ажыл-агынын бүдүтүр болурунга бригада керээзи боугаар ажилдап эгелээни-вис улуг идгити берген. Мээң удурутуп турар бри-гада бол депшигелгиз арганы дөрт чыл бурунгаар ажил-лап эгелээ. Оон ажилчыны дааразында чикектер-биле бадыткап болуп. Баштайы дээринде бистин коллектив-инин ажилы шагы үтөр, күш-ажылдын сагыла-чур-мун үтүрүр таарымгаар туураган болза, ам ол чо-рунтар долуу-биле туура-ган болуп эгелээ. Оон ажил-чылар дөдүлү-биле туура-ган болуп. Ажил төлө-видин, пайдал ашканы кымга кашты төлөөрин кым-ны канчаар ажилдарын барымдалап бригада чөлү-лөй шийтирилээр болганда чалга, быдымаш кылдар бисте чок. Бо эрткен дөрт чылдың дүргүзүндө бистин бригаданын чүтүгө чалгыс кичи шериг албанын кел-дирткен. Шериг албанында халажып келгеш, коллектив-инге база катап ажилдап эгелер берген. Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бедилерин-ге бригада керээзин боугаар ажилдарынын улуг и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

күсседирин көргө. Ажыл-агы бүдүрүчүлүгүн улуг бедилерин-ге бригадамын составын угултаттырар, «Янугольстройда» Плато-новтун арганын чорутуу ажил-дарын өөсөдип, кичиле-ринге администрацияга улуг дуузын көргүзүп турар.

Ажыл-агынын бүдүтүр болурунга бригада керээзи боугаар ажилдап эгелээни-вис улуг идгити берген. Мээң удурутуп турар бри-гада бол депшигелгиз арганы дөрт чыл бурунгаар ажил-лап эгелээ. Оон ажилчыны дааразында чикектер-биле бадыткап болуп. Баштайы дээринде бистин коллектив-инин ажилы шагы үтөр, күш-ажылдын сагыла-чур-мун үтүрүр таарымгаар туураган болза, ам ол чо-рунтар долуу-биле туура-ган болуп эгелээ. Оон ажил-чылар дөдүлү-биле туура-ган болуп. Ажил төлө-видин, пайдал ашканы кымга кашты төлөөрин кым-ны канчаар ажилдарын барымдалап бригада чөлү-лөй шийтирилээр болганда чалга, быдымаш кылдар бисте чок. Бо эрткен дөрт чылдың дүргүзүндө бистин бригаданын чүтүгө чалгыс кичи шериг албанын кел-дирткен. Шериг албанында халажып келгеш, коллектив-инге база катап ажилдап эгелер берген. Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бедилерин-ге бригада керээзин боугаар ажилдарынын улуг и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

күсседирин көргө. Ажыл-агы бүдүрүчүлүгүн улуг бедилерин-ге бригадамын составын угултаттырар, «Янугольстройда» Плато-новтун арганын чорутуу ажил-дарын өөсөдип, кичиле-ринге администрацияга улуг дуузын көргүзүп турар.

Ажыл-агынын бүдүтүр болурунга бригада керээзи боугаар ажилдап эгелээни-вис улуг идгити берген. Мээң удурутуп турар бри-гада бол депшигелгиз арганы дөрт чыл бурунгаар ажил-лап эгелээ. Оон ажилчыны дааразында чикектер-биле бадыткап болуп. Баштайы дээринде бистин коллектив-инин ажилы шагы үтөр, күш-ажылдын сагыла-чур-мун үтүрүр таарымгаар туураган болза, ам ол чо-рунтар долуу-биле туура-ган болуп эгелээ. Оон ажил-чылар дөдүлү-биле туура-ган болуп. Ажил төлө-видин, пайдал ашканы кымга кашты төлөөрин кым-ны канчаар ажилдарын барымдалап бригада чөлү-лөй шийтирилээр болганда чалга, быдымаш кылдар бисте чок. Бо эрткен дөрт чылдың дүргүзүндө бистин бригаданын чүтүгө чалгыс кичи шериг албанын кел-дирткен. Шериг албанында халажып келгеш, коллектив-инге база катап ажилдап эгелер берген. Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бедилерин-ге бригада керээзин боугаар ажилдарынын улуг и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

күсседирин көргө. Ажыл-агы бүдүрүчүлүгүн улуг бедилерин-ге бригадамын составын угултаттырар, «Янугольстройда» Плато-новтун арганын чорутуу ажил-дарын өөсөдип, кичиле-ринге администрацияга улуг дуузын көргүзүп турар.

Ажыл-агынын бүдүтүр болурунга бригада керээзи боугаар ажилдап эгелээни-вис улуг идгити берген. Мээң удурутуп турар бри-гада бол депшигелгиз арганы дөрт чыл бурунгаар ажил-лап эгелээ. Оон ажилчыны дааразында чикектер-биле бадыткап болуп. Баштайы дээринде бистин коллектив-инин ажилы шагы үтөр, күш-ажылдын сагыла-чур-мун үтүрүр таарымгаар туураган болза, ам ол чо-рунтар долуу-биле туура-ган болуп эгелээ. Оон ажил-чылар дөдүлү-биле туура-ган болуп. Ажил төлө-видин, пайдал ашканы кымга кашты төлөөрин кым-ны канчаар ажилдарын барымдалап бригада чөлү-лөй шийтирилээр болганда чалга, быдымаш кылдар бисте чок. Бо эрткен дөрт чылдың дүргүзүндө бистин бригаданын чүтүгө чалгыс кичи шериг албанын кел-дирткен. Шериг албанында халажып келгеш, коллектив-инге база катап ажилдап эгелер берген. Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бедилерин-ге бригада керээзин боугаар ажилдарынын улуг и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

күсседирин көргө. Ажыл-агы бүдүрүчүлүгүн улуг бедилерин-ге бригадамын составын угултаттырар, «Янугольстройда» Плато-новтун арганын чорутуу ажил-дарын өөсөдип, кичиле-ринге администрацияга улуг дуузын көргүзүп турар.

Ажыл-агынын бүдүтүр болурунга бригада керээзи боугаар ажилдап эгелээни-вис улуг идгити берген. Мээң удурутуп турар бри-гада бол депшигелгиз арганы дөрт чыл бурунгаар ажил-лап эгелээ. Оон ажилчыны дааразында чикектер-биле бадыткап болуп. Баштайы дээринде бистин коллектив-инин ажилы шагы үтөр, күш-ажылдын сагыла-чур-мун үтүрүр таарымгаар туураган болза, ам ол чо-рунтар долуу-биле туура-ган болуп эгелээ. Оон ажил-чылар дөдүлү-биле туура-ган болуп. Ажил төлө-видин, пайдал ашканы кымга кашты төлөөрин кым-ны канчаар ажилдарын барымдалап бригада чөлү-лөй шийтирилээр болганда чалга, быдымаш кылдар бисте чок. Бо эрткен дөрт чылдың дүргүзүндө бистин бригаданын чүтүгө чалгыс кичи шериг албанын кел-дирткен. Шериг албанында халажып келгеш, коллектив-инге база катап ажилдап эгелер берген. Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгүн бедилерин-ге бригада керээзин боугаар ажилдарынын улуг и-жесер-техникти санааш-кынарын тынхмачалыг чор-утуп турарында Бичангаш материал четир болза, ажилда тузуктешишкенин, тузук ажилдары чарык-чаруу чоруткар болушмас. Оон аргыда администрация, партия, профсоюз, комсомол, а ол ышкыш хойниинг организацияларын күжүн, хоочун ажилчыларын ар-

УШКУ ЧЫЛЫ

Бора-Шайнын чурумал-ды, аян-ишчинин кичи сет-кини отуруп келер. Маака тургустунган баштайгы кол-хоз 400—500 тонна ситен белеткеп ап турган шынаа хар аадында чашты берген, оон арга-арымы ожукар-биле шугланган, удааныг. Ке-дээнде бедик тайга-сын. Оон тынышында олар-бел-чир, дам-хоу хөрүктел-ген, чалдыкта доландыр бораан-даа тырта боор. Агаарын чагайы аажок, кичи тынып хаммас.

— Бо черини от-сигени-нин, олар-белчирини шы-нары эки, Билангы мал чедикерин белеткеп алга-гы, бо шынаада аан, 275 тонна сарааттары бири классты болган. Шөлү-үзөөн, эр-ханыскага чок ажилдап турган болза, бөгүндө ийн-даа катап хой мал чедикерин өстүрүп ап болар арга бар. Ону катап эде чорудар ажилдар бис-тин мурнуузда тургустун-ган. Ажыл-агында чүгө бри-гадарынын, малчыларынын күжү-биле кезек-кезек шө-лөдөн аштал-арыган, сутта-рып, оон дүктү ап турар. Иккээ малчын Колхоз-ол Кара-Монгуш орткен чылым 30 тонна ситен белеткеп алган — деп, «Коммунизмче орук» совхозтун партком секретары Бисе-оол Айа-ловтун Куулар өскө Ата-лаа хой кадарышкан хөвээр.

Оскен-төзөн черинин олар-белчирин, мал чедикерин ажилдап ажиллап турар ажил малчынын боу база ажил-керээзи-биле тыныштыган. Ону, документ дугаар айда Колхоз-ол-даа болза, чоон-кавы улустары, бүдүн суур шугутуу Валерий деп адаар. Ам 27 харлап-кан, Ада-нез — малчын-нар, Алазы Шурку Тас-ооюнч, иези Дага Седен-оолова Кара-Монгуштар оголтун, кенини кыштаан-да, оларын дагынычылары, дуулачы кадарчылары болуп ажилдашышкан. Келин база-ла малчын өг-бүлөгө өскөн. Оон ады Светлана Кара-Монгуш, ада-нез бала-ла хой кадарышкан хөвээр.

Колхоз-ол, Светлана баш-тайгы чылында хураган ху-лээп ап, кадарган малын онча-менди кып ажырган. Ажил кычан берге-даа, ба-чым-даа, харыскалгында болган, ышчалза-даа күш-ажылчы түнел өөрүчүт болган. Ада-нез черин, өскө-даа дүржүлгалыг мал-чыларынын, бригадирини, мал ажилчынын спе-циалистерин чыгыш боу-гаар Колхоз-ол ажилдап кирген. Чалгаалашканын хүниери ол ыяк кылдыр

ажылдаан. Мал чедик эки куралырал, зоон дык шынаак кылдыр селетип алган. Ийни кышта ол төрүр чүс башка оонаштыр 93 хураганын өстүрүп алган. Чаш малды, чүд дээр боор, улуг күш-биле кам-гал өстүргөн. Камгал өс-түргөн дээр, аяна-ла, чүд-да башкалар камгал. Ху-раган бүртүзү дээр демисе-ки, оларын кыштыр-өө-гүлдэн «хунаш, ушта сөт» алган.

Ийн, бир чыл дүргүзүндө ол берге-биле ден тутуш болуп, оон сөөндө кичи-ни ырмазы сынып, чүрээ өлү-дө да болгай, хол салдыны-кай. Билангаштын анык малчын хой кадарыш-даа чораш, кажаа-хорага-даа тургаш, өгө-даа оргаш, бо-данып шугдунеринге боу-дун чачыктырып алган. Чүм кылырын баш удуу план-нап алгырт, кичи дидим, чүмкүр-даа болуп. Ол баш удуу көрүп, сүмелетип ал-ганын боугаар 30 тонна мал чедикерин шынаа уундан белеткеп, кыштаага че-дикерин алган. Оон ажил-чанын мал-биле кыштын алы-кан, кылдыр машина-техника ажилдап деп саналган, боттун талазында удуру-чүлүлөрдөн өрү алы көр-гөн. Билангаш болза, хор-жок, Улуг-даа, бичи-даа ажил организастаарында, ылавыналдыг кылдыр тууду алырында хайаажыр.

Төрүүр хой-биле баштай-гы кыштагышын эрттир-генинде хол дашында үнө берген, кичи-негеге алдыр-байн барган, контроль чок, ажал артан талалары бо-чылды өөренип көргөн. Чи-жээ, хураган оолдашканын чыгуу хуусааын угадышкан, ол ажилда чогулгалыг кыл-дыр тургузарын малчын эрттиргенин болган. Бир эвес, Светлана, өскө-даа дүржүлгалыг чүткүлдүг, кышмак ажилдап болза, байдал нарышкан турган. Бо чылым Колхоз-ол Кара-Монгуш бо талазы-биле хы-намчалыг болган. 342 хой төрөгөн, 342 хураган онча-менди камгалан алдыган. Артан он беш хойну оол-даары артан.

Анык хойжунун чедикши-нин ажилдап эгелээни-нин, бир талазы болза, кай-да эки дүржүлгал бар бол-ду, ону ажилдарына, өө-ренингини соугурууга бол-туу турары. Арга-сүмө айт-тырары, мурнакты, депши-лелгиз дүржүлгалы өөрени-ри — оон херетелги, ажил-дарынын аргасы.

«Бир эвес шыырак мал-чы-биле чаржыр дээр бол-

зунла» дээр, анык малчын-ныг чедик кылбайн турар чедиктерин айтп бээр хой-жуларга, специалстерге ол өөрүп чорутар. Чедиктерин айттырары, шугтүчүлде-рин — чик эвес болгай. Шу-гүмчүлээр, чүмкүр эки-зин билбейн, мого-т-тынар, өөжир, аянаа удуураары-даа чоруткар ту-рар. Харын-даа «мээң бу-руум эвес, өскөн» деп аргатырар-даа улус турар. Бол-ла чүвө, чедиктерден, шугтүчүлөрдөн түнел үн-дүрери, оларын эдер тала-зы-биле эш-өөрүнү амы-хуу боуу-биле-даа, хурап-суг-руу-биле-даа кирген санал-дары өөренип, чаа энергия-нык ажилдары болуп.

Билангы малчыларынын оройон чемпиону Куулар-оол Намбар-оолова Монгуш эки көргүзүлгери чедик алырынын арга-сүмелти анык хойжуга берип, чедиктерин айтп берип, эки талаларын деткип келген. Ол эрткен чылым төрүүр чүс баш хойданна 109 ху-раганын камгалан алган. Черле ычаш, оон күш-ажылчы көргүзүлгери до-каама бедик. Бир эвес бо хойжунун күш-ажылчыны эки болуп турарын өөренип көрө болза, өөренилгиз бол-гаш ажыгыт. Куулар-оол Намбар-оолова салгалдан оон аазы сурагыл мал-чы, Ленин болгаш Октябрь Революцияны өрлөнгөн эки-дедикерин Намбар-оол Хен-че Каравич Монгуш Хо-очун дүржүлгалы удуу өөренип алган, алазы ыш-каш, ажилдар, эш-өөрүгө база дууларга. Билангаш Колхоз-ол Кара-Монгуш социалист чарыкче Куу-лар-оола Монгушту оон бай-лак дүржүлгалын өөренип алыры-биле кылгырган. Чоюкта чаа чарыштыг хой-жу Колхоз-ол биле Светла-намык кыштаага кээп, олар-ныч чаш мал бажын ажап өстүрүп турарын соугурап көргөн, боттун кыштаанда байдалы чугалап берген. Дагынышынын ажилы, бедик мергежилдиг ажил-дарынын дүржүлгалын ажилдары-биле чедиктерин парткомун бир активни Кара-Монгуштарын кыш-таада бижылган. Ол бо-ла Солтүштүк шотландия ди-ректору Эйнала Байроуна Донка-тыр. Бо башкы эл-пай хойжуну ажилдары чур-тталгалын хайгаарла, кер-ек аларган таарылгалар-да оларже сүмөдөн аш-чар баарынарын, мал чедиктерин чедиктерин хан-дырарын, кичи ажилчыны дуузын ой-шаанда чоруда-рын контролга алган.

Анык хойжуну кыш-таада бижылган байдалы-ны, СССР-нин Дээр Со-ветинге соугулардан хүнүн олар бедик күш-ажылчы көдүрүшкү-биле үткүп алганын.

А ОКСУР

зунла» дээр, анык малчын-ныг чедик кылбайн турар чедиктерин айтп бээр хой-жуларга, специалстерге ол өөрүп чорутар. Чедиктерин айттырары, шугтүчүлде-рин — чик эвес болгай. Шу-гүмчүлээр, чүмкүр эки-зин билбейн, мого-т-тынар, өөжир, аянаа удуураары-даа чоруткар ту-рар. Харын-даа «мээң бу-руум эвес, өскөн» деп аргатырар-даа улус турар. Бол-ла чүвө, чедиктерден, шугтүчүлөрдөн түнел үн-дүрери, оларын эдер тала-зы-биле эш-өөрүнү амы-хуу боуу-биле-даа, хурап-суг-руу-биле-даа кирген санал-дары өөренип, чаа энергия-нык ажилдары болуп.

Билангы малчыларынын оройон чемпиону Куулар-оол Намбар-оолова Монгуш эки көргүзүлгери чедик алырынын арга-сүмелти анык хойжуга берип, чедиктерин айтп берип, эки талаларын деткип келген. Ол эрткен чылым төрүүр чүс баш хойданна 109 ху-раганын камгалан алган. Черле ычаш, оон күш-ажылчы көргүзүлгери до-каама бедик. Бир эвес бо хойжунун күш-ажылчыны эки болуп турарын өөренип көрө болза, өөренилгиз бол-гаш ажыгыт. Куулар-оол Намбар-оолова салгалдан оон аазы сурагыл мал-чы, Ленин болгаш Октябрь Революцияны өрлөнгөн эки-дедикерин Намбар-оол Хен-че Каравич Монгуш Хо-очун дүржүлгалы удуу өөренип алган, алазы ыш-каш, ажилдар, эш-өөрүгө база дууларга. Билангаш Колхоз-ол Кара-Монгуш социалист чарыкче Куу-лар-оола Монгушту оон бай-лак дүржүлгалын өөренип алыры-биле кылгырган. Чоюкта чаа чарыштыг хой-жу Колхоз-ол биле Светла-намык кыштаага кээп, олар-ныч чаш мал бажын ажап өстүрүп турарын соугурап көргөн, боттун кыштаанда байдалы чугалап берген. Дагынышынын ажилы, бедик мергежилдиг ажил-дарынын дүржүлгалын ажилдары-биле чедиктерин парткомун бир активни Кара-Монгуштарын кыш-таада бижылган. Ол бо-ла Солтүштүк шотландия ди-ректору Эйнала Байроуна Донка-тыр. Бо башкы эл-пай хойжуну ажилдары чур-тталгалын хайгаарла, кер-ек аларган таарылгалар-да оларже сүмөдөн аш-чар баарынарын, мал чедиктерин чедиктерин хан-дырарын, кичи ажилчыны дуузын ой-шаанда чоруда-рын контролга алган.

Анык хойжуну кыш-таада бижылган байдалы-ны, СССР-нин Дээр Со-ветинге соугулардан хүнүн олар бедик күш-ажылчы көдүрүшкү-биле үткүп алганын.

А ОКСУР

зунла» дээр, анык малчын-ныг чедик кылбайн турар чедиктерин айтп бээр хой-жуларга, специалстерге ол өөрүп чорутар. Чедиктерин айттырары, шугтүчүлде-рин — чик эвес болгай. Шу-гүмчүлээр, чүмкүр эки-зин билбейн, мого-т-тынар, өөжир, аянаа удуураары-даа чоруткар ту-рар. Харын-даа «мээң бу-руум эвес, өскөн» деп аргатырар-даа улус турар. Бол-ла чүвө, чедиктерден, шугтүчүлөрдөн түнел үн-дүрери, оларын эдер тала-зы-биле эш-өөрүнү амы-хуу боуу-биле-даа, хурап-суг-руу-биле-даа кирген санал-дары өөренип, чаа энергия-нык ажилдары болуп.

Билангы малчыларынын оройон чемпиону Куулар-оол Намбар-оолова Монгуш эки көргүзүлгери чедик алырынын арга-сүмелти анык хойжуга берип, чедиктерин айтп берип, эки талаларын деткип келген. Ол эрткен чылым төрүүр чүс баш хойданна 109 ху-раганын камгалан алган. Черле ычаш, оон күш-ажылчы көргүзүлгери до-каама бедик. Бир эвес бо хойжунун күш-ажылчыны эки болуп турарын өөренип көрө болза, өөренилгиз бол-гаш ажыгыт. Куулар-оол Намбар-оолова салгалдан оон аазы сурагыл мал-чы, Ленин болгаш Октябрь Революцияны өрлөнгөн эки-дедикерин Намбар-оол Хен-че Каравич Монгуш Хо-очун дүржүлгалы удуу өөренип алган, алазы ыш-каш, ажилдар, эш-өөрүгө база дууларга. Билангаш Колхоз-ол Кара-Монгуш социалист чарыкче Куу-лар-оола Монгушту оон бай-лак дүржүлгалын өөренип алыры-биле кылгырган. Чоюкта чаа чарыштыг хой-жу Колхоз-ол биле Светла-намык кыштаага кээп, олар-ныч чаш мал бажын ажап өстүрүп турарын соугурап көргөн, боттун кыштаанда байдалы чугалап берген. Дагынышынын ажилы, бедик мергежилдиг ажил-дарынын дүржүлгалын ажилдары-биле чедиктерин парткомун бир активни Кара-Монгуштарын кыш-таада бижылган. Ол бо-ла Солтүштүк шотландия ди-ректору Эйнала Байроуна Донка-тыр. Бо башкы эл-пай хойжуну ажилдары чур-тталгалын хайгаарла, кер-ек аларган таарылгалар-да оларже сүмөдөн аш-чар баарынарын, мал чедиктерин чедиктерин хан-дырарын, кичи ажилчыны дуузын ой-шаанда чоруда-рын контролга алган.

Анык хойжуну кыш-таада бижылган байдалы-ны, СССР-нин Дээр Со-ветинге соугулардан хүнүн олар бедик күш-ажылчы көдүрүшкү-биле үткүп алганын.

А ОКСУР

зунла» дээр, анык малчын-ныг чедик кылбайн турар чедиктерин айтп бээр хой-жуларга, специалстерге ол өөрүп чорутар. Чедиктерин айттырары, шугтүчүлде-рин — чик эвес болгай. Шу-гүмчүлээр, чүмкүр эки-зин билбейн, мого-т-тынар, өөжир, аянаа удуураары-даа чоруткар ту-рар. Харын-даа «мээң бу-руум эвес, өскөн» деп аргатырар-даа улус турар. Бол-ла чүвө, чедиктерден, шугтүчүлөрдөн түнел үн-дүрери, оларын эдер тала-зы-биле эш-өөрүнү амы-хуу боуу-биле-даа, хурап-суг-руу-биле-даа кирген санал-дары өөренип, чаа энергия-нык ажилдары болуп.

Билангы малчыларынын оройон чемпиону Куулар-оол Намбар-оолова Монгуш эки көргүзүлгери чедик алырынын арга-сүмелти анык хойжуга берип, чедиктерин айтп берип, эки талаларын деткип келген. Ол эрткен чылым төрүүр чүс баш хойданна 109 ху-раганын камгалан алган. Черле ычаш, оон күш-ажылчы көргүзүлгери до-каама бедик. Бир эвес бо хойжунун күш-ажылчыны эки болуп турарын өөренип көрө болза, өөренилгиз бол-гаш ажыгыт. Куулар-оол Намбар-оолова салгалдан оон аазы сурагыл мал-чы, Ленин болгаш Октябрь Революцияны өрлөнгөн эки-дедикерин Намбар-оол Хен-че Каравич Монгуш Хо-очун дүржүлгалы удуу өөренип алган, алазы ыш-каш, ажилдар, эш-өөрүгө база дууларга. Билангаш Колхоз-ол Кара-Монгуш социалист чарыкче Куу-лар-оола Монгушту оон бай-лак дүржүлгалын өөренип алыры-биле кылгырган. Ч

АЯН-ЧОРУКЧУЛАРГА

Совет хамааттылар чурт-тун эрге-чагырганын дээд органна, согушдаларга боттарынын, байдлаштык-карыл чуртун улам ылайык чечектендишкенин, чонун чагай чорунун улам эки-жолун дээш, Конституцияда боттагышкынын дээш бергеннер. Социалисттик демократия совет кижилерин күзөл-соруу боттарына ма-гайлаан.

Согушчуларнын чагыт-ларынын күзөлдеин бистин хун буюу амыдыралыкы-стан, республиканын, оон на-йысдалы. Кызыл хоо-райныч чечектендишкенин дээш көртү болуп, ССРЭ-нин Дээш Советинге моон мурундалыг согушдалардан бо согушдаларга чедир өрткөн беш чылдын дургунда хой саынгы улетпур күчүлери-ден аягыла, социал-культу-

рамын, чуртталганын улут кемчээлдиг тудуглары найысдал Кызылда ажылдала кирип, чоонун чагай чо-рунга, культура, эрте-м-би-лиг негелде-хережелдеринге бараан болуп өгөлөн. Олар-нын чикээне өөренткилер эштер бөсөйниг, спорт болгаш гимнастика залдар-лыг № 3 школа, 280 орун-нуг уруглар саатары, Чу-рукчулар бажыны, автовок-зал, 1100 ажыг квартира-лыг чагайжыды туткан чуртталга бажыныры, өс-кө-дө тудуглар хамааржыр.

Кызылдын аалчыларынын болгаш аян-чорукчуларын мапал турары «Монгүлек» туржун комплекс ажылдал-да долзу-биле кирген. Профиледедирини область чөвүлелиниг туржун болгаш экскурсиялар тала-зы-биле бюрозунун эргенин-де кирген бо комплекстиң

218 оруннуг аалчылар ба-жыны оон мурунда-ла ажылдала кирген. Ам ком-плекстиң чаа тудуп дооскан нинтинин кеменинде чери

ажыттынар. Оон ангыда би-блиотека болгаш дыштаныл-га-билард залын ажыда-ры көрдүнгө.

Тывага чуртун булуң бурзундан аалчылар кээр, оон тоог, култура турса-каалдары турмуздуг каас-чараш бөдүзү-биле тайы-жып, ону аажок сонугурап турар «Монгүлек» аалчы-лар бажынынын туржун болгаш экскурсиялар бю-розунун демделелдеринде Прибалтикадан Владивосток, Хабаровск чедир адрестерин

көрүп болур, а бистин рес-публиканың аян-чорукчула-рынның адрестери база — бүгү чурт. Олар «Монгүлек-ке» келеш, ам пүтөкөзү-да айтканын ботуар комп-лекстиң бодунга кеменип, айтканын чеперинге угаан-бодат, сагыш-сеткил таалайын ап болур.

М. СААЯ
ЧУРУКЧУЛАР: «Монгү-лек» комплекстиң нинти хе-вири, ресторатор-кемениге төвүнүң залы.
Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фо-толары.

АМЫ-ТЫНЫН АЛГАННАР

Чоокта чаа, февраль 18-те, Чаа Хал-Хөл суурда чурттал турар не 3. И. Монгүштун өгө-бүзүниг аягы болуп чыккан. Ийн уруун бажыга шоочалап кааш, не ажиллап чорупкан. Уруглар бажыга телевизор көрүп атып каа-ганыр.

Элээн үе өрткөн соонда ук бажынын чаны-биле башкы Иван Байырович биле Лена Сандуг эрлп бар чораш, сонга караанда от кынап-нып турарын эскерип кааннар. Хензиг-даа үе эрттирбейн

олар бажыга халчып келеш, эжикти арай боорда ажыт-каш, ийн бичик уругунун амы-тынын алганнар. Өрт теле-зор дамчытыр үнгө болган.

Өвээрмичалыг, эрес-кашпа-гай хөдөлүп, бууныг чорукту кылганы дээш кынап-каш-кара каш уругунун, нин-тин, сүзүнүн чуртталганын-ның өмүзүнүн «Шың» со-лун дамчытыр өөрүп чөт-төгөннүгүн илереттис.

3. МААДЫ,
КИЖИЗДИКТИ башкы.

УЛЕГЕРЛИГ ДАГДЫНЫКЧЕ

Тыванын райоо коллекти-визин ажил-ипшчелери кызыл-булуңга чыгып келгенер. Ол кемээ коллективтиң хоо-чуннары-биле уужагыла бо-лур дээрин олар амынша болгаш аңаа пазалар шаа-биле белеттешкенер. Кызыл-Булуңда хоочуннарга турса-каалды чурат чураттар, та-на солуннары, күш-ажыгы ки-жизер дугайында шүлүктөр-үн, ирарын, үлгөр домак-тарын аскан.

Райоо коллективинин да-гыныкчылар чөвүлелинде шу-ту 38 кижя бар. Амыктарын хүлээген амыгыла берди-ген, эпиги-эвелең, шыны, ак сеткилдиг чорукча кижизиди, боттарынын дуржулганын олар-биле харам чокка үл-жип чорутуурга 3. С. Хер-тек, В. У. А. Хертек, К. Ч. Кужугет, Роза Куулар, Ма-рия Сыргат-оол, Саймаа Солар болгаш өскөлөр-даа ха-мааржыр.

Дагыныкчыларын аягы-ныкчыны, коллективтиң хоо-чуи ажилдагышты коммунист Сергей Шожутович Артына 60 харлаан. Ынчангаш оон эш-өөрт, коллективте алаа ол кемээ чыгып-чымык сес-терин сөтөп, байыр чедирип турганнар. Сергей Шожу-тович амыктарга болгаш кол-лектив кижитинерге боду-нун чурттал эрлп келген оруун — эртем-бизик чып-алыр дээш кызыл чорукчу-дугайында болгаш өгө баш-тайгы күш-ажыгы бажыны-ның дугайында чугаалап бер-ип, амыктарга чагыт-сөөгүн, арга-сүмезия берген.

Сергей Шожутович ча-гыс коллективинде чээрби ажыг чыл иштинде ажылдап турар. Оон эргелекчилээни районун төп белеткел конторазы социалисттик ча-рыштын доктаамал муруну-ку одуруунда. Ук амыл-агынын курунуге дужаап турар продукциянын шы-нары база эки. Сергей Шо-жутович чүгө амыгыла бергеннине асес, а коллекти-винде, чурттал турары суу-рунда анык өскенин тө-лөпкү аажы-чангыг кижиз-лер болурунга бодунун үлү-гүзүн чураттар. Сергей Шожутовичтин үлүг уруу С. С. Артына Ак-Довурак хоорайда кижя өмчүн. Се-виль Сергеевна база-ла бо-луп ажылдап турар кол-лективинин хүндүткелин чаалап алган. Ол — «Мерге-жизинин тергенин» дипло-мун. «Социалисттик чарыш-тын тилектин» херек дем-дэниң эдилекчин.

Хоочуннарга турсакааткан кемээ коллектив кижитинер-инин организастанын солун концерт-биле доозулган.

Ч. ЭРЕМАА.
Бай-Тайга район.

АДА-ИЕЛЕРГЕ

Самагалдай школазында ада-иелер университетти ая-санында кичээлдеп турар. Бо улаада ада-иелерге «Өг-бүзге бирги классчынын охлорбаты» дуржунерия күзөлдүп турары» деп лек-

цияны башкы Т. С. Кунгаа номчаан. Оон соонда октя-браттарын чыгык болган. Ада-иелерге конферти база көргүскөн.

М. ТИРЧИН.
Тес-Хем район.

МАРТ 5-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.50 — Эртели гимнастика, 9.05 — Уруглар фильми, 10.10 — Концерт, 10.40 — «Дирг амыктарын амыдыралы», 11.40 — Телемездээр, 11.45 — 14.15 — Чапар, 14.15 — Телемездээр, 14.35 — Документалдыг фильминер, 15.40 — Грузия хаустун ырлары, 16.15 — «Россианың айма орук-тары», 16.45 — «Динналар, горнистер!» 17.15 — Кынык спортунга делегейин бирги чери дээш маргылаа, Спринт, 17.45 — Чик атле-тикага Европаның бирги чери дээш маргылаа, 18.30 — Чыгач музыка аи-самблинги концерти, 18.45 — Бөгүн делегейде, 19.00 — Ивано-Франковск областың «Прияпателес» аттыг амы-кынын тус черин кур-лавырларын чөл ажылаар талазы-биле амыкынын ду-жугаанын дугайында да-м-чыдыла, 19.35 — «Укро-щине огни». Уран чечен фильми, 1-ги серияны, 21.00 — «Уе», 21.30 — «Укро-щине огни» деп уран-чечен фильминин 2-ги серияны, 22.45 — 23.00 — Бөгүн де-легейде.

ИЛГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эртели гимнасти-ка, 8.15 — Документалдыг фильми, 8.35 — С. Орловтун шүлүк чогаалы, 9.05 — Орус чутаа, 9.35 — Эртем-тайлыгылыг фильми, 10.00: 12.45 — Испан дыл, 10.30 — Совет чуруга уран чү-лү, 11.15 — Эртем болгаш амыдырал 11.45 — В. Скотт. Амыдыралыны бол-гаш чогадыкчы амыкынын арынары, 12.15 — Ажы-ла-агыны чоруктуң школы, 13.45 — ССРЭ-нин узустун бажыны М. А. Алексеевич дугайында телеочерк, 14.15 — П. И. Чайковский, Ор-кестрини фортепианога № 1 концерт, 14.50 — Көзүнүн шагы, 15.50 — Телемездээр, 15.55 — 18.00 — Чапар, 18.00 — Телемездээр.

КЫЗЫДАН

18.15 — Уруглар фильми, 18.35 — «Укретин кий-зы-биле». Ада-чуртун Улут дайымын чылдарында Тыванын амыкчы чоннары-нын фронтта дузаалачы, 19.05 — Киножурнал, 19.15 — «Азия төвү», 19.45 — Телемездээр, 19.55 — Чар-лалар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыгыт Уде-мар, чаштар!» 20.15 — Теле-пнораманы, 21.00 — «Уе», 21.30 — Фильм-кон-церт, 22.35 — 23.25 — «Со-ветская женщина» журна-дын шапалазы дээш синхро-нут аштыныкы делегей маргылааны.

РЕДАКТОР В. С. ШАРАВИН

Республикага хар чагбас. Дүне агарын температура-ны 27—32 градус соор. Хүндүс 9—14, чамдык чер-леде 4 градус соор.

Кызылда дүне агарын температурасы 28—30, хүн-дүс 9—11 градус соор.

«НИОНЕР»: «Ворооб на ляду» 9.30, 11.00, 13.30, «Война и мир» 15.00, «Где то плачет вдова» 19.30, «Огняны» 17.40, 21.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Укол зонта-ком» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Скорость» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Здесь твой фронт» 18.00, 20.00 шак-тарда.

Долу асес ажыл хүнү-биле амыкчалар күзөлдүг кижиз-лерге ажыл шагын талаалар-нын дугурушканын ботуар доктаадыр, стажын база са-нап бээр, шалын төлөвири амыкчалар шагын кемчө-лүндө болгаш амыл норма-зын күзөткенинде хамаар-жыр. Пенсционерлерге ажыл төлөвири пенсиянын кем-чөзүлгө хамаарышкан.

Амыкчаларын күзөөрлер Кызылдын үлөтүр-баран-нар садынын кездеринде амыл шагын үе-зінде айттырып алыр.

Бистин адрезияны: Окта-брьская кудумчузу, 29. Те-лефон № 2-42-49.

Солун несеяда 6 катан үнер.

Чатыр № 2071*

ТС—00656

ИДЕГЕЛ

Чаш кижиниң бүгү-ле көр-гөн, билген чуртудерин аваз-зы-биле холбашкан болур. Уругун аас-кежиктиг, ка-дык-шырак, омак-хөгүдү өвөринге не кижиниң үлүг-хуузу канчаар-даа аажок улуг. Ава — амыдырал-дың чырыкчы. Ол чырык-чынык чыгып, чырык хе-редерин бичик уруг болгаш сикерип ап чорутур. Уруг-тун шын кижизинерине ала-не-ниң сагыш-сеткил талазы-биле эп-пайыралы, бот-боттарын теккежери, хүндүлөжери ул-саларлат.

Март 8-тин байырагы кел-ген. Бо чылын авазынын ба-йырагы онзагай үеде ССРЭ-нин Дээш Советинге согул-далар хүнүн таарыштыр эр-

тер. Ол чырыкчылыг хүнүг у-тун тура, төрөөн хоорай, суу-р-ларыныстын, чуртустул чагай чорун бажылаар дээш не-лере чоргаларын бер-бис.

Ынчаа-даа төлөп чок ийн-чангыс херээженерин бари-чегениг. Бистин суурда не херээжен Роза Ооржак болу-нун ажы-тайгы, ил-бүзүниг кагыш чоруткан. Амыг үе-ле кайдазы-даа билдинмес. Розанын уруглары авазын кажан-ла чөпкөп келер арга деп мапал оорлар. Хары-салта чок неге моон дыйна-дып, сагылырза, баары ажып, ажы-тайгын кээргеп, оларже элп кээр боор деп өлөсөөс аржак.

С. ЛЕНОВА,
Даксы-Асы суур.
Бай-Тайга район.

Эмчиинн сүмези

ГРИПП

Бо аарыг халдавырлыг эпидемиология. Олар агаар, доозун дамчытыр тараар. Кижиле халдаанда тыпш оруунун үстүк кезектерин баксыралды, грипптин өсө-күдүкчүзү вирустар. Ол А. В. С. деп микробтарга чардынар.

Аарыг баштай күштүг өөскүтү эгелээр. Бо үеде оон шынарлары билдинер. Грипп аарыг чыл иштинде узамдыгыт кээр. Кышкы үе-де ол улам негээрээр. Аа-рыг күштүг дегенде, баш-тын хаваа, чүлүгүрайы аарычы, мага-ботту дидир-ди. Эрт ичин 40 градус күдүрүт. Оорга, буттар шыганынарына, чүстөр, сөөктөр аарыг болгаш ка-рактарын шыкчедирге аа-рычы. Баш дескенир, ша-пинсок үстүр, чөмгө хөп чокталыр. Оон ангыда боос-таа тунар, кургак чөдүртүр, думчык-биле тынары бер-дээр. Ийн хүн эртсе-даа үстүнде алаанымыс бай-дал ол-ла хөвээр атыпшаан боор. Оон чоруту температу-ра баддып, халчок дериттирер болгаш кадыкшыл чоруту

экижи эгелээр.

Профилактиктиң гриппке аарыг кижини долгадыр турар кижилерден аны-лаар. Чөдүртүп, азырап тур-дар үелерде аарыг кижя аскын думчук аржылы-биле дуглаар ужурутуп. Бо чорук микробтарын таратпа-зынга дузалыг. Аарыг кижиз-лер чанынга тура улус ас-кын марлы-биле дуглап алыр ужурутуп. Грипп күштелген үеде уруглар саатарын ка-рантинээр. Бажыны бол-гаш амыкчалар черлерин доктаамал агаарлаадыр аш-тар арыгалар болгаш өл бе-биле чөдөр. Грипптен ки-жилерин доорап аныглап, чогуур хемчөөн алыр.

Бир асес бажында грип-ттиң кижя бар апарса, до-орап амын чалалар. Эчкин кээдинин бетинде, эл ичин бадарынын эмин кижити-нер. Оон соонда шай, кофе, кат хандызылдан, чыгыс сүттен хойну кижиттирер. Аарыг күштелгенде чыдыл амынгерин дээр. Витамини элбек чөмдөн ажыглаа эки.

В. ТАШТАНДИНОВА,
халдавырлыг аарыглар экинээр эгип.

Кым-даа черле ыныдыг, холу-беле тудуп кылып чор-баан, билбесен амыкыныга халчок бергелээр. Хоорелин чугаалаар болза, чалым-хал-га башты чыныкчалдыр үзүп турганы-биле дөмөй болур.

Ажылдың чүзүндө даа эге-лээр дээр, ужу-бажы бил-динмейн баар.

Бир-ле эртен партия сес-кретары Чимит-оол Монгүш амыкчалар кабинетинге хол-чок эрте кээп, эңме-тыкчок саазынаар чазарлап, хой-ле бикимел ажыл кылып бодап өрткөн. Эжик оожук амык-тыгтан соонда, совхоз ди-ректору Вадим Оранбало-вич кирип келген. Оон чызы-каагы арын-шырагындан илчеп болган.

— Экин, дарга — деп, ол хөгүлү мендизээр. — Дар-гайын саазын-биле кылып ажыгы-даа көүдөзүп шыка-жал?

— Секретарь хаваан суйба-гылааш: — Бижири-тудар чүве мырысай эңдерил калды. Вадим Оранбало-вич — дээш. Уругун кыныдыг болур чүве болза, стол ээлеп олур-уп бээр чүве-дир.

Директор сандайга олур-ган-даа чүве чок, өрөөл иш-тинге хүлүмүштүп аарак аай-дедир кылаштыгылааш, секретарынын шала туруп-кан хевирин куузуувар ар-нынче топтап көргөн. «Кан-дыг-даа ажылга мергежил херек. А кижя ажылга мер-гежилди чоруту чедип алар» дээш бодаты-биле директор мынча дээш:

— Саазыңа чүве бижи-вес, стол кырынга «тараа» тарыаска ажыл-херек база бүтпес чүве-ле болгай. Чи-мит-оол Уткушович, Ынчаа-даа ол өйлүг, хемчөөлдиг болур ужурутуп. Парток кем-житинери бар-дыр. Олар-нын күжүнге база даанын болгай. Силер кара чаксаан мынчаар хөдөлүп болуучар-да, чүге-даа четкипейн баар силер. Кандыг-даа амыкчалга арга херек, угаан негетти-нер.

— Ындыг ийнаян, дарга — деп ол чөпшөткөн.

— Ол-даа Ындыг-дыр, Чимит-оол Уткушович — дээш, директор парток кем-житарынын столунун муру-нунда сандайга олурду дүш-көп. — Ийнээрн хову тур-

Документалдыг тоожудан эгелер

●Бешки эге●

маа атыг, амыр-дыжын бе-зин туттуптар.

Директор баштай совхоз-тун мал чөмн белеткээр бригаданың хову-шөлдери эрлп көргөн. Агыс черлерде тудум-даа хире са-ваң артаан, шүптүзүн сөөрт-түп апаргылаан. Машина-техника база оларнын кезек-теринде черде артып кал-ган чүве-даа чок. Ол болбо-адык деп, директор иштин-де өөрүп бодаткан.

Ийн дарга бригада тур-лаанга халдып келгенер. Чызык-чагай арын-шыра-гыг угаанын, эрчө карак-тарлыг, сырый кийбей эрин салдыг, дегем эңиригелер, узун, шырак мага-боттук бригадир Валентин Ооржак кара чаксаан турупкан ма-шинадаа черге уштуп каапкан ургелген кезектер чүдүртүп турган.

— Үеде бүтсүн, Вален-тин Курбатаевич! — деп, парток секретары амыр-мандын колуншан.

Ындыг-даа болушан, чорутуур чогузуп, даргалар! — дээш, бригадир чымы-раартын хүлүмүштүз.

Даргалар бригада төвүнде бар бүгү көдөз ажылгай амыкчаларын чангыс черге чыксаай боле тургузуп каа-нын көргөш, иштинде өөрүп, чуга-сөөү төктү-ле берген-нер.

— Валентин Курбата-евичиниң бригаданың ажылы чыдып бодун дөрт эргилдезиниң кайда-да үе-зінде үзүктелер соксаар асес — деп, директор аңаа чоргаларын чугаалаан.

— Малчынарже көк сузанарын сөөртүп эгелей бердирер бе?

— Ол ажыл база-ла адактайы берди, дарга.

— Техника септелгези база бар болгай ала? — дээш, парток секретары брига-дирин арнынче топтаан. — Ажыл черге төпчү чок чүве-дир ийн.

Ажыл — амыдыралдың хөдүтүгү ындайла болгай, даргалар — дээш, бригади-руге машиназының эжини таай иде каапкан.

— Аныктар силерге иде-гелин үзүл — деп, дирек-тор секретарының чугаазына

Кур-чегеринн чазы

Документалдыг тоожудан эгелер

лагарынык кикшас эзелде. Орук ара малчынарга-даа кире дүшкүлөй бис.

— Ынчаалынар харын — дээш, секретарь стол кырында чыткан бикимтиң саазы-нарын бөле-хаара тудуп эге-лээр.

— Мен дашын машина-га барып маанайн — дээш, директор үеде калаан.

Чимит-оол Монгүш аска-да бергүн бажына салып, тодун чоруй кеттирп үеде калаан.

Орай күс турган. Хову-шөлдөрдө, агыстарда чагган чуга хар аларып көстүр. Ди-ректор парток секретарын эдиртип алгаш, хову турла-ларын бир кылдыр кезит-кен. Орук ара таварышкан хойжулар аалдарын база оон эртээр.

Вадим Оранбало-вич аны-када болза, республикада амыкчылар мерекесин оонашкан ажылынга бедик харыскалыдыг, бодун, ки-жизге аажы-чангыг, ажылы-нын, улус дээш сагыш чо-гултуп, оларга кичиңгел-гай, ак сеткилдиг кижя, ол чаа сонугтан парток се-кретарын аңаа-ла эдиртип, көр көргүзүп, селүүстедип чорбаан. Ону амыр-соксаал чокка айтты-сугурап чорбаа-даа, амык-херекче ханыла-дып, бодун аскет чок өөрд-ип чорбаан.

Амыдырал шыкаш нарын чүве кайда боор. Ол хой саынныг кадыр-берт акар арт-сынарлыг, кежир ке-жиз тынылбас, шапкын, те-рең хемнеринг, азыл-теңип, толап болур эленинг эң кур-тук ховуларын даа.

Угаан-недерел чок кижилер амыдыралын шугурагынга чурук шыккан өлгөндүгү. Чүгө тургуштуг, кижизин мөзү-шынгарыг кижилер ийн боду-биле не-черинин кырынга бичыны-биле тур-туп алган, чоңууга чагай ажыл-херекти кылып берип, ак сеткилдиг бараан болуп чоруйр. Чоңунуң чоон оруун-дан чандыр басып, ажыл кылып чорутуу кижя — аас-кежиктиг болур.

Вадим Оранбало-вич — чагай сеткилдиг кижя. Ын-да даргалары, билдиргээр хоон черле чок, Чоранаан бөдү ол, ажыл дээнде кызы-

лөндия алып болгаш обще-житиге чурттаар.

Будуруле-школага өөре-нири күзөөрлер 1984 чыл-дын март 20-ге чедир да-раалында документаларын кийер:

1. Директорун адынга билдирешкин;
2. Херекчилер иштинде-лиден чоруткан бижик;
3. Билинин дугайында документ;
4. № 286 майкыткы меди-

АДА-ИЕЛЕРГЕ

тор сеткилин ханызында чугаалаан.

Директор биле парток секретары дүшүп оранчок ажа дүжүп чорда. Хүреш-оол Монгүштун бригаданы-ның хову турлаанга халдып келгенер. Тараа-быдааны шалга-ла ажаап каапкан болгаш долгандыр туруп ту-рар хову-шөлдөр-даа эңириг көзүлгөн. Бажык-кагал-тар хос туруп калгылаан. Чүгө хары аштынып бажы-нын чанданганда шөй-дүмөк куу иш үлүп турган.

— Маңа бурунгу хүн чорудум — деп, директор чугаалаан. Ынчан арай үш-баш чок турган улус чүве, ам бүгү чүве чурумчаан-дыр. Кадыг эрлер комбайнарын шүптүзүп чангыс черде чыс-каалдыр тургузуп алган көр-бөс силер бе.

Даргалар механизатор-ларын кызыл-булуңка кире бергенер. Ында кур-гүтүт самбыраандаа-да, ханга солуннар, агытудус-тарда-даа—шүптүзүлдө ийн даргалар бригада деп бижип турар. Директор ол сөстөр-үн мытырп номчулушаан, каттырган. Чимит-оол Мон-гүш директорунун чүте ка-тырып турарынын ужурун билбей барган. Директор хову турлаанда үндүр хал-дып ора, секретарыга чуга-лаан.

Уениң маңы-даа дүр-ген-дир. Чимит-оол Утку-шович: Ол бистен чаа бөү-би-ле шалпын амыкчалары-нысты негеп турар-дыр.

— Ол шын, дарга. Нам болгаш чазактын хүн бур-у салып турар улуг ала сагыш салышынынын ачызында көдөз ажыл-тайгы белин шылаалдыр хөгүлүг эгеледи — деп, парток секретары ама-на көөрөп үнгөн. — СЭКП Төп Комитетинин май Пе-лумунун шипитирери, Аш-чөм программанын амыды-ралга херек кынында бот-тамы

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 58 (12448)

1984 чылдың март 6, вторник

1925 чылда үндөзлөттөгүс

Өртөз 3 көп.

«Тыва кобальт» комбинаттың гидрометаллургия цегинин аппаратчы Кудер-оол Иргит бо чылдың баштайгы айында шалыпчы акылдаан. Ол ай, квартал планларын үргүлчү ажыр күсөдип турар. Бедик мергежилдик ажылчын аныяктарың дагдыныкчызы хүлээлгезин ая сөткүлдү күсөдип чоруур.

ЧУРУКТА: аппаратчы Кудер-оол Иргит. О. ОХЕМЧИКТИҢ ФОТОЗУ.

Хойдан-на-хураган

ИЙИ КОДАНДА

Өвүр районда «Торгалыг» совхозун. Казый-Бажында хойжу бригаданың аныяк малчыны Александр Түлүш хой кадарга-ла 5 чыл четкен. Ыйлаажаак бо арзымга белин бодунун келжэ, кызымаа-биле, даанган амылгына харысалгалы-биле мактады берген. Он бирги беш чылдан эрткен үшкү чылында ол түрүр чүс хойга онзаптыр 98 хураган, хойду-ла 2,1 кг дүк алаш. Эрткен кыш бо черге база-ла берге кыш болган, а мындаа-даа көргүзүлгөсүз тоомай эвес болган ол. Бо чыл дээрге Совет Тыванын 40 чыл оюн уткуурга онза-гай чыл болгай. Ыйлаажаак төрүр хойдан-на хураган менди доктурарын, баш бүрүздөн 2,4 кг дүкү кыргып алырын хүлээнген мен деп, ол чугаалап оор.

Чүс хойга онзаптыр 94 хураган, хойдан-на 2,1 кг дүк алаш. Эрткен кыш бо черге база-ла берге кыш болган, а мындаа-даа көргүзүлгөсүз тоомай эвес болган ол. Бо чыл дээрге Совет Тыванын 40 чыл оюн уткуурга онза-гай чыл болгай. Ыйлаажаак төрүр хойдан-на хураган менди доктурарын, баш бүрүздөн 2,4 кг дүкү кыргып алырын хүлээнген мен деп, ол чугаалап оор.

Н. ДАМДЫН.

КЫШТАГЛААШКЫНДА ЧЕТПЕСТЕРНИ ЧАЙЛАДЫР

Барыын-Хемчик районун агроулеттер каттыжыкчы-нын чөвүлени болгаш совхозтарын дургуучулары нинтиңиң малчыны баш саанын кыштан хүр-менди ажырап даш чамдык ор-ганизастыг хемчеглерин ап чорууду-даа турга. Бо ажыра-даа үлүг четпестер бар. Эң ылангыч мал чөмөрүн ху-маталыг ажыраарының ай-тымын ыраакта чедир ший-тирлетпеген турар. Ра-йонун кайы-даа совхозта-рында мал чөмөр каап бээр шатжалар чедиппес. Оон уламкыдан бөдүн мал чөмөр-нүн малга бээрде, анда черке ооткап каап берип, он чарыгдалың төтөгелекчи бу-же киирген.

«Барлык» совхозтун Хөндө-лен салбырының чамдык кадарчылары витаминниң сип-ген даганын малга чарын десиптерге каап берип, топ-чайып турары канчап-даа таарышпас. Бо салбырын хойжу коданарында мал че-минин куртаварыларын өй-шаанда тургуспаан. Оон түшүлгө мал чөмөр уа-зур сөөртүп турары кышта-лаашкына четпес белеткээчү керекчиз болуп турар. Районун совхозтарында нинтиңиң малчыны ала-зын-да хууда малды хой-хой-биле кады тудуп, оларын нинтиңиң жалынга белеткээчү

мал чөмөр-биле азырап тура-ры канчап-даа таарышпас. Чыжаа, «Дөн-Терезин» сов-хозтун кадарчыны Ооржак Нымыраң совхозтун 288 баш шөдөр малын кадарып турар. Ыйлаажаак ол бодунун хуулунада 334 баш хой, өш-күзүн, 31 баш хуу инекте-рин нинтиңиң малчы-биле ка-ды тудуп турар. Ол-да сов-хозтун кадарчылары Оор-жак Кестик-оол, Ооржак Дымын, Ооржак Марат-оол, Сарыглар Дадар-оол, Оор-жак Борис олар боттарында бажылаан совхозтун 342, 256, 337, 449, 424 баш өш-күзүндө 404, 269, 206, 181 баш хуулунада шөдөр малды болган 15, 31, 47, 4, 19, баш бола малды тудуп ту-рарлар.

Нинтиңиң «Дөн-Терезин» совхозтун 22 кадарчы-ларының кадарыны 7479 баш хой, өшкүлери-биле ка-ды 3712 баш хууда хой, өшкү болгаш 526 баш бола мал кады тудуп турар. «Барлык» совхозтун «Хөндө-лен» салбырының хойжу кадарчыга сүт чедирилгезин чаматка 2-ден 4 хонку че-дир уткуулуп турар. «Шекпээр» совхозтун «Шекпээр» кадарчында хойларын дүгү дүжүп эгелзеп, дүктүн дү-жүп турарының чылдаган-

нарын бо совхозтарның тус-кай эртемингери тодарат-пайн, дүк дүжүктүнүң боду-рбас даш хемчеглер-нин албайн турар.

«Барлык» совхозтун Хөндө-лен салбырында чаш ху-раганнарын аксы балыглап турар. «Шекпээр» совхозтун Акта кыштан турар малчы-нарына совхозтун уа-зур-тукчулары ховар барып ту-ругундан олар мында тургу-суган берге байлаалы бил-бес. Бо докунураада турар өшкү коданарында мас-са-ла оолдашыны эгелзеп. Ол дугайын совхозтун тускай эртемингери билбейн ту-ругундан анда өшкү кажаа-ларының телпактары белет-кетпеген. кадарчылар, сакманылар-биле ханды-тымаан. Малчылар чаш аныялары боттарының ө-гөрүндө доктурарып турар. Барыын-Хемчик райпоунун мында бажылаан автома-гилерин чоккук үеде майлаа келбээндөндө бо девискээрде чурттал турар малчына-рын шай, таахмыз болгаш өскө-даа хүнүгү төгөргөз-бөө-дөөнү шагда төгөн. Хой оолдашынын кинин ту-лук өртөп турда салыгдал чоруктуу те-шак малчынарга кайын турар. Райпо баштаа-лар чөмөр чоруктуу кичээнге-ге азыр үе келген.

Амгы үеде Барыын-Хем-чик районун агроулеттер каттыжыкчынын чөвү-лени болгаш совхозтарын дургуучулары тургустунган байдалдан чогуур түннел-дин ундуруп дээшпиг хемчег-лерин даагы ап чорууду негеттинип турар.

Ш. ЧАШ,
песовниканың улусчу
контроль комитетиниң
инспектору.

ЧУРТТАКЧЫЛАРНЫҢ ДУЗАЗЫ

Эринде «Мерен» совхозтун малчынарың бо чылын эвээш эвес комсомолчулар санамчылап, багай эвес амылдап турарлар. Оларны аразында эртен чылын орту-ман школа доокан Оюмаа Ба-

дарчы, Сайна Нүдөрек, Эрес Ламап, Урана Демкин бол-гаш мал амылгына хандым-шылдыг оондаа өскө аныяк-тар бар.

Хойжуларның амылгыныг суурда № 3, 4 агитквартира-

ларның чурттакчылары эки дузалажып турарлар. Оларны аразында эртен чылын орту-ман, башы Чечек Сам-Хөө, школа директору Мерген Нам-дараз болгаш оондаа өскө

идеяныялгар бар.

Чолаачыла Чингит Донту-гу, Байыр-өөл Чула, Ноонуң Белчээ олар коданарың суг-биле доктаама хандырып ту-рарлар.

«Мерен» совхозта хой өл-даашкыны уламчылап турар.

Ч. САДИ.

ХАНДЫРЫЛГА КОШКАК

Дөрт чыл бурунгаар укас-токтун комсомолчу аныяктар бригаданын удузтуру мен-э дааскай. Баштайгы үш чы-ларда күрүнө мурунуга пла-ны даалгаларынысты че-дирлешкени күсөдип келгени. Эрткен аяк-агыч чылында бистин бригаданың районун амырдал хандырылга бу-дурга эргеленини Тээлиде кондан чагылар хуулап алы-комплексик пунктуу, ийи аал ишти чурттаар үш ба-жыны амылгалга анырген. Бригада кесижүнеринден а-дымчы, хоочун тудукчу Александр Сары-оол, укас-то-тун комсомол эге организ-мизиниң секретары, Айбаза Күжүгет, комсомолчу тудукчу Александр Онгай-оол олар эки амылгаларын.

Бистин коллективизм эрте-мен чылын тудукчон амыл-дарының плаанын алаалга-рың чүгө 89 хуу күсөт-

таар бажының хандызы доос-каш, база-ла шийки 10х18 сантиметриниң брустары чок болганын ара туруп алган бис. Бистин хамаарып турар кол укас-токтусу Кызыл-Мажа-лыктын № 741 КМК-ын Тээли укастогун айгылаар деп чуга-а.

Бригадирге
с өс

га сыйлап алаш, шоолт сө-гип салбай турар. Амыл-гында терек кырында айгы-латтырмаада, № 741 КМК-ын аминистративизм бистин укас-токтусун хандырылганын экижылар дээш чогуур хем-чеглерин азыр ужурут.

База бир четпес чүтүлүс-транспорт, Ботуустун тран-спорттусу чедиппес болгана,

өскө организацияларга чыгып киирип каарга, оларның бер-ген транспорт дүш чедип турда келсе кээр, ынчанган база хой укашты халас эр-тирер уадура таарыжып турар бис. Бистин организациямыс тургустунганга бээр 10 чыл чедип турар-даа болза, бо че-мин иштинде тигис ГАЗ-51 машинамы салааска, чаа тек-ника ап карбаз. «Тыва көзү» тудуктү трест автобустун ука-топ, бээр дугайында алызастык мындаа чедир ханды-баан. Суурларда тудук кылып турар ажылчыларын кыжын соокта чадагай машина кы-рынга үтек кылып алгаш, ар-гыжып турар.

Ажылчының хондул ту-руп чылдаганын чүгө бистен хамаарышпас чылдаганын биле тайыбылар болза ба-за шыл эвес Ботуустун та-лаастын чедир кылабын ту-рар чүтүлгөсүзүз даа хай.

Партия Топ Комитетинин декабрь (1983 ч.) Пленумуна

күш-ажылдын бузрукчулугун пландан ажыр 1 хуу бедир, продукцияны ботууезин алаада көрдүгүнөңмөй 0,5 хуу чыгырар деп сору-галы салган болгай. Бисте ою боттадырып чоруур деп чу-гаа турар боордан башка чо-гуу канын арга-биле күш-ажылдын бузрукчулугун бе-дириниң продукцияны боту-уезин чыгарының тазаргай планы тургустунган. «Совет Тыванын 40 чыл оюн» — чаа, амыл 40 чылда деп күш-ажылтын укастогун чарлаан. А бистин коллективизмде ол чөдөгүн удузтуп башкаар, чарыптын түннелди үндү-рүп турар ажырап штабты мындаа чедир тургустунган. Бо талаа-биле амылдын дээшпиг чорууду үе келген.

№ 741 КМК-ын Тээлиде бот-оруга-чарыгалыг укас-токтун комсомолчу аны-яктар бригаданын брига-зы. Ленинниң хондул ша-намын лауреады.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ТӨП СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНДАН

1984 чылдың март 4-те, воскресеньде, Совет Социалистический Республикалар Зөмө-линиң Дээди Соединиң өн бирги чыгышыга соңгулдалар болган. Соңгулдалар тустус черлериниң биле эртегиниң 6 шактан эгелзеш, кешээниң 10 шакка чедир эртен.

Ояла хүн Москвага, Зөмө-лелер бажыныга, ССРЭ-ниң Дээди Соединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының хураы болгон, анча чуртта бажылаашкы-нарың чөдүп турарының ду-гайын чугаалашкан.

Төп соңгулда комиссиязын

га келген түннелериниң бу-гаар алырга, хүндүсүнүн 12 шакка чедир соңгулчуларның 89,42 хуузу, кешээниң 6 шакка чедир — 99,59 хуузу бажылаан. Кешээниң 6 шак-та байгалды буугаар алырга, бажылаашкынарың соңгулчу-ларның кирешкени мындай турган: РСФСР-ге соңгулчу-ларын 99,32 хуузу, Украин ССР-ге—99,93 хуузу, Белорус ССР-ге—99,82 хуузу, Узбек ССР-ге — 99,97 хуузу, На-зах ССР-ге—99,87 хуузу, Грузин ССР-ге—99,92 хуузу, Азербайжан ССР-ге — 99,99 хуузу, Литва ССР-ге — 99,87 хуузу, Латвия ССР-ге—99,93 хуузу, Молда ССР-ге—99,67

хуузу, Кыргыз ССР-ге — 99,97 хуузу, Таджики ССР-ге — 99,76 хуузу, Армян ССР-ге — 99,88 хуузу, Туркмен ССР-ге — 99,91, Эстон ССР-ге—99,95 хуузу бажылаан турган.

Совет Союзунуң бүгү зе-висээрине ССРЭ-ниң Дээди Соединге соңгулдалар ор-ганизасты, соңгулчуларның политиктиң бедик деңгелинге ба-луп эркен. Соңгулдалар Ком-мунист партияның белгээ, совет улустун буулабас чы-гыс эминин, социалист эге-мендетиңниң тийгелгенин чайыннан херекчи бол-ган.

(СЭТА).

СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненкоун Москванын Куйбышев районунун соңгулчулары-биле умуражышыкка чугаазын совет улус чүдүлгүзүнү, изин-биле деткип турар.

БИСТИ СОРУК КИИРГЕН

Бистин наймысалымыс Кызыл хоорай чылдан чыгыс улам чалыныпкан, чурттага кавартаалары, школаар, садиктер дээш өскө-даа чаа тудулар немсип турар. Бо чылдан 40 чыл оюн дөмдө-лөр Совет Тыванынның өскө-даа хоорайларында, суур-ларында амырдал база-ла ынчаар чечектеп турар болгай. Бо дээрге, Комму-нист партияны, Совет куруениң ада-сатын са-лыжынының фактыды.

СЭКП Төп Комитетиниң Чингине секретары эш К. У. Черненкоун Москванын Куйбышев районунун соңгулчулары-биле умуражышы-нын үеинде чугаазын бистин бригаданыс кесижүнери улус соңгулгалы-биле таныш-тыксы. Ында кирген айты-рылар ажылчы-даа тудук-жу-даа кижиге дөмөй чөс, эртен. Чүгө дээрге бистин амырдалымыста эң чүгүл-чүлдөр дугайын эш К. У. Черненко ханды-биле чу-гаалаандыр. Совет чурту-вустун бүгү экономикаын улам хөгжүдери, чонку

амыдралып чаагайжыдыр дээр-ге, совет кыян буру-лугун күш-ажылдан дөрт хамаарып болгай. Азы эки чурттаар дээрге, эки амыл-даар черек. Эш К. У. Чер-ненко ол дугайын база, чу-гаалаанын сеткил ханды-шы-биле хуулап аң, амыл-ыска удузтулга болуурар ужурууг бис. Мен бригадир кижиге болганымда, бүгү бри-гада дээш харысалгалымын билеп, эң-өрүмдөн эки амылдарын, бижыг сагыл-га-чуртуну негээр апаар мен.

«Кымыз үлөтүр тудук» эргеленин өскө-даа брига-даны-биле «кады бистин коллективизм» бригада чаа АТС тудук 1980 чылдан эгелзеп тудуп келген. Бо тудуктун сметада көрдүгүн ортөз 1,1 миллион рубль. АТС-тиң тудук кодуунада доокун турар бис, ам чүгө артка 1 муң амыл рубль-дин тудук-монтак амыл-дарын кытып, анча дерт-херексел тургузарына белет-кеп түлээлери артып турар. Чаа АТС-ти Совет Тыванын 40 чылыга уткуштур амыл-

далга кириер. Совет Тыва-нын хөгжүлгөсүнөң, чечек-телининиң үлүг-хууусу-ту кирип, кыглан ижиш-тин түшүлгө — чаа АТС-ти байырдалга уткуштур амыл-далга кириер. Биске ийи дамыр өсүрүшкү, чаа амыл-херекче сорук, кириер деп санап турар бис.

Бригаданыс кады амыл-дал турар аштеринден Маа-дыр Кенден, Николай Куу-лар, Митяй Алай болган оон-даа өскөдөр амыл-ыска илзэмак, эң сагылта-чуру-му-биле төлөтүлгөр.

Ам укас чаа объектиге — амыдрал хандырылга ба-жынынын тудуу эгелзеп, мыаар шийчир бис. Комму-нист партияныстын кини-тал тудуктун хөгжүлгөсүнөң үлүг көргөзүлгөсүн салып ту-рарына харыс кылдыр ол чүгүл-чүлгөсүн боттады-рылгына бистер, тудукчулар, билиг-мергеннине харам чокка бээр бис.

А. КУУЛАР.

КУШ-АЖЫЛ — КИЖИЗИДИКЧИ

Москванын Куйбышев ра-йонунун соңгулчулары-биле умуражышыкка СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненкоун чу-гаазы хүн бурундо болгаш перспективтиг тодаргай со-луктарыга улашкан хан-ы-тка шынары-биле ола-лан-нып турар. Хей чылдар-нын дүргүзүндө школаа амылдар чоран кыян бол-гаш, школа реформизмга хамаарыштыр алыгы күш-ажылчын кижизидиле дуга-йында К. У. Черненкоун чугаалаанын онза түнээш.

кин-биле дөмдөп тур мен. «Күш-ажылды бергелден-ажы-төдүн чылдадыр дөм оралдамышкына ада-но-лерде чамдыкка бар болуп турар. Ажы-төдү боттары-нын кылытары чик чүгөсү эвес, а бергелерге өөредир херек» деп үч чугаада айт-каны кончут-ла шыл.

Нинтигеле ажыкты күш-ажылга утулгары чыгыш-тырып кижизиди — эң чу-гулду соулгаларын боттады-Медерелдин сагылта-чуру-му, нинтиңиң херекчүлүг артык үнөлөп көөргөсү ажы-

толдт өөредип чачыкчы-дары күш-ажылга кижизидил-гелден эгелзеп болгай. Өг-бүл-даа, алы-сайд-даа, шко-ла-даа, келер үеңгү төлөп-ти совет хамаастыкынын те-вирелетиниң кижизити-инге күш-ажылдын кижизидилки салдарын кажаа-да, кыла-даа кончылдыр болбас ужурут. Чүгө дээрге күш-ажыл — кижизидилки күш.

С. МАЙН.

ХҮЛЭЭНИП ТҮР БИС

Малчы кижиңиң чыл дүр-гүзүндө амылал келген амыл-жыңиң үр-түшүлгөсүн көргүзүр эң харысалгалыг үе — хой оолдашыны бот-те кодыныска февраль 20-ке дооктуу. Совет Тыванын 40 чыл оюга уткуштур алган 100 хойданна 101 хураган камгалат алыр дөң совла-сттыг хүлээлгелерине ажыр күсөдип, 100 хойга онзаптыр 103 хурагын камгалат ала-зынган төрүр 315 доо-вустан 327 хураганын ала-мыс. Ам бистин муруу-вусту үлүг сорулга — ол чаш малды чидирип чокка доктуртуп өс-түрери, Ою чедип алыр дөң-дөп бүт-гө чүдүлгөсү кылып, улам

кызымак амылдар бис.

Москванын Куйбышев ра-йонунун соңгулчулары-биле умуражышыкка СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненкоун чугаазы улус: чүдүлгүзүңүң-биле таныштыксы. Ында бистин чүрттүн экономикаын хөгжү-лгөсүн база совет кижизиди амыдралын амылдарын ийи дугайында буулап аң хан-ыс салымын амырдал-тынган-дыр.

Мен 22 чыл иштинде мал-чылап келсем кижиге бол-ганымда, амыл-ыска-даа болза, шийгээлде алган арга-дуура-гамы аныяктарга дамчылап

бүрүн, кымыз, салтатчыларын кижизидири бодол чоруур мен. Оларның арзылаан аны-як малын Ойуун-оол Күжү-сеттин хей амылдар чортуу-сунга өөрчүтүп болгаш чортуу-раптың.

Коммунист партияныс-тын болгаш Совет чылаа-вистын ала, өскө, салымын-ныда харыс кылдыр алам чүтүлгүзү амылдарын хүлээ-лгө түр бис.

К. КУЖУГЕТ.

ЧҮҮЛДҮГҮЗҮНҮП ДЕТКИДИВИС

Бо чылдың март 3-те СЭКП ТК-ның Чингине се-кретары К. У. Черненкоун Москванын Куйбышев рай-онунун соңгулчулары-биле умуражышыкка чугаазын совет улус, оон аныяны Тыванын аныкчы чоңураң амыл-иштин дайычты про-граммалы кылдыр хуулап ала-ган. Коммунист партия-нын, Совет куруенин шыл-гарайыл амылдары кыл-дыр амыдралын байдал-школазын Константин Ус-тинович артык дээрин бил-бес, оон соңгулчуларга чу-гаазын деткип, чүдүлгүзүнүп турар бис. Константин Ус-тинович бистин үлүг Төзөн чүдүлгүзүн хөгжүлгөсүнөң, оон социал-экономикиг бо-гаш камгалат күчүзүн улам кыян байлаагында, бөм-бүрүзүсө монго тайбын дөш-үрүп Ленинниң херекчи улам-далакчы болуп,

гелеринде болгаш амыл-агыкчы организацияларын амыр ортуларында база херекчелерин ийишкелениң бараан саарылазын кии-рип турар.

СЭКП ТК-ның февраль 13-те болган Пленумуна партия ТК-ның Чингине се-кретары К. У. Черненкоун чугаазын харыс-биле өө-р-ири, улус амыл-агыкчы кулаварларыга күрүнө хө-рөңгилерин шыа болган кам-галалыг амылал турарына чылаадылары күштелдери сак-хөө амылдарыны бистирин дөрт хуулаагыныс.

Үр-түннелдик амыл-ыска-вист Төзөн чүдүлгүзүн социал-экономикиг хөгжү-лгөсүнөң үлүг-хууус кириш-тир бис.

Х. ЧҮЛҮДҮМ,
Монгу-Тайга район.

Аныяк ажыл-ишчилер саңы чөкүдөп овар, чэртерке чылын дөрт саат демешкен. Оларның ишине де бурундурагын мурундары азылз увес. Олга-раты СЭКП райкому боор кижигуны согма Фирма эргелгилеринге дүпткен. Коллективте ажы ишти аки ожадистиастаан, да пизинг ома-лаат уузузлатер чедишпикин куустатчип, колгенин тавышка каш удаа тизичи болгон.

Кушкыктыч коллектинин ололтон беандар дү бызма Уулултон пергезе

ге идеялеяг кирипип т
ра. Спортту сайгарыды
ге кичинегайи утандыгайи
спорт шогун тударына у
муң рубаны чарыдына. В
деңбол, баскетбол, пыдыр
секцияны тургузган. Сел
хазетчиға каттайымши
нынан жылмышчилде
спортта массажы-биле ба
па туттувган, кикледе
кадыкшырын. (макс
гең, бергедеге толубаз ба
лудува, коруч-чурумит
пукка ол кичинегайи тур
Күш-ащымды сойоме
сарга-чурумин быжыга
талыныбиле ащымды ну
тедилдег дутыйына пар
богаш чазымти достога
демегелери «Чодур» са
хотуп Нарвага Тея сүт-
дан. Ферманын пар
организацияны (сектор
О. Нежи-пол) ал тур
Бомынистерин булурт

дан пивнийг даалгалаар
түүстээс, хуш-ахьдана
гьлга-чусуу, норуу-чусуу
мүү үрэгд зорукта үү
«Сельхозхимия»-н
жыгынгийн, дайны
хөргөжсөн хийгддэг
дс. Үртгэж-конму
ажилгыг бүүдүлгэ үг
длинд бс талд-билс
бестер бай. Оуу, чайла
рмиче бс коллектитер
үүдүртүгүн доткал
мизонот, салбай, нол
түүнги дөмшгэ ахьла
зөрүтэйгүтэр.

Айгы үгдс рбайн
нуш-ахьдны коллектит
оларын үдүртүгүн
СЭКП Т-ын дена
(1983 ч.) болдс февр
(1984 ч.) Плевумария
чинити-лдин, партия
ХХ область конфере
ахьдны доткалын аймаг

Р е д а

Ш ы

Өвүр районунун септ
тудуг участогу эрткен
дын планын 106,5 хуу
сеткен. Тудугжулар сес
чүрттаар чүртталла б

НАРЛЫ

Т Т У Д А

Самгалдагддаг нийгэмчилмэлг кфеизм тивтайд багз үр багд. Мында оон ил тивийн ажлал багз бу-буиле тургуулт. Аш-чөмийн ассорт тизл элбек, боорзак, жуур, манчы нөсүлг гел.

Моск мурунда чинип келеннерден ассорт, ассортиментизм, нөсүл, поварлар, м донгун» дээн сөс ба-ба дыйнал болуур та. Ам ындаг эсэллективитизм ажил эжижисон ол. Ол эжи эчидл адалынгай?

Бирээдэ, куш-ажл сагылга-чүрүмн ба-лаарыине улуг кичи улганган, ол талазга болтуур хөмчөгөл ныл турар. Оон түндэ дэ куш-ажылдын са-чүрүм бымыккан.

де, социалисттик чар
дээштик организаци
че, эңгээ ажылданчы
зүүнүк идеялык
жилгезин чедип ал
че кичээнгей угл
Бо бүгү — белеттээн
чөмүк шынарын э
деринге салдарлыг
ган.

Кафеде ийн
ажылдап турар. Ал
де чарыштыг Ком

ини
 жыт-
 бол-
 лек-
 чаа
 игаш.
 ииел-
 хуу-
 кел-
 емде-
 Чем
 мы-
 ссир
 ерин
 тур-
 тир-
 ның
 чаар
 дыд
 жыг-
 ыгай
 биле
 ады-
 елин-
 ыга-
 Ийн-

шты
рыя-
бур-
кир-
рын-
нган.
аып-
ияжи-
бол-
алчер
зын-
чимст

МОЛДАВ ССР. Бендераның «Флоаре» деп дүркүлөгү буюмдары каттыгышыянымын кыялыны сөлгүүсүл көдөр өмдөтөр калбазы биле хергелеттенил турар. Күрүмкн Шынар дементиг прлацияны кыялып ундүрөтнн таязы биле эң бөлүтүмдөдөр дзш «Флоаре» ВЦСПСтн бөлгаш ССРЗ-н

чар индигерин биле чылдың
 барып тагынып көргөш, м
 аям шынчыныкы көргөш
 рын дугары чар индик тө
 лерин чилип ал туурар. О
 руку кылып үндүрөс пред
 чынык асортиментизин
 аштыгу чүдир чартыг
 ганы берип туурар.

«Флоаре» каттыгышы
 1980 чылда-ла «классикте»
 дээр хөвиестерин кылып үн
 дерин чедип алган. Эконом
 тиг Дузалашылга Чөвүлө
 ниң кемингү чурттары
 социалисттик дем наттыгы
 газы ал булурулге чери
 хөвис кылып үндүрөмш
 гыздай азыркыга баса ду
 лзан. Улусчу бечүрүлгелер
 «Тенгиста» (ГДР) дээр к
 тыштыгышыны зериг че
 салгын бергаш здыктир
 таласы-биле амыды кыл
 а «Дено» деп улусчу ком
 нат молдав хөвиестерин
 кадрынын белегиздирме
 залган.

ЧУРУНТАРДА: «Фла-
киттымышшынын» хөйс
лар бұдүрүлгези; «Я-я м
тымышшынын» кылып
дүрүп турар мидитериниң
бирлери.
А. ЛЫКОВТУҢ фотезу.
СЗТА-ның фотехрониказы

Советтарга — ма — та
таггазакмынц — багца
Төр Хөм районичү — хэ
гондирь кондирь чэр
ууцучу кондирь багца
ийн киржалегийн багца хын

«Төр Хөм» советта
кишгазакмынц элэн
нылзатгы өртпү гүрэр.
кажаадарын, чүрталга
жымнарын шынарлыг
төп. Малчынынын ал
даарыга, чүрттаарыга
рышталыг байдалары тү
вар элэн ирекция, проф
диз кондирь дотамал
чэнигэйн салып туур.

Советтүн фирмалары
соданарына мал чөм
бар, сүг-бүлэ хаядыртп
Шөөр малын содалын
агелээн, үш мүн ажыг

терийн, голдү мөнш дор
түрэр. Ажыл-агийнш д
нийэзы, специалистер, мал
нар чамгыс-даа баш чап
раган хоратнас соруу
салган.

Индэг болзы-даа, мал

Райондун чагымдаа
рытча беддикчилер п
чытар салбырчыны ак
сонуургап, чоомта ча
дум. Ыйчан солунга
сеткүндөдөрүн, чагаа
жиктери почтачы оу
сайгылар тусыйлаан
дулар Монгуш-биле б
Вера Монгуш-биле чу
кырымга бригадаар
ажыл-ишын мынчаар
ныштырат.

— Бистин салбыр
участокту? Ында то
таачи аямдаа турар. С
нын бирээси почтачы
солукчулар. Почтачы бу
участогонда нурттакчы
га чагымдагаларын

«Ай-Туруг» совхоз
дүмжүктөгү малчыны,
мунуист Петр Монгуш
Кудай 18 чыл улаштуу
пайи солукчулар кой
маккен. Отпен чылын
төөчүр 430 баш өш
төчүр алкан. Он

ону багай ээс кышт
дып, бодуну кужу
чоттор кылдыр белет
мал чемия болган о
ылда аягылап турер.
Кызымак малчыя С

Шымал-ла почтаны
ту хамаарышкан учас-
рынын солдундарын, жу-
дарын база чагала-ла
чынгеткыч кыл-ла
гулар олар. Оларын
дарынын кырында
чигештегилер шифа-
ор шафтарынын өр-
гөштөргөне бүдүр-
ленин албан чердерини
гангизациялардын, чу-
гыларнын чагыларын
думучулар айлы-бюле-
лап шарааш сал-
кыял болду. Оон ол-
дылгалары машин-
участоктарда аскан
хаафтаркада аппар-

чингедир. Дээр ш
дин күш-ажимт
нымышкын кмлыр
100 өшкүдөн 100 анай
пайныг тургаш. 101
ны алырны хүлээгеш.

дирер. Дараахидай п
бүгүдү ол хаарын
чагдылгалары
чурттыкчыларга тара
Почтачыларда
икинчи макталды
Валентина Сандак,
Момсуд, Галина
олар кэл жымдап,
дып туурар.
Бонгдас, кежигүлүн
ажылы демиңг, Канда
ажылы дуулакым, к
боттарың теккиңи
Эл-байраалдык болг
лал социалисттик хүдү
күсөйдү, шайналга
туурар.

А. ДОНГ
Барым Хемчик рай

НУНГА – КӨРЖ

3 ч.)
жыл-
хуу
хүт
хүт

ку үезд олаар хө
рунуга кодан деңс
де четийр сайын
көржөңни ажылаар
сорулганы радгиз

Район Сөвдиния
ды П. М. Кудер сөгл
аунге ээ болур дэзи
кызым ажилдап ту
Я. БУР

гис. Саара Шоолал аянкытарың дагы чыгары. Датан-биял белекпей турда мастерпер.

«Совет Тыямын» лынга — шалкыч деля» деп тегезиз дегип, социализмге ээлегени алган. Бодын он бир айлар плагинг оонадзын тибрб 10-га чедир диган коллктив хатен. Комсомолчу-тар бригадзынн гуинери — Дары Б. Антонина. Монгушынн чартык аянынын март айнын онун хонутуна кескелээлени алганын лективн ону дегип чыдаңн бирн көрнүч планын бирн хат ай шундыга күүсөдмөдө хүлээлэгени хуралга алган. Согуздэлелер күүсөт Согулэн сөс быжыгай.

М. ТИРЧИН
Тес-Хем район.

• ШИЛИП АЛ
КАНДЫГ

олар
ийныч
чем
зулуг
О чы-
О пе-
ийни
ху-
чыл-
ийны
ок.
үүсе-
лээн-
ияк-
ежи.
өдөй.
олар
плав-
ыргы
о ху-
Кол.
60
галы-
ртык
о пе-
ияты
а ху-
инер.
бөл.

н.
—
ЗА
Л?

100-лєв район.

К. МОНГУШ.

Мерген Сат. Валентина

Со. К. МОНГУ

III. _____

1

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 59 (12449)

1984 чылдың март 7, среда

1925 чылда үндүзүлгө

Өртө 3 коп.

СЭКП ТЫВА ОБКОМУНУҢ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРКОМУНУҢ ПЛЕНУМУНУҢ ДУГАЙЫНДА ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Дүүн Кызылга, Политиктиг чырыдышкын бажыныга СЭКП Тыва обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунуң каттышкан пленуму болуп эркен.

Пленуму СЭКП ТК-ның кежигүнүгө кандидат, СЭКП обкомунун бирги секретары Г. Ч. Ширшин айткан.

«СЭКП ТК-ның февраль (1984 ч.) Пленумунуң түнелдеринин болгаш анаа СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненкоң чугаазына дүүштүр партия организацияларынын сорулгаларынын дугайында» айтыргынын пленум чугаалашкан.

Пленумга илеткеди СЭКП обкомунун бирги секретары Г. Ч. Ширшин кылган.

Пленумга илеткед талазы-биле санал бергеннер болза: СЭКП Кызыл хооркомунун бирги секретары Б. П. Сивков, СЭКП Барын-Хемчик райкомунун бирги секретары Б. С. Нурзат, Улуг-Хемде «УТКА 25 чылы» совхозтун хойкузу В. С. Кун-

гаа, СЭКП Тес-Хем райкомунун бирги секретары С. С. Куулар, Тыва АССР-ниң садыг министры К. Х. Шавыраа, Чөөн-Хемчикте «Чыраа-Бажы» совхозтун саанчызы М. М. Донгак, «Тыва кобальт» комбинаттын директору Ю. И. Колетников, Тываның сүт комбинатынын бригадир Г. Д. Фадисенко, «Тыва көдөз тудуг» трестин эргелекчи Г. М. Шубин, Тываның автосептелге заводунун слесары В. Р. Хунай-оол, Тываның геология-шиңгилел экспедициясынын улуг геологу, партия организация-зынын секретары В. И. Шибанов, СЭКП Тожу райкомунун бирги секретары С. Ы. Монгуш.

Пленум чугаалашкан айтыргы талазы-биле доктаалды хүлээп алган. СЭКП ТК-ның февраль (1984 ч.) Пленумунга СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненкоң чугаазына дүүштүр республиканың партия организацияларынын сорулгаларынын ында тодаргай айткан.

АЖЫЛ-ИШЧИ БОЛГАШ БЕДИК ХАРЫЫСАЛГАЛЫГ АЖЫЛДААР

СЭКП обкомунуң бирги секретары Г. Ч. ШИРШИННИҢ илеткели

1984 чылдың февраль 13-те бистин партияның Топ Комитетинин ээлеч чок Пленуму болган.

СЭКП ТК-ның Пленуму Совет Эвкелелиниң Коммунист партиясынын болгаш бүгү совет улустун аар чидирге таварышкан дем-деглээн. СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССР-ниң Дээди Соединиң Президиумунун Даргазы — Коммунист партиянын болгаш Совет күрүениң шылтарангай ажилдакчысы, чалбыштыг патриот, деңизин, тайбын болгаш коммунизм дээш мога чок демисини — Юрий Владимирович Андропов мөчөөн.

Ю. В. Андропов партия-нын даалганы-биле партиянын болгаш күрүенин оң чугула албан-хүлээлгелеринге ажилдап тургаш, бодунуң бүгү күжүн, билдин болгаш аммыдыратчы улуг дуржулгазын Коммунист партиянын херээнге бараан болурунга, бистин чурттуң экономиктиг болгаш камгалаары күчүзүн быжыккаарыга бараан бол-дуруп турган. Оң удурулганы-биле СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.), июль болгаш декабрь (1983 ч.) Пленумдары эркен. Оларга партиянын ажил-чорудулганын оок, кол айтырларын чугаалашкан, чугула шийитирлерин хүлээп алган. Партия ол шийитирлерин аммыдыратчы ботандырбышкан, сөөлү чылдарга чурттуң экономиктиг болгаш социал депшил-гезинин бүгү уганышкын-нарынга бүзүрелдин бүрүн-гаарлаашкынны чедип алган, социалисттик нийтиледил удурулурун чаа-чаа дуржулгазы-биле байлашкан.

Ю. В. Андропов партия-нын болгаш күрүенин ле-ниниң дашкыны политика-зы ботандырарына, совет киждериниң тургучуку куш-ажылына тайбын байдал-дарын тургузары, социализмде делегей ареназын-га тургучу быжыккаары дээш, делегейин коммунист болгаш ажил-чорудулганын шимчээшкынни сырый каттыштырары болгаш улустарын боттарынын хосталгазы болгаш хамаа-рышпас чоруу дээш демисе-лин деткиринге хой күш-тү болгаш энергияны үндү-рүп келген деп Г. Ч. Шир-шин демдеглээн.

Ю. В. Андроповтун тай-бын болгаш тургузушкун херээ дээш кылган бүгү-лө чүүлери, шыларангай по-литиктиг ажилдакчы болуп оң чайынанача шындал-ры оңу партияга болгаш чоңга канчаар-даа аажок улуг хүндүлгелдин болгаш ат-аалдарың болурунга че-дирген. Коммунист, бүгү совет киждер Юрий Вла-димирович Андропов-биле чалбышкынның кажыдаал-дыг хүсперинде партиянын Топ Комитетин доктадыр

улам-на сырый каттыжып, бүгү делегейин мурунуга боттарынын бузулбас чангыс ээни коргускеннер.

Бистин партия, совет улус, оларның-биле кады бистин республиканың коммунисти-рин болгаш бүгү ажилчы чонлары, СЭКП ТК-ның Чингине секретарына эш Константин Устинович Чер-ненкоң чангыс үн-биле соотканын бүрүн-биле чүү-лүтүлүп уткуп хүлээп ал-ганнар. Коммунист, бүгү совет киждер Константин Устиновичин Коммунист партиянын болгаш Совет күрүенин шылтарангай ажилдакчысы кылдыр, Леонид Ильич Брежнев болгаш Юрий Владимирович Андро-пов шыккан, Ленинни кежир-чи шылтарангай удурул-ганын шыккан соратни-ги кылдыр үнелеп көрүп турарлар. Эш К. У. Черне-кога СЭКП-ниң иштин болгаш дашкыны политиканын кол-кол уганышкын-нарын төлөвдөп тургузары-нын, партиянын болгаш кү-рүне тургузушкунуң чү-гула улу-улу айтырларын ажилдап кылдырынып, партия ажилынын стилин болгаш методтарын, оң по-литиктиг, идеолоттук болгаш организацик ажилын, мас-салар-биле харылаанын бы-жыккаары сайзырангайжы-дарынын улуг ролу она-жып турар.

Партия Топ Комитетинин канчаар-даа аажок сырый каттыжкышкынны болгаш чангыс эптиг байдалга эр-кен февраль Пленуму (1984 ч.) партиянын кол уг-ланышкынны, иштин бол-гаш дашкыны политиканын чалбыштып оок улам-чылдаанын, оң бистин улус-ту Ленинни орук-биле баш-таарына шийитирлерин бүгү күш-биле коргускен деп, илеткеди чугаалашкан.

Совет киждер ССР-ниң Дээди Соединиң соңгул-дар хүнүнде боттарынын партия-биле бузулбас чангыс ээни база катал чайынан-дыр көргүскеннер. Бистин республикага соңгулдар-база-ла организацик бол-гаш политиктиг беким де-нелге эркен.

Партия ТК-ның февраль (1984 ч.) Пленумунга эш К. У. Черненкоң чугаа-зында партиянын амгы бай-далдарга иштин болгаш дашкыны политиканын чүгүла айтырларын тодар-гайттырган. партиянын XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның оң дараазындагы Пленумдарынын шийитир-лерин, оң ботта беш чылдын планнарын чедипшкынниг күүсидир талазы-биле ажил-дарынын тодаргай програм-манын айткан. Эш К. У. Черненкоң СЭКП ТК-ның декабрь (1983 ч.) Плену-мунун амгы үеде чедип ал-дыганын, сорулгалары-ны дерек кырынга шийит-тирлээни, улугандарын ишти үнү хөвээр арттырары-нын чүгүлазынын, экономи-кага партияны болгаш ку-

рүне удурулганын деңи-диң чайгышты чок бедиде-ринин, эки талалары идеп-кейлиг хөгжүдериң, олар-ны быжыг тургусту байдал-дыг болдуруу дугайын, да айтышкынны күүсиди-ринин чүгүлазын онаалап демдеглээн.

СЭКП ТК-ның декабрь (1983 ч.) Пленумунун ший-тирлерин күүсидир талазы-биле партиянын область ор-ганизацияларынын сорулгаларын партиянын XIX область конференциясына тодаргай чугаалашкын көргөниң билер болгай силер. Бистер ажаа оң бирги беш чылдын үш чылдарында боттарыныстың ажилыныстың түнелдерин үндүргөн бис. Экономиканы болгаш культураны хөгжү-дериң, ажилчы чонлар-ның материалдыг таагар чо-рууш дурдунга дээш эвес чүүлдерин кылдып то-руткан. Бүгү-россиянын со-циалист чарыкыга беким түнелдерин чедип алган. 1983 чылдың экономиктиг болгаш социал хөгжүдери-нин күрүне планын чедипш-кынниг күүсидир дээш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш ВЦСПС бистин республиканын шил-чинер Кызыл түк-биле ша-ндаан болган. Бүгү-европ-деңиз социалист чарыкыга тин-дериң кылдыр санатташ-кан. ССР-ниң СЭКП ТК-ның Министрлер Чөвүлелинин ВЦСПС-тин болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчинер Кызыл түгү-биле планнаткан «Тин-дериң» совхозтун коллекти-винин чедип алган чедипш-кынниг бистер сектил ха-нышкынны-биле демдегел-турар бис. Ол ишканал Кызыл район, «Тес-Хем» болгаш «Алдан-Маадыр» совхозтар-база-ла Бүгү-россиянын со-циалист чарыкыга тин-дериң кылдыр санатташ-кан. РСФСР-ниң Министр-лер Чөвүлелинин болгаш ВЦСПС-тин шилчинер Кы-зыл түктүрү-биле планнат-каннар деп, Г. Ч. Ширшин демдеглээн. Ботун СЭКП обкомунуң пленумунга пар-тия ТК-ның февраль (1984 ч.) Пленумунга СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненкоң чугаа-зында тодаратынган со-рулгаларга дүүштүр ботта-рыныстың кылдыр ажилда-рынысты анализдеп көргөш, улус ажил-агыйын хөгжү-дериңде, күрүне планнарын болгаш социалист хулаа-зынын күүсидирине чед-пешкын уутукар талалар-биле хемчирленин айтыр-чугула бооп турар.

Улус ажил-агыйын адырларынын болгаш кол-лективтеринин хой кеэниин чылды багай эвес эгеленип демдеглээр дерек. Улетпүр продукциянын бүдүрүп үн-дүренинин ийн ай планы 103,7 ону сайгарыны — 103,6 хуу күүсеттинген. Күш-ажылдың бүдүрүлүшү планнаттыгыныга деңизер-ге 3,4 хуу бөдөн. Планда-ан ажыр 37 муң тонна хөмүр-

дашты каскан. 1656 тонна даг-дугун, 90 тонна ээтин, 11 тонна мал саржаан бү-дүргөн. Тууду-жүлүр артык-чылаң чогур үезинге дең-нээрге, оон 3,5 муң дөрбөл-чин мстр хой чуртталга шөл-лүн ажилгалга кирип, тут-каннар. Совхозтар 3717 бы-зааларын, 273,5 муң хура-ганы менди камгалап ал-ган. Эртен чылдың чогур үезинге деңнээрге, эйт са-лары 12,9 хуу, чуурга — 11,5 хуу көвүдөн. Садыг-рай, амгыраа хандырла-ның ажилдакчылары ийн ай-дын планын онаалда-рын күүсеткен.

Хөмүр-дашчылар, даг-дугу тывыктылары, «Тыва ко-дөз тудуг», «Тыва септелге тудуг» трестеринин чамдык адырлары, «Тинелге», «Алдан-Маадыр», «Бар-лык», «Чаа орук», «Саян» совхозтары, Кызылдың аш-чөм садыныны, Танды райононуң, «Тыва-ообу-дуга» каттыжкышкынны, Тожу районун ажилдыр хай-дырла комбинатынын кол-лективтери, дык хой пек-тер, участкалар, ээлчеглер болгаш бригадалар дөртөн шалыгыңыңың баш-тайгы сес недеказын дур-гузунда эки беким, түнел-дерин чедип алганнар.

Оон-биле чергелештир он-ла чидин-биле демдегле-сеге чогур чүве чүгүлө, чамдык министрстволар болгаш ведомстволар, улус ажил-агый адырларынын чылды багай эгелээн, план-нарын болгаш хүлээлгелер-ин күүсеткен.

Продукция бүдүрүлгүн ийн ай планын — 14 ону сай-гарынынын планын — 11 улет-пүр бүдүрүлгелерин күүсет-кен. Оларга «Тыва кодөз тудуг» трестин демир-бетон кылгылар заводу, Элгес-Аксында тууруу заводу, То-жунун ыш ажил-агый болгаш өскөл-дөө хамаар-жыр Күш-ажылдың бүдү-рүлгүлүн өстүрүлгүн планнарын 19 бүдүрүл-гелеринин нити саанын 32 хууу бооп турар. 10 бү-дүрүлгө күш-ажылдың бү-дүрүлгүлүн планда кордун-гешипдеп ажыр 1 хуу өс-түренин чедип алган. Күш-ажылдың бүдүрүлгүлүн планда ажыр өстүрүр талазы-биле партиянын онаалда-зын нити-биле бүдүрүл-гелеринин 49,2 хууу күүс-еткен. Аш-чөм улетпүр-нүн министрствозунун (Эш Сат) бүдүрүлгелеринге күш-ажылдың бүдүрүлгүлүн талазы-биле планнарын күүс-еткенге үлүг чедеш-терин бодуруган. Ында 7 бүдүрүлгениң дөртү ук көр-гүлүт талазы-биле планын күүсүткөн болгаш 5 бүдү-рүлгө ону эртен чылда турган деңизелде күдү-латкан. Нити-биле ук министрствого хамаарып-тыр күш-ажылдың бү-дүрүлгүлү 7,8 хуу ку-

дулаан. Ук көрүлүт талазы-биле ийн айлал-ганын Чурт улетпүрүнүн ми-нистрствозунун (Эш Пеш-ков) бүдүрүлгелеринин чар-тык мерин база күүсеткен. Ыш ажил-агый министр-ствозунун 9 бүдүрүлгелери-нин жку күш-ажылдың бү-дүрүлгүлүн талазы-биле планнарын күүсеткен. Улетпүр бүдүрүлгө планна-ры Бин-Хем, Танды, Тес-Хем районнар база күүс-ет-кен. Оларын болгаш Чөөн-Хемчик районун бүдүрүл-гелери күш-ажылдың бүдү-рүлгүлүнүн талазы-биле планнарын күүсеткен.

Ийн айның программанын күүсидир талазы-биле рес-публиканың тууду-жүлүр улуг четестерин. Олар ка-питал салышкынарын чүгө 68 хуу шингээди ал-ган, тууду-монтаж ажилда-рынын планынын күүсиде-ли 80,2 хуу болган. Көзө-лүг ажилдаар организаци-ларын 40 хире хууу план-ныг онаалдарын күүсиди-п, а оларын 30 хууу ажилдарын хемчээлин эр-кен чылдын ийн айларынын деңизелден күдүлаткан.

«Шагартыжстрой» трес-тин, ССР-ниң Энергетика министрствозунун «Окуп-чоругу № 2 болгаш 3 мека-нилаттыг колонила-рынын коллективтеринде планнар биези хөвөр күүс-еттинмейн турар. Ылангыя «Тыва тудуг» трестин ажил-улу дүрүлгүлүн бол-дуруп турар, ук трест үс-түнде айлалган үеде тууду-монтаж ажилдарын 1 мил-лион рубльге чедир күүс-ет-поз болгаш эркен чылдын деңизел-биле алырга, кыл-ган ажилдарын хемчээлин 16 хуу эвээжээн. Ындыр тууду-жүлү СЭКП хооромо-доо каттышкан планнарын күүс-еттинмейн турар. Оларын саныга Кызыл хоорайда хөвө заводу, Чааана хоорайда Сельхозтехникумун бүдүрүлгө баазаны, Кызыл Мажаалык суурда хоорайнын сүт заводу болгаш өскөл-дөө хамааржыр Тууду ор-ганизацияларында күш-ажыл-дың бүдүрүлгүлүн өстүр-үлгүн план күүсидеги дү-вүрениң байдалга турар. Бо чылдын январь айда 24 организаци ук көрүлүт талазы-биле планнарын күүс-еткен.

Чамдык адырларда, бүдү-рүлгө каттыжкышкынын (Уланчызы 2-ги арында).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ОН БИРГИ ЧЫЖЫНГА 1984 ЧЫЛДЫҢ МАРТ 4-ТЕ БОЛГАН СОҢГУЛДАЛАРЫНЫҢ БАШТАЙГЫ ТҮҢНЭЛДЕРИНИҢ ДУГАЙЫНДА ТӨП СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДЫҢНАДЫ

Төп соңгулда комиссиязын окуртарын соңгулда комис-сияларында ССРЭ-ниң Дээди Соединиң он бирги чыжы-га соңгулдарын түнелде-риниң дугайында медээлери алган.

Окуртарын соңгулда ко-миссияларынын дашкыла-рын бугулар алмаш, соңгул-лар 1499 соңгулда окурта-рына: Эвкел Соединге со-гулдар талазы-биле 750 о-куртарга болгаш Националлар Соединге соңгулдар талазы-биле 749 окуртарга бол-ган. Казак ССР-ден Национал-лар Соединге соңгулдар талазы-биле Джамбулдан

№ 138 соңгулда окуртуга соңгулдар депутатка кан-дидаттын мөчөөни-биле бол-ган. Ол окуртуга соңгулдарын чокчу үеде эрттирер.

Соңгулдарга 184.005.736 соңгулчулар, азы дан-дыда киригенин соңгулчу-ларын нити саанын 99, 99 хууу киришкен.

Эвкел Соединге депута-тарын кандидаттар дээш ба-дылашкынга киришкен со-гулчуларын 99, 94 хууу, На-ционаллар Соединге депута-тарын кандидаттары дээш 99, 95 хууу бадылаан.

Чурттуң хүрүе эрге-часыр-газынын дээди органыга со-гулдарын баштайгы түн-нелдери коммунистерин бо-гаш партия кежигүу эвектер-ниң бузулбас баасууң бүзү-реддиң тинелгенин дугайы-на деречил турар. Совет киждер депутаттарга кандидаттар дээш боттарынын чангыс э-сеткилдег бадылашкыны-биле Коммунист партияны бо-гаш Совет күрүенин иштиги болгаш дашкы политиканын нити-биле чүдүлүтүлгө, бүрү-нү-биле детал турарын ала-рейленир.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ТӨП СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

1984 чылдың март 5.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЛАРЫНДА

ССРЭ-ниң Дээди Соеди-ниң Эвкел Соединге Тыва-ның № 392 соңгулда ок-ругуна соңгулдар талазы-биле окурт соңгулда комиссиязынын хурамы бо чылдын март 5-те А. И. Галайковун даргалаашкыны-биле эркен.

Республиканың бүгү учас-ток соңгулда комиссиялары-нын киригеп протоколдары-нын үндүлгенин окурт соңгулда комиссиязын окурт талазы-биле соңгулдарын түнелдериң үндүргөн. Депутатка депштитирген кандидат бадылашкынарын оңорчон хой күчүлүп алган болгаш ССРЭ-ниң Дээди Соединиң депута-

дыга соңгулду турган. Түнелдери А. И. Галай-ков соңгулдарын ССРЭ Конституциясына болгаш ССРЭ-ниң Дээди Соединге соңгулдар дугайында Хоойлуга бүрүн дүүштүр эрттиренин хандырган ко-миссиянын ажилынын түн-нелдерин үндүргөн.

ССРЭ-ниң Дээди Сое-диниң Националлар Сое-динге Тыва АССР-ден со-гулдар талазы-биле со-гулда комиссиязынын түн-нел хурамы бо чылдын март 5-те П. Кууларын даргалаашкыны-биле эркен. Комиссия ССРЭ-ниң Дээ-ди Соединиң Националлар

Соединге бүгү он бир ок-руттардан соңгулдарын түнелдери үндүргөн. Кандидаттар бадылаш-кынарын оңорчон хой кү-чүлүп алган болгаш ССРЭ-ниң Дээди Соединиң депу-таттарына соңгулду турган.

Республиканың бүгү де-вискееринге ССРЭ-ниң Дээ-ди Соединге соңгулдар организацик болгаш со-гулчуларын беким поли-тиктиг адышкыны бадал-гына эркен. Соңгулдар Коммунист партиянын болгаш совет улустун бу-зулбас чангыс ээнин, со-циалист демократиянын тинелгенин, чаа чайы-нчак деречил болган.

БИРГИ КОСМОНАВТЫНЫҢ АЛДАРЫНГА

Бирги космонавтын тө-руттугун хүнүнд бээр 50 чылдагы адыр кылдыр ССРЭ-ниң Космонавтика федерацияны Ю. А. Гагарин аттыг юбилей медалын до-кааткан. Ук медаль-биле ре-кета-космос техниканын тур-гулуп, космонавтыларын бе-леттеринге, космос ап-параттарын пилоттеринге бо-гаш салып үндүренин кириктир турар өртендер-ниң, конструкторларын, инже-

нерлерин, космонавтыларын болгаш өскө-дөө специализи-терия шийдээр. Ук медаль-биле космона-втика хөгжүдериңе, космос делегейин эртен талазы-биле кады ажилдакчыга-зынын херээнге улуг ачы-хамыясы дээш дашкы кү-рүлгелерин хаматаларын база саналган болгаш. Космо-навтынын чедипшкынниң ажилдакчыларына улуг салышкыны кирип турар

чогалтамын болгаш жур-нистерин база ук юбилей медалы-биле демдеглээр. Ме-далдарын чылдын-на — март 9-та, Юрий Гагаринниң тө-руттугун хүнүнде, апрель 12-де — Космонавтика хү-нүнде, ол ышмак космос шийитилдерин чорудуп тур-гар өртендеринин болгаш специализи-терия делегей чыгыштарыга тысыр дел шийитилээр.

(СЭТА-ның корр.).

Комсомолец Наадан Мон-гуш Новосибирскин до-кааткан улашкыны дооскан соонда, республика тигор-физиянын парлатте чегине парлатты болуп ажилда-егелей берген. Ажылыга

кызымак анык ажычын КП-4 машинанын саат чокка башкарып өөренип алган. Ол хүнде 10 муң ажыг экзельдер лым-бүрү чагы-ларын кылды, планын

онаалдарын ажыр күүс-етип турар. ЧУРУКТА: парлатты Наа-дан Монгуш ажил үезинде. О. ОХЕМЧИКТИН фото-зу.

ИШКИНДЕ КЫШТАГЛААШКЫН

Сүт-Хөл районун «Сүт-Хөл» совхоз-нун Ишкин салырында төрүр 5 колап хой бар. Ол колапнарын колуунда Сайыр хойжу бригадалында мөөнөп тургускан. Колап бүрүтү четтир сайын сакмачы-лар-биле четчелден. Инда кыштаглааш-кынын эртип турар нити байдалы эки. Ону чүүнү-биле деречил болуру?

Мал чөм төрүр колап бүрүтүне чет-тыг кылдыр чедирткен. Сүт болгаш сак-мач хандырылган эки. Сүт өсөөртүр ма-лчыларга чолчачыларан Сын-оол биле Хойпак-оол Бүжүгеттерин ажилдаш-макталды. Олар даалган колап бүрүтүне сүт хандырылган уукулдирейн турар. Чангыс-Шивинин Адым-Соордан тура Ишкин бажына чедир малчынарын түр тургускан кечип чоруп дергачыг док-тамак хандырып келген. А оон артык малчынарын автолаа эртип турар. Бөдүн мал чөмөригеле немей долук-

даалыг брикеттерин, минералментлерин төрөн хойларга болгаш хураганырга ра-цион бугулар берип турар. Эм аймак-биле база бүрүн хандырылган. Малын хаала-ырамы аарыларына удур профилакти-калы тарылталарын чотуту үешиле чо-рулуп келген. Мал эвнелеринде салбыр-нын улуг мал ачык Доткан-оол Ондар, ветсанитарлар Сергей Сат биле Николай Тудуш олар малчынарын күсепчиг аал-чылар апарылаан.

Сакмачыларын аразында Чываа Монгуш, Анай болгаш Күнчүваа Ондарлар-нын база анык сакмачы Валентина Оржақтыг ажил-агый өскөлгө үлгүлөт-жөк болуп турар. Оларын азыраап ху-раганырга семизтирчак дорутуп турар. Төрүр хой колапнарында хой оодлаш-кыны ам-чаа уламчылашкан.

А. МОНГУШ.

лапчыны. Эгези 1-га
арында!

тегдер-беле магадланг бичкыларга сатыш саямр, будугдуглерини ачылыш бекдик негелде кээр ха рек. Каммалгын болгаш хумагалыг чорутуу чутуу-мал бичкыларга, мате-ома-чиг-эт кулавырларын, савуу бичкылерини ачылаштырыш, бичууларын оруулагын болгаш ачыгыш чоруу бедиринче, чотуру ачыл-агылыш чорукту хандырыгыче ома кичаагын саямр керек.

Будугдуг болгаш организа-ция бурунгу Каммал-гын болгаш хумагалыг чоруктуу чутууу бичкыла-рыга болгаш тунелдерини чедди ачылыш угагын

Орткен тындыл боз үзінге
бодарга совоктарда
быздары 182 башты, хура-
гаштары — 15,6 жүнүн
өзөштү алган. Ийн ай дүр-
гүзүндө совоктарда 303
бызаа өлгөн. Улут-Хем
районда эң хей — 77 баш,
Тамдыда — 71. Бий-Хемде
— 69 бызаа өлгөн.

— Хурагаштары өлүп
хоразы көбүздө. Соквотар
да ийн ай дүргүзүндө чеди
мүй амык хураган өлгөн. Ол
үткөн тындыл ол уездик
деңгеминде 3197 азы 1,7
китал хей Улут-Хем райо-
нда 1642, Тамдыда — 1063
Бий-Хемде — 931, Каз-Хем
де — 803. Чоюн-Хемкте —
617 баш хураган өлгөн.

Көздө ажыл-агыйынын бол-
гаш бүгү агроулетпур ком-
плексинин талазы-биле өс-
кө-дөө ажыл-херектерин дү-
гуйин тутуулап тур. катты
жыышында кирип турар
бүгү азырларын эрелде
башкарынын экономикти
быраларын. үдүртүлгүн
чаа принциптерин болгаш
методтарын РАҮК чөвүлө-

шилтийн тэрхвэг нь бол-
гаш өсч-дээ айтырлагын
шилтийн дээрнэгт министр-
стволарын болгаш ведем-
стволарын бүтүүлгелер
ийн база совхозтарын
удуртукчулары үстүүрт
айтышкын манал өбсө
ажурлуг, ол дээртэ эш К У
Чернышкын айтыганы
буугаар алырга, чамдыг
ажыл-агий удуртукчуларын-

ныгын дугагьнда солуннаа
даа чырытканы даа көзүбес,
радиога чутаалар турганы
даа дымналбас. Ажытчы
чоинарныч эгелээшкниин ын-
наар непердеп тулары
анчаа даа таарышпас.

«Тиндизге» совхозтун
ажылчылары чаксы кову
ажылдарыга техника сеп-

тууштаа кижизиндиге, профуликтика аялмалары дэштн жорутпай, социалисттк коошугу болгаш нийтинини корум-чурумун хажымдар токтотубиле этепжин турар. Эрге-чурум кагазлаар органнарын ажылтын деңисин ийм-даа чавыс. Нийтинини коорум-чурумун быжыкчалар ажылды дыма хей коллективтер кууп-акылдын саягы та-чурумун быжыкчалары далай холбагырбайн турар. Ал ажыл чамдын черлерге эргелезе-даа ээинтепе четет... Хо черекке чамдын дартуучулар лозунгарын, ууныгарыларын тудуруп-даа турун, аялды херек кынын.

Партия хооромунун бол-
гаш райкомдарынын айты-
лыш мөөн-дө аңай саясы-
раткайчыдыр чугула. Соёл-
ук чыгарларда партия ажи-
тыгыга дык хөй чаа кичи-
гер келген. Партия ажил-
дочларыиче болгаш акти-
вче бистид кичинчелыи-
иш ол негеп, удурулгаиди-
неничи стилин болгаш ме-
дуула оларын шингээдип
чыгырыла, мисаларын бы-
кыра билгил, билдиги
органга чыгыры калдыр
чыгырыла дузалаар
жургул бис.

Партиянын чамдык рай-
комдары, практиктик ажи-

актларыгыз база бисте бар. Бүгдүдөй бужар чорукту шуут болду-буз херек.

«Партияныкы болгаш мурдунуки кадрлары массаларыныкы чаагай сепкилин болгаш мурдунукилин хамытчык мурдунда буттуг ажал-ижки-биле болгаш билинбиле, хууда делгери-биле болгаш ээлек, эгелетип сатылга-чуруму-биле чедип ал турар – деп, Д. У. Черненко демдеглээн.

Дүртүкчү ижги бодунга эл алуут негеделгилер болгаш кескелгере негеделгил боол болуур. Ол чорук эңаа, ал-кайыгача иргенидин айтты.

Түндүк

А Ж Ы Л - И Ш Ч И Б О Л Ы Ш Б Е Д И К Х А Р Ы Ы С А Л Г А Л Ы Ы Г А Ж Ы Л Д А Р

(Төмүр, Эгеиз 1-к, 2-к арында)

да, калкан «лей-хоозун чугаа тугааларынын орнуна, эргени аягыла» шын болуп таар деп чугаалаар чыдагы таарыгаларда болуңу, кадыг-шыгызын көргүзөр моральды эргени берип турар. Удуртукунун а-алдарынын үндөсүн болза чоңуң аңаа бүзүрүрүндө болуш оңу деткиринде болуш. А кым ол бүгү чүддөдүн оскунар болду, кым массаларын санал-оңалык динчаас болду, ол удуртукту эргеду-жаады ээлеп шыда-кас болгаш ээлээр-даа умур чоң.

Ол айткышынарга дүшүрүп турган обкомунун бюрократ, хооромкон болгаш райкомнар кадрларын болгаш олардын ажал-херектерин негелдеп ээ-биле үнө-лө, олардын инициативасын, алтырыларын шийт-пирээрде чогадыкчы эртем ээу-биле көөрүн, ажал-херектин, социалдык таа тынгыларын бийлиги, массалардан өөренип түтүктү чедип алыр учуртуктар. Удуртук бурзү удуртук-чын амы уде методтарын чүтүктүдү шийтээдип алыр, бодуңу ажалыңдын түнелерин бот-шүтүчүлөкчү ээ-биле көөр, кичилерге, олардын негелде-херектерининг ичкээтпейлиг, сагыш чогагыр болуу учуртук.

Ордумж эвенонун кадрларын СЭКП хоорому, райкомнар сагыш салыр, ажалык коммунисттерин, кезекчилерин дини-биле ажалык депшидер херек. Кадрлардын куралыры-биле ажалык экиндер, бийлиги, мергендиги ажалыктыкыларын ялередир

Пленумга илеткек соода саналдар эгелээ. Санал берген боттарынык партия организациаларынын куш-ажалык коллективтерин шалкыч ажалыкче мобилизастаар, бугурулгелерин, организациаларын чыл эгезинде бээр планын даалгалаарын болгаш социалдык хузаагелерин кууседир дээш канчаар ажалда турарын чугаала, СЭКП ТК-нын ээлеч чоң февраль Пленумун шийтпирлерин, аңаа СЭКП ТК-нын Чингине секретарынын болгаш курунчук шыгаларгай ажалыкчы эш К. У. Черненкоу соогаанын, бугу совет улус-биле бир дем, коллектив бүзүрүдө ханы чулуудуңуңуңуңуң болгаш детинишкы-биле хузаа алганын демделген турган.

Бир дугаарында санал берген СЭКП Кызыл хооромунун бирги секретары Б. П. Сивцову найысылда-дын куш-ажалык коллективтеринин бугурулгелерин интенси-фикастаар, куш-ажалык бугурулгелерин бейдир, про-дукциянын бот-үнезин чингидир талазы-биле Совет Ты-вааның 40 чылын төлөтпиг уткуур дээш канчаар ажал-да турарын сагылар чугаала-лаан. СЭКП ТК-нын декабрь (1983 ч.) Плену-мун шийтпирлеринге дүш-түр куш-ажалдын бугуру-чүдүн пландан акыр 1 хуу, продукциянын бот-үнезин 0.5 хуу немей чингидирин, бугурулгенин ажалыктык бе-дир дээш организациа-маса-лыг хемчеглерин боттады-рып турарын чугаалаан. Оң ачкында барык бир ми-лион рубльдин продукция-нын бугурур, 300 муң ажал-рубльдин орулгазы немей алдынар. Куш-ажалдын, бугурулгенин сагыла-чурумун күштелдиргенин ачкында эртен январ аяда оң му-рунда чылдың ол-ла үеинге боодаар, ажал шагыч чыл-даган чоңаа үзери ийи ка-тап кызырчылган. «Совет Ты-вааның 40 чылынга» ша-лыгы 40 неделя деп чы-гыла дика хой бугурулге-лер кирип, уткуштур пла-на-рын ажалычларын, брига-длар, цехтер алган, оларын боттадырып дээш шүдүрү ажал калбарган. Бичал-жа-жак хоорайнын бугурулге-ринде болгаш тургаларында

болгаш депшидер херек. Партия Төп Комитетинин февраль (1984 ч.) Плену-мун шийтпирлеринде, СЭКП ТК-нын Чингине секретары эш К. У. Черненкоун Плен-умга болгаш сонгучулар хуралынга чугааларында партиянын XXVI съезди-нин, СЭКП ТК-нын Плен-умнарынын шийтпирле-рин боттадырып талазы-биле бистин практиктиг ажалыктык калбак бо-га-жак тодаргай программанын айткан.

СЭКП ТК-нын февраль (1984 ч.) Пленумунун түнелдеринин, эш К. У. Чер-ненкоун чугаазында кирген согулгаларын талазы-биле тайылбыр, масса-политиктиг ажалды куш-ажалык ко-лективтерге, чоңуң бугу-ле бугулеринге калбарып чыгуу. Оларын партия организациаларына ханы болгаш бугу талазыг чугаалажыр, политиктиг бо-лаш организациа ажалды күштелдирер, талазы-биле практиктиг хемчеглерин то-дарадыр, сагыла-чурумун, организастыг чорутуу бы-гылаар, даалгаларын, ут-куштур планнарын болгаш социалдык хузаагелерин кууседир дээш ажалык чо-нарнын куш-ажалык, хой-ниги илеткейин бейдир херек.

Партиянын XXVI съезди-нин, СЭКП ТК-нын де-кабрь (1983 ч.) болгаш февраль (1984 ч.) Плену-мунун болгаш согулгалар-ын саткан дээш партиянын област организациа бугу-ле чүддөдүн кылдарын СЭКП Төп Комитетинде, ТК-нын По-литбюрога бугурулгенин чөпчөтөп көртүр деп, Г. Ч. Ширини илеткейин түнелдине чугаалаан.

Мадон кыдырмай, ботта-ман турар чүддөр дөй, ол дугайын илеткекче база шү-гүчүлөң, хоорайнын пар-тия организациаларын оорам чогуур түнелди үндүрүп, четтестерин дээр талазы-биле бугу хемчеглерин алы-рын оорат алаан. Ол чет-тестер хооромунун ажалы-ка база хамааржыр, ыччан-чыр организастыг болгаш масса-политиктиг ажалдык туе-тус коллективтерге чо-рудары-биле боттук хемчег-лерин алыр дээрин айт-кан. Хооромка болгаш хооруккуска хой хурал-дар уауртукчуларын, спе-циалистерин келдирер шү-гүчү ээметкейин, удур-тулганы тодаргай болдур-ганын эш Сивцов бодунун чугаазында шийган.

Сагыла-чурумун болгаш корум-чурумун күштелдирер дээш тодаргай хемчеглерин чыл эгезинде боттадырып эгелээ. Чоокта чаа, байыр-лап мурунда дика хой бугу-рулгелерге реид-хыналар-ларын эрттирген. Оң түн-елдине чандык черлерге удуртукчулар болгаш спе-циалистер аргалаашкынын организациаларын болгаш илерөөн биндыг ажалдык-чаларын херези шыгыны сагылар көргөн. Нинтаны-биле хоорайга корум-чурум сагылашкын экиндер-биле аяда шүдүрү ажалдаары негетинин турарын айтты-шаан, планын даалгаларын куусетпир турар бугурулге-лерде болгаш организациа-

ларга байдалы эдерининг тарма-биле хооромкои сонгаар кызып ажалдарын ол айткан.

Барыны-Хемчик районун бугурулгелери болгаш ту-дуг организациаларын, сово-хотары бо чылдын эртен ийи айларында багай эвес ажалдаанын бодунун сана-лынга СЭКП Барыны-Хем-чик райкомунун бирги се-кретары Б. С. Нурзат чугаалаан. Бичалжажак бугу-рулгелерин күчүлери че-дир ажалгаар, ажалдык ажалыктык бейдир талазы-биле хой ажалдарын чугулазын ол чугаалаан.

Чокустар чор ажалдаан зона системанын ам-даа до-лу ажалгалга кинбозон, черин ажалдап кыдырынын депшидгелер аргалары чет-тес шингээтпир келген. «Шенгээр» совохоту үле-гер-көргүзүлгү ажалдагы кылдыр тургузар дөш ший-тпир куусетпиринин турар, специализир, чогуур тех-ни-ка-биле хандырыла негел-де четтес бооп келгенин түнелди ол. Суттатгыч чер-лерге, мал ажалыкче оңоа кичээтпир, угулаарың чугулазын райком хун б-тү-рүдө болап, ол талазы-биле хемчеглерин төлөлдөп тур-гар. Нинтаны-биле районун бугурулгелери, ажал-агы-ларын Совет Тывааның 40 чылын төлөтпиг уткуур дээш ажалдын темпинин улам күштелдирген.

Индирде «УТКА 25 тын» совохоту хойжуу В. С. Кугаа — Бистин хойжу брига-дасы Совет Тывааның 40 чылын төлөтпиг уткуур-дун бейдир хузаагелерин ап, төрүүр 100 баш хой-ла оңаштыр 90 хураанын камалгап өстүрерин, бир хойдан 3.5 килограмм дүктү кырып алырын хузаагелер, совохотун Арыскан салбы-рында хойжу бригаданы со-циалистик чарышка кийт-кыр. Мээн кодамында тө-рүүр 395 хой бар, оларын 347-ч олоддан, алтыган хураганнар шүтү оңа-мен-ди.

Бистин Иштин-Хем салбы-рын ажал-ишчилери Аш-чөм программанын куус-едиринге боттарынын үлүгүн кинер. Совет Ты-вааның 40 чылын төлөтпиг уткуур дээш кыдымак ажал-дап турар. Мадон кыдымат чор-рун өстүрер согулгалар хой хемчеглерин боттады-ра-рын чугулазын ол айткан. Сагыла-чурумун болгаш корум-чурумун күш-телдирер дээш улам эш ажалдаары чугула деп, мал-чын саналдаан. Бистин улут Төрзөн чуртуктуу эконо-миктиг болгаш камгаланыр күчүзү быжыгалаар дээш кини бурзү шүдүрү ажал-даар хузаагелерин. Бистин бригаданын, салбырын ажал-ишчилери эки ажал-даар дээш туржуп турар-даа.

СЭКП ТК-нын февраль (1984 ч.) Пленумунун ший-тпирлерин, аңаа СЭКП ТК-нын Чингине секретары К. У. Черненкоун чуга-азында түнелдерин бол-гаш согулгаларын ра-йонун коммунисти ба-заа бугу ажалык чо-нуң чүдүлгүзүңүңүн били хузаа алган болгаш ажал-херектерге удуртула болдурун турар дээрин СЭКП Тес-Хем райкомунун бирги секретары С. С. Ку-лар саналынын эгезине айткан. Көдө ажал-агы-нын материалдыг базазы быжыгып, чоңуң ажалдык денени бейдир оор. Рай-онун совохотары эркен чо-лын шүтү орулгагы ажал-дааннар. Он бирги беш чыл-дын үшкү чылынын планын оңашдаларын дика хой коллективтер, муракчалар хузааазында эрте куусет-келе, «Тес-Хем» совохот эр-

кен чылдын Бугу-россия со-циалистик чарыкында тим-лекчилерин одурунга кир-геш, шийткан.

Амы уде районун ажал-ишчилери Совет Ты-вааның 40 чыл оюн төлөтпиг уткуур дээш чүтүк-чүдүлгү тургалар. Бейдир-кыл социалистик хузаагелер алдып, көрт совохот, элзон каш үлөтүр, тудуг органи-зациалары уткуштур пла-на-рын хузаа алган. Куш-ажалдын бугурулгелерин бейдир, бот-үнезин чингидир талазы-биле ажалдарын чо-рудуп, планна көрүп тур-гар.

Бо бугу-биле чергелеш-түр «Чодураа» совохоты кыс-тагалашкын байдалы бер-деп турарын илеткейи айткан, ол талазы-биле хемчеглер алдынып, тускай комиссия тургускай дем-делген.

Организастыг чорук бо-лаш корум-чурумун кала-даа чугулазын оратор айт-тылаан, ылагыла контроль болгаш куусетпирин хы-наадазын кичээтпирин моон сонгаар улам күш-тел-дирер деп түнелди.

Индирде Тыва АССР-нин садыг министри К. Х. Ша-мыраа. Совет кичилерин ажалдыралынын чаагай чо-руун улам бейдиринге са-гыш салышында садыг хандырылажык кескү черин ээлеп турарында ол докта-аар. Республикада садыг ор-ганизациаларынын базазы быжыгып оор, чоңаа яны-буру бараанарын садыг көмүздө. Он ышкан көдөз ажал-агыт продукциялар комиссия аргазы-биле са-дыг денени өскөн. Ын-чал-даа ол ам-даа чогуур негелдегеттес. Бо талазы-биле тодаргай хемчеглерин алырын ол айткан.

Чоңуң садыг хандыры-ла-жында четтестерин чок деп болбас. Бараан курдалыра-лын таарыштыр тургузары, чоңуң хергелерин ханды-ры-биле өөренип көөрү — садыг ажалдычаларынын чугула согулгаларын. Скадтарда сай-гарыла чок чыдар бараан-арын бир яны көөр алаар. Чоңуң кааб хергелер ба-раанары-биле хандырыла-жыга, ылангыла малчына-рын хандырыла, үзүт-ле-ишкенин бодурбас учур-луг.

Аш-чөм программанын боттадырылганы чоңу кар-тофель, нугаа үрелин-биле хандырып чугула, ылагыла бо чылын маңаа хамаары-рып дарый хемчеглер албас болза, үрелин аймаа эвээш болуп турар. Оратор чуга-азынын түнелдине Совет Ты-вааның 40 чылынга уткуу-тү чоңуң садыг хандыры-ла-жыга чандык айттырлар-га доктаган.

СЭКП ТК-нын фев-раль (1984 ч.) Пленумунун шийтпирлерин Тываанын сүт комбинатынын ажалычна-рын, нинер-техниктиг ажалдычалары болгаш ала-бан-жаакчылары ижи-би-де деткип турар деп, де-кабрь (1983 ч.) Пленумунун шийтпирлеринин ажалы-ка боттук сагалы эгел-лаан. «Ук Пленумга эш К. У. Черненкоун чугаазы-нистери чаа чаа куш-ажал-чы тинделерге сорук кинерин.

Коллектив бо чылда ба-ла бейдир социалистик ху-заагелерин алган. Оң кол-чөп кайналга болгаш ху-магалал чурумун кыды-ринин бодурбас, тууду материалдарын чөп ажал-даары болгаш өске-даа ажалдарын дээшпир ор-ганизастары трестин адми-нистрациядан, хой-ниги организациаларынан негет-тинип турар. Ол бүгүнү түнелдине бо чылын дика дөш чугула объекттерин дүжар бис. Оларын ала-мында 18 муң зөрбөлчө метр чуртталга шөтү база бар.

Тываның автосетелге за-водунун слесари В. Р. Пу-най-оолга сөс берген. СЭКП-нин XXVI съезди-нин, партия Төп Комитет-тин оң даразында бол-ган Пленумнарынын ший-тпирлерин, партия Төп Комитетинин ээлеч чоң февраль Пленумунга СЭКП ТК-нын Чингине сек-ретары эш К. У. Черне-

рар деп, оратор түнел чугаалаан.

Индирде «Тыва кобальт» комбинаттын директору Ю. И. Колетников. Бугу-рулгенин коллектив СЭКП-нин XXVI съездинин, ТК-нын оң даразындагы Пленумнарынын шийтпир-лерин ажалдыралга ботта-дырар талазы-биле эвээш эвес ажалдарын кылып чо-руткан деп, ол демделген. Он бирги беш чылдын үшкү чылынын планын оңашдал-ларын чандык көргүзүлгелер талазы-биле четтешкенин куусеткен. Куруненин, куш-ажалдын болгаш планын сагыла-чурумун быжыг-лаар талазы-биле хемчег-лер боттуп турар. Бир ру-блге оңаштыр чарыгал-дарын комбинат коллектив эртен чылдын 3.7 хуу чин-геткен.

Хову-Аксынын кобальт-жыларын ол бирги беш чыл-дын дертү чылдында база бейдир социалистик ху-заагелерин атылаан. Оңу чугаалажыр турган үеде республиканын юбилейин төлөтпиг уткуур талазы-биле хемчеглерин атылаан. Ол ышкан социалистик чары-кы бугурулгелерге органи-застарына СЭКП-нин өнү-гү металлургия бугурулге-леринин эгелешкенин база барымаалаан.

Бо чылдын социалистик хузаагелеринде кол-ла көр-гүзүр куш-ажалдын бугу-рулгелерин план немей 1 хуу чингидир, про-дукциянын бот-үнезин 0.5 хуу чингидир деп пар-тиянын даалганы болуп деп, Ю. И. Колетни-ков чугаалаан. СЭКП ТК-нын чоокта чаа болган февраль Пленумунун ший-тпирлерин, аңаа СЭКП ТК-нын Чингине секретары эш К. У. Черненкоун чуга-азы кобальтжылар Ком-мунист партиянын ажал-чорудулаашкынын үргүчү-лөп уламчылашынын кыл-дыр хузаа көрүп, оң шийтпирлерин деткивишаан, ала-сагыш салышынын дээш шалкыч куш-ажал-биле хандырылажык бугурулгелер.

Оратор шийтчил ажал-дары-биле холбашкан чам-дык айттырларга доктап, Тываанын геология-шын-чыл экспедициянын адре-иске чандык саналдарын чугаалаан.

СЭКП ТК-нын фев-раль (1984 ч.) Пленумунун шийтпирлерин Тываанын сүт комбинатынын ажалычна-рын, нинер-техниктиг ажалдычалары болгаш ала-бан-жаакчылары ижи-би-де деткип турар деп, де-кабрь (1983 ч.) Пленумунун шийтпирлеринин ажалы-ка боттук сагалы эгел-лаан. «Ук Пленумга эш К. У. Черненкоун чугаазы-нистери чаа чаа куш-ажал-чы тинделерге сорук кинерин.

Коллектив бо чылда ба-ла бейдир социалистик ху-заагелерин алган. Оң кол-чөп кайналга болгаш ху-магалал чурумун кыды-ринин бодурбас, тууду материалдарын чөп ажал-даары болгаш өске-даа ажалдарын дээшпир ор-ганизастары трестин адми-нистрациядан, хой-ниги организациаларынан негет-тинип турар. Ол бүгүнү түнелдине бо чылын дика дөш чугула объекттерин дүжар бис. Оларын ала-мында 18 муң зөрбөлчө метр чуртталга шөтү база бар.

Тываның автосетелге за-водунун слесари В. Р. Пу-най-оолга сөс берген. СЭКП-нин XXVI съезди-нин, партия Төп Комитет-тин оң даразында бол-ган Пленумнарынын ший-тпирлерин, партия Төп Комитетинин ээлеч чоң февраль Пленумунга СЭКП ТК-нын Чингине сек-ретары эш К. У. Черне-

Мээн ажалдап турар бри-гадан чандык аяа наряд-был ажалдап турар. Ол чорук биске-даа, бугурулге-де-даа утку ажалык берип турар. Коммунист куш-ажалдын коллектив деп ат дээш демселип турар бис, прогүл кылдыр, арга-лаа кичилер-биле ажалды күштелдирдинис. Эш хуу сууду, улусчу контроль эки ажалдап турар.

Бугурулгенин чандык че-дир шийтпирлетпирин тур-дар айттырларында ол са-налынын түнелдине өлзөн доктаган.

«Тыва көдөз ажалы» трес-тин бугу ажалчылары, и-жер-техниктиг ажалда-чылары болгаш алабан-жаа-чылары СЭКП ТК-нын Чингине шийтпирлерин, аңаа партия ТК-нын Чин-гине секретары эш К. У. Чер-ненкоун чугаазы улут сет-ки хандырык-биле хузаа алган деп, ол трестин өр-те-лекчи Г. М. Шубни-ков дунун саналынын эгезине демделген. Совет улустун бодунун Коммунист пар-тиянын долгандыр улам сы-рый каттыжышынын ук-рулары болгаш өске-даа ажалдычаларынын куш-ажалык көдүрүшкүнүн ол Пленумун шийтпирле-рин боттаган.

Эркен чылын трестин бугу-рулгелерин лян-буру чыл-дааганынын үркүндө чандык көргүзүлгелер талазы-биле элзон кыдырашынын бодурган деп, Г. М. Шуб-ников уламчылаан. Оңу бо чылдын ажал эртер дээш бугу-ле аргаларын ажалдап турар бис. Чандык кола-налар, бригадалар уени мурунааннар. Оларын би-разы Барыны-Хемчикте № 741 КМН-нын Ш. Ку-жукте уурткан бригадасы амы уде нольдун учурде ажалдап турар.

Куш-ажалдын чер-черде организастап турарын дөш-дөш эгезинде, прогү-лчө секретары В. И. Шаб-нов саналынын эгезинде демделген.

Коллектив кичикуулар бодунун мурунда салды-лар согулгаларын багай эес кууседип келгенинде 1983 чылда каш улаа социалистик чарыктын тилектиг мар-ган. Оңу куш-ажалык ба-гылааны багай эес органи-застарында чедип алган. Коммунист куш-ажал дээш шийткелерин ко-лективтерде калбарган, олардан 250 кичиге коммунист куш-ажалдын шалкычын деп аты тыыскаан. Бо чылдын эртен ийи айында Тываанын геология-шын-чыл экспедициянын бугу-рулгелерин талазы-биле оңашдаларын куусеткен. Куш-ажалдын бугурул-гүтү пландан акыр 1 хуу бейдир, продукциянын бот-үнезин 0.5 хуу немей чингидир дугайында партия-нын негелде даалгалы ге-ологтар ажалдыралга ботта-дырып турар.

Куш-ажалдын сагыла-чурумун урээр, аргалаар таваарылар, организаст чок чоруттар коллективтер-барын ол минип чугаалаан. Партия, профивиле, ком-сомол организациалары оңу элер хемчеглерин ала-зы негелдештир келген.

Партиянын XIX област конференциясы геологтар-дын мурунда тодаргай со-гулгаларын салган, оңу кууседир дээш шүдүрү ажалдаарын пленумга ол бугурулгенин. СЭКП Тожу райкомунун бирги секретары С. Б. Мон-гун сөс алган, районун коммунисттер болгаш бугу-ажалчы чоңары СЭКП ТК-нын февраль (1984 ч.) Пленумунун түнелдерин, аңаа СЭКП ТК-нын Чингине

монун чугаазында ажал-чоругаларга дүш-түр ажалдаар дээш завод-тун коллектив бугу-ле хем-чеглерин ап турар. Бо чылдын эртен январь, фев-раль айларынын ажал куу-онаалдарын ажал куу-саккен. Бугурулгенин му-рун ажал-ишчилеринин че-дип алган чандык четтеш-кенинде ол доктаган, ту-дүтүр бугурулгелерге, ту-дүтүр көдөз ажал-агында четтестерин, оңу үнүп тур-гар чылдагыларын ажал-ла-тээш, эш К. У. Черне-ко-нуң чугаазында дүшүрү-ра-йонун партия организаци-алары чуну кылаа чогуурун ол тодаргай чугаалаан. Ке-дөз ажал-агы ажалдагы-ларынын мурунда кышта-лашынын организастыг доо-зар, чыккан хову ажал-да-рына динчээтпир белек-тир согула салдылар. Оңу шийтпирээр хемчеглерин ап тур-даа четтестер бар.

Ылангыла үрелин сөөртүп алыр бергенде турарында хамарышкан черлерден ду-за дилээ. Районда тууду-монж ажалдарын хемчээл өсүп турар, оң уламында тууду материалдарын чет-тес. Ынчангы районга туубу бугурур, чугай өр-те-дир болгаш өске-даа чүд-лер кылдыр уткуур ком-бинат ажалдарын чугула-зын саналына С. Б. Мон-гун айткан. Ол ышкан чуртталга бажынарында зоонун негелдештир ула-канын холбаштыр буу ту-дарын көүздөдир дилээ.

Эш К. У. Черненкоун чуга-азында партия ажалынын стилын болгаш арга-методун сайтыртайкыларын негээр, орта дүшүрү районун партия организастыг, иде-ологтуу, политка-ишчил-дигилер ажалдарын күш-телдирер чорударын оратор чугаалаан.

СЭКП ТК-нын февраль (1984 ч.) Пленумунга СЭКП ТК-нын Чингине секретары эш К. У. Черненкоун ханы уткады чугаазы Тываанын геологтары номчул, тайыш-каш, оң ажал-чорудулаа-нын дайынч программасы кылдыр хузаа алганын Ты-ваанын геология-шын-чыл экспедициянын улут ге-олог, партия организаци-алары секретары В. И. Шаб-нов саналынын эгезинде демделген.

Коллектив кичикуулар бодунун мурунда салды-лар согулгаларын багай эес кууседип келгенинде 1983 чылда каш улаа социалистик чарыктын тилектиг мар-ган. Оңу куш-ажалык ба-гылааны багай эес органи-застарында чедип алган. Коммунист куш-ажал дээш шийткелерин ко-лективтерде калбарган, олардан 250 кичиге коммунист куш-ажалдын шалкычын деп аты тыыскаан. Бо чылдын эртен ийи айында Тываанын геология-шын-чыл экспедициянын бугу-рулгелерин талазы-биле оңашдаларын куусеткен. Куш-ажалдын бугурул-гүтү пландан акыр 1 хуу бейдир, продукциянын бот-үнезин 0.5 хуу немей чингидир дугайында партия-нын негелде даалгалы ге-ологтар ажалдыралга ботта-дырып турар.

Куш-ажалдын сагыла-чурумун урээр, аргалаар таваарылар, организаст чок чоруттар коллективтер-барын ол минип чугаалаан. Партия, профивиле, ком-сомол организациалары оңу элер хемчеглерин ала-зы негелдештир келген.

Партиянын XIX област конференциясы геологтар-дын мурунда тодаргай со-гулгаларын салган, оңу кууседир дээш шүдүрү ажалдаарын пленумга ол бугурулгенин. СЭКП Тожу райкомунун бирги секретары С. Б. Мон-гун сөс алган, районун коммунисттер болгаш бугу-ажалчы чоңары СЭКП ТК-нын февраль (1984 ч.) Пленумунун түнелдерин, аңаа СЭКП ТК-нын Чингине

не секретары эш К. У. Чер-ненкоун чугаазы бир эп-сетилдиг чүдүлгүзүчү деткип, ында айткан со-гулгаларын кууседиринг практиктиг хемчеглерин ап турарын чугаалаан.

Он бирги беш чылдын эртен ийи чылдаа район-ун ажал-ишчилеринин че-дип алган чандык четтеш-кенинде ол доктаган, ту-дүтүр бугурулгелерге, ту-дүтүр көдөз ажал-агында четтестерин, оңу үнүп тур-гар чылдагыларын ажал-ла-тээш, эш К. У. Черне-ко-нуң чугаазында дүшүрү-ра-йонун партия организаци-алары чуну кылаа чогуурун ол тодаргай чугаалаан. Ке-дөз ажал-агы ажалдагы-ларынын мурунда кышта-лашынын организастыг доо-зар, чыккан хову ажал-да-рына динчээтпир белек-тир согула салдылар. Оңу шийтпирээр хемчеглерин ап тур-даа четтестер бар.

Ылангыла үрелин сөөртүп алыр бергенде турарында хамарышкан черлерден ду-за дилээ. Районда тууду-монж ажалдарын хемчээл өсүп турар, оң уламында тууду материалдарын чет-тес. Ынчангы районга туубу бугурур, чугай өр-те-дир болгаш өске-даа чүд-лер кылдыр уткуур ком-бинат ажалдарын чугула-зын саналына С. Б. Мон-гун айткан. Ол ышкан чуртталга бажынарында зоонун негелдештир ула-канын холбаштыр буу ту-дарын көүздөдир дилээ.

Эш К. У. Черненкоун чуга-азында партия ажалынын стилын болгаш арга-методун сайтыртайкыларын негээр, орта дүшүрү районун партия организастыг, иде-ологтуу, политка-ишчил-дигилер ажалдарын күш-телдирер чорударын оратор чугаалаан.

СЭКП обкомунун бирги секретары Г. Ч. Ширини түнел сөс чугаалаан. СЭКП ТК-нын февраль (1984 ч.) Пленумунун шийтпирлерин ажалдыралга боттадырып дээш тодаргай боттук хемчеглерин алы-рыне пленумун кичикуулар-нын кичээтпирин ол ба-за катал уламындаан. Ко-лективтерге барган, СЭКП ТК-нын айткышынарын канчаар кууседиринин та-лазы-биле хемчеглерин ажалдап кылдыр. Тодаргай-лаага, бугурулгенин ажал-чы, куш-ажалдын бугу-рулгүзүчү бейдир, про-дукциянын бот-үнезин чин-гидир, чугаалаа-камалганын экиндер, куш-ажалдын сагыла-чурумун, корум-чуруму быжыгалаар дээш чо-нуң чылынын алыр. Оңу бис, чергелештир күрү-енин өңүр-хөдөдирин төтөг-лөр, ооллар, саймачылар чоруктар-биле демселип шыгыны чорударын чуга-алаан.

Удаас Совет Тывааның 40 чылын демделээр, алаа төлөтпиг ужурамыр-биле ажал-агы болгаш култура тур

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

№ 60 (12450) 1984 чылдың март 8, четверг 1925 чылда үндүзүлгөсүн Өтүлээ 3 мө.

СОВЕТ ХЕРЭЭЖЕННЕРГЕ

Эргим херэежер! Бистин Төрүн чуртувустун ааларыг кыстары! Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиязынын Төп Комитети Делегейин херэежер хуну-бүгү-делегейин күш-ажылчы херэежеринин итер-националды ээ-сеткил каттыжтыраргазын хуну-биле силерге чүрөктүл ханымалдыг илгир байыр чедирин тур!

Мартиңи Н — бистин эне чырыкчалыг болгаш өрүшкүлүг байраалары-мыстың бирээни. Ол час-биле кады күш-ажылчы коллектив бүртүгүн, өг-бүлө бүртүгүн келер, Социал-экономикаг болгаш култура тургузууш-кунун бүгү улашкоттарына соруктуг, могаз биябас ажыгы дээш бистин чуртувус херэежерине ханым-биле өөрүп четтирер турар.

Бо чымын Делегейин херэежер хуну совет улустун политикаг болгаш күш-ажылчы бедек көдүрүшкүнүн байдалында демдегелер турар. ССРЭ-нин Дээди Совединин болгаш соңгулдалар социалисттик демократиянын өндүрүлүг амыдыралчы күштүүн, Коммунисттик партияны болгаш оон Төп Комитетин долгандыр ажылчы чоннарның сырый каттыжышкынын чайынандыр көргүскен.

Партия биле чонуну бузулбас чангыс элтин, совет анжыларын бедек медресел-дин, организастыг чоруну Юрий Владимирович Ананов-биле чарлышкынын хунеринде тодаргай-биле көзүлгөн. Партияны болгаш чонуну Ленинни ула-мышкыны-биле быжыг болгаш чайгыш чокка бурунгаарларынга шийитирер күрөк-соруун илереткен СЭКП ТК-ның феврал (1984 ч.) Пленумунун түнел-дерин совет анжылар чангыс эл-тениң чүдүлүгүнү турар.

Совет херэежерин-бистин улустун тургузууш күш-ажылчыны долу эргел-дир анжыларын, чуртуну материалдыг болгаш угаан-бодал байланышкынын тур-гузуучуларын, Сайырагга социализмни болгазыраггажыдарынын улуг хем-чөөлүг соруалары шийитирелтинип, партияны XXVI съездинин, СЭКП ТК-ның дараазындагы Пленумдарынын шийитирелерин күөсөдир талазы-биле ажуениншиңирин ажыг чоруп турда, амгы үеде оларын ролю бөрүп улуг бол-гаш ханымалдыг. Партияны кыгырыгына ханымалдыг хоорайларын болгаш суурларын херэежер амыдыралчы 1984 чылдың болгаш ийини беш чылым-даа панын долу болгаш ажыг күөсөдир дээш социалисттик чарыкта көпөйүп киркип турар. Херэежеринин билгилден, күжүкден, таланты-дан, профессионал медреселден экономиканы хемжүдери шапкычтарын, эртемни болгаш културанын моон сонгаар-даа депизилгези хой-биле ханам-лар турар. Советтер чуртунун херэежеринин боттарынын күжүн болгаш били-ни социализм Төрүн чуртун чагай чоруунга моон сонгаар-даа харам чокка бээр дээрине СЭКП Төп Комитети бээрүрүр.

Херэежеринин күрүн болгаш нийтилер херестерин эргелер башка-рынга улам-ча илелдеп анжыларын дугайында Коммунисттик партия савыш салып турар. Эртес соңгулдаларда чон боттарынын эң ахы кыстарын чуртун дээш хойкузууга органыга сонгаан. Депутаттарын улутун бири-хе-рээден, миллион-миллион херэежерин чер-тер Советтеринде, партия, проф-визилдер болгаш комсомол организацияларында үр-түнесиде аждаалп ту-СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫН ТӨП КОМИТЕДИ

чоокта чон партия комитет-теринге соңгуттурган, азы совет нийкеп ажыл-агый органдарын баштай берген ууртукчуларын улуг отря-дынн ажылыга дузалаар херек.

Амгы байдалдарда боду-нун ажыл-чорудугазын ху-лөп алган шийитирелерин күөсөдирини органдары-ныне, күөсөдирини ханам-далычы хой улгаар херек. Ук айтырларга негелдепиг болуп чорутуу канчап-даа кудулап болбас. Доктаа-тыгана оналдаларын күө-сөдирин боттандырып тыда-вас ууртукчуларын ний-тилерин-биле көр херек. Контрольду сазыраггажы-дал соруал-биле кол кичээ-гейин боттатп орнотканы ажыл-ишле улавышсаан, ажыл-херестерин байдалын боду хынал көр херек.

Практикада таваржып тур-ар, эңке тикчок доктаа-саавырлар хулөп алгы, аны-бүрү хой хулал-сугла-лар эрттер, бодуну албан органдарынын кызын эрге-ажыктарын мурундар-дан ыңдыг фактылар шү-гүмчүлгө таварышкан. Ындыг четпестерин дүргөн чылдарынын эргежок чу-гулазын кичээгейин үг-лаан.

Ажылчы чоннарның чага-ларын болгаш билиринши-ни чижектиг социал ин-формацияны шак ыңдыг дестерин-биле ажыл ола-чугула укур-дузалыг. Ажыл-чы чоннарның хергелде-ринге болгаш негелде-ринге ола кичээгейин болуп, оларын-биле сырый хары-лааларын бичин-даа кош-кап болбас дугайында ленин-чи чаңылга партия ажыл-дакчыны бүртүп кезеде шынычы болуп укурду.

Оң соонда эш К. У. Чер-ненко партия Төп Комитетинин аппаратынын элчелерин соруаларына тодаргай доктаган. ТК-ның килдес-теринин черчелер партия комитеттерин-биле сырый хул-базының чугулазын онзап пыйган.

Эш К. У. Черненко партия Төп Комитетинин ап-параттың органдары бол-гаш партияныг ажыл-чору-лазын бичин-биле үнелээш болгаш ТК-ның аппараты партияныг база чонуну муру-нда салган соруаларында бедек Делегейне кезеде турар дээрине СЭКП ТК-ның Пленумдарынын өмү-нөндөн бээрүрүр иле-реткен.

Г. МАКАРОВТУЧ чурзан пламды.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ

Март 6-да СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш К. У. Черненко партия Төп Комитетинин аппаратынын ажыл-дакчылары-биле ужурашкан.

Ужуражышкына СЭКП ТК-ның Политбюро кежигү-нери М. С. Горбачев, Г. В. Романов, М. С. Соколов; СЭКП ТК-ның Политбюро ке-жигүнеринин кандидаттар В. И. Долгих, Б. Н. Пономар-ев; СЭКП ТК-ның секретар-лар М. В. Зимагин, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков олар киришкен.

Анаа эш К. У. Черненко дестергей чүве чугалаан, ук чугага партияны XXVI съездинин болгаш СЭКП ТК-ның оон дараазындагы Пленумдарынын шийитирелерин дүштүр партия комитеттери-нин чугула соруаларын то-дартакан.

СЭКП ТК-ның феврал (1984 ч.) Пленуму, ССРЭ-нин Дээди Совединин соңгулдалар партия биле чонуну чангыс элтин, партияны хураагынын кан дег бижымын онза тодар-гай көргүскөн деп, эш К. У. Черненко демдегелген. Ук чангыс элтин кол лерээжикин болза, айткан уламышкыны-биле бурунгаарларынга бы-жыг шийитирер болбашаан, херин оон чогадыкчы бу-биле диним хемжүдери-биле болуп. Бистин партияны ленинчи чанкыларын, политикаг шы-чы болурунук укур-утказын ыңдыг.

Коллективтин-биле аждаалп кылган уламышкынын амы-далда боттандырышсаан, СЭКП ТК партияны болгаш чонуну күжениншиңирин улус ажыл-агыйын ажи-актын бедектеринге, идеология ажылчы анжыларынче, бижан социализмни болгазырагга-жыдарынын бүгү чорудуга-ларын илелдеп херестеринге, делегейге Совет Эвилелинин ру-штарынын улам быжыг-ла-рыныч улап турар.

Партияны болгаш күрүн-нин дээш чоннар, моон мурунда хонжүдери, эконо-мик хонжүдери, эң чугула кичээгейин у-лаар апар дээр-зин онзап пыйган. Амгы үеде 1984 чылдың онзаала-рын чүгө күөсөдирин эвес, ха-рын ажыг күөсөдирин ханды-рар дээш аждаалар херек. Ычанга эш анаа бистин улус ажыл-агыйымыстың бүгү ар-дарын ижыларын, хожадал турар улашкоттарын тогу-ру ай-шаанда өрү туртар эрге-жок чугула. Организастыг чо-рукту болгаш савыг-чоруну, чайгыш чок бедидер, кол куралдар болуп эртем-тех-никаг депизилгези дүргө-дир, бүдүрүлгө күчүлери до-лу-биле ажыл-агыйын ханым-лар, каминаланын чоруну чер бүртүгүн күштелдирер херек.

Ажыл-чөм болгаш энергетика программаларынын күөсө-дир, чамалык адырларын хем-жүдери-биле дең-дески эвес чоруктары, капитал тузуга болгаш транспортта четпес чүдүдери чылдарын ТК-ның Политбюроуну болгаш Се-кретариатынын кичээгейинин төлүк доктаамал туруп турар.

Перспективтиг айтырлар-же база онза чугула кичээ-гейин салып турар. Оларын даразында — он ийини беш чылдың улус ажыл-агый панын болгаш 2000 чылга чедир төлөвүлдерини ажи-дал кылырын, улус ажыл-агыйын эргелер башкары-ны сайыраггажыдарын туруп турар.

Идеологияг ажыл талазы-биле партия принципнадыг чу-гула соруаларын шийитир-лер турар. Хамыкты мурунда ол СЭКП-нин Программанын чаз элчелерин белектеринге, СЭКП ТК-ның июль (1983 ч.) Пленумунун елган ком-мунисттик соруаларына ханам-лар турар. Школа реформазы-че база улуг кичээгейин салып турар биле.

Даштык политикаг ажыл-чорудугага бөмбүрөккө бы-жыг тайбынын хандарынче, дайын айымын чылдарынче, улашкан чорумчалыг шү-гүмү моон сонгаар-даа де-жүдери эргежок чугула. Совет улустун мурунда партияны эң чугула хулалгези — Төрүн чуртун илелдеп камгала-нын хандарын болуп.

Чуртуну мурунда тургу-сунган соруаларын ший-тирлер партияны ууртууга-ларын дестерин бедектерин дорт ханамжыр дээрин эш К. У. Черненко айткан. Оон-биле холбаштыр партияны ажыл-агый стилин болгаш ме-тодарын моон сонгаар-даа анжыларын дугайында айтырмын хун айтырларын-че илгир үндүрүп турар.

Партияны аппарат — ол ээ-рге СЭКП-нин политикаг боттандырыныга, нийтилер хонжүдери, чарын чору-дугаларын башкарыныга ТК-дан райкомга чедир комитет бүртүгүн күөсөдирин бол-гаш бурун партия онзагай медреселерин салып турар.

ССРЭ-нин Дээди Совединин он бирги чымынга 1984 чылдың март 4-те болган соңгулдаларның түңнелдеринин дугайында

ТӨП СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДЫҢНАДЫ

1984 чылдың март 6-да Төп соңгулда комиссиязы ССРЭ-нин Дээди Совединин он бирги чымынга соңгу-даларын түңнелдеринин дугайында округ соңгулда ко-миссияларын алган медреселерин көргөш, шийитир-лээш болза, бүгү соңгулда округтарына соңгулдаларын ССРЭ Конституциязын болгаш ССРЭ-нин Дээди Сове-динин соңгулдалар дугайында Хоойлунун негелделеринге бүртүп дүштүр эрттирген.

Чуртуну күрүн эрге-чагыргазынын дээш органыга соңгулдалар талазы-биле соңгулда кампаниязы чер бу-ру-лгези СЭКП-нин XXVI съездинин, партия Төп Ко-митетинин оон дараазындагы Пленумдарынын шийит-ирелерин амыдыралга боттандырыныч улашкан масса-ларын бектик политикаг болгаш күш-ажылчы көдүрүш-күнүн байдалында эртек. Ук кампания Совет Эвиле-линиң Коммунисттик партияны болгаш оон Ленин Төп Комитетин долгандыр совет улустун сырый катты-жышкынын тодаргай көргүскөн.

Соңгулдаларга белектерин болгаш оларын эрттирерин ажылчы чоннарның эң калбан киришкени-биле бот-тандырган. Миллион-миллион совет ханамчаларын соңгу-лда комиссияларга, бээрүртерген кижилер, агитаторлар болгаш пропагандисттер бооп илелдеп аждаалп, Соң-гулда мурунун хой сангыг хуралдарынын үезинде де-путаттарга кандидаттарын политикаг болгаш амы-ла-шчы шийитирерин хосту-биле, бүгү талазыг чугалашкан, соңгулдалар оларга чагыларын берген, күрүн болгаш ажыл-агый органдарынын ажылчы улам анжыларынче, савыг-чоруну болгаш чорум-чоруну быжыг-ла-рыныч улашкан санал-аналдарын кирип турганар.

Төп соңгулда комиссиязы Эвилел Совединин болгаш Төп Комитетинин Совединин соңгулдалар талазы-биле округ соңгулда комиссияларын кирип келген протокол-дарында үндүлдүп, ССРЭ-нин Дээди Совединге бүгү чуртка бооп эркен соңгулдаларын сөөлү түңнелдерин үндүргөн.

Соңгулдаларга соңгулчуларын дайыларынга 184 029 412 кижини кирип турган.

Константин Устинович Чер-ненкога тыгаскан Шыныгыны ССРЭ-нин Дээди Совединин Эвилел Совединин соңгулдалар та-лазы-биле Куйбышев соң-гулда округуну округ соң-гулда комиссиязынын дар-галы Ю. И. Калинин ты-гыскаан.

ССРЭ-нин Дээди Сове-динин депутаттыг соңгуттур-ганынын дугайында шы-ныгыны хулөп ап тура, эш К. У. Черненко анаа көр-гүскөн улуг бузурел дээш бала чуртуну күрүн эрге-чагыргазынын дээш ор-ганынын депутаттыг болуп ал-дар дээш наймыс-ла-дын Куйбышев соңгулда округу-нун соңгулчуларына, бүгү москвалыларга чүрөктү ханымалдыг өөрүп четтир-генин илереткен.

Депутат болганы-биле соңгулчуларын чагыларын күөсөдир, партияны бол-гаш чонуну херээге, ко-ммунисттик идеалдарына шынычы бараан болуп дээш бодуну бүгү күжүн ба-арин эш К. У. Черненко бу-зуреткен. Коммунисттерин болгаш партия нежигүчү эвестерин боттандырып кан-дидаттар дээш бадылаан кышпактарын бербишан совет кижилер коммунисттик тур-гузушкунун херестерин тил-делегейин улашкан Комму-

184.006.373 соңгулчу, азы оларын 99,99 хулу киришкен.

Соңгулдаларга амилелденген республикалардан соң-гулчуларын киришкен дараазында саннардан илдем:

Эмилелденген республикалар	Бүгү соңгулчулар	Соңгулдаларга киришкен	Хулу-биле
РСФСР	100.331.345	100.810.981	99,98
Украин ССР	36.373.777	36.372.499	99,99
Белорус ССР	6.969.339	6.969.002	99,99
Узбек ССР	8.458.625	8.458.595	99,99
Казах ССР	9.161.002	9.161.702	99,99
Грузин ССР	3.315.139	3.315.078	99,99
Азербайжан ССР	3.439.790	3.439.776	99,99
Литва ССР	2.377.998	2.377.813	99,99
Молда ССР	2.674.440	2.674.206	99,99
Латви ССР	1.863.688	1.863.760	99,99
Кыргыз ССР	2.001.643	2.001.597	99,99
Таджик ССР	2.079.178	2.079.123	99,99
Армян ССР	1.854.613	1.854.562	99,99
Туркмен ССР	1.531.610	1.531.609	99,99
Эстон ССР	1.096.125	1.096.071	99,99

ЭВИЛЕЛ СОВЕДИНИН СОҢГУЛДАЛАРЫН ТҮҢНЕЛДЕРИ

Эвилел Совединге соңгулдалар эрттирерин-биле ССРЭ-нин дестергейне 750 соңгулда округтарын тургусан турган. Соңгулдалар 750 соңгулда округтарына болуп эртек.

Эвилел Совединин депутаттарына кандидаттар дээш 183 897 278 соңгулчулар бадылаан, ол болза 99,94 хуу бооп турар. Кандидаттарга удур 109 072 соңгулчулар бадылаан. ССРЭ-нин Дээди Совединин соңгулдалар дугайында Хоойлуну 54 чүдүлгө үндүлдүш, 17 соңгулда бюллетендерин күш чок деп санаан. (Улаңчыгы 2-ги арылда).

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ДЕПУТАДЫНГА СОҢГУТТУРГАНЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА ШЫНЫЗЫЛГАНЫ

К. У. ЧЕРНЕНКОГА ТЫГАСКАНЫ

ССРЭ-нин Дээди Сове-динге соңгулдалар Комму-нисттик партияны болгаш чонуну бузулбас чангыс анын, социалисттик демок-ратияныг тилелгезинин, Төрүн чуртун улам ыңай четкелтишкенине, оон экономикаг болгаш камга-ларын күчүзүн быжыг-ла-рыныч уламышкыныга совет кижилерин шыныгынын чаз бузурелдиг херестин болган.

ССРЭ-нин Дээди Сове-динин он бирги чымынын депутаттыг соңгуттурга-нынын дугайында шыны-гыны март 7-де СЭКП ТК-ның Чингине-секретары эш

Константин Устинович Чер-ненкога тыгаскан Шыныгыны ССРЭ-нин Дээди Совединин Эвилел Совединин соңгулдалар та-лазы-биле Куйбышев соң-гулда округуну округ соң-гулда комиссиязынын дар-галы Ю. И. Калинин ты-гыскаан.

ССРЭ-нин Дээди Сове-динин депутаттыг соңгуттур-ганынын дугайында шы-ныгыны хулөп ап тура, эш К. У. Черненко анаа көр-гүскөн улуг бузурел дээш бала чуртуну күрүн эрге-чагыргазынын дээш ор-ганынын депутаттыг болуп ал-дар дээш наймыс-ла-дын Куйбышев соңгулда округу-нун соңгулчуларына, бүгү москвалыларга чүрөктү ханымалдыг өөрүп четтир-генин илереткен.

Депутат болганы-биле соңгулчуларын чагыларын күөсөдир, партияны бол-гаш чонуну херээге, ко-ммунисттик идеалдарына шынычы бараан болуп дээш бодуну бүгү күжүн ба-арин эш К. У. Черненко бу-зуреткен. Коммунисттерин болгаш партия нежигүчү эвестерин боттандырып кан-дидаттар дээш бадылаан кышпактарын бербишан совет кижилер коммунисттик тур-гузушкунун херестерин тил-делегейин улашкан Комму-

ДУРЖУЛГА АРНЫ

Ботруулагчарыяагыг нэрээ биле амылдап турар калективетерниң амы-
лаккыг түмелле бедик, орулгаг болгаш калмагалаг хой белур дээрзин тө-
дөгдэй чимшөөр бадыйлап турар. Чүге дээрсе ол калективетерниң кемигүн-
нериниң хууда сонгуулыг буудурулгени сөрүлгэс-биле дүүшкен, оң ула-
мынаан нигитат салышкынныкыг болгаш буудуруге фондлуурлар амылгаары

**БОТ-ОРУЛГА-ЧАРЫЛГАНЫ ЧЕР БОЛ-
ГАНГА НЕПТЕРЕДИРИНГЕ ДЕЛГЕМ
ОРУКТУ АЖЫДАРЫНЫҢ ЭРГЕЖОК ЧУГУЛА-
ЗЫ БҮГҮДЕГЕ БИЛДИНГИР БОЛГАЙ. АНАА
ШАПТЫКТАП ТУРАР БҮГҮ-ЛЕ ЧҮҮЛДЕРНИ
ШУПУЗУН ЧАЙЛАДЫРЫ ЧУГУЛА.**

Богорулга - чарыг адыг
ажылдар деп турар бригад
лар, асенолар экин баштай
дарааында кол чүүлдерин
чугуздап көр укурлар:

2. Тустуузила төдөлөр алып турган ажилдың бүртүкүзүсө боулуна өчтө ашыктык түгүдү кыдырына сөөүрүгалык. А чалгысы аял нэрлэбэ ажилды бергенге. анча оору катчаар ажилдан турары түгүлө черия ээлээр. Бүгү нэрлатар суугаар төдөлөрүнүн түгүл бригаданын нияты ажиллап алган актамы боулур.

ла Үндүм-өөл Сат ояар сөв-
көзүң Чырганы салбырында
бат-өрүлгө чарыялгалыг си-
генчи эвенонун кыжыгуннери.
Олар амгы үеде сизген көзөр
техниказымның септегезим
бүрүнү-биле дооскаш, башени-
ниң шутумунда тургусканнар.

Дагыр Шениннің бөтөрүлгө чарыялалык хөйүш бригадасының анык малчынынар хөйүш биррээзингө Александр Сарыглар ха мааржыр. Ол школа дооскаш'ла, ада мезинге дуузалып, дуузалчак мадарчык чыл эгелзз. Оң дуржугазы чыл нөлүгө ген тудум улам байып, бедип орган. Ын чангаш ол каш чыл эрткенде боду бир модан хөйүш хүлзэл алган.

Александр хой майдааш, ам нинитизи биле 10 чыл чедип турар. Бо үеини дургузунда ол терзэн совхозунг хой майды өстүрүп берген. Анык май чын он бирги беш чылдың үшкү чылын да төрүү 100 хойдан 97 хураганны онча-менди дорунтургаш, бодунга алган социалистиг хүлээлгезин амыр күүсеткен.

Амгы үеде малчынынң надарганы 426
хоюнун 340и оолдапкан. Оларнын хура-
ганынаны шупту өчөтөмдө дөрүгү-
түрүр. Алексанар 60 чылын төрүүр 100
хойданна 100 хураганын камгалап алыр
деп социалистиг хүлээлгени алгаш, ажы-
лап туур.

ЧУРУКТА: анык хойжу А. Сарыглар.

A black and white photograph of a man in a dark coat and hat standing next to a dark horse, holding its bridle. The man is looking towards the camera. The horse is facing left. The background is a plain, light-colored wall.

жүз төлөмнү системасын куш-
нагыда коллективте кеш-
түрү бурзунуң харысатын
болгаш бот-негелдери
едидип турар. Чыңазээрзе,
истиң бригадала кештүнү
ти азынсын, нинти те-
төвирин болгаш шаңнады
кежирде атыганың негел-
дери бариымаалал турар.

Ол негелдерде бұдүрүң
хамарышкы атыгыр-
даган аргыда күш-ажыалды
болгаш көй-нитиниң чуру-

түн сагмын, уруг-дарымын
кичигиздиздген, школа
тердегизеи, ол-буленин
укулутразы, хей-ниги аякы-
ууна киржиле болгаш бот-
тоттарыга дузалажыла
лээш чүүлдер база кол
терини ээлеп турар. Бо тала-
ы-биле элээн ажилдар бис-
тин бригадада кылдынган.

База ол ышкаш бистин
бригада кезигуннери бүтү
чулук-херекти боттары шит-
тирлээринге, боттары харыс-
тырынарга чатычылп бар чы-
дар. Мыйчангаш бисте эрге-
дар улуг, харыскалга да
белик. Дуктугун белик болу-

Ам бис
бригадада
шак мый
чуш-ажы
кандыг ту
алганын

Вир эвэ
эрткен ки
чугле 1,5
жаудан а
бистин бр
ден 10,7
ты ажаап
бистин бр
неринин
ты керел
тайгы кы
зыны бол

бистин аянтыс кижин дег
демин жижестен дорт
жаааржы. Коллективтин
чувулы сула аяжыдаан азы
сагыла-чугурум хажыктан кижин
кижин ажил талышын-даа,
лапанындаа казыры, аяа
сыс хемчеглерин-даа кергу
зуп болур.

Шанал-мактал тылсырын
база човулет пиитирээр.

А нини аяжыдап алган ак-
павустыс база бригаданын
чувулы хуваар. Акпаны
бригаданык кижин бурунгу
хуваарда дараанын
дегедерин барымдаалз
туттар бис. Кол-ла ба-
рысмадаагар чулуусы —
механизаторлуга тыс-

Бо чыл
керазин би
ледивис.
быгыла.
одект
васин с
Бо чыл
2217 гект
радыл пы
беш чылд
да ырткен
леривесте
дерни чек
ваын 40
ажылчы
райжр д
ажыдап

— хову-т
нын брига

рын, нормалаашкынны,
экинчидери, шын кылыр

Ол ышнаш керээз биле
ээсинерни холушкан мы
амри, тургустунган мы
непарга чогуур үезинде
перспективти план о
чурумчаа турар умурлу
шак ындыг арга биле э
нык экономиктиг билини
Миллетиатиг керээз ёзу
рларларнык болгаш сөздө
имилерин ээсинерни

арылар дээр
з ёзугаар
ментерде
база хой
ыг сэмт

Савхостуң талазында
нерээ бзугаар амыл
нерээде нөрдүмзэн аж
тыра бээр таварылгалар
ышкаш кылган амыл
ай санында үндүрбейн

Бетүрүг-чарылганы
молар, бригадаларны
аймагың амылгыйла
соңгар нестердин. Чү
мөлкөттерде бымыл
техниканың база
деринге амылгатынар
ниң амылгалайнар
кемирин амылгалай
ден оранчы беия, ап-
ныч шыары эки, бет-
терин үстүндө чимки
да бымылг туюр.

Куш-ажылдын коллективтин көзө аргзын ачыгдал ажылдаа коллективти сн аргзында Дагыр-Шемини хойжу бригадаы баа бары Вистин бр-оруга-чарыгалык хойжу бригадаы баа бары илгилги-биле төрүтү 1517 баш хойну бш кодагга усун Демишлгелги чаа аргаж киргенин сонда бш тж мурунуска алаан берге дээшчинин турганы чааы эвес Чүгө дээрге, 60 арганы-биле моон мурундаа таныш эвес, эки өөреними албан улуска билдинмесе чүчүлөр кайы көвөй турган

Эң ылаңгыяда бүтүлө кы-
лыр аялдардын долу дауа-
зыныга болгаш аял-агыи-
ныч удурутуктары-биле
чагган кереге тамык ачыл-
ып таланыч дуузалгелери
тода аыттынимай турган.
Оон улашынган алыс түн-
дүзүнде аймаалар, айма-
продукция, төлөтүрүм
кылдыа чысп кылдынам
чүлдөр эвеш аес. Моол
сонгаар оон күүсөлдөниң
шынтыгы контролдуу ийа та-
ла денге човуларыи чедип
аздыр күөниң.

[illegible]

Мен бодум төрүүр 100 хойдан 100 хураганын камгалал алыр деп социалистич хулаалзени алгаш, херек кимында төрүүр 100 хойдан на 103 хураганын камгалал алыдм. Анылык малчынлардан Александр Саргыларын көргүзүр бала багай эвеле болган. Ол төрүүр 100 хойдан 97 хураганын алгаш.

бис. Он бирги
дүрткү чыгыш-
ыгы көргүзү-
аа бекит түнел-
ал. Совет Ты-
шыл оюнга кү-
пелердин ужу-
лун түзү-сүрүктү
орбордун

У. МОНГУШ,
ор бгшдазы.

шыл телевири
чугула.

ашылдаг ө-
ашылдерге а-
далараларга, з-
окуу болгаш

Чыгдын түнчилнде бри-
гададын хойжуларын
ашынын нинти түнчилде
ундуруп тураш. бригадын
кекинчи түнчилде
ажыла киркилотын ко-
фичентинте толдардын оу-
ра бригада коллектив оу-
ажыла хамаарагласын
ажыл шагын ажылгал ту-
рарынч дөңкелди, күш
ажылдын сагыла-чүрүмү
сагып турарын өөрөнө кө-
ргө. Ол шынал-ла чөп, чү-
дээр, чагыс кыжын
чөптөстөр, ашыл шагын
чөп ажылгалыла бүт-
чашагы түнчилде түн-
дериңа а мындз болганды
— ашыл төдөвиринге са-
далдын болду.

Хойжулар чылдын түннелинде нини бүүдүрүп үндүргөн продукцияны дээш бир өг-бүлөгө хамаарыштыр ортумаа-биле 1164 рубльди алган.

Амгы уеде бистин Дагыр-
Шеминин бот-орула-чары-
галык хойку бритагадыш-
хой оодашкыны адкатла-
ган. Бритаганы чамдык ко-
надарыга малчынарына
кадгаран хой бурун-хой
оодапкан. Ничанаш баш-
тавы саашахкынар азу
арыг алыгга, бритаганы
көпүзгүдери багай өзсө бо-
луп, түрүрү 100 хойга
оонаштыр 90 хураган чедип
тулат.

С. САРЫГЛАР,
Дагыр-Шеникин хойжу
бригадасынын малчыны

Дуржулга арнымың мате-
риалдарын Шынның тусна-
мдор. М. КӨЖЕЛДЕЙ, В. ЧА-
ДАМБА олар баялетизсинер.

ЧУРУНТА: союзна Удуй-оол Сундусович Монгушка удурткан бет-сорулга чарылгалыг хошутрактер бригаданың механизаторлары С. Дадар-оол, М. Нуулар, А. Нуулар, В. Мон-

ТЫВЫЦАРАМ

Сайга, дашка олуар,
Чараш чымыр унутт,
Незек-незек халыыр,
Кеденгирлаан баштыг,
Хаан кими кызы ышкыш,
Кара мадан чаңгаалыг,
Улагыг, көмүлгүт төмүгү,
Улуу кара куурунугу,
Сантамыр керментиг,
Шоптудан узун дылдыг,
Майгачкы кызыл беттуг,
Нап-кара тоннуг,
Кип-мызыл халыг,
Мылаң кара тоннуг,
Хире-хире дымнаарга,
Нишпей каапынзыг,
Натап-натап дымнаарга,
Наттыра каапынзыг,
Аргазымдык алыг,
Алыгдан бээрде —
Ал кантанын падыканын турар.

Иштик чере мыттаан,
Итпнн бээрде —
Ыран зөөс, мында
булугайнып турар.
Айткы мурууну алган —
Аан чүтүрү,
Адыгкы немин алган —
Аан муштуг,
Буганың башын алган —
Аан ууэр,
Итениң дунан алган —
Аан тайбас,
Хаваның ууну алган —
Аан киргирээш,
Чоразан боду теманымг,
Сөмдө барып саадыкыг,
Иаргырааан унутт,
Майгачкы дунтут,
Делегейге умар эрпиг,
Тепиленип чоруюу,
Наптагайга умар эрпиг
Навырганын чоруюу.

КАЗАХ ССР. Беккожа Нурушев баштаан күш-ажыл дистанциясынын дугайында чагай алдар Кокчетав областын делвскээрин белин ажыр алгаан, «Урумбайский» совхозка бир бүтүн трактор-хову бригаданын Нурушевтерден тургузуп ап болур.

Беккожа Нурушев амдыралынын дугузунда хөй чүүлдерин кылган: хөй тарааны өстүргөн, ийн дайынарга кирешкен. Волга хөйиң эркинден Берлинге четкен болгаш оод база-ла тараа өстүрүп чоразан. Баянбек, Суюнбай, Мурат, Алайдай деп оолдары база Капшаан, Камаал деп ийн кысты өстүргөн болгаш кижизаткен.

Дүжүт ажаарын улуг бөлүктөр-беле чорударынын аргазы ая бүтү чуртка билингир, Ол арга Ставропольга илатовчу аргазы-беле чергелештир «Урумбайский» совхозка тыттып келген. Ону Баянбек Нурушев эгелзген.

ЧУРУКТА: Беккожа Нурушев бодунуң өөрлери — баштыгы кур-чержерде-беле кады. Солгай талаада: Иван Григорьевич Богданкин, Михаил Семенович Долгих, Юрий Николаевич Иванов, Василий Евменович Знахаренко, Беккожа Нурушев, Иван Прокопьевич Волоцкий.

М. ЧУМИН биле С. МАГЗУМОВТУҢ фотозу.
СЭТА-ның фототрониказы.

ЧЫЛГЫЧЫНЫҢ БЕЛЗЭ

Оларга хөйлар доктаап, ийгит берген. Херелмаа узун-тымынга азын бошка салыпкыш, негей тонунуң артыны эдзэн дождерди хардынгга оруп алган.
Эрткен чаашыныг чайны бөтүңгү хардыг кыжын сагынган. Моң мурунда каш чыл улаштыр чер кылып чыткан болза, эмир чайын хараганар бейин чинтир тогаан турган. Сокаал чокка то каап кээрге, кур кажа иштинин эдзэн шуут алап баткан. Чериң кырын куу боран дуй тытып алган. Тайгыны сымк, хымыш ишти, үстүп каап чыдар кара суу кызыл божаалган, оруунга таварышкан ылаш-дашты калчатын-беле тура тытып, ужуу шапкан.
Иудуп келген баштайгы үндө Херелмааның уруглаары амьлар, хөйиң көк суг кылыр маңашкан. «Малмаган зөөс, чүге даштын

МЭЭН СМОЛЕНЩИНАМ

Совет Эвилелин Младры, эи баштайгы ужу-дучу-космонавт Юрий Алексеевич Гагариний «Космос» орду деп номунда кыска утундуу параламыс. Делегейде № 1 космонавтыны 50 тарлаанын бо хунерде бүтү турт калбаа-беле демделген турар. Оод сөс бургуу биске эрпиг болгаш чок.

Мээн төртүтүнүн өт-бү-дем бөдүүн: бистин Төрзөн чуртуушта миллион-миллион амыралын өт-бүлелерден чү-зү-беле-даа ыгалабас. Мээн ада-мем — бистин бугу чы-мусука ишпик. Октябры-нын социалисттик. Улуг рево-люцияны амдыралдык оруун ажыдып бергени бө-дүүн орус кижилер чүе.

Ачам — Алексей Иван-ович Гагарин — Смоленск чуртутуг ядымы тараанынын ослу. Ол дүрзө шкколазыны ийн клады дооскан. Ынчал-за-даа боду кончуг сонур-гак, бодунуң ол чүе билип алыксаар чорую-беле хөйну чедип алган. Бистин Клуши-но суура кылып билбес ажылы чок шөвөр холдуг ки-жи турган. Ол хөй кезинде бээччылалп турган. Оң улуг-улу сатааларын чуп бадрып турган ышкыш ая-дыг-сарыг чогулганын ама-даа тода сактыр мен. Ачам-нын кижилерге хөй эди-лелдер кылып берип турган чигиргизимээр келени, ажыг дубут, хырбалаңчак халыны чыдындан тодара-дып шыдаар мен.

Чангыс сөс-беле чугаа-ларга, ыштык база металл ышкыш хундээр мен. Ме-талл дугайында менз аам — Анна Тимофеевна хөйну чугаалап берип чоразан. Авамың ачазы, мээн кижи-анчам Тимофей Матвее-вич Матвеев Петроградтын Путилов заводунуң өрүмкө-чизи турган. Ол бедик мер-жежидик ажилчын, улустун чугаалажып турары ышкыш, кара-бытты-даа далаалп каар. демирден чечетки-даа кылып каар турган. Мен ол кырган-ачамны көрүп көрзөн мен. Ынчалза-даа оң дугайында

Бистин суурувус кончуг чараш суур чүе. Чайын ол нолган чат чыдар, кыжын долдандыр ол хар шыва-бар. Колхозуус база бай-балык, кижилерин амды-дыктыр четир. Бистин бажы-ныыс Гжатск (амгы Гага-рин — ред.) хояржыке баар. орук аксынга, суур кыдын-га ийн дугаар бажын тур-ган. Бистин бичин садчы-жыыска ябонянын, ишпик-нин чимистиг үнүштери, ка-ра-кат, кызырак-караа час санында чагай чыдын чажа-бар. Бажыныыс артынга яны-бүрү четке шылан не-таан шык чачтык бээр, бис-

тер, кызыл-даван оолдар алаа лапта ойнаш туруттар бис. Уш харыг турмада угам Зоя мени Май бир ба-нырлаанда школаке алгаш барганын ам-даа кончуг эки сактыр мен. Ачаа баргаш сандай кырыңге үе бергеш: Кудук кырында шокар моортай

Кудук кырында шокар моортай деп оор... деп шулук номчаан мен. Өөреникчилер мени чаптап, адыш чакпал турдулар, ая-жок-ла амыран мен. Би-чинден тура утунчал эес турдум. Дыкка хөй чүелерин ам-даа чарт сактыр мен. Бажын кырыңгынын кырын-ге үе бергеш, долдандыр көөрүңге, далай ышкыш, ужу-кыдыны козулбес нолган шылаа чаптып чорукпак, чымчак салтын алдын тара-ны сагланадыр чалгып ту-рар. Өрү көргө дүвү чок ак-көк дээр көстүр. Ол дээр-ге шымын киргеш, чер би-ле дээрин талыгыр диг-лар артында тутуу берген черин барып көрүскөң каар. Суурувус чогууда хадын-нарын чарайын кийи кай-дап ханам! А чүзүн-бизин оңкуг сактар! А бистин дит-ти, байланын тудуп турга-пымыс, ырактанга кыланды-нып чыдар хөйчөгөш! Чам-дыкта эштерин оолдар-биле кады аванын ажалдап тур-ганы фермага чүгүрүп че-де бээр бис. Кижин бүтүзүн-ге ийн сүтүтү куткаш, хлөб-кескиндилерин хадарымыс-ка тутуп бээр. Кижин мыр-лай чип ханам! Ам-даа дүмүзүмга чыды кээр! Чам-дыкта алам бисче көргөш:

— Магалы үеде төртү-түндөй диг сизер. Аас-ке-жиптиг-дир сизер, ача-беле бис берге амдыралдык көр-ген бис — деп чугааланган, кезек боданган, муңгары-даа берген олар. Авамын арны чазык-чагай, сеткил-чымчак кижин. Мен аамга кончуг ынак мен, чедип ал-ган бүтү-ге эки чүелерин

дээр аамга өрөлгө мен. Ачамын Павел Иванович деп мал амыан акызы бар. Папа акыг бистинге көзүп хонарга, бис аажок өөрүр турдувус. Ол даштыгаа ся-ген кырынга дашек салгаш чыдып алыр. Бистер база-ла оң чавынга сөктү бээр бис. Солун чугаа эгелээр. Дээрке көрүп алгаш чыда-рымыска, кырымыска сыл-дыгтыг дээрин чарайын канчаар! Бистин улуг акы-мыс Валентин айтыр-ла эгелээр.

Дээрде чүу барыт, ы-нда кижилер чурттап-турар бе? Павел Иванович: — Кым билер дээр си-лер... Өртөмчөйде миллион-миллион планеталар бар, оң бирээзинде черле амдырал бар ынаан — деп харыс-лаар.

Ынчан мен школага кон-чуг өөреникес турган мен. Өөренип турган акым биле угам ышкыш келзээрде оокалга калып олтуруксаар, пеналдыг, кыдыраштыг бо-луксаар турган мен. Чамат эштерин оолдар-биле кады шкполазын сонга караанга чедер беш, инда өөреник-чилерин сабыраада ужу-ктерден өсөстөр кончуп, сан-нар бижип турарын бо-ла кайгап көрүп тургулаар бис. Дүргө-не улуг кижин алаар-ны кончуг күзеп турган мен. Чеди харлапканында ачам мында дэн:

Юра, сен бо чылын шкполага өөренир сеп... Бистин өт-бүлелис атам-нык сөзүндөн кым-даа ки-ришпес турган. Ол кончуг шыгыны, ыналза-даа чүңү-даа чөптүг чыгар турган. Биске ол юрүм-чүрүмүн, улуглары хундээринин, күш-ажыгы мынак болуру-нун баштайгы угадылары берген. Ол бисти каян-да кончуп, кыжанып, эттеп ба-ла ол ышкыш хөй чере мак-тал, чассыдып даа турбас кижин. Ол бисти тенекем-

Юрий ГАГАРИН

дирбес, ыналза-даа бистин негелделериске кончуг ки-чээтейлиг турган. Кады чурттап турган кожаалары, аш-өүрү ону кончуг хундү-дээр. Колхоз баштаар чери база оң саналын дашкаар турганын билер мен. Оң бугу-ле амдыралы колхоз-биле, чер ажылы-биле хол-башкан кижин. Колхоз оң салим-хуузу, ийн дугаар ө-бүлөз турган. Бир-ле катал улуг-хунде ол көдө Совет-тен аажок дүвүрзөн, эгиз-тынш-беле халып келгеш, чагыс-ла сөстү бодан адылкан чүе дег алгырып-ты.

Авамыс, көскөн сизег дег, орун кырынга олтура каап-каш, арнын фарук-биле дуг-лап алгаш, үн чик ыглап эгеледи. Шупту чүе караң-гылаш дэн ышкыш болган. Дээрин кыдын караңгылап келген. Хат кудумчуну до-вурал-доошуну ына-бээр доолдуруп-ла тур. Суурда шимзэн дааш, ыры-шоор соксаан. Бистер база-ла ою-муус соксаткыш, ынт чок бардымыс. Ол-ла хун суур-дан аштарлыг, тергелериг болгаш колхозтун чүк ма-шиназынын кырында олур-упкан, фанера чөмөданаар-дыг хып дэн анык оолдар Жатскиже шуугу эгелзөн. Фронтуге чоруккан оолдар-ны бөдүн колхоз элде тур-ган. Кижилер чагы-сөзүн берген алааш эес карак ча-жымдаа төккөн.

Дайы, өрөлзөн суг ыш-каш. Смоленщинаже чөмүш-ла-ла, чөмүш-ла-ла оран. Суурувустун кудумчулары дамыштыр дескен. Балыг-латкан, бертин-бөжел кижин-де эрпиг чөптүр турар апа-ган. Дайын Минскин хол-га алкан. Ельня, Смоленск даш чыдг демисел чоруп турар деп чугаалар дымна-ла-даа тикелге бистин бо-лурунга кым-даа чигинмейн турган.

Кызылдын № 4 уруглар садныда ортумак бөлүктүг уруглар кайыралдык, солун, хөгүгү турган турарлар. Олар яды-бүрү оюнор ойнаарыга, ыры, шүкүттер өө-ренишкен, хол-беле кылылар кылырынга аажок ынак-тар. Кижииздикти башкыларын солун чугааларын, тоол-дарын уруглар улуг сонургал-биле адынаарлар.

ЧУРУКТА: уруглар кижиздикчи башкы Ольга Алек-сандровна Кошк база педучилищеник сүргүзүл, келир тентик кижиздикчи башкы Татьяна Осейкина-биле. Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотозу.

ГОГОЛЬДУҢ СЮЖЕТТЕРИН ЫЗГААР

Украинаның улусту чога-дылазгынын адырдык масте-ри В. Кваша ышкыш сиклөп чуратан чуруктары-биле Н. В. Гогольдын чогааларын «ка-тал номчуту» арганы берген. Оң чуруп сиклзөн он-он чуруктарын Миргород хоорай-нык чурт-шеникел музейни-де дөжөп көргүскөң.

«Диканька» чогууда көдөз сурга келзээр» дег чогаал-ды маадыраларын «Миргоро-д» деп нити эгелзг бөлүк чур-кутарда сиклзөн көргүскөң. Ынчан чоңган хөй дүрү

А. ОКСУР.

МАРТ 10-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА

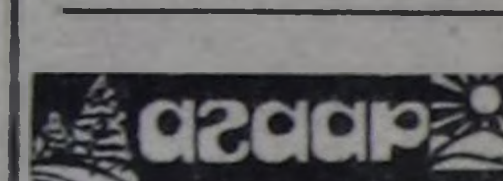
МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.35 — Эр-теги гимнастика; 8.50 — Эки бараанары хөйну бү-дүрер. 9.20 — «Спортлото-ну» 10-гу тараын. 9.30 — «Совет Эвилелине» бараан боип тур мен! 10.30 — «Надышпал», 11.15 — «Эр-теги пошта» дег музыкалыг дамычылыг. 11.45 — «Кө-дзюң шагы». Кур болгаш куруккан черлерин шинга-дып ап эгелзгенинде бээр 30 чыл болганыга. «Салым-чолум — кур чер» деп до-кументалдыг телефильм. 12.45 — «Поздняя любовь». А. Островскийн ыдыг аттыг шизин эзуаар тур-гускан уран-чечен теле-фильмин. 1-ги серияны. 14.00 — 14.15 — «Днепр». 14.15 — «Поздняя любовь» деп уран-чечен телефильм. 2-ги серияны. 15.30 — «Музыкальный юск». 16.00 — «Аян-чоруктар кызуу». 17.00 — «Музыкальный». 17.35 — «Делегей панорамазы», 18.20 — Экранда кинокоме-дия. «Солдат Иван Бров-кин». 20.00 — Футболга СССР-нин бирги чери дээр маргылаа. «Днепр» — «Жальтирис». 2-ги оюн. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Делегей болгаш аныктар». 22.10 — Н. Штраустун те-галдарынын концерт. 22.55 — 23.05 Телемедээр.

ИЙГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртеги гимнасти-ка. 8.20 — Хоорайлар ду-гайында документалдыг фильмдер. 9.00 — «Орус чугаа». 9.30 — Сугке шу-рашканынга делегей мар-гылаа. 10.00 — Ленин-градтын телевидениинин болгаш радиозонун пинти-ры: бөлүгү урулар. 10.30 — Ворошиловградтын теле-видение студиязынын програм-мазы. 11.30 — «Динг амы-танна амдыралы». 12.30 Бүгүдөгө стадион. 13.00 — «Тинлекчилер». Фронт-чу өнүктүрүн кызуу. «33-ку армиянын хоочуннары-нын жуурашканы». 14.30 — Эртем-тайлыбарыг фильм. 14.55 — Күрүненин Орус музейи. XVIII чүс чыдын ийги чартымын уран чү-зү. 15.30 — Бистин корес-поидентилерис чугаалап турлар. 16.00 — Шылгаран-гай совет кудусинчиер — Ленинн шаңдалды лауре-аттары. Святослав Рихтер ойнаар. 16.40 — «Марина». Уран-чечен фильм. 18.00 — Мичилиг хөйкеге СССР-нин бирги чери дээр ма-ргылаа. «Зоркий» — «Ди-намо» (Алма-Ата) 18.45 — «Мультифильм». 19.00 — Фут-болга СССР-нин бирги чери дээр маргылаа. «Днепр» — «Жальтирис». 19.45 — До-кументалдыг фильм. 20.00 — «Тамчыктыг удунар. чаш-тар!» 20.20 — Концерт. 21.00 — «Уе». 21.35 — До-кументалдыг фильм. 21.45 — Хөккелге СССР-нин бир-ги чери дээр маргылаа. «Солдат» — ЦСКА. 22.15 — 23.55 — Концерт.

Республикага шокар бу-луттаар, чамдык черлерге хар чар. Муруу-барылы угланышканыг хаттын дүргени секундда 2-7 метр дүрген. Дүне агарын тем-пературазы 26-31, хундус — 7-12 градус соор.

Кызылга хар чагбас. Дү-не агарын температуразы 26-28, а хундус — 7-9 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

МАРТ 10-ДА

«НАЙРАЛ»: «Я теби ишкода не забуду» 9.30, 11.20, 13.10, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Воробей на льду» 9.00, 12.00, 15.00, «12 месяцев» 10.30, 13.30, «Слишком юная для любви» (2-я серия) 16.30, 19.20, шактарда.
«ВОСТОК»: «Великий ум» 10.00, «Пираты XX ве-ка» 11.20, 15.50, «Тропка» 13.10, 17.40, 20.10 шактар-да.
«КАА-ХЕМ»: «Чужесная дубрава» 13.30, «Огнянык» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Черная го-ра» 14.00, «Тень у пирса» 16.00, 18.00 шактарда.

Солун несеяда 6 катан үнер.

Чатыг № 2075.

ТС-00072

667000. Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажы № 3. Телефонары: Редакторун 224-63, редакторуня оралакчыларынын 2-35-24, 2-23-54, тарымсалгыч секретарынын 2-23-35, секретариаттын 2-23-35, партияж амдырал болгаш улутур калдыстеринин 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургутуп калдыстеринин 2-37-13, чагаа кылдызнын 2-41-27, информация кылдызнын 2-20-60, культура кылдызнын 2-23-54, көдөз ажал-агы кылдызнын 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефоне чолгар.

Тыва АССР-нин Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садынын херектеринин галазы биле күрүн комитетинин типографиязы. Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажы № 1:

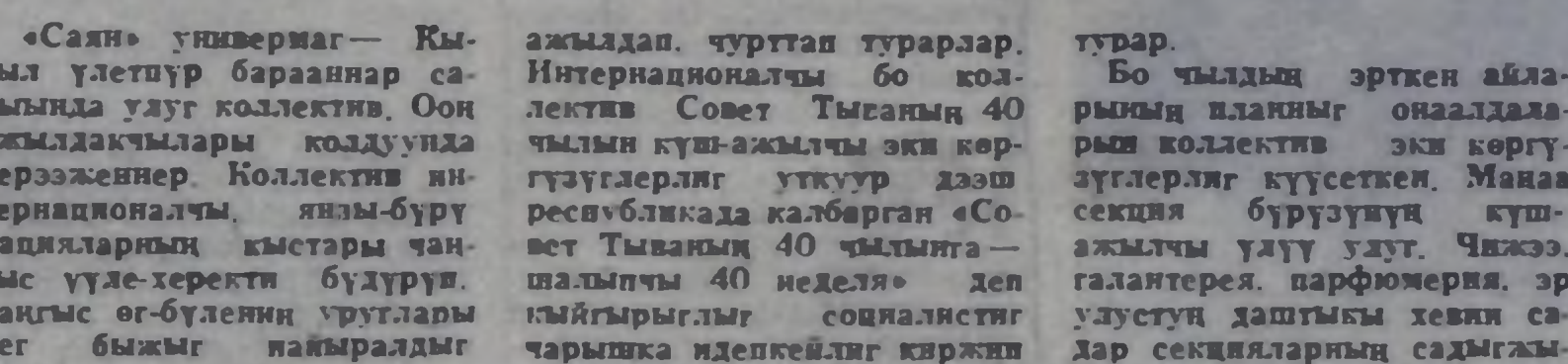

№ 62 (12452)	1984 чылдың март 11, воскресенье	1925 тылда үлгүлөттөгөн	Өрттө 3 көп.
--------------	----------------------------------	-------------------------	--------------

КИЧЭЭНГЕЙНИ— КУҮСЕЛДЕЖЕ

Партияның XXVI съездинин, СЭКП ТН-ның декабрь (1983 ч.) болгаш февраль (1984 ч.) Пленумарының салган сөрүлгәларын амьдарылга беттәндядр дэз республиканың партия организацилары бугул чүүлери кылыр, амьшчылиери планын оналдалары болгаш социалистическүүлелери мүсседир, Совет Тызаның 40 чылынга төлөпиг умурадыр дэзиринге чыгынгин турбас.

Совет Тыванын 40 чылын төлөптүгү үткүрү

ИДЕПКЕЙЛИГ КИРИШКЕН

А. МОНГУШ

Малдан алып продукцияны көвүдөдөр, оон шынарын экижидер дээш Чөөн-Хөмбик районда «Больша

Чоокта чаа Арыг-Баикы суут-баран ферманының коллектив бар аргаларын доттуу-биле ажыгаарының буттуу төмөчлөгөрүн ат турар. Ферма коллективинин кол аэзэ комсомолду аныктардан тургустунган.

Чоокта чаа Арыг-Баикы суут-баран ферманында «Сээң социалистг хүээл-гөң» деп төмөзгү ажык кичээлди эрттирген. Аңаа сачыллар, быһаа аажаакчылары, нең кадарчылары, трактористер шүтү үжө ажыгыны олорушкан. Ажык кичээлди суут-баран партия нөмөдөдүн сө-

МУРНАКЧЫ БРИГАДАЛАР

БЕЛЕТКЕЛИ

Б. СЕДЕН-ХУУРАК.

И ДООЗАР

агийларны тусгай эртийн
лери Тываны колээ ажыл-
ар, билим, мадуну, дашы

ҮРЕЗИН БЕЛЕТКЕЛИН ДООЗАР

М БЕДИ

Ш Е Ф Т Э Э Н

Улуг-Хем районда «Ак-Туру» совхозтун контора аялдамдагылары шеф организациядаш. Сиген-Буудун канжыгына, сиккен-Чуудан нарга фермаларга сеюртун чедирген.

Бир туунун ол шеф аялдамдагына 5 чуку машиналарга болташ кожугулардыг 5 «Бе-

лорустар» кырышкен. Шефчилерин кызыкам аялдамдагы туундагы мамаларга кырышкан рейстерин кырышкан одогу бир-бир кырышкан сеюртун четтиниктеринер. Чаш бызгаларга чыгышкан Чаш-Тал сугууларга фермадагыг 8 тонна сиген-чидирген. Арктан сиген-

УЛАМ БЕДИТКЕН

кретары К. И. Доржу аягыткыч, СЭКП ТК-нын декабрь (1983 ч.) Плениумунун шийитирлерия боттаңдыры-биле совхоз 1984 чылда куш-акылдын бугу-ручугуунун I хуу белидер, продукциянын бот-уезинин 0.5 хуу чингизин сорулганы салтанын тайыбырааан. Ону кууседире ажалычын бугу бурдулуун белин, бугу турчугуун камушалагы, быйыг салыда-турчунм ажалдырар негеттинин турар. Бичагыткыч «Самс сол-палыгын куушалагы» деп темавы кижи бургуу ханы

ни хойжу моданнарга чедир-
гилээн. Шеф ажылынга чо-
лаачылар А. Дондай-оол, М.
Монгуш, трактористер К.
Дартай-оол, Д. Чымчак-Кара-
болташ өскөлдөр-даа идепкей-
лиг киржил, кызымак ажил-
даан. Шак ындыг шефтэш-
киннери контораың ажал-
данчылары моон сонгаар-даа
чорударлар.

C. COTHAM

Қызы төрелеткенін тәуі-
зінше қосыпчу ұс-қадимы
әгези Советтер құтқуын хә-
мааты, коммунист Юрий
Александров Гагаринның аш-
қандық куралындарын өр-
етип шығарғандары, ол ың-
қал: өртемнің хай-той мол
айтырығдарын шияттырла-
ры-дыр

Ойле чарлар-бас колбазмалы. Совет улустул ол шыкы огул космос делегемиче орутку бир дуаарында айткыла.

Космостан бир дуаарында зоткен ба киякнин туртутуу. Космос дүзүлген бээр март 9-та 50 чак болган. Ол дүнгө кол-баштыр Москвитин айткан чынарларын багатын айткан-чарлар огултуртутул залычтар талыжыларын багырар кекжэн Эмчелдер бөмичинин колонялыгы за-мына болган.

Социалистик дүрттарини «Интеркосмос» дээр калык кылган программаны уру-тундилар; ботаныл турар. Чехословакиядан, Польша-дан, Герман Демократтык Республикадан, Болгария-дан, Венгриядан, Вьетнам-дан, Куба Республикадан, Моолдан болган Румыния-дан тилинчиз. Тос космо-наштар орбиталда жаткан калкынан. Совет космо-навтылар-биле калы Фран-ца Республикадан хамы

Президиумда — СЭКП Т.К.н.ч.ни Политбюро-о кескигүшү, СЭКП Т.К.н.ч.л. секретары Г.В. Ромашов, чамдык министрлер товарларны болгам ведомстволарнын удутручулары, паску совет эртендерин, космос техникаминин конструкторлары, СССР-нин удуздук-космонавтылар, шери на чамынгерлер партия болган жай-вакыттарга организацияларнын узутручуларын

[illegible]

СЭКП-и Т.К.-ий февраль (1984) а. Племууиун шийт-варыш, СЭКП-и Төм. Комитетинин Чидиге секретарь К.У. Чериекчиун программа чуталышын чүтүдериин бол-гаш түнүслөдөрин ийиз-биле текширивалар, СЭКП-ини XXVI съезидизини туюктур шийттиривалар ботталдыр дөдө хайышчыккын айма-да турар күтүрлө дөмдөлдүр турар-дыр дөдө ол чуталаан. Совет Экилетинин аягыт чоннариын бузуулас чангыс өлөтүн, Коммунисттер партия-ны болгаш Совет күрүшүн даштыкы база шийттир бол-гаш.

Совет тайбын программаларга Вашингтониун айма-динианстрашияны космост милитаристаарынын ашты-уористик утлаанышкыны ууралыштыр түртүзүр турар. Ол утлаанышкыны амыг уенин космост тепсек-терин нестедир дөдө прагматикт херектери-биле бадчыткан турар. Шерин агаар күштеринин состашын да түскөд космост коман-далыи түртүзүр атайыш. Пентагонун шийттирини да ол утлаанышкыга дөдө чөгид бээм кылдыр көтөр-гөзүр.

Шэг-уеин халас ытлазы
ныи, боо-чөлсектерни эиде
ре бүдүреря космос-
нитендерин болзуба

Совет улустун ээлишти
улустун чаа, коммунисти
инти-кадн тургузуп
улустун акур мазыр чору
Юрий Богаринич эрес-ма
дырлыг болган чорунда си
някел. Социализмни күчү
дүр күтүп, коммунист улусу
тузат Ленинни чагана
орун-биле бүтүрэлг башка
рылар-орон Коммунисти
партияны бөлүткүчүмүн ти
п-ти-кадн чорундагы чырыккан
дыг болган чорундагы кыл
дым дегендегиз татым

Гаргариин сэлэм-чосу —
пуш-ажил килижиг мурун-
га, бистя аймагтарыгын
мурунга социализмийн каи-
дыг калбак оруктары болгаш
агартары ажыды берип ту-
рарынын эн чырыктайлачак
үзгөр-чүзү-дир.

Совет эргениши болташ техникалык жетекчилигининг ташкыш байдды Улут Октябрь бастыд чуртувса социализм тургузшкуну. Ада-чуртун Улут дайынныг фашистиг Германияш ашкан Тинлесте болташ дайын соодагы чылдарда эр-нарыкче угулду чурттарлар Бичанда боттарыш Черини ак-коч пилатте ашыче ээл келрсе космо-навытылар — маалдыгы гагариниче орунуту улачыч лактылары — космооче ба-тайгы умулдулчунун Звездныи кооралда турестикалыга Октаргаиын чечмиз

тем-техниктик шапкан деп-
шенин түгүзүп берген.
Юрий Гагаринга тилекте-
лиг укукузукунун соола
эрген чыдар комистун со-
шымкынын болган ур-е-
кейиг ажи-ажино чыла-
ры болган. Космоске 57 совет
космонавтылар ужулган,
оларын аразында ол ния
кыла үш уула болгон ол сес
кыла — ния уула орбитан
башкарылган корабль-
ге болган станцияларга

ажьлаа эрттирген. Космоска
ужуушкуннарын үргүлчү-
лөи Гагариниң бир чүс сес
минутасыдан төргөмү үр үе
— 211 донк чыгар көмүзүм

Космоске үнүүшкүн онга болуушкун турганындан космонавтыларга анаа нургулай ажыл-терек а космос делгеминде азыраа.

миния тайбын сорулгаларга
тингиллеп алыры план ёу-
лар асыл-нишп сорулга
апарса, космоско атна-
ла бегин кутулуу плане-
талар, спутниктер, планета-
лар аразына укутар авто-
маттыг станциялар, башка-
рылгалыг корабльдер бол-
гаш орбита станициллары-
дыр. Ол дээрке келерге
ырашкын радиохарылаза,
теледидеи, навигация,
терозология, информатика
бугу бумбуректен тымыр,
Чериния бойдуулу болгаш

ым. В. Соловьев. О. Атыю-
олар космоско баштай уку-
тар кыжые тундуксылди
болгаш ынакшылыгын сеп-
терге орбитадагы космос-
те амер чукрун дагемини
те амер учуучуларына
Курьял Алдесеичин Гагарин
кездеде бестерин-биле
амгы болгаш келир уенин
салгалчыларынын салгы-
стелтинге болгаш чукрете-
ринге кезде шагда арта-
лап радиограммалда чута-
лап

(СЭТА)

чылары салган. ССРЭ-нің Дәліл Сөведиян депутаты Маргарита Монтяш кышкы айларда бир инектер-не хүд-де 6-7 литр сүт саарын түзөтөгөн. А чайгы үедө

сүт саалдзы оон оранток
бедик болуру чутаажок.
Комсомолчу саанчалар
Ылава Иргит, Римма Оор-
жак, Ширин Донгак болгаш
арткан буга санчылар ба-
зада мурунудагы социалист-
тик хууалыктерин чаргын-
нар.

Ферманың көрөөчөгү ра-
йонда дээрэ адыгаш. Ын-
да улут оператор Андрей
Монгуш, моторист Николай
Куулар, оператор Вячеслав
Кара-Сал мал чөмн болбаа-

Аныктарнын дагдынын
чылары — коммунистер, Ле-
нин болгаш Кушаккадыз
Кызыл Тук орденнеринин
аидиктерин Т. Кыр-Сал бол-
гаш каартаы Садак Кугу-
лар, советин Дотумаи Мо-
гушлар сүт саалдзын кө-
түрүштерин, шымарын бедик-
деш кики бүтүрү амычын
тургуштарина бот ханын
салганын күштелдиреринин
чутулганын күтүрүшкүдүн.

зырадырын хүү үлүү
ажыр күүседил турар. Олар

К. МОНГУШ.

саванн, сизении хаадем
тааш, янзы-бүрү минералды
чемнери холоаш, нинг сун
биле ылыраткаш, инектер
ге, молдургаларга, бызаа
ларга берип турар.

Аныяктарның дагынын чылары — коммунистер. Ленин болгаш Куш-ажыдызды Кызыл Тук орденлеринин эдилекчиси Т. Нар-Сал болгаш мадары Саидак Кушлар, сөөгү Дочуннаа Мошгуш-олар сүт саалзанын колукчидер, шынын бекемдерчи кижик буруз ажыкчыл туроршарына бол харыс салганын күтсөлдиреринин чугулалын күтсөлдиреринин.

К. МОНГУШ.

БҮЗҮР ЕЛ

Чооду — Кара-Хаанга төртүгүлгөн, аман өсөн, күш-ажалыч, наамдары эгелен. Бичиминде-де тараанын кийимин чыгып өсөтүрүлгөн, үнөсүн биле берген. Ала-мөңгүлү малды кадарып, ажаап, сохтоотун сөгөн, тараа шөлдөрүнө ажыдап турган.

Оолду кайыкка-даа ажыдап чортуларга даалганы ак сепкилдиге жүтсөндөр боорга, оңу чаңгыс чер чурттуулугу маңтаар, төлөткөсүн санынга кийер турган. Сохтоо директору контржарык келдиргенди дыкмааш, Чооду дорван-на чедип келген.

— Бисте бир хойжу бар, ажыдагы койчу харысаага чок кийи түбө-дир, мыңагыш оң орнуна силерди кийер деп шийткелдирген. Дирекция, партия, оорганизмиз силерге буюруп, идеген турар, оңу күтсөндөр даа шылдаар силер — деп директор чугалаан.

Оон бээр ам оң чедип чыл эртенге. Бо үнөң дүрүтүлдү Оруспай Биданович нингизин малын баш санып өстүрүп, оон продуктуду чортуу бекдир херекте көш-ажалын бараалгап келген.

Баштайгы кыш дыка берге болотын хойжу сактып чугалаар, Ындыг-даа болза

ажаа ол ундараан, шыда-жып эртенге. Койкаларын кычаар ажыдап турарын ол барып көрүп, арга-дуржууга, сүмөнү айттырып ол турган. Ол оорунуң дөңгөңү дүзөлткөңү анык малчыга дуулаан, чаа мерсепил чедип алырмга, ажаа хандыкшытырмга ийит болган.

Хойжуларын өртөткөн чакыттарын Чооду чортуу шийткелдир апкан, малдык чып түтүн менди доруктуруп, дүк кыргып алырмга, пландын оошалааларын күтсөндөр талаа-биле көргүзүлгөн экинчи-кем, чамас: чылдарда ортузактарын, чортуу мурнакчаларын саныга кийи өсөтүр.

Хойжуга кандыг-даа берген тараагыр. Чайың нини, чыктың сооту, хат, шуурган, чүү түрбөс дээр, кийи чыл мурнууда эртенге таварылган ол бистерге чугалап берди. Ынчан ийрелер чылды берген, апрель ай турган, дээр бүргөт турган, ыңчаа-даа хат, шуурган келер хире эвес боорга, Талсы хемини тайтагыне

хоюн ол одарыдып чорук-кан, Элэон болганда дээр карангылап келген шыкыш болган, соода шуурганга ажаагы хат эгелен. Кай-наар-даа баар чай алыдыр-бын барган. Хойлар болду-нүшкөш турупкан. Аадын хараганга багып каап, жой-лорун улуу күш үндүрүп турган, хаттан ийикталчак хайлар баарына ол бөлүп алган. Ол аранында хар юдан тамактап чаай берген. Хойларын ай деп сүрөп дээр мадарын шуут туруп-кан, багып каан аадын пач боорда чедип алган. Хойку нининин малын шак ын-чаа кыжгап алган.

Хойжу агаар-бодустан байдалы ол хун кандыг бо-лун билгир чугула дээр-нин чортуу бекдир, ыңчан боо дугайында анык малчынарга чагыр кийи мен — деп, малчин биксе чугалаан.

Шак ийдыг шылгалда-ларын түнөйлөндө Оруспай Биданович хойжунуң берге, ыңчаа-даа хундугу ажы-лалын чакыттарынга өрө-нип, мерсепил берген, дур-жууга хойжуларын са-

нынга кирген. Совхозтун, районун хойжуларын аранында социалистти-ти боюнча ол иш улаа тиле-ти болуп келген. Оон күш-ажалы чедипшкенин Тараон чурт бедн-биле үнө-лөп көргөн. О. Б. Чоодуну Ленинни юбилей медалы, Күш-ажалын Кызыл Тук ордени-биле шаңнаан. «Со-циалисттик чарыштын тиле-ктининин» хөрөк демде-тери, хундугул бикиктер мурнакчы хойжуа баа бар.

Он бирги беш чылдын үш-кү чылында ол шалычы ажыдаан, төртүр чс баш хойга ошаштыр 101 хура-ганы менди доруктурган, бир баш хойдан-на 3,3 ки-лограм дүктү кыргаш.

Совхозка хундугул берди. Бодунуң өг-бүлөсүнүн күнү-биле 22 тонна эки шынар-дык сенин белеккөш, кыштапта чедипир алган. Кыштакташырга хынам-чалыг белеккөш болган малды кыштап хур акырап дээр кышмак ажыдап келгенде хой хур, чаш төдү менди доруктурган. Хойжунуң кайдыг Алек-сандра Кайчыр-ооловна

Чооду чаш хураганнары доруктуруп, өстүрө тала-а-биле мерсепилдир кийи-лерин бирэл. Тараон хураганнары менди өстүрүп алырмга чыл бүтүлө оон кийип турар үтүү эвээш эвес, ыңчангыш төлөтти иштин чангыс чер чур-туларын маңтаар.

— Совет Тываның 40 чы-лынга күш-ажалчы белек-теринг ужурагыр-биле кийи бүтүп социалисттик хундугулгелерин алган, оңу күтсөндөр дээр бо хундурде ажыдап турар. Бисте эртен чылдындай бедн көргүзүтү чедип алырмга хундугул бис — деп, Оруспай Биданович чугалап оор.

Хоочун хойжунуң сөглөон созу ажыл-херектер-биле карышпас дээрин кышта-лаашкынын хур байдалы, оон ажыл-кни долгуз-биле көргүзүп турар. Совхозтун парткомуну, дирекцияны, хундугул чарыштын, буюрелдин, ажыл-кни, амы-дыралга төлөттиг чорук-биле балыткаар дээр ком-мунити О. Б. Чооду чыл-дына шалычын ажыдап келген, ам-даа ыңчаар ажыдаар күлө-сорукут.

В. МААДЫР-ООЛ.
Кызыл район.

Массаларның эгелээшкинине — партийжи деткиишкин

КЫВАР ЧҮҮЛДҮҢ КАМНАЛГАЗЫ! ДЭЭШ

ЛЕНИНГРАД Кывар чүүлүң камналгазы дээр чарыш № 3 пассажир авто-бус транспортуң бүдү-рүлге каттыжышкынын кол-лективинде калбарган. Чуга эртен чылды безин ажаа 500 муң литр ажыг бензини камнап алган.

Оон ачылында ук буюру-генин чалаачылары камнап алган кывар чүүлү-биле ал-ды хунуң ажыдап эргир-ген. Хунагалыг чорук дээр

каттыжышкында калбар-ган шийткелдир буюру-лгенин камнап буюру-лгенин сакылга-чорук дымка бедн, калдарын ажы-дап, үнө-лөп чорук кы-зылган, чүк сөөртүлгө-нүн хундугул хундугул. ЧУРУКТА: автобустарын туду септегелерин зона-зында.

С. СМОЛЬСКИЙНИН ФО-ТОЗУ.
СЭТА-ның фотокролика-зы.

Ажылдаан. Чарып үезинде күш-ажалын болган буюру-лгенин сакылга-чорук дымка бедн, калдарын ажы-дап, үнө-лөп чорук кы-зылган, чүк сөөртүлгө-нүн хундугул хундугул. ЧУРУКТА: автобустарын туду септегелерин зона-зында.

С. СМОЛЬСКИЙНИН ФО-ТОЗУ.
СЭТА-ның фотокролика-зы.

Район төвү Кызыл-Мажа-лык суурдан дорт-ла. Шы-ра-Булак хемин оор ка-кыш, хун үнө-лөп талдан-ба-дып келген чолдак хем-те-гешти оор чоктап олур-а, кожаар баарында кышта-га келдирген.

«Барлык» совхозтун Би-ло-лун Хай салбырынч малчын Окан-оол Адий-евич Күжүтөгүн кыштаа болду. Окан-оол Адий-

евич мал ажыдагы ажы-ла-дарын баштайгы каш чылдарында «Хундугул-дин Демдээ» орденин эди-леккени, хоочун малчын К. А. Күжүтөгү дугалаачы кадарычыл, оон арга-дуржууга өөрөңү ап келген 1977 чылдан эгел-леп ол чинге чарын дүктү-кис хураганнары хундугул алган кадарын эгелен бо-лган чылдында багыт эвес

көргүзүлгөн чедип ап келген. 1983 чылда ол 100 хондунга 104 хураганын камнап алган, улуг малдын өлүп хораар чоруну кы-раган.

Малчын өг-бүлөсүн чед-диргелерин кол-ла-шты малчын чайын ач-чоттуу серин тайгага 2—3 кат көчүп чораша ыяа кемиртип, күш кийип алы-рында. А кыжын хойну ка-

дарыга баа оларын кам-нап, эгеленде-ле кыштаг чангыш шырадып албайн, таарыштыр кадарын чугу-лаан ол иш билер.

Бо кыжын маңаа хар чуга, соок шоолу эвес бол-ган. Оларын төртүр 326 хою шүүтү олдоткан бол-ган ыңча хураган менди доруктурган. Амгы ыеде малдын күш-дегелер шы-рак, улуг хойларда чидирг чой. Күжү шала баксыраан-нарын эртеннин-не тускай сипендирген, ажаап турар. Малчын кодаанын мал чө-м болган суг-биле ханды-рылаачы үзүктелеринин чок. Малчын чыл сайында 10-дан эвээш эвес тонна сенин белеккөш ап турар.

СЭНКИН: XXVI съезди-нин болган СЭНКИН ТН-нын оон соодагы Илену-нарын шийткелдирин амдырылга ботандыры-рынга төлөтти түтүн кий-рил чорук республиканын мурнакчы малчынарын бирээш О. Күжүтөгү Совет Тываның 40 чыл болу-оюнга үндүртүп ам улам соруу кирген ажыдап турар.

М. ЧУЛДҮМ.
ЧУРУКТА: мурнакчы малчын О. Күжүтөгү өг-бү-лөсүн.

Авторуң фотозу.

ШЕФТЕП АЖЫЛДААН

Улуг-Хем районда «УТКА 25 чылы» совхозтун дирек-циясы, партия, профсоюз болган ВЛКСМ комитеттери нийтинин малын кыштап хур ажырап эвээш хемчегелерин ап чорутуп турар.

Совхозта бөдүн мал чө-м бар-даа болза, зар эртенге малга ол чедип-пен совхозтун мал ажыл-кны специалистери баш ууру санап тодараткан. Оон түн-нелинде Талды районун Багында саваны прес-теп белеккөш, сөөртүп алыр ажыдап чоруткан.

«Күш-ажалын тоосту» сов-хозтап 100 тонна меле сөг-гелер садын алган. Февраль 19, 26-за хуштап хундур-е-рде ажыдап оорганастап, 19 автомашинаны, 13 тракторну бажылаан, ийи түдө оорганастыг ажыла-п, Арыска, Арыг-Узут, Итин-Хем салбырын мал-чынарына, суг-баарына фер-маларыга ол сипеня шүтүзүп сөөртүп чедирген.

Т. ОЧУР-ООЛ.

ХООЧУН САРЛЫКЧЫ

Барлык-Хемикте «Хем-чич» совхозтун хоочунна-рын бирээш — Күш-ажалын Кызыл Тук орден-ин эдилеткен Очур Сүү-рооловча Саа чээрби чыл ажыг үеде хой кадарып, оон соода улаштыр сарлык малды, Ажыла-агыла мал-чынар ортузунда социали-стик чарышга ол каш улаа тилекчиге болуп келген. Ол эртен чылдын бодунда бы-жылаан сарыктарында 100 башка оонаштыр 91 башка малга.

Дүржүлгелер сарлыкчы-нын кыштап Час-Адырда, Ында ам интент-биле 145 сарлык менди кыштап турар, мал чөм болган өске-да чугула херек чүүл-дер бар.

Коммунист О. С. Саа Совет Тываның 40 чыл оюнга үндүртүп 100 сар-лыкты бызаанга алыр-ган, 250 килограмм эки пинарыг сарыкны совхо-зунга дугаарын хундугуш, улам кызымак ажыдап турар.

М. СААЯ.

АЭРОВОКАЛ КАНДЫГ БОЛУРУ?

Кызыл хоорайнын чурттакчылары болган аалчылары чаа аэровокзал туттунуп турарын билер болган оон ажыгалга кирерин четтикпейн маан турарлар.

Аэровокзал кандыг болур дугайын номчукчуларга та-йыттырылган көрөгөн. Оон даштын хевирин тыва өг-биле дөмө-лөшкөк болур. Каасталгаан мрамор, гранит бол-ган эки шынарлыг ийил-биле кылдыр. Вокзалдын иштиги каасталгаан национал ани-биле дериер.

Тудуңуң төлөвиле ажылын Хамааты ужуа чүүл ми-нистерствонун төлөвиле институтунуң Красноярск хоорайда Сибирь салбырын ажылдакчылары чогадып ыялган Төлөвилелдин кол инженерин — И. И. Нейла-дып, Вокзалды 1985 чылда ажыгалга кийерин кор-дунген.

Чаа аэровокзалдын тудуун «Тыва туду» трестин чөр ажыдаары кылдыр эргелен тудуп турар. А. В. Едминевтин удуртканы дашчылар бригадазы ам туду-нун ханазын дугар чөткөн. Оон кол өлөз 64х24 метр хемчээлдин зал болур. Пассажирлерин ужулуп чоруда-рынга болган хүлээп алырмга таарымчалыг кылдыр бугу чүүлдерин тургузары көрдүгөн. Залдын ийи тала-зында чортуу бедип үнгөн ийити келээ турар. Маңаа дашчылары тургустун хүлээп алыр комплексе турар.

Вокзалдын төп келээ дөрт каат болур. Чер ааага бага шыгашаар чер турар. Борта парикмахерская, поч-та, ажаалга кассады, аптека, солуу саар киоск, кафе, дыштаныр тускай өрөздөр баа тутунар. Шахта 250 пассажирлерин хүлээп алыр болган чорудар арга тургус-тунер.

Чаа аэровокзал чүк болган пассажирлер сөөртүрүне элтиг болган чорук чоран кийилерин дыштанарыга таарымчалыг болур. Мындай байдалга пассажирлер ар-гыштырылгасы экинчи баа хандырылганын күлүтүрүш бедир дээрин билдирген.

1985 чылда республиканын аалчыларынын болган чурттакчыларынын мурнуна амгы үнөң негелдөөнө дүштүр туттунган чаа аэровокзалдын экинчи ажыттымар.

Д. МОНГУШ

КИЧЭЭНГЕЙГЕ АЛЗА

Бистин хоорайыстың ке-дээр талаа аш-чөм, сай-дырап, Чурталага бажы-ны, өөредилге черлерин чыл санимда-ла нежекип турар.

Оон-биле черелештир ам-дырал хандырылганын чам-дык шийткелдир ужулуп айтырылары тургустунуң келген. Чинжэ, хоорай орту-зунга оорук харылаазын ап көрөзүлгөн. Кызылдан дөрт, беш дугаар микрора-йоннарында чурттакчы чө-нүн ажыгалганда алды баа, 15 дугаар автобустарын бы-жылаан. Олар ажылаа да-лашкан пассажирлерин сөө-ртүп күш четпейн турар. Ол-че кичээнгейин улус депу-таттарынын хоорай Советин салып эгелээр боор деп идеген түр бис.

Оон-даа өске чогуучалыг эвес талаа бар. Оларын дырал хандырылганын чам-дык шийткелдир ужулуп айтырылары тургустунуң келген. Чинжэ, хоорай орту-зунга оорук харылаазын ап көрөзүлгөн. Кызылдан дөрт, беш дугаар микрора-йоннарында чурттакчы чө-нүн ажыгалганда алды баа, 15 дугаар автобустарын бы-жылаан. Олар ажылаа да-лашкан пассажирлерин сөө-ртүп күш четпейн турар. Ол-че кичээнгейин улус депу-таттарынын хоорай Советин салып эгелээр боор деп идеген түр бис.

С. ХОВАЛЫГ.

Номчукунун сүмези

АНАА САТПАС УЖУРЛУГ

Кызылдың алгы заводу-нун чанында аш-чөм ба-раанарынын магалын бар. Оон чанында ажыл патыл-да-даа, дыштаныр хундур-даа хуу-даа, албан-даа чу-гаалар үзүлгөзүлгөн. Түнөл чок.

Анаа арага магалын тургустууны барылаан бар болганнары боо дуга-йында ордонжыке бикип, чурттакчыларын өмүзө-лөндө дилер кийер ужу-л-га таварышты. РСФСР-нин Дээди Советинин Пре-зидиумунун 1972 чылдын июль 19-та үндүргөн Чар-лыын баугаар буюрулге черлеринин школаларын чогулга элтирп сүсүн саадын хооран. Ынчаарга оон чанында алгы завод, № 6 школа барган барым-лаадаш чок магалын эле дериер деп савалдыг мен.

Мен ында кезең бажы-нарын агитатор кийи мен. Дыка хай чыл дүгү-түлде ол чурттакчыларга барып келдим. Оларын

Ш. КУУЛАР
агитатор.

ХОЙНИИТИНИН КОНТРОЛЮНДА

Коммунист партия бол-ган Совет чалак чоңунуң материалдыг чагай чорун бутт тала-биле улам бедн-леринге улуг кичээлгейин доктаамал сактып турар. Оон бир тодаргай херектен болза, аш-чөм баа үлө-пүр барааннарында өртөк полтиканын хажык чокаа боттандырып турары болур.

Өртөк полтиканын дээр-ге күрүне ужурудузунг ол чугула айтырыларын бирээш. Ынчанга аш-чөм баа үлө-пүрүтүп чорук баар-наарыга күрүне-ле үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар.

Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар.

Өртөктерге күрүне чүрү-мүн сагыр талаа-биле контролду боттандырап ко-миссиялар үлөтүп баа аш-чөм барааннарында, ийитиниң чөмөкчелерин буюрулгелеринин кылды буюру турары проду-цияларга үлөтүлгөн са-дар өртөктерин, чоңа аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар.

Воттарың хүлээлгенин ык билеп, оңу боттанды-рып турар комиссиялар бистин республикада эвээш эвес. Садылаашкын чүрү-мүн сагырында, өртөк-түнө барымдааларында ы-дыг комиссияларын ролон чамдык күтүсөмнар эки би-лер. Ук комиссиялар 1980 чылда садыг буюрулгелеринин 45,2 хуузуңа хыналда-ларын кылган турган бол-за, 1983 чылда оларын барык чартын кезин хы-наан.

Току. Талды райкууско-нарын баа Кызыл хоор-куускоңун ол комиссия-лар план бугаар ажылап, өртөк чүрүмүн садылаа-ла, амдырап хандырылга баа чуртталга - коммунал ажы-ла-п буюрулгелеринге шынчын сагыр талаа-биле боттут хемчегелерин ап келген. Току райкууско-нуң комиссиясы (Даргазы Е. В. Луквигу) 1983 чылда садыгын, нинтинин чөмөкчелеринин, чоңуну амдырал баа коммунал хандырылганын буюру-лгелерин шүтүтүп а чам-дыктарын хан 2—3 катал хынаш, оларын ажыла-п тагуу дуулаан чедирген.

Талды райкуускоңун ко-миссиясы (Даргазы В. Г. Чубин) садыг буюрулгелеринин 90 хуузуңа нинтинин чөмөкчелерин чедирген баа чуртталга-коммунал ажы-ла-п буюрулгелеринин шү-түтүп, чоңуну амдырал хандырылга буюрулгелеринин 68 хуузуңа хынал. Ол комиссия болуун амал-чорудугазын өске-даа олган-нар-биле, маңагы улусчу контрол комитет-биле дем-некип чорудуп турар. Хыналаанын түтүлгөзүн ук комиссия 1983 чылда ра-йонун улусчу контрол ко-митетиниң хурааныга ийи-катап чугалаашкан болган арага айааза садылгыны чүрүмүн урун турган сады-жыктыг хөдөөн ажык судуе шийткен. Бо комиссия план бугаар ажыдап тур-ар.

Өртөктерин, тарифтерин баа садылаашкын чүрү-мүн сагыр талаа-биле Кызыл хооркуускоңун ко-миссиялар эртен чылын са-дыгын, нинтинин чөмөкчө-лөзүн, азырал ханды-рылаашкын, чуртталга-коммунал ажылаш бую-

рулгелеринин дыка хойн Чидан, оон түнелдерин сайгарган хурааларга, ха-маарышкан буюрулгелериниң удуртуктарына баа садылаашкынын болган аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Ук комиссиялар 1980 чылда садыг буюрулгелеринин 45,2 хуузуңа хыналда-ларын кылган турган бол-за, 1983 чылда оларын барык чартын кезин хы-наан.

Эртин райкуускоңун ко-миссиясы 1983 чылда боду-нун амал-чорудугазын алаан экинчиге. Оон түн-нелинде нинтинин чөмөкчө-лөзүн, азырал ханды-рылаашкын, чуртталга-коммунал ажылаш бую-рулгелеринин дыка хойн Чидан, оон түнелдерин сайгарган хурааларга, ха-маарышкан буюрулгелериниң удуртуктарына баа садылаашкынын болган аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Ук комиссиялар 1980 чылда садыг буюрулгелеринин 45,2 хуузуңа хыналда-ларын кылган турган бол-за, 1983 чылда оларын барык чартын кезин хы-наан.

Өртөктерин болган са-дылаашкын чүрүмүн кан-чаа сагып турарын кон-тролдуу талаа-биле ко-миссиялар кайда-ла эки амдырап турар болду. ы-ла чоңа аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Ук комиссиялар 1980 чылда садыг буюрулгелеринин 45,2 хуузуңа хыналда-ларын кылган турган бол-за, 1983 чылда оларын барык чартын кезин хы-наан.

Өртөктерин болган са-дылаашкын чүрүмүн кан-чаа сагып турарын кон-тролдуу талаа-биле ко-миссиялар кайда-ла эки амдырап турар болду. ы-ла чоңа аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Ук комиссиялар 1980 чылда садыг буюрулгелеринин 45,2 хуузуңа хыналда-ларын кылган турган бол-за, 1983 чылда оларын барык чартын кезин хы-наан.

Районда бар сады-ма-галарын, амдырал хан-дырылганын баа чур-тталга-коммунал ажыла-п буюрулгелеринин оң беш-теп эвээш эвес хуузуңа кы-рат санинда ханга түрөт деп Тыва АССР-нин Өртөк талаа-биле күрүне ко-митетин ук комиссияларга кайда-айтышкан берген турбуша. Бай-Тайга, Ва-мын-Хемин, Чөөн-Хе-мин, Улуг-Хем райкууско-

нарын комиссиялары оңу чөмөкчө, өртөк-түнө баа садылаашкын чүрүмүн сагыр талаа-биле контролдуу боттандырап сактап чангыс бай турар. Ук комиссиялар 1980 чылда садыг буюрулгелеринин 45,2 хуузуңа хыналда-ларын кылган турган бол-за, 1983 чылда оларын барык чартын кезин хы-наан.

Сөс биле амал-херек ке-дээр карышпас, күтсөндө-рин сактап-чорук ажыла-п, кайда-ла эки амдырап турар болду. ы-ла чоңа аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Ук комиссиялар 1980 чылда садыг буюрулгелеринин 45,2 хуузуңа хыналда-ларын кылган турган бол-за, 1983 чылда оларын барык чартын кезин хы-наан.

Чоңунуң херектегелер баар-наарыга өртөк-түнө доктааларында баа өртөктерин болган аш-чөм баа үлө-пүрүтүп сактап чангыс бай турар. Ук комиссиялар 1980 чылда садыг буюрулгелеринин 45,2 хуузуңа хыналда-ларын кылган турган бол-за, 1983 чылда оларын барык чартын кезин хы-наан.

Өртөктерин болган са-дылаашкын чүрүмүн

ЧОН БИЛЕ ПАРТИЯ ЧАНГЫС ЭПТИГ

ССРЭ-нің Дээди Советинге сонгулдаар сопна-
лестик демократиянык боттанымшыкынык партия
биле чоңуун бузуулаа чангыс эптик. СЭКП Топ
Копиятедин долгандыр оларнык сырык каттыжымш-
кынык чаа күш-биле чайынаандыр көргүсөм. СЭКП
ТК-нык Чингине секретары эш К. У.Черненкоун
Москва хоорайнык Куйбышев округунуң сойгу-
чулары-биле ужуражымшыкка чутгаасы политика-
тык чутула болушукун болган. Чутгада болза, ССРЭ-
нык кышкы амыдыралыкык, делегер байданы-
нык чутула айтырылганын ханымзы-биле анал-
гым, партиянык болгаш чоңуун күженишкенини
аж мөөнөттиг турар ужурут кол-кол утла-
нышкынык тодартынтган.

Оч чутула документник пропагандалаар болгаш
тайбырлар талазы биле ажал чутула идея-
лай калбарган. Агитация пропаганда кышкы
хуза кылдыр лекциялар, пленеткедер болгаш бес-
деларык чыжек тематиказын парладымс.

Эш К. У. Черненкоун чут-
гаазы — партия биле чоңуун
ажыл-чоруулаагы дайны-
чы программа.

ССРЭ-ның Дээди Советинге
сонгулдаарнык түнөөлө-
дир — партия биле чоңуун
чайгылыш чок хангыс эв-
вик чайынаанчак черечизи.

Партия — совет нийт-
ледик политиктик система-
нык кол өзө.

Совет улустун амыды-
ралык акжидери — партия
биле күрүненик ажал-чору-
дугаагынык эчис сорулгазы.

Партия биле чоңуун ча-
гыс эв — бистик нийт-
ледик улам ыгай депшилге-
ник шиптирлери негелдези.
Совет нийт-ледик — соци-
ал чөптүк чоруктуң болгаш
өзүлүс улуусу эрге-чагыра-
нык нийт-ледик.

Бар бугуруле күчүзү
долгуз-биле ажалгазы.

Амгы үегиң эргенини
болгаш техниказын, че-
дишкенин негелдээш
улус ажал-агынык чарты-
ры — үндөни сорулгаларык
бирээни.

Чоңуун херегелд бараан-
нарык бугуруле хун бүрү
кичээни утлаары.

Совет кижилерин чурт-
талга байдалдарык экижер
дугайында партиянык сагыш
салдышкыны.

Улетпурге болгаш тудуга
чал-биле кылдыр аар күш-
ажылды кызылары — со-
гаарлаттымас сорулга.

Бот-орула-чарылганы чер
болганга негелдирин бүтү
талазы-биле деткири.

Дуржула-биле чепсел-
тинген, шын бодалга дай-
гаш дидимбиле ажалдаары.

Корум-чуруму, органи-
застык чорукту болгаш са-
гыла-чуруму быжылгазы.
Эки чурттаар дие, эки
ажылдаар херек.

Күш-ажылды барымдалап
хуваарынык социалист
принципын амыдырага
ылап-та боттадылары.

Бистик коллективтик

Партиянык болгаш совет
албан чеплерини ажал-агы-
лай көскү болуру хан-
дарына массалык инфор-
мация чепстерини ролюну
өзүп турары.

Акжылдык денинги стил-
ниң бүтүл ажал-херектеге ба-
дытаары — чаа сорулгалары
чепстерини шиптир-
лери түдөш.

Узуртук кижиниң алба-
дууд талазы-биле болгаш
хуза ат-алдары.

Совет демократия — дээш-
тик амыдыралык демократия.

Тайбынды камгалаары,
бистик Төзөң чуртувустун
аймык чок чорун ханды-
лары — СЭКП-нык болгаш
Совет күрүненик бири чег-
геник сорулгазы.

АКШ-тың милитарист
улаганышкыны — делегер
байдалык чогуучуларык
орунда чок доктар.

Совет Эвилең — быжык
тайбынык болгаш улустар-
нык аймык чок чорунуң
чепстерини.

Ажыл-агы социалист
чурттарык сырык катты-
жымшыкынык ажал-агы
— делегерин аймык чок чорунуң
чутула фактору.

ССРЭ — социалист Кү-
банык идеялык эвилетизи.

Кыдат Улус Республика-
дык харылааларык экижер-
дир — совет даштык поли-
тиканык чайгылыш чок у-
лаганышкыны.

Стоктон конференция-
нык чылдырдыгы — чавыр-
дышкынык амыдыралы-
кынык херечизи.

Ядролук бөөчөпекти эн-
дир бугуруле соодаары
— тайбынык болгаш улус-
тарык аймык чок чорунуң
кол айттары.

Совет Эвилең — ядролук
чепстерин бүтү хевирлери
чорунуң болгаш уутка-
ларык шиптирлери талала-
чылы.

Ядролук чепстерлери кү-
рүнелери аразына хары-
лааларык норма-чепстерин
дугайында совет санал-
дар.

Совет кижилерин күжө-
ттишкеник чогадыкчы
күш-ажылды — Төзөң чурт-
туң күчү-шылдынык үндө-
ш.

1984 чылдык планын дол-
дур болгаш ажыра күсөдир
дээш социалист чарышты
калбартыры.

Мал кыштагалашкыны
чедипшиги доолаа.

Часкы хову ажалдары
организастык эрттирээли.

Хан Х. А. Лопес Морево
чутгаалаа. Совет специа-
листерин дуаа-биле Кү-
бада оюн заводтар болгаш
фабрикалар, оларнык ара-
нында чигир улетпур,
энергетика болгаш метал-
лургия дээш ышкыш, ында
кол-кол адырларда хей ту-
дуглар кылдынып турар.

Бо чылы Кубанык ту-
дугуларык мурунда
улус сорулгалар туруп
тары министр демделээн.
Пунта-Гордада ак-коргу-
чун кобинанын баштай-
гы ээлээниң тузуу доос-
туп турар. Селфугоста
атомут электри станция-
нык болгаш нефть, болба-
зылар улус бугуруле
чеприни тузуу шалыкыны
биле чоруп турар. «Хосе
Марти» дээр металлургия
комбинатын кууж утла-
ды, экономикага амыды-
ралык ужуру-дуалыг өскө-
дө хей-хей тудуглар кыл-
дынып турар.

ХОШИМИН. Анаа туралы
айтырылганын талазы-
биле болган республика чөвү-
лө хураалына 1984 чылда
турнамын улам жогху-
дун калбак программын
хүлээп алган.

ВССР-те көзү даштыкы
аалчыларык, ылангыч
социалисттик акы-дулма
чуртарында аалчыларык
сангыны соокал чокка
өзүп турары-биле холбаш-
тыр ону хүлээп алган. Про-
граммада хазырылганы
экижерленип, туризмни
организастык түргүзүүн бы-
жылдарык дугайын көргө-
н. Туристерин чурттуң
айгымчык чараш Сонгу-
Барын талазына, муруну
чүктүн Котлаа ортулууга.
«Хошиминиң алдарык
копалазын» эртек чери
Чыонгпон дээш шыргай ар-
ча-оригта чөйрө чок ужа-
р чүүл болгаш автомобиль
очуктары белектеринге
хей ажал-хөргөниң тускай-
лаар. Вьетнамын аалчыла-
ны Хюини архитектура ту-
раскаалары биле таймажар
кыдып тулук кып үенде
чыгып далайга эитир ага-
лы болур.

(СЭТА).

ХАЙГААРАЛГА АЛЫР

тарып өстүргөн өзүмжери
кандык-даа шөлге үнер,
хөрүң, агаар өскөлөсө.
Иинге-даа, соока-даа ши-
дамык. Ону чүгө доктаа-
мал суггарар, ажаар, кан-
галаар херек. Хоорайлары
өзүлү-ла дүргөн ногаанчы-
дар, чаагайжылар үнүш ол.
Бистик Эрини сугура
балзым теректин өзүмжери
өжөп олурткан соолда,
сугрун ногаанчыдылазы,
чаагайжыдылазы дыка дү-
ген сайыраан. Ылчанга
сугру бедик шаңналарга,
мантааларга кирип турган.
Шала бедик черде чайын
сугрун харап көргө, но-
гаан хевис-ле. Чамжык ба-
жыңар көзүлөс, оларны
балзынар дүй ап, өрү
бедик, сагайып өскө берге.
Шынап-ла, сугрун аян ки-
рип, чаагайжылар туруп
балзынар. Баштайгы чыл-
дарда ээзешти олуртуп, аян
ажаал, хайгаарал тургы-
ныдык бе, олурткан тары-
мал теректер барык-ла чи-
дирг чок чыгыш үтүп тур-
ган.

Чыл келген тудум, сугру
улам алгып өрүр. Олуртуп
ыштарыны саны улам кө-
вүдөш. Мурнуң чылдарга
болзаарга, суггарыла кы-
лыры алзын бергелдеп, се-
гелде база улгаткан. Олурт-

кан ыштар суггарар со-
рула-биле тускай автома-
шиналары-даа, тракторну-
даа үндүргөн. Баштайгы
чылдарда олурткан ыш-
тары суггарар, ажаар,
хайгаарал кылдыр албай
организациялары тус-тус
участоктарга үлөп, быжы-
лаан турган. Олар оң со-
рулгалары база багай өскө
күсөдип келген. Ам сөөл-
гү төдө ол даалдар утту-
нуп, чамжык удуртукчулар
ол чутула херекти шуут
күсөтөй турар.

Эри көзүгү бетинде доо-
ра күзүчүгашта олурткан
ыштар шүптү калып кал-
ган. Искер, аныктар а-
лелары өскө-даа, ында
тараст чамжык ыштар
курал эгелээн. Титов ку-
дүмчүгашта олурткан ыш-
тарыны хей кезиң база ө-
лгөн. Но дээрке чүгө
ажаалдык, хайгааралдык
баксыраанын болуп тур-
ар.

Баш удур белектер алган
херим, кайжаа чок черге
ыш олуртуп, малга чиди-
тир, бастырар таварылгалар
база бар. 1981 чылда ка-
жаа чок эш күдүмчүлүк
хей ыштар олурткан, олар-
нык шүптүзү утуктагын-
ган. Чамжык албан чептери
ышты чамын олуртуп аар.

Чашын суггарып чаллаар,
Күзүң, кыжың ону калба-
лаада үндүрер. Чүгө
ыш олурткан аттың болур.

Райло, район эмелдеси
тускай күдүктү херимдес
оларнык херимдес ишти-
де олурткан ыштары көн-
гүс өлөй турар. Бо чорук
база чаагайжыдылаге са-
гыш салдышкынык ко-
каанда, Ында күдүктан суг-
бени боду-ла доолаар
дамчыштыр атып турар
ышкыжык. Ыштарнык э-
вти хандыр, алдыр, он-
гарлаан, ботч аптаази.
Бир өскө ажаалас хайга-
равас чүгө болза, ону
олуртканын херөз чүтү
боор.

Балзым терек дээрке,
үчөлүг ыш. Ону казы-
нык, сөөртүтүп, олурту-
рун шүптү кайы херел?
Наны харынык адым-биле
бирөөн-ле бир рубльден
үш рубль чедир өртөтүп,
1981 чылда Танды район-
дан барык үш муң амык
рубльдиң балзымдарын ту-
руп эскелдес Дамей-ле
күрүнө хөргөйил. Ынчаар-
га чыл бүрүдө ол дөш ч
чөмө муң ажал-хөргөни үн-
дүртүп турар чөв. Ол хире
улаң чарыгаш, шүлөл үн-
дүртүп турган эскелес ча-
гайжыдыла материалдары

ышчар кайы-хамал чөм
аажылап, ажалгаарга болур
бе?

Хайгаарал балзынар,
Эрини районга та чөмө хит
балзынар өлгөн. Ол бүтү
фактылар чүтү көртүтүп
туралы дээрке, анаа хам-
галалык ажалдыкларын
харысалганын күдүлү
херелдеп турар. Чүтү бо
чөптөстериң элпес чүгө ийиң?

Ол чутула чаагайжыды-
ла материалдарык талазы
биле кылда, канды-даа
үчөт чөм. Найы органи-
зация чөптө берсенин, че-
жизин өстүргөни, азы ка-
ды-кураланын ыш-даа бил-
бес. Ол дугайында ханал-
даны-даа, тодарадылганы-
даа кылбас. Ынды эр-
гел ажалын херөз бар бе?
Манай чаагайжыдыла го-
миссийлары, кааа Совет,
коммунал ажал-агынык
бугуруле эрелес, дай-
күсөмүнчү болган. СЭКП
райкомунуң ол ажалды ка-
рылап, туар ажалдыкы-
лары чөптүр харыны бол-
лап тайылыны бээр боор
деп бугуруп артым. Ол
ышкыш улушт контрол
комитет мөчү хайгааралга
алыр ужурут.

Р. ЧАМЗЫРЫН.
Эрэн район.

ПОРТУГАЛИЯ. Марксист-
лейнизмни классиктерин
ниң чогаалдары, ПКП-ниң
партиянык документтери,
Португалиянык Коммунист-
тик партиянык төөгүзүтү
дугайында аңгы-аңгы ном-
нар чурттуң коммунисти-
ктерге хөй-нигитиң де-
мо-кратчы үзөлдөлдүгү өскө-
дө кезектеринге улус, со-
нуургалдык бооп турар. Ли-
ссабонга болгаш чурттуң өскө-
дө хоорайларына түргүзүп
болуулаар совет номнар дел-
гелелери португали хөй-
нигитиң калбак сонургалы-
кык база болдуруп турар.

ЧУРУКТА. Лиссабондуң
ном жарганын чыгарып
Г. ПЕТРОВТУН ФОТОЗУ.
(СЭТА).

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

БЕРЛИН. ГДР-ның вагон
бугурулдериниң продук-
циясы делегенин дыка хөй
чурттарында негелдээш.

Экономиканык ол адыры-
ның 23 муң никилиң кол-
лектив бугуруле ажалын
саяырагангажыдып турар.
Вагон кылдыр заводтарда
роботтары болгаш өскө-
дө болбаазы техниканы
улам калбаа-биле ажалгап
турар.

ГДР-ның вагон кылдыр
үлөтпүрүч бо чылын со-
циалист чурттарык чорудар
продукцияны 17 хуу кө-
вүдөр. Совет Эвилеңи эң
хөй чагылыс бооп турар.
Нигити-биле алгырта,
ССРЭ-же пассажириниң 21
муң вагонун болгаш 30 муң
ажык бараан вагондарын
чорудуп берген.

Келир беш чылдык план-
нарына нарын агаар-бой-
дус байдалдарыга хөй хун-
нерде чоруп кылдыр тус-
кай дөзөн чаа пассажир
вагонун тургузганы көрдү-
гөн. Совет Эвилеңинде
1987—1990 чылдарда чаа
рефрижератор вагондары
чорудуп бээрин дугуруш-
кал. Ол амгы үениң болба-
зыраңга соодуку-вагонна-
рын Дессау хоорайда завод
кылдып үндүрер.

СОИЯ. Триянда А.
Стопан атыг чуртаж
фабрикасында шынары
бейлериниң айтырылганы
нык талазы-биле чогадык-
чы бөлүктөрүн түргүсөт.

Оларда ажалчынар бол-
гаш специалистер бугуру-
лениң эң-ле таарымчалык
технологияны болгаш эң-
не ажалчык организастаа-
шыкыны тыяры-биле ботта-
рынык чогадыкчы, тывын-
гыр күштерин каттыштыр-
ганнар. Бөлүктөрүн санал-
даанын бугурап хептиң чаа
хевирин шүптүзү херег-
лекчилерин боттарына
үлөлдөп тургаш, анал-
дырларын аргатын бад-
лаан. Нааралык кылтыга
айтырылгалар парлатты-
ганы болгаш салып алы-
кыч анаа харылаар. Ынды
арга-биле алынган инфор-
мациялар хептин жол бол-
гаш багай чептерин, ону

кылгангажык шынарын то-
дарадыр аргатын берип ту-
рар. Ол-ла бөлүктөрүн са-
надарын бугурап чамжык
негелтерин дерелелерин
чартып эгелээш, кыл-
ларын шынарын бедиде-
риге илгилг материалды
шаңналарын тургустан.

БУХАРЕСТ. Сөөлү үжөн
чыл иштине социалист
Румынияда чаа беш жыл-
дан ажалдаар чептерин
тургустан.

Амгы үеде улус ажал-
агында ажалдап турар-
ларын үлү чурттуң
ажыл-ла кылдып шыдаар
чуртталганын 80 хуу-
дун ажалы турар. Херэжени-
нени бугуруле чептерин-
ге улам хөй-биле ажал-
дадып, хаара турар, олар-
нык нийт-ледик-политикти
амыдыралга ролюн бедиде-
ри оона айттыры бооп ту-
рар. Бөгүн экономикада
ажылдап турарларга 43,8
хууу херэжениер. Олар
улус ажал-агыныкын бүтү
адырларда, кадык кам-
галадында чедипшигиң
ажылдап турар.

ГАВАНА. Кубанык ту-
дугуларык кайгачылык
чедипшигиң ажалдап ту-
рарлар.

Министрлер Чөвүленин
Даргазын оракачкы
болгаш тулук министрия Хо-
се А. Лопес Моревоун
чутгаалаан болза, 1983
чылда ол адырга бүдүн
чартык милллар ажал не-
со-акшаны ажалгаан. Ол
болза, социалист Куба-
нык бүтү төөгүзүдө эң
хөй-дэр, 20 муң ажал ө-
лөдө чаа миниралар дү-
гүтүрүп алган азы мурунку
чылдан 30 хуу хөй-
дүр. Чаа-чаа бугурулелер-
ни, школалары, поликли-
никалары болгаш өскө-даа
тудуглары ажаллап
киргет. Тулук материалда-
рын кылдып үндүрүп улам
көвүдөш. Чүгө цементин
3 млн. тонна ажалың бү-
дүргөн.

Куба тудугуларык чедип-
шигиң акы-дулма
социалист чурттарын
бирги өлгөдө ССРЭ-ниң
харам чок дуалажынык
ачызында чедип алдып-
та.

Министрлер Чөвүленин
Даргазын оракачкы
болгаш тулук министрия Хо-
се А. Лопес Моревоун
чутгаалаан болза, 1983
чылда ол адырга бүдүн
чартык милллар ажал не-
со-акшаны ажалгаан. Ол
болза, социалист Куба-
нык бүтү төөгүзүдө эң
хөй-дэр, 20 муң ажал ө-
лөдө чаа миниралар дү-
гүтүрүп алган азы мурунку
чылдан 30 хуу хөй-
дүр. Чаа-чаа бугурулелер-
ни, школалары, поликли-
никалары болгаш өскө-даа
тудуглары ажаллап
киргет. Тулук материалда-
рын кылдып үндүрүп улам
көвүдөш. Чүгө цементин
3 млн. тонна ажалың бү-
дүргөн.

Куба тудугуларык чедип-
шигиң акы-дулма
социалист чурттарын
бирги өлгөдө ССРЭ-ниң
харам чок дуалажынык
ачызында чедип алдып-
та.

Министрлер Чөвүленин
Даргазын оракачкы
болгаш тулук министрия Хо-
се А. Лопес Моревоун
чутгаалаан болза, 1983
чылда ол адырга бүдүн
чартык милллар ажал не-
со-акшаны ажалгаан. Ол
болза, социалист Куба-
нык бүтү төөгүзүдө эң
хөй-дэр, 20 муң ажал ө-
лөдө чаа миниралар дү-
гүтүрүп алган азы мурунку
чылдан 30 хуу хөй-
дүр. Чаа-чаа бугурулелер-
ни, школалары, поликли-
никалары болгаш өскө-даа
тудуглары ажаллап
киргет. Тулук материалда-
рын кылдып үндүрүп улам
көвүдөш. Чүгө цементин
3 млн. тонна ажалың бү-
дүргөн.

Куба тудугуларык чедип-
шигиң акы-дулма
социалист чурттарын
бирги өлгөдө ССРЭ-ниң
харам чок дуалажынык
ачызында чедип алдып-
та.

Министрлер Чөвүленин
Даргазын оракачкы
болгаш тулук министрия Хо-
се А. Лопес Моревоун
чутгаалаан болза, 1983
чылда ол адырга бүдүн
чартык милллар ажал не-
со-акшаны ажалгаан. Ол
болза, социалист Куба-
нык бүтү төөгүзүдө эң
хөй-дэр, 20 муң ажал ө-
лөдө чаа миниралар дү-
гүтүрүп алган азы мурунку
чылдан 30 хуу хөй-
дүр. Чаа-чаа бугурулелер-
ни, школалары, поликли-
никалары болгаш өскө-даа
тудуглары ажаллап
киргет. Тулук материалда-
рын кылдып үндүрүп улам
көвүдөш. Чүгө цементин
3 млн. тонна ажалың бү-
дүргөн.

Куба тудугуларык чедип-
шигиң акы-дулма
социалист чурттарын
бирги өлгөдө ССРЭ-ниң
харам чок дуалажынык
ачызында чедип алдып-
та.

Министрлер Чөвүленин
Даргазын оракачкы
болгаш тулук министрия Хо-
се А. Лопес Моревоун
чутгаалаан болза, 1983
чылда ол адырга бүдүн
чартык милллар ажал не-
со-акшаны ажалгаан. Ол
болза, социалист Куба-
нык бүтү төөгүзүдө эң
хөй-дэр, 20 муң ажал ө-
лөдө чаа миниралар дү-
гүтүрүп алган азы мурунку
чылдан 30 хуу хөй-
дүр. Чаа-чаа бугурулелер-
ни, школалары, поликли-
никалары болгаш өскө-даа
тудуглары ажаллап
киргет. Тулук материалда-
рын кылдып үндүрүп улам
көвүдөш. Чүгө цементин
3 млн. тонна ажалың бү-
дүргөн.

Куба тудугуларык чедип-
шигиң акы-дулма
социалист чурттарын
бирги өлгөдө ССРЭ-ниң
харам чок дуалажынык
ачызында чедип алдып-
та.

Министрлер Чөвүленин
Даргазын оракачкы
болгаш тулук министрия Хо-
се А. Лопес Моревоун
чутгаалаан болза, 1983
чылда ол адырга бүдүн
чартык милллар ажал не-
со-акшаны ажалгаан. Ол
болза, социалист Куба-
нык бүтү төөгүзүдө эң
хөй-дэр, 20 муң ажал ө-
лөдө чаа миниралар дү-
гүтүрүп алган азы мурунку
чылдан 30 хуу хөй-
дүр. Чаа-чаа бугурулелер-
ни, школалары, поликли-
никалары болгаш өскө-даа
тудуглары ажаллап
киргет. Тулук материалда-
рын кылдып үндүрүп улам
көвүдөш. Чүгө цементин
3 млн. тонна ажалың бү-
дүргөн.

Куба тудугуларык чедип-
шигиң акы-дулма
социалист чурттарын
бирги өлгөдө ССРЭ-ниң
харам чок дуалажынык
ачызында чедип алдып-
та.

Министрлер Чөвүленин
Даргазын оракачкы
болгаш тулук министрия Хо-
се А. Лопес Моревоун
чутгаалаан болза, 1983
чылда ол адырга бүдүн
чартык милллар ажал не-
со-акшаны ажалгаан. Ол
болза, социалист Куба-
нык бүтү

ТҮҢНЕЛИН КӨӨРГЕ...

Күрүмкени көдээ ажил-агый дуржулга станциязы көдээ ажил-агый талазы-биле Тывада бир дугааргы эрте-шинчелдер чери болуп турар. Ол 1934 чылдың март 15-те Тыва Арат Республикасынын Чоон-Хемчик коопсузунун «Малчы» кут-ажыл-агыйның баазасына түрүстүгү.

Дуржулга станциязынын тургустунганына сураглыг эрте-шинчелдер баштап чорашкан ВАСХНИЛ экспедициянын Тывага көп чорашкан чугула ролду ой-маан.

Баштайгы чылдарда станциянын куш-ажыл болгаш эрте-шинчелдер баштап чорашкан ВАСХНИЛ экспедициянын Тывага көп чорашкан чугула ролду ой-маан.

Дуржулга станциязынын тургустунганына сураглыг эрте-шинчелдер баштап чорашкан ВАСХНИЛ экспедициянын Тывага көп чорашкан чугула ролду ой-маан.

Дуржулга станциязынын тургустунганына сураглыг эрте-шинчелдер баштап чорашкан ВАСХНИЛ экспедициянын Тывага көп чорашкан чугула ролду ой-маан.

Дуржулга станциязынын тургустунганына сураглыг эрте-шинчелдер баштап чорашкан ВАСХНИЛ экспедициянын Тывага көп чорашкан чугула ролду ой-маан.

Дуржулга станциязынын тургустунганына сураглыг эрте-шинчелдер баштап чорашкан ВАСХНИЛ экспедициянын Тывага көп чорашкан чугула ролду ой-маан.

Дуржулга станциязынын тургустунганына сураглыг эрте-шинчелдер баштап чорашкан ВАСХНИЛ экспедициянын Тывага көп чорашкан чугула ролду ой-маан.

Чер болгаш мал ажилдарынын таарымчалыг аргаларын ажилдап кылыры негеттинип турар.

Дуржулга станциязынын тургустунганын бээр ооң 10 ажил ажилдакчызы көдээ ажил-агый болгаш экономика эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оларнын аразында Н. У. Кузнецов, О. А. Назынов, Ю. Г. Поляков болгаш өскөлдөр-даа бар.

Эрте-шинчелдер чөлдөрүнүн мурунда салдынып турар негелдеринин өзүл турарын өөренип көргөш, 1962 чылда станцияны чөөн жанадан топ зонаже — Таңды районче, Сосновка суурда «Кызыл партия» совхозун бааза-ынче шилчиген. Ол — 68 муң гектар ажилдагы черлик (оң 18,5 муң гектар тарма шөлү), 3 муң баш мы-ыстыг бола малдыг болгаш 16 муң баш хойлук уруг ажил-агый. Ында яны-бүрү марканын 70 трактор, 60 автомашина, 40 комбайн болгаш өскө-даа көдээ ажил-агый техниказы бар. Дуржулга станциясында ам 60 эрте-шинчелдер база муң хире ажилчылар болгаш албай-аакчылар ажилдап турар.

Дуржулга станциязынын тургустунганын бээр ооң 10 ажил ажилдакчызы көдээ ажил-агый болгаш экономика эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оларнын аразында Н. У. Кузнецов, О. А. Назынов, Ю. Г. Поляков болгаш өскөлдөр-даа бар.

Дуржулга станциязынын тургустунганын бээр ооң 10 ажил ажилдакчызы көдээ ажил-агый болгаш экономика эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оларнын аразында Н. У. Кузнецов, О. А. Назынов, Ю. Г. Поляков болгаш өскөлдөр-даа бар.

Дуржулга станциязынын тургустунганын бээр ооң 10 ажил ажилдакчызы көдээ ажил-агый болгаш экономика эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оларнын аразында Н. У. Кузнецов, О. А. Назынов, Ю. Г. Поляков болгаш өскөлдөр-даа бар.

Дуржулга станциязынын тургустунганын бээр ооң 10 ажил ажилдакчызы көдээ ажил-агый болгаш экономика эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оларнын аразында Н. У. Кузнецов, О. А. Назынов, Ю. Г. Поляков болгаш өскөлдөр-даа бар.

Хой ажилынын талазы-биле дуржулга станциязын көдээ ажил-агый ажилдарын кылган. Ам красноярск укаанын хайнакташтырган нарын дүктүг хойларын тургузарынын ажилдарын чорудуп турар. Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарынын мында 1200 баш хойун ийн коланы тургустунган. Оон ангыда красноярск укаанын хайнакташтырган 300 баш кошкарларын өстүргөн.

Республиканың бедик даглардыг болгаш чартык курут ховуларын районнарын ширин агаар-бойдус байдалдарына таарыштырган бөдүн дүктүг хойларын чав укаазын тургузар ажил чоруп турар.

Хой ажилынын талазы-биле дуржулга станциязын көдээ ажил-агый ажилдарын кылган. Ам красноярск укаанын хайнакташтырган нарын дүктүг хойларын тургузарынын ажилдарын чорудуп турар. Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарынын мында 1200 баш хойун ийн коланы тургустунган. Оон ангыда красноярск укаанын хайнакташтырган 300 баш кошкарларын өстүргөн.

Бир дугааргы семитилеге 6—7 ай болган — динг массаза 24 килограмм 1600 хире санын арг хурагын тургустунган. Анда үш мезгилде ажилдап турган. 62 хонук тургустунганын оон соода хурагы бөрүчү ортумда-биле 17 килограмм динг немез болгаш динг массаза 41 килограмм четкен болган. Ажилдагы хураган сатканын бирээнигеле оонаштыр. 24,6 рубль аргы орутунган алган. Семитилеге шөлүнү туудуна үнгөн чарыгдалар ийн дугаар чылдында эгиттинген.

Механизация семитилеге уугу-дууза чав малазы динг массаза 30—40 килограмм чедирин болгаш оон төртүтүгөн чылдында эгиткен болгаш арганы бээр, хой ажилын интенсификацияга чорумчалыг болуп турар. Ал оң чорук ажил-агыйларга мал чөмөрин болгаш өскө-даа чүдүлгөн кампап алыр арганы бээр. Куш-ажылдын бүдүрүчүлүн бедилер ажил шынга-га кампапалыг болуп.

Тыванын хой ажилынын хөгжүлдегине база ол талазы-биле эрте-шинчелдер ажилдарын чорударына Дуржулга станциязынын эрте-шинчелдер болгаш ажилдакчызы И. Т. Кызыл-оол, А. П. Поляков, Н. С. Волков, Д. Б. Дашев болгаш өскөлдөр-даа уруг сазымын киирип келген.

Өшкү ажилынын талазы-биле амгы үеде барыны эор-чорудар Чакы хову ажилдарынын мурунда ажилы-ыс чав чок алаар. Лабораториянын специалистери ыччан харагын анализин оон ийн көртүгүлгө-биле тургу-луп тодарар. Хөрдүнүн байдалын бүгү тала-биле өөренип көөр болганда бистин талазында хөдөг-даа соора санааштын турбас уугурдуг, кызылгө-ле хөрек. Зоотехниктиг анализ чорудуп тура база-ла ыдыг, мал чөмөнде хоолдуг бүдүмелдерин тодардыр уугурдуг бис. Ынчал кээрге бистин ажилымыстан база хөй-ле чүдүлгө хамааржыр-дыр.

Мергенлигине бүзүрел.

Хой ажилынын талазы-биле дуржулга станциязын көдээ ажил-агый ажилдарын кылган. Ам красноярск укаанын хайнакташтырган нарын дүктүг хойларын тургузарынын ажилдарын чорудуп турар. Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарынын мында 1200 баш хойун ийн коланы тургустунган. Оон ангыда красноярск укаанын хайнакташтырган 300 баш кошкарларын өстүргөн.

Республиканың бедик даглардыг болгаш чартык курут ховуларын районнарын ширин агаар-бойдус байдалдарына таарыштырган бөдүн дүктүг хойларын чав укаазын тургузар ажил чоруп турар.

Хой ажилынын талазы-биле дуржулга станциязын көдээ ажил-агый ажилдарын кылган. Ам красноярск укаанын хайнакташтырган нарын дүктүг хойларын тургузарынын ажилдарын чорудуп турар. Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарынын мында 1200 баш хойун ийн коланы тургустунган. Оон ангыда красноярск укаанын хайнакташтырган 300 баш кошкарларын өстүргөн.

Бир дугааргы семитилеге 6—7 ай болган — динг массаза 24 килограмм 1600 хире санын арг хурагын тургустунган. Анда үш мезгилде ажилдап турган. 62 хонук тургустунганын оон соода хурагы бөрүчү ортумда-биле 17 килограмм динг немез болгаш динг массаза 41 килограмм четкен болган. Ажилдагы хураган сатканын бирээнигеле оонаштыр. 24,6 рубль аргы орутунган алган. Семитилеге шөлүнү туудуна үнгөн чарыгдалар ийн дугаар чылдында эгиттинген.

Механизация семитилеге уугу-дууза чав малазы динг массаза 30—40 килограмм чедирин болгаш оон төртүтүгөн чылдында эгиткен болгаш арганы бээр, хой ажилын интенсификацияга чорумчалыг болуп турар. Ал оң чорук ажил-агыйларга мал чөмөрин болгаш өскө-даа чүдүлгөн кампап алыр арганы бээр. Куш-ажылдын бүдүрүчүлүн бедилер ажил шынга-га кампапалыг болуп.

Тыванын хой ажилынын хөгжүлдегине база ол талазы-биле эрте-шинчелдер ажилдарын чорударына Дуржулга станциязынын эрте-шинчелдер болгаш ажилдакчызы И. Т. Кызыл-оол, А. П. Поляков, Н. С. Волков, Д. Б. Дашев болгаш өскөлдөр-даа уруг сазымын киирип келген.

Өшкү ажилынын талазы-биле амгы үеде барыны эор-чорудар Чакы хову ажилдарынын мурунда ажилы-ыс чав чок алаар. Лабораториянын специалистери ыччан харагын анализин оон ийн көртүгүлгө-биле тургу-луп тодарар. Хөрдүнүн байдалын бүгү тала-биле өөренип көөр болганда бистин талазында хөдөг-даа соора санааштын турбас уугурдуг, кызылгө-ле хөрек. Зоотехниктиг анализ чорудуп тура база-ла ыдыг, мал чөмөнде хоолдуг бүдүмелдерин тодардыр уугурдуг бис. Ынчал кээрге бистин ажилымыстан база хөй-ле чүдүлгө хамааржыр-дыр.

Мергенлигине бүзүрел.

1982 чылда станцияга доктаамал ажилдар көдээ ажил-агый делгелгезин амыткан. Оон экспонаттары Дуржулга станциязынын шөлдеринин дүктүгүрүн болгаш малынын продукту-луун база оон эрте-шинчелдеринин күш-ажылчы түнел-дерин көртүгүп турар.

Дуржулга станциязынын баазасында чылдыкна бир катап хой кыргыздарынын республика конкурзун эр-тирип турар.

Бежен чылдар дургузунда Дуржулга станциязын оран-чок бижыгып өскөн. Ам ында 60 ажилдакчылыг 5 салбыр ажилдап турар. Оларнын 28-ын эрте-шинчелдер ажилдары, алзын кажы көдээ ажил-агый болгаш биология эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга станциязынын административтик төвү чаар-тыннып, оон ажилдакчыларын амыдырал болгаш куш-ажыл байдалдарын ажыкаткан. Суурда 600 өөреникчилер оорунга шөлү. 3 уугулар сады, 2 хөмөргө пунктуу чорудаткан, 6 маагын спорт залдыг Култура бакыны. 2 клуб болгаш көдээ библиотекка бар. 1983 чылда, анда дараанында чав объекттер ажылдагыла кирген: 400 баш инек тувар сүт-бараан Фермазы, 3200 тонна тарма шыгжаар склад, 700 тонна кар-тофель шыгжаар чер, 893 шөлүчүн метр чурттагаш шөлү.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агыйнын мурунчаларынын саны чылдан чылга өскөп оран. Көмүрүктүң А. Горбанюктуң уугурунун М.3 бригада 1983 чылда 3 муң гектар шөлүнү гектар бүдүрүлгө 14 центнер тарма ажап алган. Республиканын ортук дүдүлгөдө ийн катап ажап болганы ол. С. Тимофеевтиң бригадасын сүт-бараан Фермазын курунган сүт садарынын талазы-биле чыл планынын хуусаа бетинде күтүскөн.

Эрткен 50 чылдарын дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын түнелдерин үндүрүп тура, Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

Дуржулга-бүдүрүлгө ажилдарын чылдыкна эрте-шинчелдеринин маанилээдери болгаштар. Оон эрте-шинчелдер ажилдары эртерин кол чөмө «Сосновка» дуржулга-бүдүрүлгө ажил-агый болуп турар. 1983 чылда оон аргы орулгазы 1,171 муң рубль болган. Куш-ажылдын бүдүрүчүлү 1,5 хуу өскөн.

КЫРГЫС ССР. Тянь-Шаньнын болгаш Памир-Алтайнын даг-даштыг делгелгезин география кар-таларына чоокта чаа-ла эйн черлер кылдыр көстүп, боттарыныче аян-чорукчу-ларын хаара түдүп турган. Амгы үеде «Бомбуреттин» кыдыг үстүктү калтырыныче кижилер кешп эине, кызыл-бүрү мергенлигиде кижилер туртат турар.

Кыжын бедик дагларда орунка чораш кижиге хар көшкөн бо-ла таварын бээр. Хар көшкөн бо-ла бээр черлерин бибес бол-за, бедик дагларга үлөтүр түдүп-даа, хой нажаанын даа тудары берге. Хар көшкөн ол дагыл-даштыг республиканын кол тран-спорт оруктары — авто-руктарын калбартып, ажыг-лаа-

рын нарымадып, электри дамчыдар удаанынын болгаш телеграф-телефон харылдазын тургузарына бергелерин таварыштырып турар. Чүгө сөөлүг оң кал-тынды Киргизиянын дел-вискееринге 18 муң хар көшкөн болганын илерез.

Чээр беш чыл мурун-да хар көшкөзине уур де-вискеер-биле аңаа тускай албай черин тургустунган. Ба-гуш оон кол ооң тускай чеди станция бооп турар.

Станция буруу — харын шынарын болгаш хөртүк харын жоошолуп тургустун-кар байдалын өөренип көөр улуг эвес лаборатория, Оларда доктаамал метеоро-логтуг хайгаараашкында амгыда, харын кылымынын хөмчөзелин дугайында ме-дээни үргүлчү чып, оон

физик-механиктиг байдалын хүнүд-не хынаар, ол бүгү-нүд түнелинде хар көшкө-зинин тектүп бадарын баш уур билип ап болур арга-лыг.

Тянь-Шаньнын хөртүк-тээн харлыг черлеринде станцияларга кыштарын белеп эвес. Чүгө кадык-шымак мага-боттуг, күш-түг кижилер бойдусту үлүг күжүгө уур тургустун-кар

ЧУРУКТА: далай деде-лиден 4000 метр бедикте «Тюя-Ашу» деп арт. Кир-гизиянын хар көшкөзине уур станцияны турттуг эй бедик дагда автоорутуу бирээни — Фрунзе-Ош орууу хынап турар.

Г. БЕГЛОВТУН фотоу. СЭТА-ның фотохрониказы.

«ШЫНГА» ХАРЫЛАР

ЧЫДАГААНЫН ИЛЕРЕТКЕН

«Тыва көдээ түдүг» трес-тин харылыра болза, со-дуга үнгөн шүгүмчүлел болган. Бай-Хаанта 280 кижиге турар уруглар садмын тү-дүү саадал турар. Түдүг материалдары болгаш меха-низмдер-биле ол объект чедир хандыргынып турган. Ынчалдаа саадаашкын-тын кол-ла чылдаганын — чылгы-биле хандыргынып чок болуп келген. Бүдү-рүлгөн ажилдагы кириер үеде амгыле комплексинин олаагын калбартып база эде тургустунганын. Ол ажил амга чедир чор-тунмаан, оон улумидаан уруглар садмын түдүү 1983 чылдын октябрь айдан бо-гүнгө чедир саадал туруп берген.

1984 чылда кылдып чо-рудар хөмчөгелерин КМК—588 тургустунган, оон трес-та бадылаан. Бай-Хаанта уруг-лар садмын түдүү бо чылдын сентябрь 28-те ажылдагыла кириер көрдүгөн. Артан түдүг-монтаж ажилдарын КМК-588, КМК-624, «Сельмехтрестрой» монтаж эргелдир, өске-даа черлер чорудар.

Ажилчылар, түдүг мате-риалдары болгаш механиз-мер негелдеринин бады-ланын хөмчөгелер өзүгээр чорудуп турар.

Г. ШУБНИК, «Тыва көдээ түдүг» трес-тин эргелекчизи.

ЧУРУМЧУККАН

1984 чылдын февраль 1-де «Шын» содуга парлат-тынган «Хөмүр-дашты бо-талдырбас» деп материалды хоорай Советинин күсөкчи комитетинге чугаалажып көргөт.

Материалда шүгүмчүлел бүрүнү-биле бадиктагын-ган. Хөмүр-дашты нөп ажилдап, оон кудумчулар-га, бажылар чанынга ка-йы хамаан чокка төктүр-бес, оон чурумчулар дуга-йында хөмчөгүн ап эге-лээ.

А. СЕРЕН, Чыдаана хоорай Советинин күсөкчүмүз даг-ла-зы.

САЙГАРГАН

Ишти-Хем сууруну акти-визин хурамынга «Шынг» үнгөн «Содып алычтыларга карын-хамагай» деп мате-риалды сайгарып көргөн. Шүгүмчүлелни садыкы-лар Лолтамын Шыдыра, Галсина Шаравин олар бу-дүрүлгө минип моон сон-таар эки ажилдарын ху-лаагениер.

БИР ХАРЫГА ХАМААРЫШТЫР

Кызылда алгы заводунда куш-ажылдын бүдүрүчүлү-нүн кызыргынып шүгүм-чүлел «Бүдүрүчүлүчү чете кызыргынып» деп мате-риалды «Шынга» январь 14-те парлаван. Ында бижип турары болза: «Сөөлүг чыл-дарда продукция бүдүрү-болгаш сайгарар талазы-биле завод хожудап турар. 1982 чылда Кызылда алгы заводунга куш-ажылдын бү-дүрүчүлү 97,8 хуу күү-сеттинген болза, эрткен 1983 чылда ол көртү-зүг 20 хуу кызыргалган. Куш-ажылдын бүдүрүчү-лүн өстүрүлгөн чыл пла-нын 77,7 хуу күүсеттинген.

Бо айтырыкта харылап бээрин дилээн чагааны улус депутаттарынын Кызыл хо-роо Советинин күсөкчи комитетинге чоруткан. Хоор-күсөкчюмүн дагзынын ора-ланчызы Г. М. Шамонович бисче бижээни болза: «Шын, Кызылдын алгы заводу чо-гумчалыг кылдыр ажылда-вайн, бүдүрүлгө планынын күсөкчелерин турар. Бүдүрүлгө продукциянын шынарын куду». Материалды СЭКП Кызыл хооромунга болгаш хооромовтин күсөкчюмүн чугаалажып көргөтүн ол диктанткан. Оон улаштып бижээни: «Заводта практик-тиг дуза чедиринин чам-дык хөмчөгелерин ап чорут-кан. «Росвалпромун» кол эргелелин — шипитирин буугаар. Уралда кидис идик бүдүрүр мате-риалдарын шеф дузазын чедирери-биле. Кызылдын алгы заводунда бижыгалаан. Калы ажилдарынын дугу-жуга керээни ийн бүдүрүл-гелерин аразында чардын-ган. Продукция

ЭВИЛЕДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

РСФСР: ТУДУГ ШӨЛҮНЧЕ УЛУГ ОРУК

Пермь-Березинин магистралында Пермь ГРЭС-тин туттунуу турар кол корпункун чарылан демир-орук оруун салып чедире-ри доогулаан. Ам — мотаж колвасерин элээн дүргөдөр. Дери-лерин мун-мун тонна бедир-лерин болгаш келектерин шүүт-тэ чып элээр шөл-ге чедирип турар алаар.

Электри станциянын тутушкарлыгында киндиг кай-гамчык улуз ахмалдыг дери-лерин болгаш келектерин чанкыл болган. Бирги блоктуң 800 мун киловатт шүүтүлүт котелу беш сөөр-

түп чедирип турда, тос де-мир-орук составтарын зо-лоон. Ол кончук улуз туту-гуна Каманнин сүг хөө-бонч эрип дүргөдөр. Ала-эзиз маш километр шөл-лүп чоруткан. Дузалал объекттерин тутуу доо-лулганын кол ахмалдар ам кол корпункта мөөнөл-гөн.

ГРЭС-тин бирги агрега-дын келти чылын ахы-галга кийер кылдыр көр-гөн. Оон энергия — чыл-бүрдө 28 миллара кило-ваттшак — туттунуу элект-ри дээрбозиге каттыжар.

УКРАИНА: КАРА-БААРЗЫКТАРНЫН

КЫШКЫ БЫ

Хардыг кудумчуларга, парктарга болгаш сесерлик-терге кара-баарзыктар кө-рүп мааш. Донецкийн чурттакчылары дыка элдеп-сингенер. Час шынчир кир-бей турда, февральдын чыкылмаа союузда олар-нын сыгыттары, тапкылаш-тары, аскызыгы үнөри ка-лендарга чөрүтүр кутту-ла берген.

— Ындыг болушкун хо-вар-даа болза, болгулаар, ынчангаш ол дугайын та-ймыбырлап болур — деп, Донецкийн курене универ-ситетинин кафедр адоцен-тич, биология эртемнери-нин кандидаты Л. Таранен-ко болушкуну та-ймыбырлаан. Чылдын төн-чүзүндө болгаш январынч-агында болгаш агаарга чурттуң муруну таланын чурт-тап турган муштар ме-летмеш, соңу күчкө учу-пуннар. Ол үедө болу-нуң булуз эргезин буураар

чыкылмады соон берген кышкы олар таварыш-канар. Бо уаада куштар болгаш агаар медээниин таланы-биле чыкылма бол-ганар. Ынчангаш база ка-лаа чылдыр чегерге че-дир-биле шуурганарын бол-гаш союгу таварын улуз орукче учуп үнөр учура таварышканар. Куштар-нын улуз орук-биле учуш-куну чүгө күтүн болгаш чазын эвес, харын кижин-баа болтулаары ол шы-жыл.

Бо уаада куштар дыш-танып алыры-биле чылдыг баянчар чангына докта-ганары ол. Кижилер олар-га хушажыгычче алааш-канар аалылары олар бурун хандырылга алган-нар. Күзүн үжүлөп, белет-кеп алган тараалары-биле, үрөзиринери-биле оларны чегергенер. Тодуп алган куштар, чазын чанын че-дир-биле орун уламчы-лап учуп чорутканар.

ЛИТВА: САЛГАЛ ДУГАЙЫНДА САГЫШ

ЧОВААШКЫН

Иналын районда «Галю-нас» колхозтуң ортумак школазынын ору клас-тарын дыка хой өөреникчи-лерин амыдыралчы оруу олар школа доозарынч-ырак мурунда-ла тодарат-канар. Олар колхоз-чу коллективке каттыжар дугайын шипирээнер. Өөреникчилерин бүдүрү-ге бригадаларын кура-тору, колхоз баштар чери-нин даргазы М. Милукай-те оларга сүмө каткан.

Көдө ажал-агы акаде-миянын доозучуу М. Милукай-те докт чыл бурунгар ажал-агынын удуругун эгелээр. Ынчаарда «Галюнас» көрүстүгүлөр та-лазы-биле шыгарааын турган. Халыг чүе чүе-дө, кижилер колхозту кагаш чоруп тургулаан, дипломунг специалисттер че-диреш турган. Ортумак эртем чедип алган анык-тар хоорайже чүткүп тур-ганар.

Тараажы мергендилч ат-дарын өөреникчилерин караанга көзүлүр көдүре-ри — М. Милукай-те сеп-сирип алган кол айтыр-ларын бирээзи мындыг. Эгезинде школага 40 гек-

тар чер участогун аңгылап берген. Өөреникчилер дур-жугалыг дагдыныкчылар-нын удуругулазы-биле та-раа, картофель болгаш но-гаалар өстүрүп эгелээр. Дагдыныкчылар оолдара болгаш кыстарга чүгө ме-ргенчил чажыттарын ахы-дып берип тургулаан эвес, аныктарын чеге анык бо-лурунга база өөрдүп тур-ганар. Өөреникчилер бри-гадазынч элээн шыла-раан кижинерин улуз кижилер-биле дене алдаржы-дып турган.

М. Милукай-те бол-гаш өске-да дагдыныкчи-ларын чымын халас бараан. Ам түе черин ор-тумак школазынын ийни доозучу бүдүрүп олоон каап турар апарган. Көдө ажал-агынын докт өө-дөдө чегерлерин болгаш техникумдарычче элээн каш колхоз стипендиятарын өөреникчи-биле чорудуп тур-ган. Райончу муракчы ажал-агыларынч санын-да «Галюнас» каттыжа берген чоруу өзүл олар сагал дугайында сагыш човаашкынды улуу-биле ха-мааржыр.

ТАДЖИКИСТАН: ДООЗУНУГ

ШУУРГАНГА УДУР

Бешкент шыназында сакасаудун сырып оодуру-гар хевекчин болгаш өске-даа көдө ажал-агы кутуларларынч дүжү-дүн илдегил камгалакчы-зы болу бөрлер. Шаарту-ныш ажал-агынын ажал-дакчылары оларын олуртуп эгелээр.

Кара сакасауд — ол чер-лерге ижигил үнүп болуу эвөш санынч үнүштеринч бирээзи. Улуз ажаалга чок ол чалаа үнүш — изиг хат-

таваан, доозунуг шуурган-наан эки кагалал бол-гаш хөрүн эрозияныга удуз терпин чепсек. Муру-нуку чылдары мынар олу-руктан үнүштер боттары-нын ахыктынч бадкыкан-нар — хөвөн тарып турар ажал-агылар гектар бүрү-зүндө 3—5 центер дү-жүттү немей алганар. Бо чылдын сакасауд оодуру-лаарын мун ажал гектар шөл-ге тарып олуртуп.

(СЭТА).

Айтырыңар, харылап берээл

24 ХОНУК БОЛУР

Мен 1978 чылдан эге-леп суггарыга система-зынч шугурунда ахыл-дап, «Беларусь» башка-рып келдим. Менээ ээ-чегил шөлзөн чыл са-нында 18 хонук кылдыр берип келген. Өске чыл-дык совокотара 3 чыл-дан хой ахылдаанара 24 хонукта сагал турар болгаш. Кайсы шымч?

К. ЧУДУК.

Бай-Тайга районда суг-гарыга системаларынч эргеленинч тректоризм.

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүленини 1965 чыл-дын февраль 19-та «Трак-тористер, тректорист-машинистерге болгаш бульдозистерге немелде шөлзө бээр дугайында» доктвалын буураа көдө ажал-агы бүдүрүлгел-ринде ахылдап турар тректорист-машини-тер-ин, а ол шыкаш

бүдүрүлгө, тудуг бол-гаш улус ажал-агынын өске-даа адыр-ларын ахылдап турар бульдозистеринч бол-гаш тректористтеринч ээл-чегил шөлзөн 18 хонук кылдыр доктааткан.

1971 чылдын апрель 14-те СЭКП ТК-нын, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүленини болгаш ВЦСПС-тин «Механизатор кадрларын көдө ажал-агыга бийиктаар бол-гаш оларнын күш-ажыл байддарын экинчиде талазы-биле хемчеге-ле дугайында» доктвалыда совокотара, сельхотехни-када, суг болгаш көдө ажал-агы бүдүрүлгел-ринде ахылдап турар тректорист-машини-тер-ге, хову-трактор брига-дирлеринге, оларнын ду-чалыктарына, адыкч-машинистерге, ук ажал-агыга хой чылда үзүк

тел чок күш-ажыл стажи дөш 18 хонуктуң кыры-га 6 хонук немелде шөл-зөн бээрин айткан. 6 хонук немелде шөлзөн бээр чуруму мындыг: Си-бирь болгаш Ыраккы Чөөн чүк райондарында ахылдап турар тракто-ристтер ук бүдүрүлгө 3 чыл үзүк чок күш-ажыл стажи болза, дөрт ду-гаар чылдан эгелеп чыл санында-ла 2 хуну-н немелде шөлзөн бээр, интизи-биле 6 хонукту 18 хонуктуң кырынга не-мей бээр.

Ынчангаш силер 1978 чылдан эгелеп ахылдап турар болганында өс-түндө айткан чурум буураа ээлчегил шөлзө-чө 24 хонук болур.

А. АЖИ.
Тыва профсоюз-дө-лө-лүк юрист-консультан-ты.

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

кылдыкын эргелеткен Я. Гейл чуталаан. ЧССР-инч улестүрдө, транспортта бол-гаш көдө ажал-агында ха-ра туттунган үшүк анык ахылчын бүрүз амыг үедө эртем-бүдүрүлгө ахылды-да киршип турар.

Аныктарын «ажыктыг чорук болгаш шынар саны» деп шимчезикчинч оруу амыг. Ол эгелеткен чорук амыг үедө чурттуң 30 за-вогарында болгаш фабрика-ларында практиктг хы-налданы эртип турар. Оон амыс соору-лазы — эртем-шынчыл болгаш бүдүрүлгө ахы-гыларын шипирээнерге аныктар коллективтеринч материалдыг союургалын бедирер болур.

ЧССР-ин аныктарынч социалист эвилел анык салгалдыг чогадыкчы ку-терин болгаш билгилерин социалист төрөн чурттуң чагай чоручуе калбаа-биле мобилизастарын бодунуң бирги чергенин амыс соору-лазы кылдыр санап турар.

ЧУГУЛА

БОЛУШКУННАР

ХАНОЙ. Фалайынч чылг элестри станциязынч бирги элэччон ахылга кийерге болгаш Кара хемин дүй доовдактаагы эркен чылда Вьетнамга чугула болуш-

куннар болган дээр-ли ВКП ТК-нын Полит-бюро кемжигуу. ВСР-инч Министрлер Чөвүленинич Даргазынч ораалчыныч До-Мийо медделген. Чурттуң экономика болгаш социал-эксплуатация союургаларын шипирээп турар. ВКП онза кичээргинч энергетиканы хемчегеринче салып турар дээрли деп медделген. Чуртка эл чугула ол чыл ту-дугларынч дериш тургузынч чедиринчиги дооскай чоруу республиканың улестүр бол-гаш көдө ажал-агы бүдү-рүлгелерин база чоңуң че-регелдеринч элестри энер-гиязы-биле халдыр соору-лазы шипирээп аргамыс берип турар. Ынчангаш ахылчын бүрүз, тудуугу бүрүз бодунуң күш-ажылы-нын түнселери дөш бедик харысалагы болуш, бедик текчилер, ахылдык анык-тын болгаш шынарлар дөш социалист чарыша киржир учураат.

Совет-Вьетнам найралдык демдөз болу берген тудуг-ларын, «Хоанг» ГЭС-тин бир-ги элэччон хуусаа бетинде ахылга кийерге дөш. Фалайынч элестри станция-зынч төлөвлеттиген күчү-зүнге чедирер дөш демис-жиринче тудугулар коллек-тивтеринч вьетнам удуртуку кийгырар.

МОЖУ ЧААРТЫНЫП ТУРАР

ГАВАНА. Кубаның чөөн талазында чурттуң эне-хайым, хоңудайга булуна-рынч бирээзи турган Лас-Тунас жокунуң ову-хевиринчиде элестри турар. Ол ам чурттуң дашкаар үндүрер кол продукциязын чигиринч бүдүрүп улуз-деринч улуз төвү кылдыр кутулуп турар. Матрибокада чигир заводунуң тудууда бүтү амыл кидил тууң чо-руп турар. Кол-кол бедир-леринч болгаш агрегаттар-ынч 80 амыг хуузуң элестри турган. Дери-леринч тур-туң национал бүдүрүлгелери кылмы тудууру турар.

Час заводунч дехтеринч нинти шөлү — 125 мун дер-белчин метр. Завод боду 40 километр демир-оруктуң бо-лур. Бүдүрүлгени чиг-тү-биле халдыр талезе, оон чоок-камында район-нара чигир кулузукуң националдык шөлү калберткан. Завод тудуу-биле чегелештир, аааа ахылдаар ахылчылар бол-гаш албаа-хаакчылар тур-таар чагайгыттыгынч тур-таа баамчыларын база ту-дугу турар. Матрибокада ту-дугу кубо амык коммуни-стер эвилелинч шалыпчы ту-дуу кылдыр чарлаан.

КЕЛИР УЕЖЕ БАЗЫМ

УЛАН-БАТОР.

Уласту Моолдун геология болгаш улестүрү шалыскай текчилер-биле кутулуп турар. Чедик беш чылдык баштай-гы үш чылдык ун адырынч хөгжүлдезинч талазы-биле түнселдер ол дугайын хере-челен турар. Ол үнчү дур-гуула алаанд дашкаар продукцияны 120 миллара төгерке түгө бүдүрүп үн-дүргө болгаш күш-ажылдык бүдүрүлгүтү. 1980 чыл-ды-биле дехтерге, 48,6 хуу бедиз. Честы, молиб-денин, коргуучуу болгаш өске-даа аныктык болгаш талзы тымарынч оналдарын элээн амык күүсеттигилээ.

380 кире бүдүрүлгелер, ажал-агылар, дехтер, бри-гадаалар боттарынынч алаан-ары болгаш социалист ху-зүлгелеринч амык күүсеткен. Бо чылдын адырынч ахыл-чыларынч ириуула база-ла харысалагы соорула-лар туруп турар. Чигилээр-ге, геология талзы-биле ахылчын бүдүрүлгө күш-ажылың бүдүрүлгүтүң 2,7 хуу бедирер, шипчел ахылдарынч үнчүн 14,6 хуу чигилери планкатын-га.

(СЭТА).

65 ЧЫЛГА

ХАНОЙ. (СЭТА). ВКП ТК-нын секретариаты Вьет-намынч профессиялы-нынч каттыгыныктынч тургузугуна бээр 65 чыл оон байырлап, дөш-дөш дигайында доктаалды хуузап алган.

Амыг үедө вьетнам проф-езиялырныч республиканың массалыг органдары-ларынч бирээзи, социали-ст ажал-агынынч өлүгү шимелде апарган деп докт-ментинде медделген. Олар вьетнам коммунисттеринч партиянынч шипирээп-ринч ахылдык ботанды-рыныч, экономиктиг бол-гаш социал хөгжүлдеинч күтүне планларынч күүсе-ринче ахылчы чоңыраы мобилизастар талзы-биле улуз амыкты кылтып турар. Ахылчыларынч ахыл-чал-чуртталганынч бол-гаш ажал-агынынч байд-лаарып жокжор. Оларынч профессия болгаш нинти бийг денелеринч бедир ду-гайында сагыш салыш-тыныч улуз кичээргинч у-лаандырып турар.

Ол төөгүлүг хүйге алаар кылдык социалист чарыш-ты калбаргырычче, бот-тарынынч бүтү күжү соци-алист тургузыныч хе-рөжге бөрүнчө республика амыкчы чоңыраы ВКП ТК кийгырар.

НАЙЫРАЛ ДЭЭШ

ДАМАСК. (СЭТА). Си-рия-совет харысалаарынч калбаргыры бистин чурт-тарыныч улустарынч аразына найыралды бол-гаш кады ахылдакчыларын быгыталаарына бараан бооп, оларнынч үндөзін эр-ге-ажыктарына дүжүп ту-рар. Сирия Араб респу-бликаның Араб социалист ка-лап тургузушунч партия-зынынч регионалдыг удур-тулганынч чигиле секрет-тарыныч ораалчызы М. З. Машарика совет херөж-кисер комитетинч даргазы В. В. Терешкованың хуу-лап алгаш ол дугайын ме-делген. В. В. Терешкова си-рия херөжкисеринч Бүгү-нүки Федерациянынч ында бооп турар 4-нч съезди-зинче совет делегациянын баштап чөдө берген. Си-риянын болгаш Совет Эви-ленинч хөй-нимти органи-зацияларынч харысала-ларынч чугула учур-ду-залынч ол медделген.

Совет херөжкисер комитетинч сирия херөж-кисеринч Бүгү-нүки федера-циянынч аразында ша-раадап турар быгыт-лаарына туруп келген. Ындыг харысалаар анти-империалист дөшөлдө, тайбың болгаш улустарынч аймык чок чоруу дөш шимчезикчинч нинти со-рулгаларынч үндөзлө-тинген В. В. Терешкова учуражыктынч үнчүлде медделген.

Бистер келир уеже иде-гел-биле көрүп турар бис деп. М. Овари медделген. Социалист чурттарынч тайбың политиканы, күш-теринч амыг үедө чө-рүу, улустарынч тайбың-че чүткүлү ядролу амыл-ха-лапты болдурбас аргалыг. Социалист күрүнелеринч дем кутушжыкчынынч быгыт куруштук кемжигуу — Вьетнам Улус Респу-блика ол эвес союдагы чөд алырынча илелектиг үлүүн кийрип турар.

ТАЙБЫНГА

КЫЖАНЫГ

КАБУЛ. (СЭТА). Ормуз өмөкчө «судноларынч хос-туг чорутуру» халдыр деп чылдаган-биле Персид мутулдуринда мөйөнтти-ген америк шериг кораб-лери болгаш самолёттары ол Левиссэрге тайбынга болгаш аймык чок чоруска кыпанышкын болдуруп турар. Персид мутулдур-инч болгаш Мурну-Ба-рынч Азиянынч районуна «дүргөн сайгарышкынч күштеринч» хөдөлши-кинеринч удуртуп-биле тургускан АКШ-тын Төп команддыл чери (Сентин) америк империалисттик холгаарлаашкынч план-ына удууланп турар чурттарынч бодунуң хара-лынын адаанда туруп алган турар. Афганистанынч Улус-Демократтыг партия-зынынч Төп Комитетинч Политбюро кемжигуу ке-кандат М. Барылай «Ха-нимате никлабе сау» со-лунга интервьюнча ол ду-гайын чуталаан.

АКШ-а баштаган импе-риалист бөлүктөрүнч аф-ган улуска удуз чоруду-турары чарлаптымаан. Да-гынынч үргүлчүлде тура-рынынч үнчүлде Сентиниң хөдөлшикинеринч америк административинч агрес-сия болдурган көрүтүп ту-рар-дыр деп, ол медделген.

АКШ. «Мен согуз кийди-мек, Эршөл, хайыр-лаа-ла коруңер нехээ...» Ындыг совет Нью-Йоркттү чүгө бо ладар-тургудуң турттакчымың (чуртук) эвес, хары база Рейганың административинч улуска удуз политиканынч түнчүлде ахылдаар, чурттар ахша-херөжкисер чок апарган, миллион-миллион амык чок американынч аксидан дүшөс, чугулаан чоруп сөстери бооп турар. АКШ-та 34 миллион хамааткаар эд-е адым-түргө кижилер кылдыр санаттырып турар.

Е. СВЕШНИКОВТУҢ ФОТОЗУ. СЭТА.

САЛЬВАДОРДА БАЙДАЛ

САН-ХОСЕ. (СЭТА).

Сальвадорунч патриотчу күштери Маганынынч улус-ка удуз америк элүүнч эр-ге-чагыраанынч шеригле-ринге удуз чуртун ахыл-агы районында шы-гыны тулушуктарыны кы-лып турар. Тура халык-каптарынч «Венсеремос» радиостанциянынч ды-налканын-биле алырга. На-ционал хосталганың Фра-бундо Марти аттыг фронту-

лунуң кезектери Кускатлан, Сан-Висенте болгаш Ка-баньянс департаменттерде элээн каш чурттакчылыг черлеринч элел алган. Да-янынынч дигир күжүнө болгаш техниказына улуз когаралды чедирген.

МАДРИД. (СЭТА). Исп-лан ЭФЭ информация аген-тисининч дактиланынч болза, Сальвадорунч кижилер өзү-чүрүм хамааты чурт-такчыларга удуз үлгө-линишкисеринч күштелди-рип турар. Чуртта фашист элүүнч «Өлүм аскандарна-ры» араатаныг үлгө-линишкисеринч кылдып турар. Сан-Сальвадорунч архиеп-искову Ривера-й-Дамастың меделээни-биле алырга.

сөөлү неделяда чөд кижилер олурткен. Оон аңгыда шаа-жылакчы ител сүрүшкүн-неринч түнчүлде 150 амык сальвадорлар өлгөн.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Сальвадорунч өзү-чүрүм Каттышкан Штаатарынч детинчези-биле чурттуң ахылчын шимчезикчинч базарынч ораалдашп турар. Чоокку үедө Сальвадорга профинделеринч өсөкү төс ахылдакчыларынч ме-ге «херэж» көрүп, шипи-ри-биле шериг трибуналы болуру ында билдинип кел-ген.

Оларын бо чылдын январь айда аймык чок чорук күш-теринч кижилеринч алган, сүрүп турганынынч үнчүлде тудуу хоруудап турган.

ТҮҢНӨЛ ЧОК

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА).

ЕЭН-инч министрлер чөвү-ленинч сессиязы аңаа, хе-рек кырында намыг-лаа түнчөл чоңга доозулган. Оон кижилеринч үш хун-мун дугурунда «оюнуң» киржикчилеринч аразынга шыгыныч маргыдааларын болдуруп турар дыка хөй айтырылганын чугаалажып келгенер. Оларнынч ара-зында — 1984—85 чылдар-нын сезонунда көдө ажал-агы продукцияныч садар өрткөктөрүнч тодарадыры.

Министрлеринч үш хун-мун иштинде, үзүк-соксал чок хуралы хун чүрүмүнүнч ийн кол айтырылганынч талазы-биле чыгыс ай бо-дапта чедирбээн.

ЧОННУН ЭГЕЛЭЭШКИНИ-БИЛЕ

Тывага улусчу революция тинлээн соонда, чурт ишти-нинч орук харысалазынч эки-жидер айттыг тургустунуп келген. Эки оруткан, ырак-узаак чорук кылмы, үлестүр-гө, көдө ажал-агыга эрге-жик чугула чүктөрин, чон-нук хергелел бараанарынч районнарге үзүктөл чок сөөртүп чедиринер чон-нук чоон оруу чугула тур-ган. Он сестен дөргөн беш жөнөр-техник ахылдакчы-лар орук тудуунга чылда ады хонук ахылдап турар доктаалды чазак түлөз ал-ган. Аңаа үндөзлөш, чер-черинч хөй-нянны, эрге-ча-гырга организациялары чон-нук күжүн коюуну, сумулар-арында орук септөринче, чаа оруктарынч тударынче организаастап турган.

Калдак-Хамар арттын оруун септээр апарган. Ол бөрт орукка чөкө оозал-оңа-кал чидирип болбаан дээр бөр. Шаанда Каа-Хем Танды коюунарынч орус

чону Шуурмакче кири ак-кан Хамат кемчигештинч уну дошталы бөзгө, оон шамак оруу үндүргөш, Тес-Хем мурунунда дустуг хөдөн дустап ап турган. Чогууна ол хөм-нун уну-биле чаа орук туду-рунч Тес-Хем коюунунч араат чоңу шипирээп, ин-жар-техник ахылдакчы-лар талазы-биле дүз көргү-лерин Тыванынч чазалдан дилээн. А. Байыр баштаан чазак комиссиялы ол черин шипчелеп өрөтөп көргөн доонда, чоңуң эгелекчи са-налын ТАР-нын нам, чазаз чүдүлдү деп санааш дөткөн.

Садыг-үлестүр яамызынын орук-тудуг килдининч нике-нер-техник ахылдакчылары Калдак-Хамар арттын чаа-орун тудуу кылдыр шип-чел ахылдаарын доккасап, ахылдык планкатынч тур-гускан соонда, Тес-Хем ко-

жуунунч организациялары орук тудуунга көп ажал-даар кижилеринч ээлчег да-зын кылгаш, сумуларже чоруткан.

Орук тудучулары демир-хүтүк, күеун-хай, балды, хирээтин, аш-чөмүн, паш-савазын апарып келер тур-ган. Бир кижиле адыз-ку-мунга ол метр черин кызып, кылгаш, бригадирге түлө-көш, үлүүн күүсеткен дуга-йында шипчылганынч алгаш чанар турган. Чоңуң па-триоттуг көдүрүлгүтүңүң-биле эгелзөн ол орук тудуунга Каа-Хем, Танды коюуну-рунч барганар-биле кий-тай чамдын хуннерде кий-саны мун амык турган. Күш-ажылды шын органи-заастааш үш чыл дугурунда беш улуз көвүрүгүнч түткөн, мун-мун күбөметер сай-доу-урукты казып аштаан.

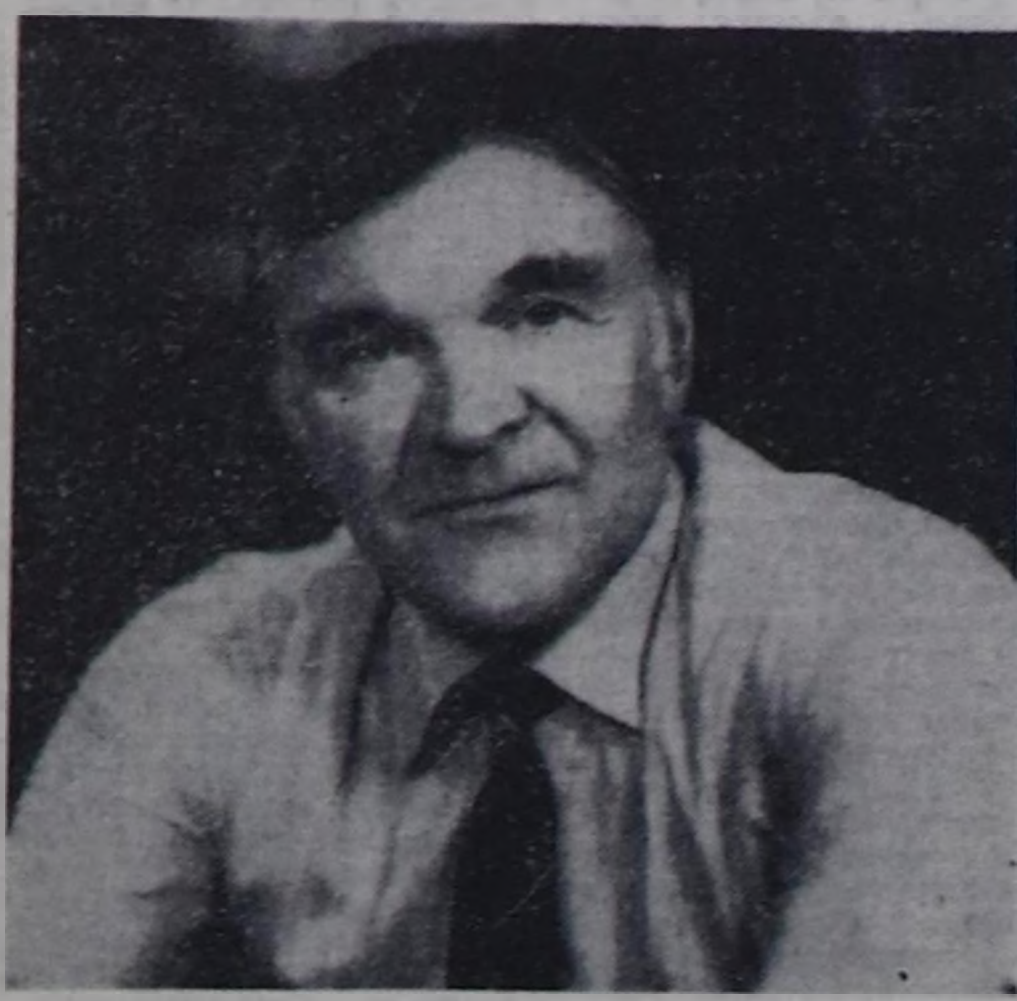
дон черин ол са-лып эргизип, хай-дашты ча-ра тепсип тургаш, чылдап аштаан. Ол орук чүгө Тес-Хем коюунга эвес, харын Тываның хөгжүлдезинч улуз удуз-дугулаы орук бол-ган. Ону кылдыртырынга садыг-үлестүр яамызынынч орук-тудуг килдининч да-кызы турган. Ылкан Оюн, кол никерер турган Алек-сандер Розанов, прораб тур-ган Иван Иванов, бригадир-лер Манган-оол, Шулуң-Хөө, Өргөжин болгаш өскөлдөр-даа улуз рольдуг бооп, үлгө-теринч ахылдаан.

Орук тудучу чөмүтү күжүн ээлчештир ишпн орга-низаастап кийер талазы-биле намынч коюун комитетинчч дугула турган. Намзырай Кырыс, коюун даражы Оюн Таакпан, сумулар дар-галары ооза медделген.

ахылдаан. Орукту 1937 чыл-да тудуу эгелзеш, 1939 чыл-дын ноябрда доос

ЫНАК НОМНАРЫВЫС АВТОРУ

Чогаалчы Ю. Бондарев 60 жашта турар. Ленинни болгон Күрүң шайкештеринин автору. Юрий Васильевич Бондаревтин ады бистиң чурттуу аста болгон даштыкка бөлүнгөн. Чогаалчынын «Сөөктү даашташкындар», «Ишк хар», «Ыржым», «Эрик», «Шилдиге» дээр өскө-даа чогаалдары бүтүлгө бидилгир. Юрий Бондаревтин чалым чалыры Ала-чурттуң Улуг дашынын кады-берге үе-анда эркин. Оң чогаалдарынын кол үндөсүн совет улустун дайымгы эрес-ма-ирилик чорун, дайын үеинде болгон оок соода, чыгарда кыжыларын мөзү-бүдүлүшүн онзагай чүүлдерин угап бо-дору, Ала-чуртка шымы чор-рук болгон бердигишкени, инити национал чоргаарал болгон дайынчы акы-лунча-лык чорук болгон. Ук чо-гаалдар совет улустун маа-дырлык чорун алдарышты турар. Ала-чурттуң Улуг да-шынның дугайында чаа сөс-тү Ю. Бондарев сөзгөп шы-дап.

«Хостаашкын» деп киноло-пейин тургуушчуларынын биринчи — Юрий Бондарев. Оң чогаалдарына совет ки-жирер мык болгон үлөзөр. Ю. Бондаревтин чогаалчы-сакым-чааны моон сонгаар-даа улам ханылар, талант-лыг көскү чогаалчыдан ном-

чукчулар чаа-чаа чогаалдар-ын манат турар. СССР-нин Чогаалчылар ажилдинин баштаар чери-нин секретары база РСФСР-нин Дээди Советинин депу-тады болупшан, улут хой-нинти ажилын ол чорудуп турар. Совет литературанын хөг-жүдөсүнө улут ачы-хавы-

язы дээр Социалистик Күш-ажыдын Маадыры ат-ты аңаа тывыскап, ол Ле-нин. Күш-ажыдын Кызыл Тук. «Хүндүл-диг Дем-д» орденер-биле шаңнат-кан. ЧУРУКТА: чогаалчы Ю. В. БОНДАРЕВ. СЭТА-ның фотохроника-зы.

Планнар, чаартылгалар

1983 чылда Аэрофлот ажилының түңиелери-нин болгон бо чылым оон мурундо турар со-руталар дугайында ПИА-ның корреспондент-айык Чериштер СССР-нин хамааты улар чүдүлүгү министриниң оралактыз Борис Пан-ков-биле беседашкан.

1983 чылда агаар транс-порту-биле СССР-те 109 мил-лион пассажирлерин аргыш-тырган, улус ажил-агынын-нин дүргөн чедирер 3 мил-лион ажыг чүгүтүн болгон почтанын советтер, самолёт-биле көдөз ажил-агынын 105 миллион гектар шөлү бо-баамраттыган.

Ол сан-түнер чүгү көр-гүзүп турарыт. Чикээл-дөз, советтү чүп-беш чылдар талазы-биле пассажирлер аргыштырылганын көргүзүл-дөзүн шимчээшкенин сайга-рып көр болза, ол сан-тү-нер мынчаар көстүр: тоску беш чылда 433 миллион пассажирлерин аргыштыр-ган болза, ону беш чылда 500 миллион пассажирлерин чедирген. Амгы беш чылдын үшкү чылында сөөртүлгелер-

АГААР ОРУУ-БИЛЕ

1983 чылда Аэрофлот ажилының түңиелери-нин болгон бо чылым оон мурундо турар со-руталар дугайында ПИА-ның корреспондент-айык Чериштер СССР-нин хамааты улар чүдүлүгү министриниң оралактыз Борис Пан-ков-биле беседашкан.

1983 чылда агаар транс-порту-биле СССР-те 109 мил-лион пассажирлерин аргыш-тырган, улус ажил-агынын-нин дүргөн чедирер 3 мил-лион ажыг чүгүтүн болгон почтанын советтер, самолёт-биле көдөз ажил-агынын 105 миллион гектар шөлү бо-баамраттыган.

Ол сан-түнер чүгү көр-гүзүп турарыт. Чикээл-дөз, советтү чүп-беш чылдар талазы-биле пассажирлер аргыштырылганын көргүзүл-дөзүн шимчээшкенин сайга-рып көр болза, ол сан-тү-нер мынчаар көстүр: тоску беш чылда 433 миллион пассажирлерин аргыштыр-ган болза, ону беш чылда 500 миллион пассажирлерин чедирген. Амгы беш чылдын үшкү чылында сөөртүлгелер-

дүшкүннөрү күөскөткүлээ. Хамааты улар чүдү көдөз ажил-агыга база идекпейт дүшкөн. Убыкстанга эр-тен чыгын 750 дире само-лёт ажилдап.

Аэрофлоттук техника та-лазы-биле эде деринишкени уламчылап турар. 1976-1980 чылдарда амгы үениң реак-тивтук самолёттарга сөөр-түлгөннү үлүү 23-тен 70 хуу өскөн турган болза, ам ол 80 хуу чедир улгаткан.

Амгы үениң лайнеринге пассажир кики үени база камнап ап турар. Аргышты-рылган хөдөөлүн көдөзүл-пишап, пассажирлерге ба-рып болурун шынанын, культуразын беддеринин дугайын утайн турар бис. Агаар транспортуга чүгүл-дөзүлгөнүн бирээзи — уакудунуңунуң доктаамал болуру. Агаар-бойдуштуг байдалдарында хамаарылга чок бис деп амдызында чу-гаалап шыдаас бис, ыңчал-закон амгы үениң порт бол-

гаш чер кырынын чөскө-хөскөсөдериң непередип, ажиллап турар бис, ол чо-рук ужудушкунуң доктаа-нал болурун хандырып ту-рар.

Амгы үеде Аэрофлоттук самолёттар 95 чурттуң 118 хоорайларыңе уакуп ту-рар, даштын күүрүлгелер-биле СССР-нин агаар харыл-заазы чайгылыш чок хөгүл-дөзүлгөннү үлүү 23-тен 70 хуу өскөн турган болза, ам ол 80 хуу чедир улгаткан.

102 чурт-биле кады ажил-дамылга дугайында дугу-жугалар бисте бар. Бо чы-лын Мальтаке ужудушкун элээр, Боливия, Венесуэла, Колумбия, Африканың чам-дык күүрүлгелери-биле агаар харылзаазын организа-таар дугайында чууга-ла-жышкылар чоруп турар.

ХҮНДҮЛЭЭР

Тываның геология-шынчи-лел экспедициясының №8 бу-лунчу кижизидикчи башкы-лары Светлана Яковлева Чернушова болгон Валенти-на Степановна Гончарованы уруталар-даа, ада-нелер-даа хүндүлээр. Башкылар кайы-маал дээди эртемниң, Уруглар садынга хей чыл ажилдап келген болгон дуржулазы улут. Ол уруг-лар садынга чедер берген ки-жи ында чаштарын бо баш-кыларыга ынар, олардан адырылазы доран эскерип каар. Башкылар уругларын биче сөткүлгү, элдер-ави-лен, хүндүлээр чорукка өөрдүп турарлар.

Бөлүктө дыл сайзырады-рынын, чуралганын, күш-ажыктын, күш-культураның кичээлери солун эртип ту-рар. Ылангы оларын пла-стилинден кылган кытылар, ойнаарактары чапачыг, чараш. Оң ангыда уруглар садынга, портта, баш та-раа чөдө деп оюнурын ой-нап, ук профессорлар дуга-йында өгө билгелерин ап ту-рарлар. Уругларын кадык-шыпак өөргөнтө ында бес-сейиниң ролу улут. Чаштар аңаа кичээл эрттиргенге

аажок мынар. Башкылар Светлана Яко-влева биле Валентина Сте-пановна ада-нелерге ажалыг беседаларын доктаамал эр-тирп келгенер. Уруглар-ның аажы-чанын тус-тузууда тайылбырлап, кижизидиге-ниң кайы талазыңе ки-чээлгөй салырын ада-нелерге сүмелет турарлар. Кижизидикчи башкылар төрөдөдөдү даузы-биле ойнаар булу-нарны кылганар. Башкы-ларын байырлап бүтүлгө организа-тап эртирп ту-рар уттеннелер уругларга уттендүрбас болушкун бо-луп артып турар.

Огулусе Болат дөрт чыл дургузуда арга-мергежил-диг башкыларын удурут-лазы-биле хайну өөренип, би-лит ап келген. Чаштарын төлөтүп кижилер болуп өзе-ринге бүгү билин, күжүн харап чокка берип чоруур башкылар С. Я. Чернушова, В. С. Гончарова оларга өг-бүлөсүнн болгон ада-нелерин мурунундан өөрүп четтиргеннелер. «Шың» со-лун дамытыр клереттинис.

3. Болгон Ю. ХЕРТЕК. ТЕР. Кызыл хоорай.

КАСПАРОВ МУРНАЙ БЕРГЕН

ВИЛЬНЮС. (СЭТА-ның тусуң корр.). Шыдыраа талазы-биле делегейге бичи чер дээр корданылар мар-гылдаанында үшкү салгы соода кан-2-1 апарып, Кас-паров мурнай берген. Гар-ри Каспаров Василий Смыс-ловту үшкү салгыда 42 көште уткан.

Маргылдааның баштайгы ийн салымда хаймынар сөөлүнде байдалды нары-мдарын Баку чурттуг аны-як шыдыраачы ылап-ла шиптирлеп алган деп чүе-илден. Үшкү салгыда Кас-паров бо маргылдаанын бирги салымга эгелдөө көштерин дөртү көшче че-дир өскөртпөзө-даа, Смыс-лов удураалыкчынын кыды-ла-бир чаа чүгүлү белектеп алган көшенин доктап салырып боу өс-көзүлгөн Каспаров бүтү өскөрткелерин баш удуу болуп алган деп болгон. Ын-чангап оюнуң өсө чалазын-га-ла ол идекпейт хал-дап, бүтүрелдиг ойнап ор-ган. Оң түңиелде ол оюнуң орту көзөңгө ийн төвөниң артык шыгарып болгон ол-бо көштерге элден хостуг байдатып ту-гузуп аман.

Делегей чемпиону чоран хоочун шыдыраачы бар шаа-биле камтаалып ора-да, ак тала улам дүш-күлгүлү кылдыр халдап, ажалында берген «е» шу-гум-биле тергезип кырып, ноюнта аймакты турсунап, Кара ноюн оң дескеш, ак талазын түрүктө берип кырген. Байдалды кыды-бир арга-биле чүтүрелдиг алды-бирде, Смыслов бола-зын чыкше каал берсе-даа, оң ажалында улут-ла кам-галап, аймак чок чорук ал-байн барган.

Оң улаштуң ак тала бу-дүү халдап, удураалыкчы-нын ыяп-ла тортуп, Смыс-лов оларын ойтуп шаап келсе-даа, нитини-биле са-дыг кыдыг түңиелдиг болу-лу бидиге берген. Смыс-лов 41-ги көштү кылган. Каспаровтун удуу көжүн манавайн-даа, дүжүп берип-кен.

«Бо дээрге маргылда-ның деңкейде дүжүп ту-рар эң дээди чергенин са-лыны болгон» — деп, Виль-нюста ол маргылдааны хай-гаарлап турар промессе-тер-лер кысказы-биле үнелдөө. Дараазындагы 4-кү салгы бөгүн болур.

КОНКУРСТУ ЧАЛААН

Республиканың улустун уран чогаалдагынын бол-гаш культура-чырыдыш-кын ажилдарынын эрте-методиктиг төвү Тыва АССР-нин Композиторлар ажилы база Бүгү-өйлө-дүн хор инитиелериниң Ты-ва салыры-биле кады Со-вет Тыванын 40 чылынга болгон Ала-чурттуң Улут дайынныга совет улустун Тинделгенин 40 чылыг

тураскааткан эң эки хор чогаалдагы дээр конкур-сту профессионал болгон бот-тыныгыр композитор-ларын ортузунга чарлаан. Конкурсу 1984 чылдын март 1-ден августтун 1-ге чедир үргүлчүлээр.

Конкурсту түңиелдерин тускай чарлаар.

РЕСПУБЛИКАНЫН ОРГКОМИТЕДИ.

КОНЦЕРТЧЕ ЧАЛАЛГА

Тыва АССР-ниң Күлту-ра министерствозу болгон республиканың улустун уран чогаалдагынын бол-гаш культура-чырыдыш-кын ажилдарынын эрте-методиктиг төвү Тыва АССР-нин Композиторлар ажилы база Бүгү-өйлө-дүн хор инитиелериниң Ты-ва салыры-биле кады Со-вет Тыванын 40 чылынга болгон Ала-чурттуң Улут дайынныга совет улустун Тинделгенин 40 чылыг

чогаалдагынын фести-валың 3-кү элчээлгө март 17-де эртенниң 10 шакта хөгүм-шн театрыга бо-лур көргүлүңче чалап ту-рар.

Фестивалдың кижикчи-лери эрте-бүрүңг онзагай уран чүдүлү — тыва на-ционал тапшылардан эгелдөө, бистин чурттуң улустары-ның амгы үени баш тапшы-ларында чедир күөскөткүл көргүзөө Түңиел концерт март 18-те 14 шакта болур. Кирери хостуг.

МАРТ 16-ДА БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Ус», 8.40 — Эр-теңи сула шимчээшкени, 8.55 — Эртен-тайыбыр-лыг фильмер, 9.35 — «Эи-ранда» — кинокомедия, «Виз-ице», 10.55 — «Ыкшыл-да артык сөс чок», Р. Ибра-гимов ырлар, 11.30 — Шүлүктүлөр, шүлүктүлөр, 11.50 — Медээлер, 11.55 — 14.15 — Чалсар, 14.15 — Медээлер, 14.35 — «Се-сен чылдарын коммунисти-ри», Документалдыг теле-фильмер, 15.25 — «Чер-нин кезин», Фильм-комперт, 15.55 — «Бейиктүн өңө», Документалдыг филь-м, 16.15 — «Шыдыраа шо-ло», Разрядтар кыла, 16.45 — Компет, элден — «Шокошчы», 17.45 — «Миллионнык» — Ленин-тин университетин, «Ийн дее-гей» — ийн политика, Ам-гы үе-чалада дайында удуу шимчээшкени дугайында, 18.15 — Чүрүк бурун-де — хуп, 18.30 — П. Богдановтун шүлүктери, Автор номчуру, 18.45 — Бөгүн делегейде, 19.00 — Эрте-мен болган амырал, 19.30 — И. Гайдар, Конперт, 20.00 — «Адамы-биле ужурашкы-нын», Документалдыг теле-фильм, 21.00 — «Ус», 21.35 — Шола реформалың дуга-йында СЭКП ТК-ның тө-лөдөдөдү чуугаалажып түр бис, 22.05 — Л. Миксус, Балеттен үзүндү, 22.35 — «Далларда чылгы», Доку-менталдыг телефильм, 22.45 — 23.00 — Бөгүн деле-гейде.

НИИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги сула шимчээшкени, 8.15 — «Кү-дүмчүл чорутурун чүрү-м», Документалдыг теле-фильм, 8.35: 9.35 — Ийн биология, 10-гу класс, Мал селекциясы, 9.05: 12.10 — Испан дыл, 10.05 — Орве улустун ырлары, 10.35: 11.40 — Физика, 9-ку класс, «Чартык проводни-терин ажилгаар», 11.05 — Аалының шолазы, 12.40 — А. С. Грибоедов, Ам-дыралың болгон чогаал-дарынын ариннарында, 13.30 — «Всадник без го-ловы», Бюкимеделост уран-чечен фильм, 15.05 — Медээлер, 15.10 — 18.00 — Чалсар.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — Мультфильм, 18.20 — «Өөрдөп болгон кижизидер», Шола реформалың дугайында төлө-веди чуугаалажып түр бис, Шола болгон кып-аажы-кын коллектив, 19.00 — Киножурнал, 19.10 — Азия төвү, Дамчылыга, 19.40 — Телемелдер, 19.50 — Чар-лаалар, телелама.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчытыр уду-нар, чаштар», 20.15 — «Вербасы» ыры-хөгүм ан-самблин концерт, 21.00 — «Ус», 21.35 — «Визу-альн чечен фильм, 3-кү се-риячы — «Хлеб и люди», 22.50 — 23.40 — Оперетта дугайында, ГДР-ден дамы-тылган.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

агаар

Бөгүн республикага бүр-гөп, азыр. Хар чагас, Дүне 19—24 градус, чам-ды районнарда 10—15 градус соок, чамдык гер-деге 0 градустан 5 градус чылынар.

Кызылга азыр, соңу-барын чүктен хаттын дү-гөн, секундада 5—10 метр, Дүне 19—21 градус соок, хүндү 0 градустан 2 градус чылынар.

КИНО

МАРТ 16-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Созданы дүгүл да дуга», 9.30, 12.10, 15.00, 17.40, 20.20 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киносбор-ник» 9.10, «Гусарская бал-лада» 10.10, 12.10, «Под-росток и закон» (К-клуб) 15.00, «Карнавал» 17.10, 20.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Киносбор-ник» 11.00, «Белый клык» 13.30, 15.00, «Смешком юная для любви» 17.00, 19.30 шактарда.

АДА-ИЛЕРНИН КИЧЭЭНГЕНИНГЕ!

Кооперация училгезинин сургулдарынын адне ху-ралынын 1984 чылдын март 17-де, 15.00 шакта Шетин-кин-Кравченко кудумчууңун №41 бажыныга болурун дирекция чарлап туу.

Солаң неделада 6 катал үнер.

Чыгыш № 2078.

ТС-00307

БЕРГЕЛЕРГЕ ТОРУЛБАС

СЭКП ТК-ның шола ре-формалың дугайында тө-лөдөдөдү бистиң шола-кын коллективни сайгарып, чүрүңгү чоңуңуң тапшы-лаа ажилын база чоруткан. Ук төлөдөдөдү хамаарышкан хей санал-оюндарын, бо-далдарын «Шыдан» ном-чуп турар бис. Ынчангап бодуңуң саналдарынын база кинирдин.

Гитена айтырларыңа хамаарыштыр шола, ин-тернат, яса-сад бар суур-ларга штаттыг эмчи кад-дарын тургууса эки, Ын-чан уругларын кадымчы-лы, аргы-силги чорун эки-жир ужурулг.

Төлөдөдөдү башкы кад-дарың ажилдан үнериң-гер чорун кызырар тала-зы-биле чогуур хемчеглер-ни алдыр көрдүңгөн. Кан-дыг-даа өөредилге черин добузуп келген кижиге баш-тайгы ажил хүнерин, чы-чырле берге болбас арга чок, Ынчалла-даа сөөлү-чылдарда институт доосан анык башкы кадрларын аранында баштайгы хүне-ринден эгелдеш-ле ажил-лаан ырызылар, өөрө-нүчкелерге хоюулар, оон эртен кичээлгине чурум ту-дуп бээрин негээр анык кыптыр кайы көвөй болу берген. Бо бүгү оларын мөзү-шынтар талазы-биле коошкан, түрүш потун, чү-гө белең чүгөге өөренип чаңкыканын көргүзүп ту-рар-дыр. Ындыг башкы-ларын өөреникчилери мө-зү-шынтар талазы-биле бы-жыг, тура-сорууттук болур дээрн чүгүнчиген. Башкы — тура-сорууттук, бергерге торулбас, идекелдиг кижн болуп ужурулг. Ол шыкын интернатка, уруглар сады-га кижизидикчи башкы бо-луп ажилдап кинилер тывылыбас болур. Ол база-ла ажилдың бергенин, ки-жиздерин белең ажилче чүтүлдүдүн көргүзүп тура-ры ол Ынчангап педучи-лиелдерге пионер вожа-

тылгарын, кижизидикчи башкыларын белеткөөр чу-гула. Ол шыкын ук төлөдөдөдү улус өөредилгезин башкарар органнарынын ажилынын стилин болгон методун экинжидер деп айткан. Бистиң республи-каның чамдык району ап-пардында дуржулга чок, шола ажилын эки билбес кижилер инспекторлап ажилдап турар таваарыл-лар бары чажыт эвес. Ин-спектор ажилга улус өө-редилгезинин тергенин, РСФСР-нин, Тыва АССР-нин школаларының алдар-гы башкыларын, азы хей чылдарда школаларга ажилдап келген дуржул-га-лыг башкыларын ажил-да-дыр күтүңгөн.

Орус дыл дугайында, Республиканың шола-ларда орус дыл кичээл-ни колдуунда национал кадр башкылар эртирпип турар, Ындыг-ла дээр өөреникчи-лерин орус дылды кошкан билирин дыл башкылары-ңе чүгү каап турары база шын эвес. Чүгө дыл баш-кылары эвес, өскө-даа эр-темин башкылары орус дылга өөредип, кижизидер ужурулг. Ада-нелер база орус дылдың күтүлгө-нүн, үнелен чедир билбейн, ба-жыкырында уруглары-биле орус дыл кырынга чууга-лашпайн турар. (Амгы үе, кан-дыг-даа 24—45 хар, кан-дыг-даа дүрүс тускай эртемниң кижилер болгай.)

Өөредилге планында чыл-дын даштын дыл шак-тарын бадмал каан болур, Бистиң районда ийн-бир-ле шолада даштын дылды өөренип турар. Даштын дыл эртейин турар школа-ларга ук эртемниң шакта-рының орунуга тыва дыл кичээлдин шактары не-мезе калдыгыт.

Я. БУДАКАЯ, Булун-Терек ортумак школында, Улуг-Хем район.

ТЫВА АССР-НИН ИШТИКИ ХЕРЕКТЕР МИНИСТЕРСТВОЗУ

Омскийн, Хабаровскийн, Горькийн, Рязаньн, Вот-градскийн дээди школалары-га, ол шыкын Красноярскийн, Новосибирскийн, Барнау-лун, Брянскийн, Калинин-градскийн, Саратовтун, Орен-бургтун, Красноярскийн ортумак шко-лаларыга үстүлгө негел-делерге дүшкөк болгон ше-риг албанын чогуур хуу-сазын эртирген эр хамаат-чыларын хүлээп алыр.

Олар Совет Армиянын хүр-дөсчиге албап эртирген-даа, эртирбөгөн-даа бооп болур бол-гон ортумак билигит, ИХМ-нин органпарында ажил-ла-рыңа кадымын талазы-биле ааржыр кижилер болур.

Кирериниң ажалманын экинжидикчи хуузалар бол-лут үстүлгө айткан арга-лаңа черлеринге ыныкчы-ло кылыр хүлээп алылган-чыны териге казырышкан-чыт сөстээр.

Дээди школаларга өөрени-п күзөөлөр орус дылга болгон литературга (аас-биле) бижимел-биле, СССР төгүзүңге (аас-биле), дашты-кы дылга (аас-биле), а тус-кай ортумак өөредилге черле-ринге өөренип күзөөлөр —

Омскийн, Хабаровскийн, Горькийн, Рязаньн, Вот-градскийн дээди школалары-га, ол шыкын Красноярскийн, Новосибирскийн, Барнау-лун, Брянскийн, Калинин-градскийн, Саратовтун, Орен-бургтун, Красноярскийн ортумак шко-лаларыга үстүлгө негел-делерге дүшкөк болгон ше-риг албанын чогуур хуу-сазын эртирген эр хамаат-чыларын хүлээп алыр.

Олар Совет Армиянын хүр-дөсчиге албап эртирген-даа, эртирбөгөн-даа бооп болур бол-гон ортумак билигит, ИХМ-нин органпарында ажил-ла-рыңа кадымын талазы-биле ааржыр кижилер болур.

Кирериниң ажалманын экинжидикчи хуузалар бол-лут үстүлгө айткан арга-лаңа черлеринге ыныкчы-ло кылыр хүлээп алылган-чыны териге казырышкан-чыт сөстээр.

Дээди өөредилге черлеринге өөренип күзөөлөр негел-ла комиссиянын өрөргө-биле Тыва АССР-ниң ИХМ-нин каарлап кылдыгың 1984 чыл-

орус дылга болгон литерату-рага (бижимел-биле), СССР төгүзүңге (аас-биле) конкур-сузга кирериниң ажалманын экинжидикчи хуузалар бол-лут үстүлгө айткан арга-лаңа черлеринге ыныкчы-ло кылыр хүлээп алыр.

Кандидаттарын күш-дамыр талазы-биле белеткелди тоха-радыры-биле оларын ГТО мергезидериниң чамдык те-вирлеринге херек кырынга кынап көр.

Кирериниң ажалманын экинжидикчи хуузалары: дээди школаларга — август, ортумак школаларга — сен-тябрь айда.

Дээди өөредилге черлеринге өөренип күзөөлөр негел-ла комиссиянын өрөргө-биле Тыва АССР-ниң ИХМ-нин каарлап кылдыгың 1984 чыл-

АЖЫК ЧУГААНЫ КЫЛГАН

Сүт-Хөл ортумак база сес-чил школаларының башкы-лары аңгы-аңгы коллектив-терге, ажитивторларга, малын коданнарга аалдап барып, ында ажилдап турар ада-нелерге СЭКП ТК-ның «Нити билит болгон про-фессионал школаларын ре-формалың кол улааныш-кынынын» төлөдөдөдү олар-биле чуугаалажып, сай-гарганын.

Бо улаада башкылар «Сүт-Хөл» совхозтун конто-разын күтүп, күш-ажык лагерьлерин түргүзүп, бүтү тала-биле дуулап, машини-чорут өөредип кабинеттер-нин чогуур дериг-хөскөсөдө-биле хандырып, тускай эртемниң специалистерини

состави оптиккаастарынын айтырын шиптирлеп ту-рар. Ол айтыртын шиптир-лээр кылынал байдалдары уштарың тартып өстүр-гөниң энергияга камчалгалыг технологияны ажил

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 66 (12456)

1984 чылдың март 17, суббота

1925 чылда үндөмүзгөнгө

Өртөз 3 көп.

КӨСКҮ АГИТАЦИЯ

Кызылда дааранлыг фабриказының иштинге кире бээр болуура, ында кескү агитация силерге хейнү чугаалап бээр. Планаттар, стендлер, лозуннарны уткашчылар, чараш кылдыр кээп кылган, кимилерин хараа туруп, хей-агт кирип турар. Хана солуннар, «Күшажылың алдар тугу», «Чаңнык», шоодуглуг үндүрүлгелер ол күшажылыч коллективке кандыг онзагай болушкуннар болганын, хейнү маадырлары кымнарып, азы ным чурум үрөп, хун нормазын чедир кылбайн, өскелерин аткаар тыртып турарын, ол дугайын шүптүзүн доктаамал тодаргай көргүзүп турар. Ынчанга ол коллектив чүгө кескү агитацияның дузазы биле безин күшажылыштын организастаарының талазы-биле дына хейнү чедип ая турар.

Кескү агитация бистиң амыдыралымысче ханылап кирген. Бо хүнерде кыйгырык сөстөр, лозуннар чок, социалист чарыштың тимлекчилерин, чарышчыларын, мурнакчыларын көргүзүп, чараштыр кылган планаттар, стендлер аспаан заводтар, туугулар, өредилге черлери. Күлтура ба-мырлар, клубтар ховар. Бир эвес бистиң ховар, суурлар, ыска, кудумчу, шөлдериниң кескү агитацияның кандыг даа хевир чок турар болза, чараш эвес көстүр ийи.

Кескү агитацияның дылы болгаш стили бир онзагай. Ол планаттың дылы-биле кимилерниң угаан-медерелерине жарышчы-ленинчи мировоззренниң, коммунист бүүрел-ди хевирлер, мурнакчы дуржулганы келтерер, хунуң чугула сорулгаларын кимин бүүрүңге чедирер. Кескү агитация хунуң чидиг айтырыгларын тодаралып, кимилерин хей-агт кирип. Бо хүнерде оң кол темалы—он бирги беш чылдың дертку чыныгы планнар, коллектив бүүрүңүң алган социалист күлүлгелерин күүседиң, чер болганга көрүм-чурумуну болгаш сагыла-чурумуну быжыгларын дээш демисеп болуп умурлуг.

СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунга: «Бистиң чедимшириниң тодаргай, бүүрүңкчиг кылдыр көргүзүр, амыдыралың хун буру малп үндүрүп турар чугула айты-рыгларын ханы анализтеп көргүзүр, сөстүң болгаш боал-дыг чээш, каямга-даа шын, боттуг, а база ол ышкыш сөлүн болгаш билдирер, ында болганда, эки-не дээштик болуп умурлуг бистиң бүгү пропагандамыстың улам сайзыраары-ның оруу ол»—деп айттынар.

Кескү агитацияны ханылап, ону организастап турар ки-жилериниң бир кол сорулгасы—шашыпчыларның үлгер-чимиз өскелерге көргүзүр, мурнакчы дуржулганы келте-редир, амылхерлерин эз-харыскалгалыг, ак сеткилдег ки-жилерин алдаржылары болуп. Кескү агитация база ол ыш-кыш амылга шүлөң чоруун көргүзүп, социалист чарыш-ка чыдып кээп, прогун кылгып, чурум үрөп, арага-дарыме сундугуп турар кимилерин долгандыр шыдажыр аргамон байдалы тургузар, ынагыларын чидимбиле сойгалар умур-луг. Дыка хей коллективтерде ол сорулгабиле аңгы-аңгы хевириниң хана парлагызы—«теннер», «ширбиңлер», «чаңкыңтар», «крокодилер» үнүп, бар чептерлерин шүгүмчү-лөп турар. Кескү агитацияны бо күштүг чепсезин эң ылаң-гыя Улуг-Хем районда «Шагонтармстрой» тресте эки амылгап турар. Ында чурум үрөзшиңнери эвези, ыңчап-замон бичиги-ле чурум үрөзшиңин болуп болза, шүгүмчүлө-лүк олу шага бээр.

Кескү агитацияны аңгы-аңгы хевирлериниң дээштин чер-черде партия организастаарының оле кайы хире ки-чээңгей салып турарындан хамааржыр. Ол амылды чедимш-кинин чорударында партия райкомарында, партомнарда тургустунган кескү агитацияны комиссары улуг дузаны чедирер, олар бүүрүлгелер-биле харылааны тувар, оң шим-мелде наастангазынын, ону дээштик кылдыр амылгаарының талазы-биле арга-сүмени бээр умурлуг.

Оң-биле чергелештир чамдын партия комитеттери, парт-бюролар кескү агитацияны бүгү аргаларын чедир амылга-лар турар. Оң дээштин кошнан. Оң кол чылдаганы—кескү агитацияны кылгып наамының шынары куду, шимел-де-наастангазы эренгей, наарн чээп кээп, азы кимилерниң кичээңгейин хараа туруптар хире чээп чүгүп чок, билдингир фантаттар-биле долганган болуп. Ындыг агитацияны ким-жизиниң уткашчылары куду, кимилер оле кичээңгей-даа салбас. Чамдын күш-ажылыч коллективтерде, бүүрүлге черлеринде стендлер, планаттар, лозуннар чыл чыгыбиле чарыштын солутуңнама, элөп калган, өң-чүзүмүн чидирип-кен болгулаар. Ол хамаан чок харын-даа кескү агитацияны хана солун, «чаңнык», «крокодил», «чараа-чечен», «шир-биң» дээш ышкыш хевирлерин безин ховар, чүгө байырлалдар хүнери таварыштыр үндүргүлээр таварылга-лар бар.

Ындыг чимектерин хейнү чугаалап болуп. Чимээ, Ба-рыын-Хемчин районуну туубу заводунда, эт комбинатын-да, Улуг-Хем районун ылаш амылга-агы черинде, ышкылың алгы заводунда кескү агитацияны байдалы чегенчиг болуп артуушаан.

Кескү агитация дээрге—партияның сөзүн публицисти-к болгаш чурукчунуң бодалдарын каттыштырып холбаштырган уран чүлүлүг бир хевир болуп. Ынчанга партия органи-зациялары чон өртүзүңга агитация амылының бо чүгүлө хевирин кичээңгейин төвүңге тургузар умурлуг. Кескү агитацияны конирус-көрүлдерин, делегелерин доктаа-мал организастап чорудары чугула.

Сөс болгаш амыл-херектин карышпас чоруунга үндөмүлөп тургустунган кескү агитация амылга-агы, организачы база идея-кижизилдиги амылга улуг идигин бээр умур-луг.

Совет Тываның 40 чылын төлөттиг уткуул ЧАРЫШ УЛАМ КАЛБАРГАН

«Тыва кобальт» комби-наттың конторазының ча-нынга комбинаттың проф-эвилел комитетиниң дарга-зы А. А. Козловкин-биле ужуражы бердиңс.

— Он бирги беш чылдың дертку чылынын баштайгы кварталы үдөш доостур чөгүп диди. Уе-даа бил-диртисе түш-дир ийиң. Хун өрткөң түшүм Тываның юбилейин чоокшудал ораб. «Сөгдөң сөс—керткен ылаш» деп үлөгер-домак бар. Ынчанга пектер ара-зында чарыш улам калбар-ган. Гидрометаллургия цегин биези хевээр кайызынга-даа аштырбайн тур—деп, ол чу-гаалады.

— Александр Авдеевич, ук пектин чогум күүседиң турар хүлээлгези чүү түвө ирги?—деп айттырды.

— Кол ажылы—рудадан концентрат белеткээр. На-рын-даа, чугула-даа хүлээл-гелиң пек ол. Бир эвес аңаа чептөөн болунаа, барып көрүңер харын. Началынни Михаил Лазарев дээр. Аны-ла, перфективтиң иккелер.

Бир ээлгече барык түс хире кичи ажылдар пидро-металлургия цегиниң адыкы калдыга кичи шоолуг кө-рүлбөдү. Чүгө шилдизин хаалаан дааш анылаңып, ол—үзүк-соксаал чок ажылдар бүүрүлгенин ажылы-дыр. Элеэн чоруп ора, диспетчер өрөдүлгө келдиңс. Нинти байдалда ында чангыс кичи хайгаа-рап олур. Пек начальынниң ний-адылааны айттырдымыс. Кирил келдиңсиксе, анык ол телефон-биле чугаала-жып олур.

— Лазарев дарга кайда ирги?—деп, айттырдымыс.

Михаил Иванович-биле чуга-аазып ол болбаан. Ынча-ла-даа хей чүлүд билп ал-дымыс. СЭКП-ниң XXVI съездинин, ТК-ның оң дараазындагы Пленумнары-ның шийитилерин амыды-ралга боттандыран дээш коллектив кижигиниңиң шү-дүргү ажылдап келген дээр-ин ол биске чугаалады. Пляның оналда күүсөттин-мээң ай, квартал сөөлүг үе-де турбаан.

Продукция бүүдүр тала-зы-биле пляны ажык күү-сөдүннүң дугайында чугаа-га келдиңс. Аңаа М. Лазарев элээн боданды.

— Ажык күүсөдүңиң бол-дунмас—деп, ол чугаала-

ды.

Херектин ужурун ол та-йабырлады. Миндиг чүвө-дир: руданы концентрате болбазырадырынга конве-йер аргаарын ажыктап ту-вар. Бүгү-ле чүлүлөп шүштүрүлгө дугаар чоруп турар. Ол механизация боду үе-шактыг, ол дүгөдөсө-даа, оокумнаас-даа, Багай ажаалдаан харын турушту-болур. А ээлгече кылгып бүүдүрүп, ажыктуг проду-кцияны оң үзүк-соксаал чок-ка ажылдар үезин санап планнаан Юбилейин дүгө-дөдүлгө, азы шаң-чүмү мундандып арга чок.

А ыңча кире продукцияны кичи санын кызырып, бот-үнесин чингидип тургаш чед-дип аларынын дугайында айтырп ол харын, тургус-туруп турар. Ол талазы-би-ле бунуңгаа базымнар бар. Ындагы СЭКП ТК-ның де-кабрь (1983 ч.) Пленумунуң күш-ажылың бүүдүрүлгө-лүүн 1 хуу немей бедидер, продукцияны бот-үнесин планнаттыгындан 0,5 хуу чингидер талазы-биле күш-ажылыч коллективтерге бер-ген даалганын пектин кол-лективин иңг чүлүлүгү-үшүкүн-биле хүлээп алган. Ол талазы-биле бунуңгаа базымнар, бо чыдаңг эр-кен ийи айында, бичиң-даа бол бар. Оңу улам быжы-

лаар дугайында сагыш са-лып турар.

Ол аразында кеска бөртүгү анык ол кирип көлөш, пек наастангындан бир чүвө айттырды. Таныш-тыксы, Оңу Захар Чалтык-ко болду. Селесарлар бры-гадазынын бригадир А. Селесарлар—пектин кол-күжү, оола ол.

Хей пайдалыг пекте мурнакчылар-ла хей. Он-дун чыл ажылдаан А. Ра-китинге болгаш ажыктын К. Нам-Сүрүңге ажыктыгыс. —Ак-Тал сүзүс чурт-тап, койжулап ажылдап чораян үдүстүң огул кичи-мей. Тываның өңүгү метал-лургияны үлөтүрүңге ажылдар аас-кеңиң мекээ-онаашкан. Орус болгаш ө-ке-даа пашынын толээк-чилери эш-өөрүмүнү ачы-лында нарын дериг-херек-селерин септеп турар кыл-дыр өөренип алдым. Бо ажылга чаңгыңың-даа, хан-дышый-ла берген мей,—деп, Кызыл-ол Нам-Сүрүн чугаалады.

Пектин ишчилери бир деминг ажылдап турар. Оларын шүптүлүп салган.

ЧУРУКТА (салагай таладан) гидрометаллургия цегинде мурнакчы селесарлар Кызыл-ол Нам-Сүрүн, бригадир Захар Чалтыкко болган Анатолий Ракитин олар.

В. КАРА-САЛДЫН фотолу.

Мурнакчыларның үлөгерин эдерер

ПЛАНДАН АЖЫР 24 МУҢ РУБЛЬГЕ

Коммунист Мар-оол Ховалыгыч Аракчааның бригадазы эркен ийи ай-да бедик темпиги ажыл-даан. Бригада 45 муң рубльдиң түдүк-монтаж ажылдарын кылгып пля-ны тургаш, озы 69,1 муң рубльге, азы 153,6 хуу күүсөткөн.

«Түдүк кезектери» комби-наттың коллективиниң №1 АТБ-ниң А. А. Шевченко-нун чолаачылар бригадазы-ның «Тыва септелге-түдү-г» трестин Г. А. Иванованың удуртканы шеверлектерин бригаданың «Совет Тыва-ны» 40 чылынга—шашып-чы 40 пектеңгиз дөвөттиг со-циалист чарышты калбар-тыр дугайында элөзүшкүниң деткээнериниң бирээң—№48 түдүг эрелелден Мар-оол Аракчааның бызалчылар бригаданы Бригада юбилей-

ге уткуштур алган социали-стик хүлээлгезинде 250 муң рубльдиң түдүк-монтаж ажылдарын кылгып бүүдү-ренин болгаш недела санында шашыпчы бүү-биле ажылдар-ын шийитилгезин.

Олар алтап хүлээлгези күү-сөткөдүн дээринге бүүрүл-гө ажылдап турар Январ, февраль айларда бештайгы сес неделанын плянын олар 24,1 муң рубльге ажык күү-сөткөн. Оңу бригада кижигини күш-ажылың бүү-дүрүлгө пландан ажык бедиктеңиниң күсөдүн-биле чедип алган.

Бригадада колдуунда-ла үшүк паразитан өрү дертку паразитың бызалчылар хей.

Александр Чамбал, Анато-лий Иртин, Калин Иргит болгаш оон-даа өскелер ажыл-ишке төлөттин-биле эки үлөгер-чижекте көрүзүп

турарлар. Ындыг мурнакчы-лар бригаданың кол өзүн тургузуп, ажылга хүлээп ал-дыптан аныктынын мерге-жилге өөредип, дузалажып-даа турар. Бригадир М. Х. Аракчаа түдүг 23 чыл ажык ажылдаан, оңу арга-дуржулгазы байлаң. Брига-даның ажылын организаста-ныгга, аныктыктын мерге-жилге өөредип, кижизиндегине би-лериң-мергежилин харам чок берип келген. Оларын 15 киши составтыг бригадазы нарыладыг, эки сагыла-чу-румун.

Оларын бригадада 1983 чылдың төңүзүндө болгаш эркен 2 айда №2 школаның улаштыр түдүгүндө болгаш Сельхозтехкумунуң анык-талыгында 110 аа ишти чурттаар чурттага бажыны-ның түдүгүндө ажылдап кел-ген Школа түдүгүндө шала-

лаар, сонга, хаалга тургузар, шилдир ажылдарын бызаң-чылар дооскан. Бригада ам долзу-биле 110 аа ишти чурттаар бажында барган. Ам бо хүнерде бажының ийинги, үшүк каттырын база пашааны мандалап дооскан, дертку бешки каттарда дашчылар ам-даа ханаларын салып турар. Ынчанга бы-лаңчылар дашчыларын соо-зыгыр чоруп ораары ол.

Бригада кижигиниңиң ам үчүмек ажылдар кылгып ту-вар, долу күш-биле ажыл-дар бедик объект чок бооп турар. Мурнакчы бригада мартың баштайгы он хо-нуңда-ла бирги кварталын плянын оналдазып хуусаа бетинде күүсөдүңгө чоок-шалаан.

Н. ООРЖАК.

АТКЫЛАЖЫШКЫНЫ СОКСАДЫР ДЭЭН ДУГУРЖУЛГА ЧЕДИП АЛДЫНГАН

ЛОЗАННА. (СЭТА). Ли-ванга национал аткеңиш-кин талазы-биле дына бооп турар конференцияны ки-жилкелер боттарынын ара-зында дайдалажып турар ливан талааларын ара-зында аткылажышкыны соксадыр дугайында дугу-жукчулукун чедип алган. Март 13-түң кезжээңде күштүг бооп эселээн дугу-жуктада мексиделиң түрө-бөлүленишкелериниң чеп-

сектиг кезектерин чарарын болгаш оларын аразыңга буферлиг зоналарын тургу-зарын баа көрүп турар. Оңу-биле кады аткылажышкыны соксадыр хайгаарар талазы-биле тускай комитет-ти тургузарын баа ший-тирлээ.

БЕИРУТ. (СЭТА). Лозан-на конференцияны чедип алдыгдан дугурулгала ливан наыйсы-дала дайының хо-дө-лишкелерин сулараткан. Ынча-ла-даа байдал ишти-ан-биле дугурулганын бол-гаш дугурулгун бооп тур-

бушаан. Март он дертке дүңнүң дугурулгала Бейру-ту Барын болгаш Чөөн секторларга чарган «Юган-дунуң» дугурулгала ыла-шаа аткылажышкынынар бооп турган.

Чуртун ирарль шериг-лерге эжелеттирген мунуң талазында ливан патриоттар эжелекчилерге согушкун-нарын кылдырып үрүлүчүлө-турар. Олар Сайдааны тө-вүңге интервенцидиги ме-ханизаттыгынан патрулун-че халдаашкын кылган. Ирарльдер дериг күш болгаш техника талазы-биле чиди-

ринге таварышкан. Ол ыш-каш Ансария сугрга болгаш Захрани хемини чанынга ирарль тургуштыр хал-даашкынынар баа болгулаан.

Тель-Авив тайбың ливан чуртукчыларга үдүр төрө-нү болгаш илест-үрүшүктүн ил барлартып турар. Ирарль дээди чагырыкчылар боттарынын «стратегтиг эжелеттиг» — Каттышкан Штаттар-биле кады Ливан, ийи башка болдурун улам быжыгларын, оон дел-лөөлөдүрүн чарытын интер-венцидиги шериг-стратегтиг

Апрель 21-де коммунист субботник

ХӨЙНҮ БҮДҮРЕР

В. И. Ленинни төрт-түңгөп хүнүнден бээр 114 чыл онга турасадып, апрель 21-де коммунист субботникти өрттирер дуга-йында Москваның мурнакчы бүүдүрүлгелериниң элөзүш-кинин Кызылда дааранлы-га фабриказының коллектив-я, республиканың өске-даа күш-ажылыч коллективтер-биле бир демей, ийи-биле деткөөн болгаш коммунист субботникке организасты-биле кижиржин пийитир-лаан. Фабрикадан коммуни-ст субботникке 370 кижиги кирип. Ол хун башада, пек бурзүг бедик бүүдүр-чүлүг ажылдар болгаш 15 муң рубльдин продукцияны кылгып бүүдүрени баш бу-руңгаа тодаралып, санап алган.

Фабриканың белен про-дукцияны садыгдарже чү-дүрени улам-на чурчугулар болза «халды суббота» кийриштир 15 муң рубльдин баранын продукцияны гайгарар.

Н. ОНДАР
О. О.
ХУУСАА БЕТИНДЕ

«Тувабузыт» бүүдүр-ге каттыжышкыны Чонугу амыдырал хандырыга ми-нистерствозунда мурнакчы коллективтериниң бирээң, Бүүдүрүлгө Совет Тываның 40 чылынга тураскаан социалист чарыштын мун-чугу олурунда. Кызылда кийриштир дугурулгала болгаш кол пектин деминг көл-лөжик чоруп турар.

Бүүдүрүлгениң ажылда-чылары он бирги беш чыл-дың үштү, өңк чылынын плянын оналдазып 120 хуу күүсөткөп, социалист хүлээлгелериниң негелдее-ринин күүсөдүңгө чедип алган. Бо чылың социали-стик хүлээлгелерин ап тура, олар бүүдүрүлгени ол көрү-зүлгөдүр, ажылдын темп-иниң конкриталыг дугурул-галаан Сөс биле ажыл-херек карышпас ужурайт. Уе-ниң негелдее даа ындаг.

Шынал-ла коллектив чыл-ды эки көргүзүлгө-биле эгелээн. Бо чылың бирги кварталынның плянын оналдазып бүүдүрүгө ху-саадан эрте, февраль 23-ке чедир күүсөдүңгө.

Зоя Яковлевна Белокры-лова—быжыкчы. Дугурул-гала мастер хүнүнүң пля-ны оналдазып доктаамал ажык күүсөдүңгө келген. Да-раныкы Нина Ивановна Крапченко мурнакчы эжи-лен чыдып калбайн турар. Дугурулганың ладныкы Георгий Иванович Кузьмин адикти даараарынын арга-дуржулганын анык эш-өрт-те күүсөдүн-биле дамчы-дып чоруп. Анык даар-накчылар Макал Ондар, Юрий Оңол олар хооуулар-дан дулак чок ажылдап ту-вар.

Ажыл-ишке деминг ко-ллектив Совет Тываның 40 чылынга күш-ажылыч көр-гүзүлгелерин уткуурунга бүү-дүрүлгелер.

В. ТАНОВ.

ЭРТЕМНИҢ БЕДИК ХҮЛЭЭЛГЕЗИ

Совет артем сайзыраңгай социализмин бүтү талазы-биле болбазыраңгайжаа-рыңың, делегейиң ийи сис-темаларының чарыжыны болгаш Чер кырынга тай-быны камгалаарының улам-на улуг ужур-дузалыг фактору бооп кел чыдаар. ССРЭ-ниң Эртемнер акаде-мияны чыл санында бо-луп ийи хуралынын ки-дигинден санап берген эр-темдериниң чугаалам шийиктелдериниң анык ду-залын бедидирер. Төрзүн чурттуң экономиктиг болгаш социал депшилеринге эң улуу-биле ийи кылырынче чүткүл-биле долдуган тур-ган Академияны Президент умуңуң кол артем секретары академик Г. К. Скрябинниң илеткелин аңаа чугаалажып көргөн.

ССРЭ-ниң ЭА-зының ора-лакчы президентини акаде-мик П. Н. Федосеев XXVI съездинин болгаш СЭКП ТК-ның оң сондагы Пленумнарының совет артемини мурнуңа салган чугула со-рулгаларын дугайын боду-нун саналыгга чугаалаан. Эртем-техниктиг депшилер шашыкчыларында эртемде-ринин, оларын-биле кады нингилер артемининиң тө-лөөкчилериниң кол ролу ол демделгези.

ССРЭ-ниң ЭА-зының ора-лакчы президентини акаде-мик А. Л. Яшин академия-ның чер дугайында ажылдап турар институттарының ми-нистерстволар, адирларын эртемчилер, институттары болгаш бүүдүрүлгө-биле чогадыкчы харылаа-ларын быжыгларын дуга-йып чугаалаан.

Нинти хуралга ССРЭ-ниң ЭА-зының Президиумунуң кол артем секретары акаде-мик Г. К. Скрябинниң 1983 чылда М. В. Ломоносов ат-тыг алдын медалдарын ты-ыскаан ажылдар дугайында быңадынын көргөн. Бойдуз эртемчилерин талазы-биле академияны ол бедик ша-налан академик А. Л. Кур-санова хүнүтериниң физио-логияны болгаш биоти-каанын дугайында ажы-лы дээш тыыскаан. Шаңда-нан кичи тургустунган ча-ңгы дугурулганы чыгылган мурнуңа артем илеткел-и кылган.

Оң сонда артемин хог-жудеринге улуг салышкын дээш, теоретиктиг болгаш практиктиг улуг умур-дуз-лыг ажылдар дээш бөлүк шийкээңгизерге алдын ме-далдар болгаш шыларан-гай артеминдер аттыг шаң-наларын тыыскаан.

Оң-биле чыл санынын нинти хуралы ажылың доос-кан.

(СЭТА).

ЧАЙГЫ ШАКЧЕ

Чадыс аай үе-шактың болгаш этаоонунг частот-ларын куруче комитети-ниң адындагы турары бо-ла, 1984 чылдың апрель 1-ден эгелээш, Совет Эи-лелиниң бүтү демисээрине чайгы шакты күштүг бо-лдуруп кирип. Чайгы шак-че шашышкынын апрель 1-де О шакта шак согтуу-бар шак буруңгаа тыртары-биле кылдыр.

кады ажылдажылга ол де-лвисээрге «тайышты бо-лаш айымы чок чорукту хан-дыраарын перспективала-рын экижидип турар» ыш-каш кылдыр ол баштык турган 1985 саң-хо чылың-га бюджеттиң «Эгуаар Тель-Авивке шериг-экономиктиг дузаламчы кылдыр 2,2 млрд амыг долларын тус-кайлаарын» планнап турар болгаш ол түштүк шак че-зенин бедир эгитишкес кыл-дыр бөөрүн АКШ-тың пре-зидентиниң база катал дем-делгези. Бо бүтү ол деми-сээрге Иран-лыдын «шериг талазы-биле артык күштүг чоруун» хевээр артыра-рын хандыраар умурдуун Рейган чугаалаан.

УТТУНДУРБАС БОЛУУШКУН

Арвизин, комсомолдун хөөчүү Мавды Кимович Момбунай-биле беседа

Аныяктарнын Коммунист Интернационалын тургусканын бээр 50 чылын Ленинни комсомол бистин бүгү аныяктарыс болгаш делегейни коммунист, демократтыг база депшигелгиг бүгү аныяктар организацилары 1989 чыда калбаа-биле демдегелээн.

Ол улут кобиле-биле хол-баштыр ВЛКСМ Топ Комитети, ССРЭ-нин Аныяктар организациларынын комитети, СЭКП Топ Комитетинин чанында Марксизм-Ленинизм институту болгаш ССРЭ-нин Эртемир академиянын Делегейин аныяктын шимчээшкенин институту Бүгү-эвилде эртем конференцияны Москвага эрттирген. 1989 чылдың октябрь 17—20-де улут конференциянын аныяктыг кирижи ааскежиктиг болганын менээ каяндаа уттундурбас.

Төлөөлөрүн кол нуруу-зу — үр челе ВЛКСМ Топ Комитетинин бирги секретары чораш Ш. Михайлов баштадыр комсомолдун хой сангыг хоочунары, Ленинни комсомолдун амыг салгыны төлөөлөкчилери болган. Оларнын арасында эртем болгаш кулчура аныякчылары, партиянын болгаш комсомолдун ууртукчулары, «Билиг» нинителдеринин келжигилери, журналистер... чөөлө кымын чок дээр!

Ноябрь 17. Онгур кымыл бузун-биле «АКН-50» деп барлап каан сестерини мурун шилдеринде аскалан автобустар артың 9 шақта «Россия» гостиницанын чанында чыккалышкан турган Төлөөлөрүн хуралдаар керже үлээр кижилер бисте автобустарга олуртупкан. Олар Москваның Ломоносов аттыг күрүч университетинде чыгып шуужукту. Улаваанда пайсыздалык бедик болгаш каас-чараш байжы-

нарынны бирээ, делегейде аттыг-сугалгы Москва уни-верситетинин бажыны мурунуста бо.

Улут-даа, аныяк-даа кижини буруу университеттин бажынычче улут көдүрүшкүнүгү, кончут далаштыг, харын-даа мурунусту булаажы араак кириптивис. Ийгили капта улут залга үнүп келди, Конференцияны кирижичилери залда долдур олуртупкан. Академик Жуков конференцияны ачыткаш, оон аныяктын чурууун чарлаан. Конференция «Аныяктарнын Коммунист Интернационалы, оон революстуг чаңчыларды болгаш амыг үези» деп айттыгыг бодунун инити хуралыг болгаш секцияларыга чулаалжып эртен. Бо айттыгыг талазы-биле теоретиктер 4 улут илетке, чер-чериниң талазы-келчилериниң 78 дини-айларга болгаш саналары болган.

Илеткелчилер болгаш теоретиктер дини-айларга кылгылаан совет база даштыкы ораторлар Аныяктарнын Коммунист Интернационалы тургускан хуунун бээр эртен, бежен чылдарын дүргүзүндө кижини төлөөлөкчилери, коммунисттер, социалисттер болгаш национал-хосталгалыг дыка хой революция болгаш лаанын демдегелээ. Ол бүгү чаартылгалар болгаш революциялар, хостакы идеяны салдарын бүгү дигерге негдеткен болгаш делегейини омур-хөвирин таптыгым кылдыр ескерткен.

Делегейин бүгү дигеринге болгаш дүргүзүгү чаартылгаларга болгаш тиле-гелерге кайтамчыктыг улут роль аныяктарга база дорт хамааржыр. 20—30 чылдарын пролетаржы аныяк-

тар шимчээшкенин төгү-тү Аныяктарнын Коммунист Интернационалынын амыг-чорудулганы-биле чарылбас харылаалыг. АКН — аныяк салгалдын чаагай идеяларын, эң эки күзөл-чүктүдери болгаш чаа, аас-кежиктиг амыдырал даш демиселин байдып, сорук кириген.

Владимир Ильич Ленинни инициативасы-биле болгаш ууртукчулары-биле тургустунган Аныяктарнын Коммунист Интернационалы делегейин аныяк пролетариатында бар бүгү эне мурунчы эне чаа болгаш эне маадырыг чаңчыларын бодунга мөөнөлүшкүзүпкен. Ол — делегейиниң революстуг аныяктын шимчээшкенин чарылбас кезе болуп келген. АКН болза Коминтернин ууртукчулары-биле амыдырал, оон илеткейлиг дүталакчы болушан. Марксизм-Ленинизм кезе мөөнөдө дигер, революстуг улут өрөөдүнүн принциптеринге үндэсиз, аныяктарны күштериниң пролетаржы интернационализмни туугуну алаанга сырыг каттыгырып, оларны организаатар керекке улут салымчыны кириген.

Шаанда Тыянын Аныяктарнын революстуг эвилде, делегейин хой-хей аныяктар организацилары-биле бир дөмөй, АКН-иниң аныяктарын дүргүзүп турган. ТАР коммунист интернационалга шууг ототтут болушан. Оон аорт ууртукчулары ап, Тыянын Араттын революстуг амыгыг баштадыр алган. Тыя Арат Республиканын капиталист эвес оруктап социализмге хөгжүдөйгө эне илеткейлиг кирип, чаа амыдыралды кызымдай тургуступ келген. АКН-иниң конгрессерин-

ге ТАР-иниң төлөөлери үргүлчү кирип, Ленинни комсомолдун, делегейиниң революстуг, коммунист аныяктар организациларынын үлөгөр-чигеэн ап, тыя аныяктын коммунист кижизидилгезиниң херез чаа, социалист элдерге чорудуп турган. Тыянын аныяктын Ленинниң революстуг эвилдини Устав, Программанын-даа Ленинни комсомолдун соруга-бодалгазыга үлөгөрлөп чорутканы таварыга эвес ТАР-иниң хөгжүдөшкүгү оон оон энес соруга — Коммунист партияны Ленинни комсомолга айттып берген оору. Соругазы болуп турган. ТАР чогууна ол оруктап чораш, ВЛКСМ-че бактап кириген.

АКН-иниң 50 чылыгы тургустунган ол эртем конференция болгаш теоретиктер илеткейлиг болгаш эртем дини-айларга болгаш күнчээшкөй-биле дынап, өөрөй олур, бола бүгү-нүгү дегини, сактып, бистин аныяктарымыстын аксыныг кижини, өөрүшкүзү даш, улут башкы Ленинге. Коммунист партияга кылгылап чок өөрүп четтиришкенин кижини сактып-сеткелинге долуп келир чоруд.

Конференция оон ыңай, 17 чурттарын аныяктар организациларынын төлөөлөкчилерин АКН-иниң болгаш комсомолдун хоочунарын учураштырып, тааныштырып, мендештирип, байырлаштырган. Бистер, тыя аныяктар, шаанда АКН-иниң чигини секретары Раймон Гойо деп кижини турган деп, анал дини-ай чораш бис. А ол конференцияга эң Гойо оон мырыңа хундугу аал-

чы болуп кирип, байыр чедире, чүе чугаалаан. Кандыг кончут таварышка чүе ийик, конференцияны ачыткаш хуу ол дарганын төртүткөн хуунче таваржы берген чүе-дир. Комсомол Топ Комитети, ССРЭ-нин Аныяктар организациларынын комитети аш Раймон Гойога байыр чедиреш, белектер тудуккан. Москва университетинин хуралдаар залында эң Гойону чапсар калдында шуутуус долгандыр үлөй бергеш, база-ла байыр чедирип, хоочун коммунист, Ленинни демиселиниң ам-даа быжыг, шымырак, дайынчы холдарын тудуп, чыкып чаагай арыш-шайрын көрүп, өөрүп турдуус.

Хундугу аалчыларын арзынга оон-даа еске солун кижилер тургулаан.

Аныяктарнын, аныяктын чоңуну аас-кежик даш, оларны Ленинни коммунист идеяларга өөрөй, кижизидери даш демиселин болган болгаш демиселин чаа чоруду бо чаагай саккай кижилер-биле, конференция кирижичилери анал-дешкен бүгү республикаларын аныяктар организациларынын төлөөлөкчилери оолдор, кыстар-биле болгаш хоочунары-биле дорт хуу иштинде учуражып, хөгжөй келгеш, мырыңа амы-дунмалыкы ыпкып чок тааныш болуп, адрестерини-даа солуп турдуус.

Чүлге бистин Ленинни комсомолдун, совет аныяктарнын амыдыралында эвес, харын делегейин аныяктарынын амыдыралында төгүлүг чымып ытлаар эртен.

Партия архивинин амыг-дакчы Т. ДОРЖУ беседа-лашкан.

САКМАНЧЫЛАР

Саглы чордум. Хойжу аалда	Итчекти иштээм болду. Шымыл херек бузуредим. Чымыш амыл кажаада де.
Сакман кыстар келген болду.	Хелче чашка ситен баглаан. Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Комсомолчу шымылганын.	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Холда туткай. Тозам хохар.	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Шала кежээ кежээр дагдан	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Чанган хойлар сугда келди.	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Кадарчыты адым четкен.	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Кажазыма утут бар чор.	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Сакманчылар билген ышкыш	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Салтып баргаш, үглей берди.	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.
Ийис алай, хураганнар	Хендирлерде хөнгөлээ. Хайнактарны чагыштырган.

М. МАДОН.

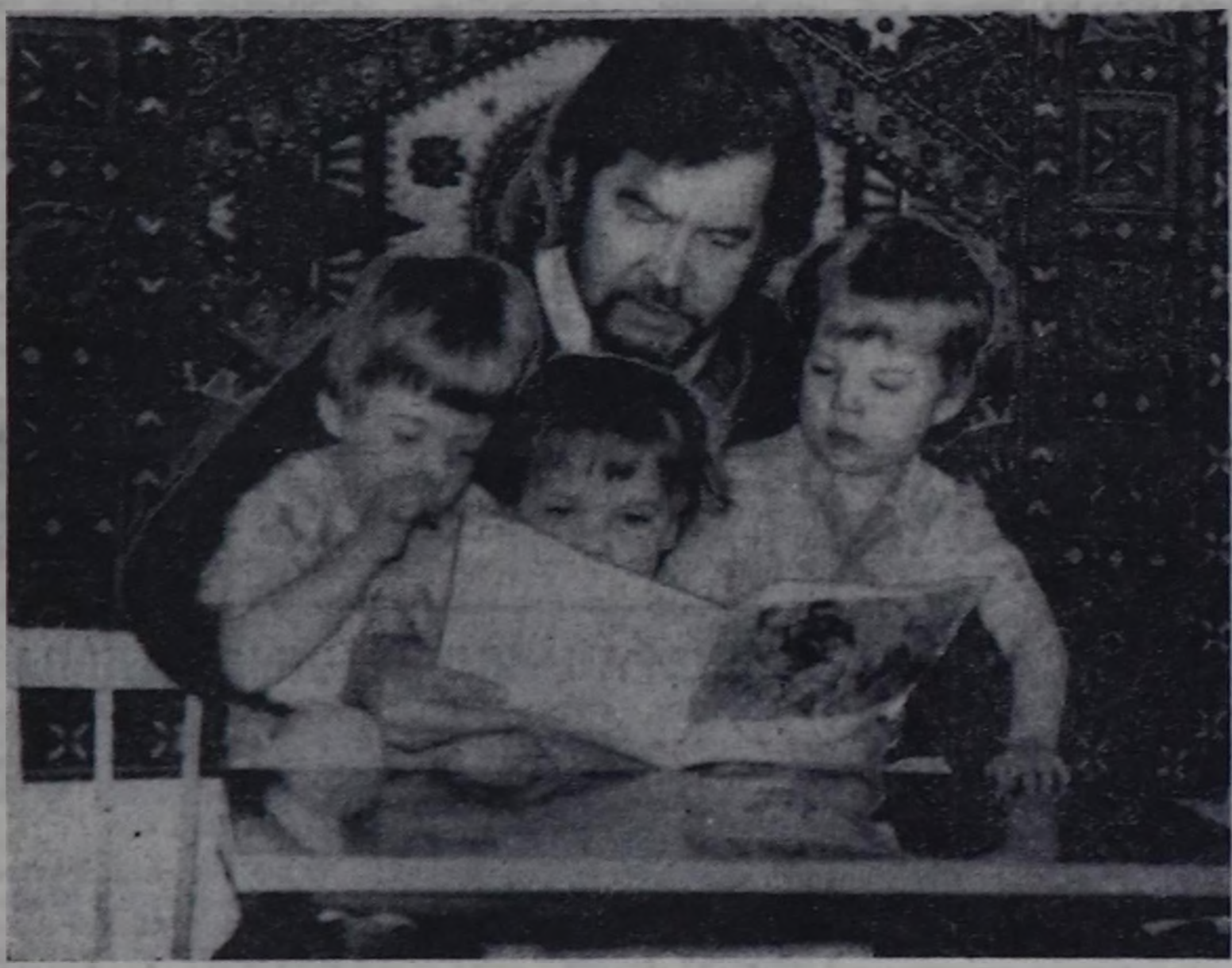
ТӨГЕРИК АЙ ШЫРАЙЫН ДЕГ

Салоннарме	Делемеш шал
Чалачылар амыталган.	Холуу-чүе шимеш димин...
Некчүр дээрме	Шала күсээр —
Некчүрүк шагы турган.	Саймааралга алыштытм.
Некчүрүк	Чингир көк дээр
Некчүрүк	Шинчээшкени болуп артым.
Некчүрүк	Тырыны ай
Некчүрүк	Дыка эргим калдыг аай
Некчүрүк	Шынап-ла кай,
Некчүрүк	Шырайыңны чыры ол
Некчүрүк	Боор.
Некчүрүк	В. СЕРЕН-ОЛ.

Республиканың хөгжүм-шин театрынын орус бөлүүнүн артизи Геннадий Мясников сөөлгү чылдарда көрүкчүлөрүн сеткил-салгыжыга уттундурбас чаа омур-хөвирлерини тургускан. О. Переклещин «Хайныш-кыныг шугумда» демир-орук эргелетинин пачалыгын Лебедев, Г. Хугаевин «Сеткил-салгыш» кватеринде Гауцанын рольдарын артист чаа сезонда чедилешкинниг ойнап турар.

ЧУРУКТА: артист Г. Мясников үш ийстер Максим, Оксана, Виталий-биле хостуг шагында.

М. ГЕННАДЬЕВИЧ фотозу.

ОЙНААР-КЫСТАР КЫЛЫР ЧЕРДЕ

Ойнаар-кыстар-биле ойнап олурган улут кижилерин көргөн силер бе? Петрушка-ларга, Карлсоннуң дүртүзүгү, Урулар өөрүгүн — Москваның Март сес аттыг ойнаар-кыстар фабрикасынын аныякчылары чутула соругазы кылдыр саап туралар.

Баштай ыңдыг-ла харын түве чок сагындыр — маадырлар бар-дыр, хоол-лаан дүжүрүп каарга-ла, ол болгү дег Мында ыңдыг эвес, сагышта дег чүе кай-да боор. Тоолдун маадыры уруларны оңу көрүп, бодол турары ол олчаан болур ужураш. Ындыг эвес болза, урулар дүжү дээрлиг? Чижээ, Карлсон-дүр че. Ону өске фабрикаларга база кылгып турган. Адирин чурукчулар чөөлөшкө Карлсон, кандыг болуруа деп айтты. Ону чүлө урулар салгыт чедип баргаш, үе шилтир-леп, чугаалашкан. Карлсон, нарын аразында урулар

боттарынын тып алгаш, «ол-дур деп бадыйлааннар». Чалгылар ыңчаар кирип эгелээ.

Фабриканың улут чурукчузу Валентина Павлова Солнцева чогууда аял-сатарынын донтаамал аалчы-зы. Ол баарла кургү четпес, албан чаа ойнааркыг баар. Чалгыларын солугууда аай-лаштырып, кайы-бир ойнааркаа хамаарыштыр со-нуурган, алыскаан, ойнак-сан күзелин белең-биле илереди кааптарлар. Со-нуурганна база-ла илдеп, Ясли-садиктерге барып, урулар-биле сумелешкени оон ажилында албан эвес. Ыжының ажилында хамаарылганы оон илдеп, чүлө ач сеткилдиг эвес, чогаалдыг эву-биле ажилдаар деп чүе ол-дур.

Ажилга кижини хүлээп ап турар. Валентина Павлова оон ойнааркыг холга канчаар ап алырын беэни эскет чокка кайнаарай кааптар. Кайтамчылар Петрушканы ол канчаар хүлээп алгаш — кандыг-даа сонуургал

чокка бе, алы чүректин, сагын-сеткилдиг ханымдаан бе — ону билеп алыры чүгү-ла.

Фабриканың чурукчузу Нина Венцова ыңдыг шыгалдыны эртен, ажилдаар ажилдаарынын сагында, бугурулгенин хоочунарынын хой кезиниң куш-аыл дептеринде чагыс: «Март сес аттыг фабрика» деп каан бижилге бар. Чехтерге келгеш, чыгыс бо коллектив ур-ле ажилдаан кижилер дээрлиг эскерип каап болур силер.

Фабриканы бугуруп үндүрүп турар кылгыларын ассортментин калба. Оон көвөөлөрүн айдан айла миллион чыгы ойнаар-кыстар үнүп турар болгаш ол продукция-биле демдегелетип турар.

Фабриканы архивинде алдан чыл мурунгу доку-ментилерни шыгартып ап турган. Ол чылдарда уе-вышчыларын чыгыс да-раныр машиналыг улут бо артели, Н. К. Юрскинаның

С. САНЖО, СЭТА-ның корр. Москва.

НАЗЫ-ХАРЫ ХАМААН ЧОК

Кижини чыл тарыхына чедир кижини кашына башкарып олурган. Аныяк харын кылдыр шөөл Спен Пенсонун дүжүрүлгенин ол көрүшкөн. Спен 1983 чылдың мартта 101 харлаан. Ол 1924 чылдан бээр автобиль башкарып келген болгаш ол үнчү дүжүрүлгө арык-транспорт паз-ондаанга чыгыс катап таварышкан. Ол паз-ондаанга оон бугуруп беш чок.

ПСКОВ ДУГАЙЫНДА МАРКАЛАР

Почта маркаларын төгүтүп болушканын, тургусталдыр дугайында кышкы соңуу-сакташ чутулганын көргүзүп болур. Ыжының ижкелер, лек-тор болуш коллекционер Л. Генишин Псков дугайында чыгыс маркаларын чурт шимчээшкенин, төгүтүп башка-ры, библиотекалар болгаш пропандисттериниң соңуу-сакташ бергени таварыма эвес.

Ук жылда 300 харе почта маркаларын тайып-биле би-

бо. Дыка ыраваан болгай аан.

Аныяктар чүе-хөөнү чүк-теп алгаш, кожа манашкан ийи диниңиз эини эдери башып чорупканнар. Дини-нер бирде дүтче үе халы-жып, бирде күдүрүз каскы-нап, ында-хаа таварышкы-лаан пөштерге саады каап чорза-даа, кезек-кезек бол-гаш-ла, дыка шуудал манаш-жып чораш. Баштай дала-жып башып орган аныяк эр, ам чер ырап, дини-нериниң ния манашкан чоруп апар-га, ары оокун кылапаш чораш. Улут аныч чугаа-сод-даа үндүрбөй, ыңай бээр күнчээшкөй көрүп каап чораш.

Исчилер Бедир-Кайттын улут өзенниң сиртинге үнүп келген. Серен-ол докта-гап, чүктөшкенин таварыш-кылап, Серен-ол база-ла ыңчанган. Бичин дыштан-ганнар.

Серен-ол чүктөшкениг хөөзөр туруп ора, тавар-кайып келгеш, истериниң уун-че көргөн.

Кандыг кончут кулуксаан дини-нер боор. Чөмүн дилеп, тургал тыппай чоруптар ол ири бе? — даш, истериниң эден иштинге уг-лапкан. Эжи оон эдери ба-зылкан. Эжен иштинде ши-вилерге келгеш, дини-нер анда саадаанын, Калбак-Арга уунче чорупкан болган.

Ол оорган ашкып, чо-дур-чоруп пөштериг, уу-уун шивилериг, сары-сары дымтаргы Калбак-Ар-танын иштинге кирип кел-генер. Дини-нер манга кел-ген, пөш күдүрүлгенин кыскайган, оон тоорун сай-лары тып чүп, даамай чөм-нөп чоруп турган болган.

Истер уу-биле ол-бо кылаш-ташкы чоруп турган. Сүрт-ол алгырып үнгөн:

— Кончут кулуктарын бо олурлар, бээр, бээр, аныяк!

Серен-ол чедө бөөрге, де-миз чүктөшкенин дүжү-рүп алган, боозун холунда беле кылдыр тудуп алган бо турган. Узун, сулагай дытче холу-биле айткан. Сүртү-ол:

— Дуу олурлар, көр даан — деп мындыг болган.

Улут аныч даш чок кылаштал келгеш, чүктөшкенин дүжүрүп, дини-нерин магадан чүе дег, ылавы-

лап көргөн. Будуктар кы-рында чаржы кончут кыл-дыр олургулап алган дини-нериниң ак өектери кезекки кызыл-хүнге чыгынып ол-гургулаан. Сырыктар мо-гаанында, тоотканында, даамчыраан чүе дег, шим-чеш бешин дүвөй, кудур-тарын чүктөшкөн, кулукта-рынын сырткары сувер-типкен, шала бөкпөс бер-гилээ олурган.

Хоочун аныч кажан-даа дини көрбөз чүе дег, эл-ең үр маадал көрүп олурган. Сүртү-олдун чүдүз дини-нейип, карактары чидий берген турган. Ол болган-чок-ла аныяк көрө каап, аныяк кижини даш менээ-зе боолдыр боор деп, кордап, кажан-ла «Че, адып көрөм, оол» дээр болду деп манаш-тынып, харын-даа далажы-сал турган.

Улут аныч, ам-на магам ханды дөңнөй, таакмызын кымып алгаш:

— Дилеп чораш дини-нерини тып-даа алдымыс, мага хандыр көрүп-даа адымыс, дүмчам. Олар манга тодуг-дога, менди-чаагай кыштап алгаштар аан. Кал-бак-Аргавыста чөмчү чок дээр эвес. Тоорук пөш ба-жында бешин хөй-дүр, көр-даан. Адымыс башып ораал, орайтат бар чор.

Чүктөп алган олча-омаа-рыс чок эвес — деп мындыг болган.

Ачай канчап бо черде дини чок даш хомудуп чугаалат чорудур-дур. Аныч кижиниң чуртунга кандыг аң чок боорго, ол дег хомуданыг чүе чок болгай деп, хоочун аныч дүмчамып угадып эгелээ. Бо ийи дини менди чыл ашкып, озул-торуп келгеш, бистини тайгаларымыс сырыктыг апар. Эр, кыс эжеш дини-нер бир чыл иштинде чүе чедир өзөр динил, бурунгу улус чугаалаар боор чүе. Ол шынап-ла шын болдурам. Дини бир чылда үш төүрүп, оолдары 7-ден 11 чедер. Баштайгы кыс төдери ийи төүрүп, оон соодалгылары база бир төүрүп боор чүе. Көр-даан, чөмө дөз бээрни санаары беэни берге ык-шыл — даш, баарын чүк-теп, чорутурун белекени берген. Сүртү-ол чүевени ужурун ам-не билеп каан.

С. ЧИГИТ.

МАРТ 17-ДЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

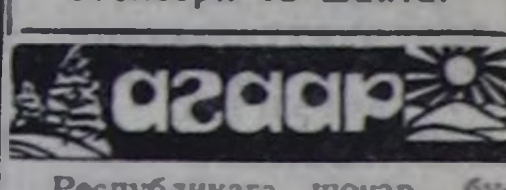
8.00 — «Уе», 8.35 — Эртенги сула шимчээшкени, 8.50 — «Спортлото» 11-ги тиражы, 9.00 — Анатолий Софроновтун шулуктери, 9.25 — «Эз мен деп билгир», 9.55 — Делегейиниң ууштарынын уран чүтүз, 10.25 — «Сактыр-дыр сен бе, эш», 11.25 — «Өг-бүлө болгаш школа», Тележурнал, 11.55 — Футболга ССРЭ чемпио-нады, «Днепр» — «Динамо» (Минск) 2-ги ужуражыл-га, 12.40 — Футболга ССРЭ чемпионоды, «Динамо» (То-мск) — «Спартак», 2-ги ужу-ражылга, 13.25 — «Ирланд-диалап», Киночөрк, 13.55 — 14.10 — Бөгүн делегейде, 14.25 — «Ырак болгаш арак ыры», 15.00 — Уруларга фильм, «Фантази Веснухина» 1-ги 2-ги серия-лары, 17.05 — Молдаг төбө-ле, 17.35 — «40 мындыг тоол чүе...», Мультифильм, 17.45 — Политикти тайыл-бырлакчы Л. А. Возне-сенскийниң беседагы, 18.15 — «Америка — Гитлерден МХ деп ракеталарга чедир», Документалдыг фильм (АНШ), 18.45 — «Дирит амытаннар дугайында», 19.45 — Тайбын магмалы-нын Совет комитетинин дар-газы Ю. А. Жуковтук бесе-дамы, 20.15 — Кур-чөк-ки, 21.00 — концерт, 21.00 — «Уе», 21.35 — М. Шолов, «Андарган кур чөй», Роман-лап узунду РСФСР-нин улустун артизи Ю. Капоров номчуур, 22.15 — ССРЭ-нин улустун артизи Т. Синав-скийниң болгаш Т-тин база БР-нин орус улустун хөг-жүм херекселдеринин акаде-миктиг оркестриниң концер-ти, 22.45 — 22.55 — Медэ-лер.

ИЙГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги сула шим-чээшкени, 8.15 — «Кажы бо-лур күзөшкө», 8.30 — До-кументалдыг телефильмдер, 9.25 — «Эртенги почта», Музыказыг дашыдыла, 9.55 — «Азербайжан теле-видениниң программасы», 11.15 — «Тамбовтук калы-чейи», РСФСР-нин улустун артизи М. Казаков номчуур, 11.55 — «Пети зоопарк-та», Мультифильм, 12.00 — «Музыкалыг кнос», 12.30 — «Кино аныч-чорукту клу-бу», 13.30 — Уран чүлө мас-терлери, РСФСР-нин улус-тун артизи В. Самойлов, 14.45 — Спорттун шери-стениниң хөвирлеринге мар-галдаар, 16.20 — Москва, Консерваториянын улут залы, Т-тин болгаш БР-нин академиктиг улут хоруну болгаш МГФ-нин академиктиг симфониялык оркестри-ниң концерти, 18.05 — «Аас-кежик чок болурун кү-зөшө мен», Телефильм, 19.15 — «Кадикшы», 20.00 — «Тамчыгыр удучар, чаш-тар!», «Эртенелг хорайың ийилин», 1-ги дашыдыла, 20.15 — Делегей байла-нын допчулаы, 20.30 — «Герценниң бажынынын ду-гайында бодадар», Доку-менталдыг фильм, 21.00 — «Уе», 21.35 — «Александр Попов», Ууан-чөтөр фильм, 23.00 — 23.50 — Футболга ССРЭ чемпионоды, «Торпе-до» — «СКА» 2-ги ужуражыл-га.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

Даарта—март 18-те «КЫШ ҮДЭЭРИНИН» байырлары Гастелло аттыг паркка болур. Эгелээри 12 шакта.

Республикага шокар бу-луттаар. Хаттын күжү се-кундада 7—12 метр. Дүе 15—20, чамдык черлерге 25 градус чедир соор. Хун-дус 5—10, чамдык черлерге 3 градус соор.

Автоурутарга кастуру аян.

Кызылга чуга булуттаар. Дүе 18—20, хундус 5—7 градус соор.

КИНО

МАРТ 17-ДЕ «НАЙРАЛ»: «Созданы друт для арта» 9.30, 12.20, 15.00, 17.40, 20.20 шактар-да.

«ПОНЕРА»: «Киносбор-ник» 9.20, 12.20, «Всегда готов!» (Р-клуб) 10.40, 15.00, «Трудная роль» 17.20, 20.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Позны — трава горькая» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактар-да.

«ВОСТОК»: «Я тебя не-когда не забуду» 14.30, 16.20, 18.10, 20.00 шактар-да.

Солун неседеяда 6 катап үнер.

ҮЕН

Тову-Аксы ашыдырал хаддыралга комбинатынын экинчилик В. А. Комиссаров сантуде «дудуне» бергелу. Бистин-биле мендешкеш, самбында зап алган санын журналинга дужури бижээн:

— Квартал планын олар 114,7 хуу күүседиңкенир — диди.

— Комбинат ирги бе?

— Чок. Даараында цехтепи даараар талазы биле планын-дыр ийиш. Хепти се таарин база каш донукта күүседиңтерлер. Февраль олар 60 талазы-бизе 213, хуу көргүзүлгү болган.

Нийитин-биле 60 комбинат чонга 15 хевирин ачылмазын кургузуп турар. Ийи хепти септеп, даарап, сөзүкчүнү, шактарын септеп чүрүктү тырттырып турар. Ол ашыдыралы чедикшинин ботталдырып турарында куталдылар барык кыройон турар. Ол хэрге, ыялгылы ачыл

НААН

...ийн
...ет
...уш
...ар
...пех
...ей
...и-
...ча-
...вня
...ыл-
...нге-
...да.
...ийн
...ур-
...ша-
...ргу

...ал?
...бу-
...ыр
...хте
...хэ-
...ус-
...ну-
...дек

...хдэл мурнууда куусеткен
— Уени мурнаарынын
...жыды чүдөл?

— Ажылга хамаарылта
...ден, Г. Кучмарева хари-
...ды. Анла чижек кылдыр
...терим Л. Кравченко, К.
...гүш оларын дугайында
...глазлап көрөй. Олар мөр-
...лигте аажок бердинген
...лаарап орган чүүхүнө
...зүгүш, ону эки, дүргөн ки-
...рынын аргалашып урт-
...дилеп чоруураар. Ичкы-
...о оларнын кылган ажылы-
...тынары эки болур, пая-
...күсседип турарлаар.

Галина Кучмарева боду-
...дугайында ынталайып бар-
...Оя баагала тагала ындыг
...жи дээрин өскө өөрү ба-
...калдылар. Оңу уламындап
...варды аагалайын ол 1
...хүү, февралдынын 141.6
...күссеткен.

Хову-Аксынын амында
...хандырылга бомбына

үзүктөйлү артып калга-
бар, ошү Шедзе та-
адаар. Ошү баарында
дан-Маадиринь совхозтуу-
ра-Тайга салбырынның
турлаа бар. Чылдың
чаа үезинде мында аяк-
нымышыныгыт. Сабиз
тааны база мында.
1963 чыл. Ошү
лаанга суурдан чагал-
диг аныкка ол часкы
бакжанда халдың келге-
— Бригадир найда
— деп, бөлүк турган
низаторлардын ол айта
— Дөө кел чор. А-
даарын ол бе? Чеп,
Бистер 50 чылдарнын
тористери-дир бисе — х-
зын алгактан. Бисти с-
адылктар херек болбай
ажылын каап болмай
Мал эдерген кижи бак
корбес, довурак каска-
жа — тодуз болгай —
ДТ-54 тракторуну ми-
биле урелдикип турган
ра-Тайга» холхозунуң х-
тракторизи чоораа Деве-
Могушу анык: кижини
кип чуугалааш, тракт-
халдарында. Тракт-
халдарында ак-ке-
дорго тегериктедилер,
чирбеледир аттыга-
ган.

Бригадир чаминга
кендире, оол механи-
училищия дооскан д-
мун сугаш:

— Библириникини
дылатак эккедим. Си-
нин бригадага ажылда
биле айтышыкчысы э-
эрлекчиизден алдыңи
— дээн.

— Сен Сергей Дни-
севич! Аштаткы оглу и-
мен. Тийчаага бир
черте — койту мен
тичт булур. — Биз бу-
бис. Дагдыныкчы хере-
— деп, чуугалааш бир-
Девер-оолду кыйгырган

Ол трактору туру
чешип келгэн.

— Девер-ол Дори-
чаа дооскан кижиди-
динимчи болушаан, э-
лежир тракторчик кы-
алыр силер бе?

Күгүлдүн биле
мен. Боту Дни-Сав хо-
чарып алгездз бис. Хи-
коруп, ам-ак мелдере
тору бакартып, бир
ля кире эдертип көрөй
дээн.

— Ол бүтү силерде-
хаммаджир. Силерниң
кардан сагым салым
кынар. Эп-найзаалдык

[illegible]

р Де-
 техни-
 кам
 ерсидп,
 иин ай-
 дынын
 кыл-
 по-найы
 турдар
 Ашак-
 сеесия,
 « деп
 келген,
 элээн
 чага-даа
 даа-ры
 силер,
 н бол-
 кежигу-
 зуурел
 рактор-
 ии ду-
 турар
 кырым
 Бузур
 кызар
 ДТ-75
 ннерге
 кылдап
 йтайын
 Советт.
 л жор-
 кутсе-
 соца-
 чылда
 алисти
 эий
 а дур-
 20
 е чан-
 ап чо-
 рактор
 Ашак
 натор-
 ияле
 дылык-
 у кы-
 еп, ай-
 ча деп
 е Че-
 п чер-
 динри
 кежи-
 нарийн
 тл-биле
 хары-
 туннери
 торлар
 О чыл
 жылты
 дээр
 дээр

Хову-Акен амыдыра хан-
дырылга комбинациянын эконо-
мисин В. А. Комиссарова
сан-түндө «дүлдүн» берген
болур. Бистин-биле мендеш-
кеш, сабынча хал алганы
сабын журналынга дүжүртү
ижиээш:

- Коартал планын олар
14.7 хуу күүсөдипкен-дир —
иди.
- Комбинат ирги бе?
- Чок. Даарымыга пеге
кепти даараар талаздыг
планын-дыр ийин. Эхпте сел-
гартын база каш хонуктан
күүсөдиптерин. Февралыла
о-лар бо талыз-бынде 213.3
хуу көргүзүлгү болган.
- Никитин-быде бо комбинат
олот 15 хевринин ачы-уаза-
нын көргүзүп турар. Илк-
кепти септеп, даарап, соо-
лукчуну, шактарны септеп,
үрүктү тырттырып турар.
Ол ачылышты чегинишкенин
боталыларын тургундан хо-
мудалар барык кирбейт ту-
тур. Ол дөөрге, ылагым амы-

дырал хандырылга албанын
айдынгы уагч чегинчкн.

Даарымыга пеге. Совет
Тыванын 40 чылынга уткуш-
тур бугуздунге чоруп турар
социалисттик чарыкка бо пех-
чыл эгезинен турар идекпей-
лэг кирчекен, доктаамал тил-
кек болуп келген. Оон ча-
жыды — ында кижилерин
куш-ажылга хандыкчылыны-
ла, алаанга ижинге бердинге-
нинде, ээ-харысысалагыныда.
Олар чүгзе план күүсөдизин
чедип амыр дээш эвес, бугу-
түнгөн продукциянын тыма-
ры бедиляр дээш шуугу
ажылдап турарлар.

Мурнакчылар кымнары?

Күш-ажычты коллекте бу-
рузунге бо айтырыгты салыр
бис. Бо комбинатта, бо пехте
о-лар база элэш эвес. Ол ээл-
чеге ажылдап турар ийи кыс-
ты — Людмила Кравченкоу.
Галина Кушнареваанын дирек-
тор О. О. Карпова онаалат
алады. Оларнын мурнакчы
ажылын ында көргүтүт сач-
бырылыга чуратгалар база
бадыткаар. И. Кравченко бо
тымдын кварталдынын планын
февралылага күүсеткен, а

Г. Кушнарева бо чымдын
баттайгы үш айнын планын
база-ла хуусаалан эрте — не-

деля мурундага күүсеткен.
— Уени мурунарыннын ча-
жылы чүдө?

— Ажылга хамаярылтада-
уеп. Т. Кушнарева харыла-
ды. Анаа чижек кылдыр эс-
терки И. Кравченко, К. Мо-
гуш оларнын дугайлында ча-
гаалат берейт. Олар мергежи-
лиге аажок бердинген улау-
ла. Даарап орган чүүдүнге суу-
лугуп, ону эки, дүргөн кылы-
рыннын аргаларын үргүтүп
дилеп чорутулар. Иччиган-
о-ларнын кылган ажылынын
тыма-ры эки болур, планын
күүсөдип турарлар.

Галина Кушнарева бодуну
дугайлында ынтатайган бар-
дыра. Ол база-ла шак-ла ындык ке-
жи даарани өске өөрү бадым
калдыр. Оон уламандык ча-
рыла даалгазын ол 118,
хуу, февралынын 141.6 хуу
күүсеткен.

Хову-Акенин амыдыра
хандырылга комбинациянын
инженери амырал ханды-
рылга ажылдакчыларынын
улуунге уткуштур социали-
сттик чарыжынын түнөдиз
үндүрүп турарлар. Бо му-
накчылар тилекчилер болга-
ны чүгээлөк.

Д. ИРГИТ.
ЧУРУНТА: Г. Кушнарева

биле И. Кравченко.
В. НАРА-САЛДЫН фотозу

БАЙЫРЛАЛЫН ЭКИ УТКААН

онналдзын 113—115 хуу
нүүстэнхлээн мурманчы
лаачлар Ю. Осипов, С. Му
нецов олалга алдаржылы
нуш-ажылы алдарны шы
пейлн көдүргөн.

Нуш-ажылды шын органи
застап, камналга чуруу
нуштелдиргенин түгөйлөйлн
баштайгы ийн айларда 7 му
литр бензинин, 5 му литр
дизель одалар чуулу камна
алган. Нуш-ажылдын булар
ручунулан пайдан азыр бир
хуу бентенинчиг азыншын
900 рубльчиг оруулгазы ал
аынган.

Он бирги беш чылдын дөр
тү чылычын онналдарыны
базал алган социалистг ху
лэлдигерин чедиинчиги
нууседир, Совет Тыванын 4
чылын нуш-ажылы белектел
тлг уткуур дээш чарышт
автобудаарулгенин ажил-шич
лери улам кайраттын, сөрүт
түт ажылап тураалар.

М. ОЮН.
ЧУРУКТА: будаарулгени
мурманчы чөлчөкчлери И. Ф.
Вертипрахов биле К. Г.
Козулин.

Э. ИОСАРЬКОВТУН өлөтү

минута бүртүз үнөлдү. Бул күш-ажалчы чалгачи алаазыргын белеткендикти кара, арга-сүмени бот-боттарына кадып, аралындай хөөрежирлер. Үчүнчүмүн канчаар чалгыс колден келе айтпалдан келгеш, чалгышенин төлдөрү де олар өлөмөжлөй майырдалашканлар.

Бүдүрүлгенин хоочунун Т. Ч. Ендаа, С. П. Рябков, И. Н. Ферфинова, П. Кайгородова олар 20 аял чыл эгнэ кол аялдан келгендер. Эжикчи өлүмүзү болуш аялдары чалгышенин билин алааштап оңу деңиз үнөйлөй боттарына дуаалайыл киерлер. Демин болгышдан оларнын аял-кериэ буа бүдүрүң. Кичи бүдүрүлүшүмк меңгегидин болганда бирээзин өскөм солтүзд аралгы.

— Телгермаз Чамбалов даарымырга шуу-ла чалгышынган кичи бор. Ичон чыл аялгы үздө келе аялдан келгизме-даа, он даарам хевн онгазыл көчүртү болуп, чагаан ээлик аажок таарымчалын болуш аялда магадар мен. Демин чалгышенин аялдары болчот кичегей салгыш оңу-өүлгө. Үлгөнгө алактарга дуаа каларында кайгай-дуа чадам дин.

геш, аңаа алдында бил
ажылында холбайышаан,
өзүндөн арга-сүеүя
таамаа айтырып ал кел
Чүдөрдөн орткен тузду
кыстакан чагыңдары
шынары эжикип, чагы
ларнып септимиң өр
аларган.

Эки кылган ажыл үс
дип алдыр. Чогу-ма ын
гаш Т. Ч. Еңидага Т.
АССР-ны чоңунан амыда
ханыңдыггаымың алдар
ажылдакчаа деп атты
ысыкына-лаа ыла 50
чүлү эркин арга-с
деңиз терең ас
отурун эмидалды та
рыгалайыңар тергиини
көпкө демдаа каастал чор
1982 чылдын соңунда
чырыкчыны тилекчи та
шыгарааш. Т. Ч. Еңида
лаа турчыя лүтөүлө
ынылаткаш. Ортааы А
шант-уудуз хоорайла
соңууларга көрүп, ялыз
нацияны төлдөзөри-б
таныйып, оңуктушкен.

Ат-аларны ажыл-биле
дин алып дээрин ол а
талуыне, аниянтарга б
чыгыр Телгерама Чам
чың профессионал балы
лык күш-ажылыа бедек
гүмүлдериң уулу тугар

М. ОНДАА

лэзи үезиянд эгелээп,
«ЧЕТТ
МАС
Хоорайныч төп лэри
херсаказы хайжынг-ла
Бакыныч дүгүи таарты
тирип, кылдыртып алыр
ар, херлөзөн кижилер
үстүр эвес.
Мен база бажым
кылдыртып азыры-биле
наа-ла келим мен. Ы
таш мында амылгал т
уран-шевер холдуг ма
леринч ат-сыгын хамаа
кымынч кайчар аажы
турарын эскерип
апаар чүве чорду.
Амыдырал хандырыл
бангына хей чылдары а
дал келген В. С. Елм
ныч уузутканы брита
кынал-ла шевер кичи
ажылдал туралар. В.
Ульянова, Р. А. Базыр,
Цигаева оларынч ажи
манаа келгенер мак
Оларынч элчүсөндө
улус дыкха хей болуру
рыла эвес. Чандыс па

ИРДИВИС
ТЕРЛЕР»

турар
мастер-
е чап-
олерге
рунчук
бажм-
аарып,
тыгвар,
иң ар-
кага.
мелей-
скаяда
олова-
турар-
Ол —
жилер
болза
ол үр
дегени.
т чүве
ажыл-
е ээл.
нангаш
пармы
естир-

Монгуш-Тайгага радио халы-
лаазаанын эгдэлтчилгээний
бирээи тораан Салхан
Доржуун билэс хийж чок.
Ол үжэн ажыг чыл почта
дугуунга ажылдаан. Хей
ылдарда үрүтчилгээд
жыгыс дээш ол «ССРЭ-нүн
үндүтүгү радио» деп хөрө
омдөз-биле шаңнаткан.

Алазынын ичин баскан оту-
гу Дамба база-ла радистин
мергежилни шыгээп алган.
Ол ачык түрүктүгү-ла, ол ача-
нынга дуулажып, радионун
тараткучтарын ажылдадыры-
ны үтүшин, түгүзүзүн бы-
тэп апкан. Школа соонда ол
сандыг-даа бергедэшкин
поинка радист болуп ажыл-
лаат эгээлэн.

Шериг хурааленинге Дам-
ба Салханчык Доржу бири
ластанын радиотелеграфини
мергежилни шыгээп
алган. Ол соонда ол боду-
мунун мергежилни аалы-
бын Мутуу Ааскын аэро-
портунга ажылдап эгээлэн.
Инда ол ам он сес чыл
ажып ажылдап турар.

Аэропортка ажылдап эгээ-
лэн үезинде эгээлэн, Дам-

ба Салханчык чыл сан-
панын онаалдарын ачы-
күсүеид келген. Он би-
ш чылдын үшкү чылын
пассажиры арыштыгарын
боллаш почта чедирлэе
нын планын ол ажып кы-
сеткен. Ажылынга кызы-
кын чоңутун хуңдүткө-
чаалап алган.

Бодуңун кол ажылы-
нында, ол хей-нын ая-
лынга база надейлэп кы-
жил турар. Ол аңгытар-
дык дараа, он школа-
реддер комитетинин кы-
туу, агитатор хулаалге-
рин ак сеткиндэ күтүс-
келген. Он школада өө-
нүк турар дөрт уругларын
оорейлгези эки.

Агаар байдалын баш үд-
тодарыдып, чоңга биле
радырын эки организмиз
турар боллаш аэропорт
ажылдачыгарынын ачы-
кына саалдарга чей-
н болжаан. Мунуң арыжы-
кыга экиндөр хөрө-
үлүгүн кирип турар ду-
жулажып радист ша-
мчар ажылдап, чуттат-
пар.

Ч. ХЕРТЕК

Менгич-Тайрага радио чалыш-лазындагы электеринин бирээси тараан Саткан Доржуичу бийбес кижи чок ол үчөн аягы чыл почта тутумунга ашылдан, Хей тылдарда үрете-тинмедиг жылы дээш ол «СССР-нин үндүлүгү радио» деп хөрөк эмөө-биле шаңнаткан.

Адазынын ичин баскан отуу Дамба база-ла даистини мергежини шыпип алган. Шапчы түтүктүр-шл, ол ачатын ачулганга, радио аппаратураларыны ашылдаары түтүгүн, түтүктүзүн биричип алкан. Школа соңида ол ашылда-ла мергежисини коюкка радист болуп ашылдан эгелен.

Шериг хураагындагы Дамба Салчукович Доржи биричластын радистеграфиянын мергежини шыкылаштырган. Оон соңида ол боду-нун эгерге-тинди аялы-бы.

Мутуу Ашылдык аэропортунга ашылдан эгелен, кийди ол ам он сес чыл кыжы ашылдан түрүр.

Аэропортка ашылдан эгелен үсөйдөн эгелен, Дам-

ба Салмакчыны чыл санында планыйр онзадаларын акжир күүсүдөл келген. Он бирги беш чылдын үшкү чылынын пасасжир аргыштарынын болгаш почта чедирлелгезини планийр он акжир күүсеткен. Ажылынга кызымал кижии чоңуңуң хүндүткелдин чаалап алган.

Водюңуң кол ажылындагы ангыда, он хой-нинти ажылынга баш идеякелди киргизип турар. Оң аглукараат, аңа паргалаң, шалада төрелдес комитетинин кижигү, агитатор хүдээлгелерин ак сектинди күүсүдөл келген. Он школада өөренип турар дээр уругдарынын өөрелдигези эки.

Агаар байдалын баш удур тоорадырп, чоңга билет тарадырп эки организмистап турар болгаш аэропорт ажылдагчыларынын ажылында саядаггаар черле болжол, аңа агитатор аржыылдыг кижигү, аңа агитатор үзүмт кижигү турар удур жуулаңды радист шаа мынчаар ажылдап, чорттап турар.

Ч. ХЕРТЕК

Хоорайнч төл парикмар-
хасуудыг хаймгийн-даа чөр,
байнгын дүүгч таартыг кес-
ригш, кылдыгш алыр дэн,
хөргэсэн кижиклэр чөртө
гүстү эвес.

Мөн база байжм дүүгч
хылдыгш алыры-биле ма-
аа-ла келир мөн, Ынчан,
шын мында ажилал турар
ран-шевр холдуг мастер-
гериш ат-сынын хамаанч,
хымын канчаар ажилал
турарын эскерип турар
паар чүве чорду.

Амьдалд хандырыга ала-
нынга хөй чылдарда ажил-
ал келген В. С. Елисеев-
ын удурткын бригадада
ынал-ла шевр кыстар
ажылал турурлар, В. С.
Иванова, Р. А. Базыр, А. Г.
Мухомова олсынж ажилал
турар, келгенж ажилал
оларын кезинде арта-
дуг дыкка хөй болуру тава-
хыда эвес. Чандык парикам-

оң ачы-дузанын ал турар
кижиклэр тааржыр мастер-
леринг болур дорин-ле чөп-
түг. Устунде мастерлерге
келир болзуларга, көрүнүч
баарыга олурткан, байж
нар дүүгч канчаар таарып,
ажил-чаар бөвчин айтырар.
Ол аразында силерин ар-
ынцарга, назы-харынарга ка-
ймыз таармырын сүмелей-
даа таарлар.

Бола парикмарскладда
Мария Ивановна Соколова-
ны мааназ көзп турар-
лар эин танымар. Ол —
мааникюрш. Адаа кижиклэр
хөй келир, кылды-лаа болза
алчмелге ижилерин ол у-
манаттас. Болдунч мергежи-
лин ханы билдир деп чүве
олдур ийин.

Ол элентивтин ажил-
ал тааржыр кижиклере эл-
док-эвлинч утас. Ынчанаш
оларын ажилыга харып
кылдыр бис олара «еттир-
дигис» деп бис

Хоорайнын топ парикмахерайны хайвмынгга чер, байжынын дугур таарты кесирип, кыдылтып айыр эдэр, херхезин кижидер черисте эвес.

Мен баса байжым дугун кыдылтып алары-биле маага-ла келир мен, Ычан, чан мында ашылда турар тран-шевер холдуг мастер-ерини атсынын хамаачон, алымны канчаар ашылда турарын эскерип кыдыл-паар чыре чоруду.

Аммырдап хандырылга аланынга чы чылдарга ашыл-ал келген В. С. Елисеева-нын удуртканы бригадала ынал-па шевер кыстар ашылда турарлар. В. С. Елизанова, Р. А. Базыр, А. Г. Мамылова холдуг ажилып кыдыл-па элелерин маатар, аларнын элчедизе арта-тус дыка чы болуру таа-ылга эвес. Чангыс парикма-

оон ажил-дүзэйн ал турал
кнжидлер таажир мастер-
леринг болур дээрн-ле чг-
тү. Үсүнгэе мастерлерге
келир болуларча, көрүнчү
баарында олурткан, бажы
нар дүгүн каячаар таайыр,
алч-чапал бжэрин аятырар.
Ол аразында силеринг ар-
жыларга, намы-харынарга ка-
лаа таажиринг сумелей-
дэг баар.

Болз, парикмахерскада
Мария Илатовна Солоконо-
вы манайа кээп турар-
лар эки танынр. Ол —
манжикоржу. Анда кнжидер
олу келир, мынд-лаа болза
эчлелге кнжидлерин ол у-
манатас. Болдучү мергеси-
нин ханы билдир деп чүе
олзур ийин.

Болз, ол коллективтин
Б-дактырчы кнжиделге ол
жоз-вилчү улус. Ылчанаш
оларын ажилынгара ханы
кнжидер билс олараг «четтир-
дигилс» дээрн билс.

А ЖЫК ЧАГАА ХУНУ

Ажылчы чыгарып чагаалары болгаш савалдарын чугаалажы көөр талам-биле ажылдары чер-черлерде организастап турары чурттагыларга ды-на таарымчалыг. Чоокта чаа Бай-Тайга районун Дамес-Ачы суурга чурттагылар-биле ажыл чагаа хуну эрттирген. Бистид шаттан дахаар корреспонденттеринин ол дугайында чагааларын чурт-каш. Ында дынадып турары болза:

Ажыл чагаа хунунда динити-биле 38 чагааны көргөн. Рай-кууском даргазы С. Байыс-оол, прокурор М. Очур, эми О. Оттук-оол, районун харылдаа бейлигинин на-чалыгын С. Ков, районун улус өредитте килдинин эргелекчян А. Хертек бол-гаш районун албан черле-

ринин, организацияларын өске-даа ууртукчулары чагааларда киргизип айттыр-гаш табылгыны берген. Кара-хөлүлүк чуртеде сеткилин дүвүредип чорайы айтыртыларга тодаргай бол-гаш билдингир харымдарын районун албан черлеринин, организацияларын уду-тукчулары берген. А өске

Л. ХЕРТЕК,
Х. САМДАНЧАП.

АРГЫ ЖЫЛГА ЭКИЖЭЭН

Кызыл-Мажалыктын само-лет хондурар шөлүнүн кол-лективни январь, февраль ай-ларын планын чедикши-нин күөскөн. Диспетчер албанынын ажылы экижээн. Чеди хондукта түнөө тур-гарышкы диспетчер И. Давыдов, авиадиректор И. Денис, оператор Р. Хертек, инженер С. Топорков, кассир Н. Лаптегина тилекчи бол-ганнар. Оон түнөөлөндө чо-лун аргыжылгыга база эки-

пассажирлерин саны база хай. Коллектив «Совет Ты-ны» 40 чылга — шалып-кы 40 неделя» деп күш-ажылчы ээлчеге идепел-киржи, бригадалар аразы-нда чырышты улам калба-ткан. «Бо чылдын социалист-хүлээлелерин октябрь 11-де күөсидирин дыка хай ажыл-чынар хүлээнген.

Б. БАГЫТ-ОЛ.

ЭПТИГ, АЯННЫГ, ЧИИК

Кызылдың дааранымга фа-брикасында шинчелет шег-чаа модельдерин чогудуп кы-лып турар. Оларын баштай-гы шийиштер Москва, Ир-кутск, Новосибирск хоорай-ларга тывалган. Ыччалда-даа уеини негиздеген, модага база чыгыштарын союзу-галымга дүшкөн эи чаа мо-дельдер борта тартуусар. Модельдер бадылаттыгал союда, чижек-көртүтүл-гелер дааранымда оон дааран-ажылчынары оон дааран-жылар.

Постерни таарыштыр ши-лип алдыр кончук чугула. Хүмүтү аскер платые эмин эрттир өңүр эвес болза эки, Бисекек чекеттерин, шугу-мунг постерден чайгы платые-лерин, сарафанын даара-рыл технолоттар сүмөлөп ту-турар. Оларны чараш өңүт-постер-биле хаажылап, өңте-рин таарыштыр кылап ап бо-лур.

Час дүжери билек, хоорай-ның кудумчуларын херэж-ен улустун аны-бүтү өңүт, каас платесери, алаак дол-

Болгар улустун улуг огу-зу, делегейин коммунист-болгаш ажылчы шинчелет-киниги шыгаргангай ажал-дамын Георгий Димитров төлөгүс-даа, оң-биле эсе-жип чораш кижилерин чү-ректеринге-даа ханы исти атыртыган.

Аар чидиргис соода, чеди харыг олгу Дмитрий олуп калганда, Георгий Михайло-вич биле Роза Юльевна Ми-халевич дыка домей (ыла-ныч) матрос костюмчүгөш кеңип алганда) Бойко дээр оолуугагы азырап алган. Ол кижилердин ала-неге аажок улуг домек болган. Митя калыпчыны күнүндө ла ух өгүленип бир кижиги-гүн болуп кыдат революсу Ван Миянин уруу Фая ба-за кирген турган. Димитров-тарын уругларга минаанын дугайында, бичилерге олар-ны кылып берип турган байырдаларынын. Димит-ровтарын кайы хире билди-ди кижизиндикчилер турганы-нын дугайында хой сак-тышкынар бар. «Эх, ки-жи-кижиктеп, сенэ мина-ны, кайы хире минаанын би-дир сен бе?» — деп, Георгий Михайлович бир-ле катап Бойкога чугаалаан.

Бойко Димитров-биле чу-галашып ор мен. Ол Мос-квата институт доокан, ан-гы үеде Софияда партия амилында.

Фашист Германия-ның Совет Эвилелинге хал-дарынын ас-ла мурнуу ча-галда. 1941 чылда Плевен хоорайга төртүтүнгөн мен. Ада-ием — Коста Златарев биле Мара Денчева — про-

ХУУДА УЛЕГЕРИ-БИЛЕ

фессинал революсулар, Болгар коммунист партия-ның сурагыл амилдычы-лары турган. Иелээ мотар-рип, эш-өөрүн, амилчы чо-нарнын төлөзүлери, аны-бу-ру чурттардан делегациялар-ны болгаш өңүткүлери хү-лээп ап турган чүве. Хү-нүн-не оң-он кижилер изар. Шултуузу хүлээп алмыр. Ро-за Юльевна оон бажыга амилдычыга болдунар-ла таарымчалыг байдалдары тургузуп турган — ол оон боудун амилдычынын кол утказы деп санаар чо-раан.

Бисе номнар кеделер хай турган. Болгар болгаш орус дык кырында номнар Димитровтун хуула библио-теказынын кол фондусу. Оон-биле кады чүс-чүс, му-мук мемен, англи, француз, испан болгаш өске-даа б-рынын дылдарда номнар бар. Нитилел-политиктиг лите-ратурадан, Марксист, Энгельс-тин, Лениннин амилдарын алгыда (а олар, чугаа-жык-ла, кол кезин турган) бүт-ле тумаштар, бойдус, техниктиг эртемдер, шери-херэжн талам-биле ном-нар хай, ол кышк энцикло-педиялар, справочниктер, словарьлар зымеком. Чечен чогаал номнарнын чымылда-зы база дык байлак. Хей-хей номнарда Георгий Ми-халевичнин тект-биле амил-дап турганынын нзи — кызыл, көк, кара азы нугаан

будуктут карандаштар-биле деделелдер. Холууну ужуру дык чараш. Георгий Михайловичин кибилдине кижилер чом турда, мен бо-ла оң чымын-га эрттенишээр турар мей. Ачам сазынар көргөн азы бир-ле чүве номчаан, бижан-аам редакторлаан овор. Оон чоюн, өңүтү карандаштарын сегирип алыскам кээр, ол күзүлдү-биле бээр, кибилет-не олутуп алгаш, чуртту-нар, номчуруп турдум. Чам-дыкта мен амырадыр дээр, кибилетке «оод» кылыр: таанып хул кантар херек-сете сазынар, чөргөн салгы, өртүдүп үндүрт-тер бис. Мен, чугаажык-ла, кымылар чом өөрүр мей, а камгалат эштер өрт-өрт деп хамыргылар...

1947 чылда оол согу-шөйтүдүзүн кестиргеш, эи-нелге чыдырда, ачаамын дамыткан чагаанын Бойко-камыг шыгылап чоруур. Ол «документ» албан черинин конвертинге сунтуган бол-ган. Ында «шуут боудун», «тергенин чажыт», боудуну калуга түтүп бээр деп каан. Иштинде сазында «Дүргөн сеги, эргин Бойко, четтикпей манал тур бис» дээр.

Уругларга, амилдарга Г. Димитровтун хамырагы-зынын дугайында сактыш-кынар кончук хай, кижва, дайын сөөлүдө чуртту-к номсомолунда баштыгы

Живко Живковтун, Георгий Михайлович амылдарга үе-лет четеде чыгыштар ар-тылган. Оларын кол — хуула үлөгөр-биле кижил-диге. Ун принципке ол не-ээде шыгыч чораш. Амил-дарын ач сеткилдиг харым-салталыг, билдирерке чүт-күлдүг, эрес-диган кылдыр кижизиндик оо улуг са-гып салып турган. Интер-национализм. Совет Эвиле-динге мыан болуру эи чүтү-ла деп, ол санал чораш.

Шылтарангай кижилерин характерин долгуз-биле көр-үктөр биле эвес. Олар иш-тин төрөтештип сымды-лар, оларын бугуру хей талаалыг, оларын үлөгөр-чү-машык хей-хей салгалар кижизиндик келет болгаш кижизиндик турар.

— Ол «бедигаш кыры-да кижик» эвес турган — д-р. Бойко чугаалады. Ыччал-даа оон улус кеделер хуу-дурган. Кижик бугузу-биле кижик-кара чом хөрөмдөр. Чам-дык чурттарда оон арай ширинизмээр кылдыр көр-үктүлзэн боор. А ол мидат эвес, чымык, карактары кат-чырымап чоруур кижик тү-лө. Оон дорт сыгы, дүргөн кылдык сактышымда артып калган. Ачам-биле арала-жып, чугаалажып төрөл-лери кеделер-биле эки, солун турган ийди.

Ирина ПАНОВА,
ПМА-ның тусай корр.
София — Москва.

ПОЛЬШАГА УДУР УУЛГЕДИНИШКИН БУУРААН

жымшыкын бүртүт-биле буу-рап дүшөөм. Комиссиянын хей кезин ол хооуу орал-дамышыкына киргизилген ойталап, оон бот догунааш-кынын социалист чуртуну туралында холгарлаашкын. КНО-нун Уставын үрзөп чо-рук кылдыр санаан.

НАТО чурттары Польшаны ол агрессия бөлүгүлениш-кында дамытын политика-нын кулу болдурар, чурт иштинге байдалын экижи-рин улам бижыктарына шаптыктаар дээр оралдаш-кыны ПУР-нун төлөзүл-чюл комиссияга деделелзэн. Оон чайымалчак херечин ол чурттарын ий арыннык хоралакчы резолюция бо-лур. Оон комиссия кижиги-нерин хей кезин бады-

лаашыкына кийрбес деп шийитирзэн. (СЭТА). Польшага удуз өңүтү-чө-галып уулгединишкын буу-раан — ПУР-да байдал-дын чогуушталып бооп кел чымыл куртуелерин хей кезинин хүлээп көрүп ту-рарынын болгаш ол айт-кыны делегей организация-нын чугаалажып көрүтүн кайдыр-ла барымдааы чо-л деп санап турарынын хер-ечин болурун ПАП агент-лелдин таймдыр чүтүлү-дө айткан. НАТО-нун АКШ-ка күтүктөн чамдык күрү-мелерин КНО-нун орга-нарнын бирээин Польшага удуз хоралакчы уулгедини-кына кылдырып амилдар деч оралдажышыкын бу-

руну-биле буураашкыга та-варышкан. Курд дээрден алган «поль-ша айттыр» дээр хооуу чүтүлдү чугаалажыкчы де-легей чымыкына кижизин-лери киргизтир дээр ола-нын кылган оралда-жымшыкына ПУР-да ки-жизин «эргелерин» дугай-ында сактып салышыкын дээр хооуу чугаалажык-чы Барын чүтүп чамдык бо-лутеринин Польшага удуз ээлчегин уулгединишкын кылдыр болаанын дугайы-да чугаалап турар-дыр. Олар ПУР-га удуз хооуу чүтү-руушкунары кылдырыда, Польшага херек ирмында байдалды бактаранды ой-талавайн турар.

ДЕЛЕГЕЙ ЭРТКЕН НЕДЕЛЯДА

ТАИЫН ДЭЭШ ЧАЙГЫЛЫШ ЧОК ПОЛИТИКА

Дыка хой даштыкы та-йылдырлыкчылар, күртүе болгаш хой-ниинин көсү-ажылдакчылары бо хүн-дерде Совет Эвилелин даш-тыкы политикаын анализ-төөрдө, бирги ээлчеге оон чойгылыш чок үрүлчүлөш-кынин болгаш принципал-дын оңалгап айттып турар.

Ядролуг чепсектиг күрт-илеринин аразында харыл-дааларын тодаргай норма-чиктердин болурунун ду-гайында К. У. Черненкоун конгучулар мурнуна чугаа-зынга кылдырган саналдар улуг союугагалды болдуруп турар. Тайында ынакшы-лыг күштер ол саналдарын деткивишкан, ядролуг чеп-сектиг күрүлелерге дараа-сында хүлээлелерин бугу-нунити хевилгил болдурары сүмөлөп турар: ядролуг да-йынын баш удуз болдурба-ны болурун даштыкы по-литикаын кол сорулгазы кылдыр көөр; ындай да-йыны бугу, делегей болгаш кызыл-ааралдык-даа хев-ирлиг кылдыр пропаганда-лаарында ойталаар; ядро-луг чепсекти мурнай ажыл-даас хүлээлелерин алыр; бот-тарыннын девиаскерлеринде ядролуг чепсектер тургус-туймаан, ядролуг чепсез чок чурттарга удуз ындай чеп-секти калдыр-да байдалдар уенинде ажылдаас; оон кан-ды-даа хевир-биле непе-рээрин болдурбас; бир домей айыл чок болурунун прин-ципине үндөйлөш, ядролуг чепсектиг бугу хевирлерин бүрүн уузукаарында чедир оларын кызырарын чедип алыр.

Совет саналдарын дугай-ында делегейин хой-ниинин болгаш солунарынын үнелдеринде Совет Эвиле-ли боду ындай тайбын са-налдарын принциптерин бо-

дунуу политикаын үндө-лийн кылдыр салган болгаш ындай норма-чиктерин хү-лээп көөрүнү дугайында ядролуг чепсектиг өске чурттар-биле калган-даа бо-ла, дугуржуп алырныга бе-леппин илерептип турар деп айттып турар. ГФР-нин бун-дестагында ГСДП-нин фран-циянын даргазы Г. П. Фо-теби Н. У. Черненкоун са-налдарын ядролуг чепсектиг күртүелер аразында харыл-дааларын норма-чиктерин-нин дугайын бодон-биле үнелеп чугаалаан. Ындай норма-чиктер кайы-даа талааларын бот-боттарын билчир чоруун экижи-леринге илгилг болу-рун ол чугаалаан. Совет удузтукчу ядролуг дайынын болдурбас саналдарын ко-лган деп, «Токно симбун» со-лун бижаш, ол саналдар-ядро-луг чепсектиг күрүлелерин норма-чиктеринин болуу-луун деделелзэн. АКШ хер-ек кырында, боттук санал-дары-биле совет-америк ха-рылдааларын экижирерке боудуну кызырларын бо-лыштыр ужурулуп деп ол чолу бижэн.

Ындай түрүбүз, Вашинг-топуну чааа сөк кырында тайбынче чүтүлүшү дугайында кылгырларын АКШ-та союугада мурттуу кам-панийанын таарыштыр са-лып тургаш-ла, совет удуз-тукчунын делегейин дүш-күрүлүг байдалын кокалды-кыны болгаш совет-америк чугаалажышыкынын кылы-рыныч угаганга боттук хем-чеглерин программанын дугайында өжөгээр ыты-та-йып турар. Ыччаага Ва-шингтонун тодаргай херек-терин калдыгы дээр, олар ачаа шуут удуз талам чүт-күлүнү дугайын херечилеп турар.

ЛИВАН: УНЕР
АРГАНЫ ДИЛЕП
ТУРАП
Бо хүн-дерде швейцар Ло-

зайна хоорайда Ливанга на-ционал элпекчишкын тала-м-биле конференциянын ийги кезээ эртип турар. Чурттуу президентизм А. Ямайель, национал найга-лаа фронтунун, шийтер-нин «Амаль» шийчөөшкы-нин, өске-даа политиктиг болгаш шажын-чүдүлгө бо-луктеринин удузтукчулары, а ол ышкы Сириядан бол-гаш Сауд Аравиядан хайгааранчылар Ливанын иштинки айттырларын ший-тирээр-биле чугаалажып турар.

Конференциянын баштайгы, херек кырында боттук түнөө — Ливанын иштин меселдешкынинче-де хаара түтүтүлгү күштер-нин атык-аалышкынын сом-сайд дугайында дугуржу-ланы чедип алганы болган.

Ол дугуржулганын кайы хире бижык болгаш бот-танышкынын болурун үе көрүтсүр. Чурттуу иштинде байдал мурункуу ышкыш, дыка нарып болгаш дүш-күрүлүг болушкан турар. Конференциянын киржичи-лери стол артында чугаала-жып олурунканда бейи Бай-руттан болгаш өске-даа ливан хоорайларын чепсектиг калды-дошуп бот-боттары алдышкынар дугайында меделер түзү-сөксөөл чо-ка кээп турган.

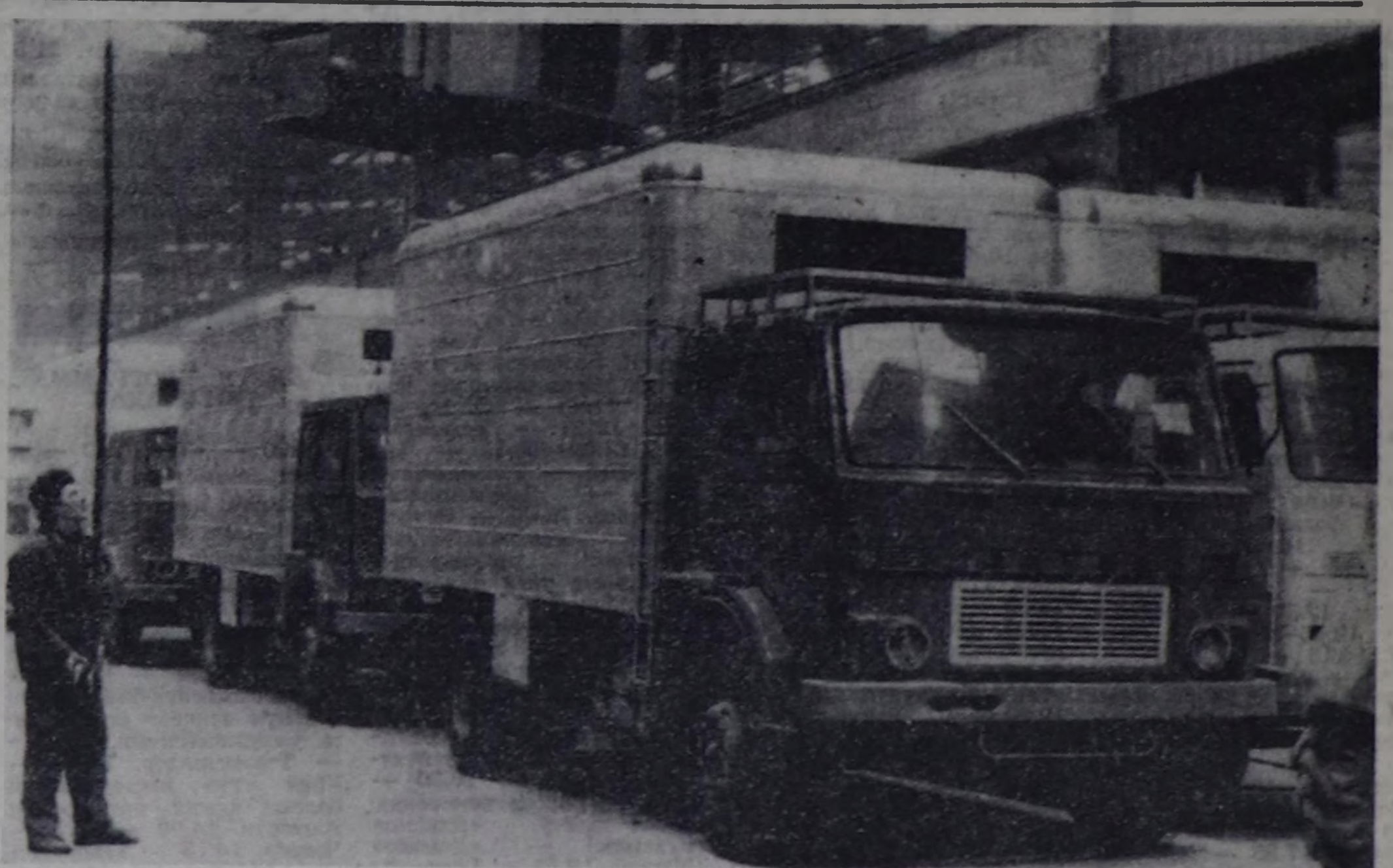
1983 чылдын май 17-деги абалдадыг ливан-палык дугуржулганы күш чок бол-дурган чорук ачаа болгаш оң ээлеринге аар согуз болган, ыччалда-даа Ливан-га удуз үлгүленишкын ам-даа соксаан. Израил чурттуу девиаскеринин улуг кезин ижелевишпаш турар Израил чарам бодунун шери-нин ливан девиаскер чери-лерге тодаргай эвес ууун хуусанын иштинде хевээр арттырарын дугайында дайынчылар меделелдер Тель-Авивтен дыпалып тур-ар. Ол хамаан чок Бейрут-тук солунарынын дыпал-дып турары-биле алырда,

сионистер Ливанга чалча «заагыт» тургузарын план-нап турар. Ындай «заагыт» мурнуу-ливан районнарга израил аг-шерилеринин док-тамаал турар чорукун «хоу-луг баугаар» болдурар ужу-рулуг, АКШ Ливанда болууш-кынары болууга амилдыкы талам угаандырыпга ко-лаашкынын ам-даа чидир-бейн турар.

Ыччалда-даа америк им-периализмин болгаш сио-низмин айымдыг чиме-нишинининин удуз деми-селге ливан улустун көргүс-көн шийтирилгил чоруу ол бичин чурттуу хосталганы, чангыс элтиг чоруктуу бо-лгаш национал суверенитетин катат тургузарынын орунче-бижык-биле киргилгил көр-гүтүп турар. Келер үе-чаа-да бугу-ле күшүтү КНО-нун Айыма чок чорук чөвүлө-лери палыйл перилерин Ливандан соңгарлаашкынын чокка, мияла-ла үндүрүр Лу-гандыа резолюциянын кү-сидирин, АКШ-тын болгаш оон империализм аналчы-леринин талаалыда чурттуу иштин херектеринге ко-лаарлаашкынарынын бугу хевирлерин соксадыны, ли-ван нитилелдин иштинде бугу шажын-чүдүлгө общи-наларын бир домей бо-лу-рунда иди кылдыр боттук-рунал-политиктиг чар-тылгаларын ботандырып чедип алырчыч угаанды-рини чугаалажы Ливанын демократтыг күштери айттып турар.

Чаа үе-чаанын ол сорул-галарын ливан улустун те-лптин-биле күөсидиринге бугуруда илелерин жүр-лүг. Араб чурттарын бо-лутура депшигелгил чүт-күштери оларын бугу-лелсезе хей санын өңүт-төп ол талам-биле оларга чедикшиг болурун кү-лөп турар.

И. ЛАПИКОВ,
А. СУРНИКОВ
(СЭТА).

Польша Улус Республика-ны экономикасында байдал чурттуу экижип кел чыдар. Айыттыган бугурулгө плай-харын чүгө күөсүлэр эвес, харын база ажырып турар бугурулгелерин болгаш

узуу ажыл-агымнын бүдүн-бүдүн адырларын саны көвүлөп турар. Совет Эвиле-ли-биле болгаш өске-даа акы дунга чурттар-биле ПУР-нун улам калбарып турар кады амилдажыгазы

ол бүгүгө улуг чергези-биле ланг бооп турар. ЧУРУКТА: Тарнувск во-водствоузда Диблава «И-лэнол» деп комбинаттын бергилеги. Ында «Елч», «Стар» дээр чүк мажыа-

ларынын изотериктиг ку-ловтарын кылдып үндүрүп турар. Польшага кылган ре-фрижераторларын даштык-ка бейи-биле үлөтөп турар.

ЦАФ—СЭТА-ның фотоу.

СӨӨК-ЯЗЫ ЫЛГААР ЧОРУККА УДУР

(Март 21 — сөөк-язы ылгаар чоруктуу уузунары дээр демиселдик делегей хуну)

рында бугурууру чүве болза, ындай чаа эрге оларын чурттагыларына боттары-ның айттырларын ший-тирээрке «кызыгаар чок аргаларын» берип турар ы-нак сагындар. Херек кы-рында алгаш, африкачкы «эрге-чагырларын» тус-кайлап чоруу иштинин азылдар чоронин ашпа-ры болгаш ботту төгөр че-ринче сөөртүр дээр ыш-кы, ындай айттырлардан эртейн турар.

Преториянын ындай эге-лешкынин африкан чо-нуң ортузунда кайы хире удузтукчунынын болуу турарын «чөвүлелдер» чоокта чаа болган согул-дарын долу буураашкын херечилеп турар. Чижээ, ба-дылашкыга Союутога чур-тачыларын чүгө 10 хире хуузу. Лобосовиче оон да-а азыш — ийи хуузу кир-кен.

Ийги «чаа чүл» — кара кештирлерин общиналар хондурарын дугайында хоойлу бирлиг-биле кара чангыс домей. Ол хоойлу-даа африканнарга черин сактып алырын, ийиче-сө-онч-хоронилгил, тускай бээр-турар. Херек кырында ол хооуу чорук-тур, чүгө дээр-

ге, африкандарын эи-не адым-түрөп байдалы ы-ндай «эргелерин» эдилээр-ге калдыр-даа арганы бер-бейн турар. Адактык соода кээп африкандарын организация-шымчашкынын болгаш таарыштыр көшүрүлгезин дугайында хоойлу теле-вилени коору артай. Ол чаа хоойлу африкандарын хоорайларын болгаш улуттукчул чоронин «ак кештирлер» районнарыга баар болгаш амилга хеле-чиктеп кирер эргезин улам кызыгаарлап, хевизг ман-далганын сактып чир акша амилдап алыр арганын улам кызыгаарлап турар.

Сөөк-язы ылгачыларын союугага чангыс: Мурнуу Африканы баи-статнарга хуулап чарарын дүрөдиртер таарымчалык байдалдарын тургузары бооп турар. Баштайгы ийи хоойлуларын африкандар берип турар эргелери бол-гаш арталары сөөк-язы ыл-гачыларын баи-статна-нар тургузар деп турар ра-боннарына таарымчалыг. Үшкү хоойлу телевилегин баугаар бугу чурттуу пөтү-нү 14 хуузуу тускайлап бергеп элтигит мөөнөтсө-

кин лагерлеринге Мурнуу Африка Республиканын на-ра кештиг чурттагылары-ның 70 хуузуу хоругулар ужурулуп. Оон артын, эи-не үнүш-дүжүктүр болгаш ка-зар байлактары хей 86 хуу-зун «ак кештирлерин деви-сээр» кылдыр дүрүжүдөр болгаш кара кештиг чо-анга хаматта бооп, чурт-таар эрге чок болу-дур. Бо хүн-дерде сес миллион афри-кандар ындай эргезин ка-зыттыгыш, боттарынын ла-төрзөн черинге «даштык кижилер» апарганнар...

Сөөк-язы ылгаар, кедел-гей чаа хевирлиг апартеид-тиг политикаын түпкүл-лери ындай-дыр. Ындай ма-жарлашкынары көрбэ-сөөк-язы алгачкыларын «чаартылгаларын» мактар, баи-статнаран, демократ-тинин деи-лелерин көр-гүзери оралдажы болгаш оларын делегей ареназына хамаарышас чурттар кыл-дыр хүлээп көрүп Прето-риянын чедип алырныга ду-залал турар кижилер бээр бооп турар.

С. КУЛИК,
политикт
хайтарамчы.

Ыраккы Чөөн чүкте

—

•

A black and white photograph of the Hotel de Ville in Paris. The building is a large, ornate structure with a prominent clock tower on the right side. The architecture features many windows and decorative elements. The photo is taken from a slightly elevated position, looking down at the building and across a street.

1984 чылдын эгизинден «Хөндөргей», «Искра» со-
хостарын директорлар
С. А. Донган, Ө. А. Куула-
ларга бөрөш, шыңгы с-
гындырган.

БОЛГАР АВТОКАРЛАР 70 ЧУРТТАРДА
СОФИЯ. Сөөлгү чылдарда болгар автокарлары чоруда черлерини географиялык даяка калбарган. Ол калаада аялдоо болур таарымчалыг машиналары делегейини 70 чурттарын порттарынан, демир-орук станцияларын, да, туугу шөлдеринден көрүп болур. Амгы үеде Болгарияга чылдыкча яны-бүрч кевирини 32 муң автокарларын кылып үндүрүп турар. Оларын хей кевирини Экономиктиг Дузаламалга Чөлүдөлийн чурттарыне үндүрүп турар.

Республикада ыңдыг машиналарын кол-да бүдүрүлгө чери — Пловдивти «Рекорд» деп комбинады бооп турар. Ында 2-ден 3.5 тонна чедир чыгытун автокарларын кылып үндүрүп турар болгаш олар калдык-да байдалдарда аялдоо аргалыг. Ол күтү-

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

луг димель моторлуг, аяны-бүрч өтмөр, деридтеринг автокарлар амык шөлдерге болгаш хаагыг бажы-даа яштыне чыгытерни дүжүр болгаш чүдүрер аялдарны кызыр. Ол сорууа-биле дык хей ыңдыг машиналарда, дашкаар үнер гатты арыг-лаар тусай дерекселерин тургускан.

Амгы үеде болгар кон-структорлар 8-тен 15 тонна чедир чыгытер дүжүрүп-чүдүрер автокарларын шемел-де хевирлерин тургузар дээш аялдоо турар.

«ТЕРГИН ЭКИ ШЫНАРЛЫГ АЖЫЛДЫН БУДУРУЛГЕЗИ»
БЕРЛИН. Бутцен хоорай-да (Дреален округ) машина кызыр заводка «Тергин эки шынарлыг аялдын будурулгези» деп хуудукта-дын адын тыныктыг тава-рыга эвес. Оок кылган чүдүрер шүтүзү — саазы, каартон, алгы-кеш, фольга болгаш өске-даа материал-дарын кевир бедик будурун-чүдүрүп машиналар — күрүс-нүн дээш аттестацияны ал-ган.

Бутценнин машиналары-нын аялдоо турары 60 амык чурттарын заводтары-нын болгаш фабрикалары-нын аялдоочулары ыңдыг үнелелдин шынынын бадык-ка болурлар. Совет Эвиле-линде болгаш өске-даа аны-

дунма чурттарда олар бээр-ла бедик үнелелди аш турар. Продукциянын шынарын бедидери — ГДР-нин буду-рулгези коллекттеринин со-циалистиг хүдэлгелеринин кол чүдүреринин бирээи. Ол сорууагы чедиктининг күчөдүп турарынын херес-ни шынар дөмдөн манкан кылдыларын саны амгы үе-де 13 муң чедип турары бо-лур. Ол болза, 1975 чылда турганыннан нин матап хей-дүр.

МОЖУНУН ЧАА ОВУР-ХЕВИРИ
ХАНОЙ. Вьетнамнын сон-гу талаа Куангбинь можу-зунун онзаланчак чүдүрер хей саныг хөмүр-лаш раз-реэтер болгаш шашталары бооп турар. Ону республика-да шаш-шаандан бээр дагы-лар чүрүп деп адал келген.

Вьетнамдын «кара алды-нын» кол курлаавыларын ында омонеттининг. Чогуун-ла ол можунун амгы овур-хевирин чурттын кол ола-га-энергетика баазаы кыл-дар толаралып турар. Совет Эвилелин хадунма буюу-нун дузазы-биле амгы үеде совет будурулгезин болба-зырагын техниказы-биле де-риттинген алзон каш улуг шашталары болгаш разрез-терин тургускан. Боттары-нын мурунда садынган со-рулганы: хөмүр-лаш каза-рагы — Селенга аймак-та өңүт металлдары ка-

Кыргыз Норбуевич ШУЛУУ

СЭКП обкомунун келжигу-ну, Тыва АССР-нин Дээш Советинин депутаты, СЭКП Кызыл районунун бирги секретары Кыргыс Норбу-евич ШУЛУУ 53 харлап 19-рай, 1964 чылдын март 10-та келерет мезеги.

К. Н. ШУЛУУ 1931 чыл-дын октябры 15-те Эврин районун Эврин суурга тө-рүттүгөн. Совет Эвилели-нин Коммунисттик партиязы-нын хуурамчегинге ол 1956 чылда кирген. К. Н. ШУЛУУ будуну күш-ащыкчы амы-дыралын 1948 чылда Эврин улус судунун секретары боолуп агаалган. 1950 чылда юридиктиг курстары доос-кан соолудун Чоон-Хемчин районун улус судунун кууесекчинге алыналган.

1951 чылдан 1954 чылга чедир Совет Армиянын ту-роелыгыне албан эртинген. Шеринде халашкан сонда Чоон-Хемчин районуна катал чедип келген. Улус судунга болгаш ВЛКСМ районунун инструкторуна аялдоган. 1957 чылда К. Н. ШУЛУУ СЭКП районунун аппара-ралыне депштинген. оон сонда Краснослонинский со-вет-партия школынагы өө-редип чуртунан, ол школа-нын дооскан сонда СЭКП Сут-Хөл районунун орг-кизациялык эрелекчинге аялдоган. 1961 чылдан 1963 чылга чедир СЭКП обкомунун аппаралында удурутук кадрларын үчүт секторунун эрелекчинге аялдоган К. Н. ШУЛУУ 1963 чылда СЭКП Кызыл хооромунун секретарына. 1965 чылда — СЭКП Овтр

райкомунун бирги секретарына, а 1975 чылда — СЭКП Кызыл районунун бирги секретарына сонгу-кан. 1966 чылда ол СЭКП ТК-нын чанында партиянын бот-өөрөдөлгезин Дээш школына дооскан.

Партиянын область орга-низациянын ага дааскын-ны бүгү-ле албан-душаал-дарга Кыргыс Норбуевич ШУЛУУ будун мергешилгик организацияны кылдыл мер-гүскен, аялдоочу болгаш култура, тургузушуну күч-тү ашыкчы чонгарып кижизилдестини сорула-лары бедик карысаалга-ды болгаш аш сепкилди-биле шиптирелер келген. Ол бедик билгитин, принцип-адыг болгаш аялдоочу-чи, кижилерге кичээгелгил болгаш сакгыч чонгарып, чазык-чаагай, биче сепкил-дик кичи чоралган. Районуну коммунисттерини болгаш

акылчы чонгарытын бедик хуудуктеги ол чаалап аял-ган.

Кыргыс Норбуевич ШУ-луу республиканын хай-ни-ти-политиктиг аялдоочу-луг илестелгик кичилг кел-ген. Партиялык Кызыл хооромунун Сут-Хөл, Овур, Кызыл районнары-нын, СЭКП Тыва обком-уну келжигууну хей удаа, хоорай, районнар Советте-ринин депутаттыга, Тыва АССР-нин Дээш Советинин килги, үшүт, депутат болгаш бедик чонгарытын депутат-тыга ол согуштуруп чо-ралган.

К. Н. ШУЛУУ ачыл-кылдыан Төрөн курт бе-дик-биле үнелелди күр-дө-лө-дүгөн. «Күш-ащыкчы» през-маалдыгы чорук дээш. «Эрес-маалдыгы күш-ащык дээш. В. И. Ленинни чурттыгын дүң-дү-дөн бээр 100 чылдан дем-делээр-биле», «Күрүс кы-зыгдары камгалаарыга шылгалары дээш» деп ме-дальдар-биле, Тыва АССР-нин Дээш Советинин През-идиумунун Хүндүлел би-жиг-биле, ол ыңшап МАР-нын «Моол Арат Респуб-ликасына 50 чыл», «Наян-рал» деп медальдары-биле шаантанган.

Чоагы сеткилгик болгаш сакгыч чонгарып аялдоочу коммунист Кыргыс Норбу-евич ШУЛУУ дунга чыгыткан чырыктыгы тургускал бистин чүрөктеринисе келээде аштар.

Г. Ч. Ширини, М. К. Мендеев, Ч. Д. Б. Ондар, П. И. Кравченко, А. Н. Ванжа, Г. И. Долгополов, Д. К. Оржа, В. М. Египетов, М. Н. Голуб, Б. П. Савинов, М. К. Шыра, А. Н. Галиев, А. С. Б. Монгуш, М. Е. Абрамов, Ш. Д. Кутлар, О. Х. Кочу, В. Б. Добрышев, К. А. Мае-симов, Д. С. Монгуш, В. Е. Сериков, Н. С. Бойд, Л. А. Бедарева, М. П. Бессмертный, Ю. А. Захаровский, А. Н. Семенов, В. Д. Ондар, К. Д. Монгуш, П. Ф. Иванов, В. К. Шумова.

ПАССАЖИР-АВТОБУС-ВОКЗАЛ

Оларны аргыжылганын үш чарылбас кезектери деп болур. Оларнын харылаазы, бот-боттарына негеделин аргыжылганын аялдоочу илгитин. Аргыжылгата орук-туу ужу-дузанын моон муру-нунда парлаттыган чүдү-дөреде демделген, кылдынып турар аялдарын дугайын тайыбырлаа бис. Автобус-тарын техниктиг белен чо-рууни коэффициентинин бедик, чолаачыларын аял-дына харысаалганын, вок-залдарын болгаш автостан-цияларын эки аялмы пас-сажирлер аргыштыртал-зынга улуг рольду ойнаар дээрн билдингир. Борта пассажир кижиден хей чүдү-дөр база хамааркыр дээрн Х. Ооржактыг чагаазы ба-дыктып турар. Бо бүгү айты-рыларын № 56 «Шында» «Пассажир-автобус» — вок-зал деп эргини ада-биле парлаттыган чүдүдө кел-дүгөн болгай.

Эрткен чылын Кызыл хоорайга автобус аргыжыл-ганында үзүктелешинер хей таарып турган. Маршруттарын интервалы чартык шак чедип турган болгаш чон үе манаар ужурга таарып турган. Оон түнелдине автобустар-га улус шыгышастаа, амы-лындан озаалдап, хей уе-шамын чидирип турган.

«Тыва автотранс» катты-ащышын болгаш пасса-жир АТБ-нин удурутук кууесек бот чептеринин баштай соонка пашнал, кемчелерин албай турган. Ээлчепин аялдоочу чолаачылар чедипшес, септелге кылды мергешилгик специалистер чок деп тайыбырлар кол чылдаган болуп шыдаас. Негедде, харысаалга кош-каандан ыңдыг чепте-тер тургустунуп болур.

Февраль айлаа эрелеп аял кескүзүлгө аныккан. Ол канчал чедип алдынт-тыл Пассажир АТБ-ни моон мурунда септелешини шы-ары даш ижкелер-техниктиг аялдоочулардан колдуу аялтып турган болза, ам ол дээш септелешини боттарындан азы үрелтен машинаын чолаачызындан негедде кылып, олардан ма-териалдыг карака чедиргени дээш ашканы тырттырып, шандал ашканын аялдан шынарын көрүп төлөп турар апарган. Бо чорук чолаачыларын материалдыг сокуругуларын кудурунган-дында, харысаалганын база бедиктен, Чарышты дашыгт организаастаа будурукчу-луг аялдоочуларга идиг бол-ган.

Хооруксоом соок айла-да албан-организация авто-бустарын хоорай маршруттары аялдоочу дугайында шиптирнүгүндүгөн турган. Ол автобустарга маршруттары дугайында ашкыш, компостерини тургускан. Олар эргетин дүштөни, келжэки шактарда чорук үш-дөрт аялдоочуларын кы-лып турган болгаш аргыжыл-ганын шуудан турган. Сибирин чамдыг хоорай-ларында аялдоочу эгелден бо арганы турмууларын кү-рөңгит. Чүте дие дашты-га дөртөн гадүе аял тур-да, үш автобус манаары бер-ге. Пассажирлер аралында кыргындан, чаш угулар, өө-реникчилер дээш кая-дыг кижилер турбас дээр.

Чарышты дашыгт организаастаа будурукчу-луг аялдоочуларга идиг бол-ган.

Хооруксоом соок айла-да албан-организация авто-бустарын хоорай маршруттары аялдоочу дугайында шиптирнүгүндүгөн турган. Ол автобустарга маршруттары дугайында ашкыш, компостерини тургускан. Олар эргетин дүштөни, келжэки шактарда чорук үш-дөрт аялдоочуларын кы-лып турган болгаш аргыжыл-ганын шуудан турган. Сибирин чамдыг хоорай-ларында аялдоочу эгелден бо арганы турмууларын кү-рөңгит. Чүте дие дашты-га дөртөн гадүе аял тур-да, үш автобус манаары бер-ге. Пассажирлер аралында кыргындан, чаш угулар, өө-реникчилер дээш кая-дыг кижилер турбас дээр.

Бөгүн-Венгр совет республиканы чарлаанын 65 чылы

Социалист Венгриянын пайысылалы — Будапешт. ЧУРУКТА: Дунайдын эринеде парламент бажыкынын кичи кевир.

ЧУРУКТА: Вьетнамдын Снам мугулурунда далайлык эң улуг дымты-мелегелери бо-ла чоруур.

ЧИЛИ КОММУНИСТЕРНИН КЫЙГЫРЫ

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Чилинин Коммунист пар-тиянын (ЧКП) ТК-зы фа-шисттик диктатурага уду-р демиселди улам күштелди-рериче кийгирген. АКШ-тын империалисттик бөлүк-теринин чалчак Пиночетти болгаш оон бөлүтү дүжү-окутары база оон сонда демократтыг бүгү күштер-ни төлөөлөкчилеринден түр чазакты тургузары Чилиге чаа демократтыг янитиле-ди тургузарынын орунуга эргежок чүгуза негедде бо-лурун Сантьягода тараткан, ол кийгирмеде демделген.

Бомучинтерин болап ту-рары-биле адырга, түр ча-актыг кол-да сорулгалары фашизмга уушканын, шаа-жылакчы органдарын тара-дыры, чилелерини эконо-миктиг байдалын экинчиле-ринин дээштинг кемчелерин алыры, массалыг аялдоочу, аш-чут болгаш язды-түрө-ни чоруктарга уду-р шипти-релг демисежиря бооп турар. Түр чалак делегей-нин валюта-акша фондузу-биле куланыгыг дутур-жугулу күш чок болдувар.

делегейге тайбыга ынан-шымдыг политиканын чору-лар ужурут деп, ЧКП са-нап турар.

Компартия чилелеринг хосталга болгаш демократыя дээш улам калбарып турар демиселди демделгези, Пиночеттин хоп-дораан дүжө-ни болгаш эргелеп-башка-рылганын демократтыг хевирлерин катал тургузарын негээр-биле марттын 27-де национал удуруланышкын-нын хүнүн эрттирериче, аялдоочу чонгар чөвүлели-нин национал удурулгези-нин кийгирини дегип ту-рарын дугайын мезгел-дөө.

Чили коммунистер демо-краттыг куртуени тургуза-ры, антиимпериалисттик бол-гаш антиолигархиялык ханы чараттылгаларын чорулары дээш демиселге боттарынын бүгү күжүн моон-даа соя-гаар бээр апарын кийгы-рында онзалал айткан. Ол демиселдин чедикшининг болуру аялдоочу чонгарын, калбак улус массаларын илпексийден хамааржырын документинде айткан.

ДУШКУУРАЛҮГ БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. (СЭТА). Лозан-нада национал элтежиникин талазы-биле конференциянын кижикчилеринин ооздала-жымышкыны бооп турар-да, Ливанда байдал дүшкүрлүг бооп арттышаан. Эрткен субботада ливан наймысал-ды Барын болгаш Чоон секторларга чарган бүгү шу-гумку дургаар үтөр-боолар-ны, ракеталары болгаш

минометтары аялдоочу-шан, калдык-дошкун уду-редир атыккажымышкынаар болган. Бейруттун аягы-аңгы чуртталга кварталдарын бол-гаш дагыг черлерин боо-лаашкынарга база таарыш-тырган. Меслдежиникин-ненин түнелинде 15 кижи өлгөн болгаш 45 кижи ба-лылганган.

СОКУЛДА МУРУНУК МАРГЫЖЫШКЫНЫ

га, Мичиган болгаш Аркан-зас штаттарга партия хурал-дарынын түнелдеринде Мондейл 65 делегаттарын бадылашыкын аш болур. Харты 40 делегаттар дет-кэзи. Джексон амдымында 12 делегаттарын деткэзи-нин кемел алган. Миссис-ипте хуралга бадылашык-нарын түнелди понедель-никте үндүрер турган-да болза, Мондейлдин амык чо-руу турары илереттинген. Аркан ийн — Муруну Каролина болгаш Кентукки штаттарга болтулан демо-краттар хуралдары тивле-

чили илереттөө, чүте ээр-ге, оларын каржжычелери-ни хей кези кандалдар-нын каймыгына-даа детки-чени кылбас деп шиптир-дөө.

ЮПИ агентилелдин түн-дээш-биле алмрга, сокулда мурунуу маргыжышкы-нын амгы үе-чааазында АКШ-тын ораактыг прези-дентин чоран Мондейл на-ционал съездин баары-биле 443 делегаттарын, Харт — 398 делегаттарын, Джексон — 48 делегаттарын дет-кичелени алган бооп турар. Президентини кандалдады кылдыр депшидеринге съез-динин 1967 делегаттарын деткичезин алтыр эргежок тутула.

(СЭТА).

Сальвадоруну шаажылакчы агшериелери патриоттарга аштырышкы-нары дээш боттарынын өжөн-кылыын тайбын чурттакчылардан негел аш турар-лар. Ылап шыл медээлерин элган сальвадор католитик хураа-китинг түнээ-нин баугаар ашырга, сөөлгү дөт чылдын китиде америка бауун эрге-чагырга-лынын араатаныг үлгедилеринден барык 42 муң сальвадорлар өлгөн бооп турар.

ЧУРУКТА: шаажылакчыларын ээлчеглиг үлгедилешининин түнелди. АП — СЭТА-нын телефотозу.

2-ги арын 1984 ч. март 24

3-кү арын. 1984 ч. март 24

МӨНГЕ ИСТЕР

Нева хем эринде мен сөрнүн кемээ
Ишти-хоним сөргө оюм, чаксаан тур мен.
Челдерде дини каан дег сыйдыс-оттар
Сирлеңешкен чалгыларда салдап чорлар.
Манда, бо-ля эрик-биле, шак-ла мынчал

Матростар халчын эрткен. Изи хөвөр:
Алы шак бо улуг орду баары-биле
Аркы ширини, бодалдарга азыгыткан
Феликс Эдмундович Дзержинский
Петрова-Вильямс шавезинче углай бар чор.

Истер хөвөр. Олар мөңгө артып калган.
Изги дошкун хайра чок хурештерге.
Революция дарлаткан чон күжүн чыгаш,
Хааналганын ханым чазан узуулап каан.
Тогуңду ийи мында-номчун тур мен,
Дөгөрсан мында сипген. Истер хөвөр.

«Аврора» — чалаан сыйдыс түп келди.
Алар чалган Нева хемде «Аврорага»
Чайнаш кынып, ошкар дөңгөз дээй каапты.
Чанында бо эрик суулап тайылаанды.
Ынчаң баа мпгаар чырыш мынган боор ой.

Чая үе, Чая шагны Илчиг маңа
Шак-ла мынчан эртежиникте бактаадмыкан.
Нева хем эринде мен чаксаан тур мен.
Ишти-хоним, бодалдарын түнүн тур мен:
Истер чорур салгалында сипип калган,
Истер хөвөр, Мөңгө истер кала чилер.

Эрес-оол ХАЯН.

СҮМЕЛЕП ТУР БИС

Батистин кылган думчук
аржыларын чурчур мур-
тунда кай шак ишти-
дөңгөз суга сукпаш, чуган
соонда, арыг сугта былгал-
тарга олар чазында дег ак-
мыр болур.

Эңне дуркуданын хөвөр-
женин бөзүн деп батып
турган изги илдерден өр-
төңгөз былчак черин хөлкө
арттырып каар таварылга-
лар бар. Пөсте мындыг был-
чактын чилдерде ону ли-
мон-биле аштан-аштап, арыг
сугта былгалтар.

Кышкы үеде тыюлдан
кылган соңга көжөгелери
ычталып карарып каар.
Ычангаш ону чурчурчун
мурунда дөңгөз чыгыг суг-
га шыгыдып алыр, а оон

ОЛЧАЛЫГ БОЛГАННАР

Кызылдын ажалга касса-
лары бо чылдыс февраль
15-те Ереванга болган күрү-
ненин аша чазынынын об-
лацияларынын ойнаашы-
нын боугаар хоорайныч чурт-
тамчаларыга он муң аныг
рублун төлөп берген. Олар-
нын аразында эң кой ой-
наашкын алган кижин хөлб
заводунун ажалынын М. Г.
Хайристамов болган. Ол

500 рубль ойнап алган. Ба-
жыр ээзи Н. М. Плюснина
125 рубль олчалдыг болган.
1984 чылдын март 9-та
Калинин хоорайга акша-ба-
раан литерезынын ийити
тигирлеуэнин тиражи ой-
ноон. Байыраал ундурле-
тинич тирокчиндан чамдык
ажалычлар база эки белек-
терин алганнар.

Александр Семгевич Сенди — пер-
соналдыг пенсионер. Күш-ажалдыг хоо-
туу А. Сенди алаа черле олурбас.
Мылда-ла калдыг-бар ажалдыг кылды-
ры-биле сепирип алыр чачалыг аяга че-
дир кагазан. Чокта чаа ол жоол тоол-

Чогаалчынын демдегелеринден

Ындыг сыйдыс бар. Сыл-
дыс-Кижин. Ол—бистин үе-
живис, бистин хей нацио-
налдыг совет чуртувустун
хаматтыгы, коммунист по-
галыгы. Ол күрүнө черек
теринин Дээди Советинин
депутаты. Оон акыл-хөвөр
хундулуг — Социалисттик
Күш-ажалдыг Маадыры.
Ыркын шынаа Таласка чо-
руттуңгеш, көдөз ажалы-
агы институтун зоотехник
бооп дооскан. ол кижин—ам
Европанын Парижте уран
чүүл болгаш литература та-
лазы-биле Эртемгер акаде-
миянын академиги. Чо-
гаалчы. Оон чогаалдары
чүтте даштыкыда бөзүн бе-
жиге аныг дылдарда сес
милдон тиражыг үнүлгөн.
Чугаа Ленинге болгаш
СССР-нин Күрүнө шайнал-
дарынын чуртувустун Кирги-
зиянын элвустун чогаалчызы
Чингиз Токерулович Айта-
матовтун дугайында чоруп ту-
рары билдингир.

Амгы үе. Чогаалчы. Чо-
гаалчынын чоңда, амыды-
ралда дазылы, чогаалчыга
чонун, партиянын иделги.
Амгы үенин чогаалчызы
дөңгөз — эң улуг харым-
салга. Кижилерин делегеге
табышын камгалаарычче,
келер үеде бүзүрелче хаара
тудар улуг улуг чогаалчы-
га ойнагып турар. Агаар
лайырында уруп олурар
агыл пасажирлерин салым-
чолу оон ужулдуңгүзүндө
хамарычын шыкаш. муң-
мун номчукучлар дөңгөз
чогаалчы харымсалгалыг.
Дээрин чангыс арас, а хей
сыйдыстар каастап чыры-
дып турар. Оларнын ара-
зында бичин сыйдыс чок.
Оларнын чырыш ырак, чоо-
гунуң аайы-биле ычталып
турар дээрин чөптүг болгу
дег. Чонга чоок, улуг хем-
чээлдиг сыйдыс шыкаш. Ч.
Айтматов амгы үеде деле-
гейде эңне хей номчукуч-
лук чогаалчы деп ЮНЕСКО-

УЛУГ ХЕМ ЧЭЭЛДИГ СЫЛДЫС

мун санап турары шын.

Сөөлгү чылдарда делегей
литератураның улуг бо-
лушкуну — Ч. Айтматов-
тун «Хүнүн дурту чус чыл
ажыг» деп амгы үеде адрес-
тел, эркен — үени сактып,
келер үени кезе көрүп би-
жизин романы. Оон кол ма-
дыры ажалчын Едигей Ичи-
гельдинин дугайында ав-
тобиографиялык «Едигей» вы-
каз кижилерде Чер бөм-
бүрүзэ туттунуп турар» —
деп бижизин. А бисте —
«Чингиз Айтматов бичке
чогаалчыларда делегей ли-
тературазы туттунуп турар»
— деп ук романын ийи-үш
катал номчааш чугаалаар
эргелиг бис.

Ч. Айтматовтун романы
«Новый мир» журналга,
«Роман гасетага» үнүп кээ-
ри билек театрлар сцена-
жыдып эгелзеш. Чүте дээр-
ге, эң чогаалды көрүктү-
лериге чедирискен изги
күзөлдү-дир. Ленинградтын,
Хабаровсктин, Фрунзенин
(орус театры) театрлары
шагала-ла көргүсүлгөн.
Президиаткада тургусканын
баа дыннаан мен а Моск-
ваның Е. Вахтангов аттыг
үлөргөлг театрында база
эртен чылдан-ча эгелзеп
ажылдап турар. Инсцени-
ровкалар агы-агы, тус
челерин авторларынын.
Улуг романын калы тала-
зында кичилдир, калдыг
арга-биле сценага таарыш-
тыг тургуса чогаалчыг ут-
казы илереп келер ирги? —
дээр режиссерларынч дил-
зашкынын аайы-биле инс-
ценировкалар бижити-
нип турар. Чамдык театр-
ларынч ажалдыг чедимче
чок болгулаан база ча-
жыт эвес. Чогаалчыны
ажылга ындыг өөргөлдүг
чүлүлдү тургулаар. Оон
көрүп олурары — бодунга
бузарыг чогу ол шыкыкыл.
Чогаал эңи, чогаалчыны
коллективтик күжү четир
болганда, өскерин манал
олуруп кайчаар. Ындыг
бодал-биле план баугаар.

Бистин тыва театрынын кол-
лектив «Хүнүн дурту чус
чыл ажыг» деп романын
база-ла бодуштуг — театр-
нын кол режиссеру С. Пет-
ренкоңуң канчаар тургуза-
деп болап алганыга дүүш-
түр Л. Валованың инсцени-
ровказын баугаар ажылдап
кыркыпкен, ам адалталыг че-
дип турар «Кончат буганын
мийизинден сепирип-ле ал-
дынар, канчап тур силер?»
— деп, улус сонугар-лаа
турар чүтүс...

«Тыва улустун сеткили
биче» дигирин шып, «Авто-
р инсценировкамысты ном-
чудуп, чөпшөргөлдү алыр-
дыр, чүт калдыг-лаа бол-
за, бодуштуг төрөл чо-
гаалчыны, ат-алдарлыг ки-
жисинчир, чөөн үтк улус-
тарыннан бир-ле дугаар бис
бо чогаалды тургузуп турар
улус-тур бис» — деп тун-
неде келеп бис. Шынал-
ла харымсалга улуг. Роман
бизин «Бо ном бодумун
мага-бодум-дур, бо сөстөр
— бодал-сеткилимдин орун
болур» — дээр сөстөр-биле
эпиграфтыг эгелзеш болгай.
Чогаал хажымыр болаа, ав-
торун сеткил-сагышын тур-
жук, мага-бодун бизин урел
каап болур дүзүн-дир. Кайы
хич харымсалга-дыр?

Айтматов-биле кым ужу-
рамыр? Бо белең, эвес
айтырып чораш. Делегей
машаттыг чогаалчыны кай-
ын тып, калдыг ыны-биле
каа ужурамыр кылдыр
чөпшөргөлдү ап алырлар?
Театр директору Х. Ш. И-
сенин-ол-биле кады, Кыргыз
ССР-ин Чогаалчылар эл-
делдинин драматургия, тала-
зы-биле секретары Б. Ому-
ралиевти дамыштыр улуг
чогаалчынын Исык-Куль-
да турарын бир хун билип
алган бис. Телефон дам-
чыштыр ол чугаалдан, чо-
гаалчы дачында ажылдап
турар, ону чардыктыраар
берге, ужурамыр азы чо-
гаалын тургузарын дилзеп
телеграмманы оон ажылдап
турар чери — Киргизиянын
Кинематографистер ээле-

лине чорудуп болур — чан-
гыс арга деп ыяк билдинис.
Ынчалзак телеграммачы
дөңгөз — дүвүредир-дир,
оон аңгыда, инсценировка-
ны көргүсөй канчап чөп-
шөргөлдү дилзир? Чүвенин
ужур-чуруму хүндүктел деп
чүве бар болгай. Бис — оон
бактаап турары чогаалчы-
лар ээлединин секретары
эвесе-ле болгай бис...

Адактын, соонда, Кирги-
зияке мени чорур кылдыр
коллектив шынтыкпен каан.
Шынал-ла харымсалга
«Бир эвес Лермонтовту ба-
гы очулдулар болаа — улуг
шүлдүктүн Мартынов эвес,
а очулдурукчу өзүргөни ол
боор» дээр сөстөр бажым-
га чык дээр. «Айтматовка
ужурамыр — аас-кежин
шыкыкыл» — дигирге кы-
лыктангып турдум. Инсцени-
ровкамын автору Л. Вале-
ва режиссер-биле чогаалчы
га номчузаар ажылып дүн-
хун чок кылыштылар. Пар-
лаар саазын, ону сугар па-
ката чедир чүнч боданмаан
деп. Мен хуумла Ч. Айт-
матовтун чогаалдарын ка-
тап алып, салгып эң ылаң-
гыл «Ая хемде» («Белый
паровоз») Энисай (Енисей)
дугайында ырыны доктаа-
дып, алтын бөлөктөндим.

Фрунзе хоорай чедер 623
дугаар реистин самолду
«Як-40» самолтыг кезжө-
күнч сес шакта укуп үн-
геш, чедер черинге дүңкө-
ниң дөрт шакта чедерин
пат кайгадым. Беш хоорай-
ларын таварып артер рейс
чүе-дир, Абакандан ынаа
Хакас телевидениениң 25
чылдыг чораш, кыргыз
ады тып алдын Чугаалчы
кезиргес, С. Сарыг-оолдун
«Аңгы-оолдун тоожуун»
кыргыз дүңкө чорудурун,
Киргизиянын телевидени-
ниң болгаш радиосунун кол
редактору Жунакалыр
Егембердиев дээр журна-
лист очулдурукчу кижин
болду. Абаканга Тыванын
төлөзлөрү-биле дүүн ужу-

рашканын. «Оттү-терге-
ни», С. Токаның «Бөрү-
терин айнаарында» Улуур-
Хелди суг өттүлүп олурда
ана артист дивесе.

Адамыста Казахстаннын
карак четпес ховулары, От-
тар, Бир черге поезд шөйлү
берген чырып бар чыдарын
көрүп кагдым. Дораан-на
сагышымга Едигей кирди.
Кажан Семипалатинскиге
хонуттарыныска шуурган-
наан тур. Хар, дүвү. Роман-
да Сарыг-Өзектин элениниң
хады база сагындарыра. «Ро-
манда болушкун бо Казах-
станда болуп турар-ла бол-
гай, Аяс хүндүс болта, че-
ди километр бедиктен Арал
далаанын көрү-дүр мен
ийин» кылдыр бодангаш,
сагыш-сеткил база Едигей,
Кажанга сугларда-ла баар
мындыг...

Алма-Атадан эгелзеш, ка-
ды чорур олом та сагыш
човаары ол чүе, хөңүм
каратып эгелзеди. Журна-
лист улуг кижиниң чугаазы
уткалыг дивес бе?

«Аар даалгалыг кижин-дир
сен, Айтматов бо хүннерде
Фрунзеге турбас. Москвада
азы даштыкыда болаа хөң-
ну. Төптөн келген корреспон-
дентилер бизин каржы
бергеш, маш-лаа хондур
манаар чүве. Ажылынын
чай чогу аргакон боду бе-
зин бийбейн турда, келди-
ри бээр чүе-ле болгай. Бис
телевидениеге баа хергел-
тип тура улус бис, баргаш
телефон-биле оракажыны-
дан айтырып адыр» суг
дигилээр.

Фрунзениң Манас аэро-
портуна ийи шак дүргүлү-
да эртенги такси, автобус-
тарынч халымын манал,
сагыш-сеткил хөңзөрүн
дам барган. «Бо-ла-дыр, че-
ди кээрде чүу боор, чер
мыра бизин билдирген-тир.
Ам кайын, чүдүтен эгелзе-
рил?»

В. СЕРЕН-ООЛ.
(Уланчылгы).

Уран чүүлдүң кижилери

40 ДЫЛДА ЫРЛАП ТУРАР

Дайын эгелээр мурунда
Москваның кинематогра-
фистер Ортаа Азияга
«Частый чурту» деп доку-
менталдыг фильмин тыг-
тырып турган. Узун кара-
чажы барык-ла черге сөөр-
түнүп чорур чараш кысты
олар кудумчуга эскерип
кааннар. Кинуюң бир апи-
содунга кээп тыгтырамын
че урутуп чалап алганнар.
«Силерде чуртталга бардыр.
Ырларынча база эки, Фро-
ненир черек» деп уругта
чалып турганнар. Өөрөйлү
кирер дугайында сүмсө би-
жиктиг чагааны аңаа база
берип каан.

Маргарита Фардажева

баштай Моллапенес аттыг
театрга, оон соонда Ашха-
бадка Махтумкули аттыг
опера болгаш балет театр-
лыга артисттер берген.
Ада-чуртун Улуг дайыны
эгелзеш, Фардажева концерт
бригадасы-биле кады Сою-
барын фронтке чоруй
барган. Старая Русса чоо-
гулга болгаш баштайгы кон-
церт оон үгәан-бодалыны
артып калган. Оон соонда
дайын эзинин Москказы,
чаа фронт, Бир-ле катап
полктуң штавынга командир
Фардажевага мылча дээр:
— Эрес кыс-тыр сен. Удөп
чорур улус-биле кады ой-
гуларда солдаттарга барып
ырлаар сен бе? Оларга эки
ыр ам кончур чугула. Дан
адарга атака эгелээр.

Маргарита ийи автомат-
чик-биле кады онугуларга че-
де берген. Удөпте чокка
Дайныг эвес үн-биле дын-
накчаларын бөзүн көрбөй
мылч турган. Ол хүндүс
тигелете чедип алдынын
соонда, ол-ла солдаттарга
дайныг үн-биле ырлап бер-
ген, тандылаан-даа. Бир
чамдык солдаттар оң ырын
ол дүңкө сөлдү катап дын-

нааннар.
Маргарита фронтларга
үш чыл болган. Москвага
чүгөш маш хонукта кээп
турган чаа концерт брига-
дазы тургустунуп турганы
ол. Дөртөн дөрт чылда оон
амыдыралынга оңа бодуш-
куп болган: ол Коммуни-
ст партиянын кижитүгүнө
кирген. Партия биледин ал-
ган соонда, сеткил-сагыш
холазын боду эшелон-биле
кады барыш чүтче үтлөп-
кан. База катап-ла концерт-
тер эгелзеш. Чамдыкта хүн-
де он ийи концерт чедип
тургулаан! Дайынынч чал-
гымы Берлинге чооктулап
орган. Тикелгенин өөрүш-
күлүг хүнүя ол Лейпцигке
уткаан. Ол рейхстагтын ха-
наларынын чанынга база
ырлаар аас-кежиктиг болган.

Ам Туркмен ССР-нин
улустун артизи Маргарита
Борисовна Фардажева
СССР-нин болгаш делегей-
нин улустарынын 40 дыл-
дыга ырлап турар. Назы-
ханы дөңгөз-лаа, ол уран
чүүлден чарылбаан.

А. ГРАЧЕВ.

ДАРГА КОЖАЛЫГДА

Ш о о д у г

Бажынымыстың электрин-
лиг суугузу бир хун шуут
изигестөөн. Столовадан
изиг чен садып, уруг-дарыг-
ны чертердине.

Ажылга келгеш бригади-
римден чангыс шак шөлөз
айтырып алыр район то-
лунуң чуртталга-коммунал
ажыл-агы эргелзине челе
бердим. Начальникке кире-
римге, кайда, кым бооп
ажылдап турарымын сонугу-
раш, бажының адресин
стол календарыга мулду-
рап алгаш, дүшү соонда
электрик чорудар бооп аа-
зады.

Тудугта келгеш, бригади-
римден ам шуут бүдүн хүнү
айтырып алгаш, бажы-
га электриник манал, сонга
бакчалал ора хүндөс. Ке-
дээ дүшкен. Ажылдан ка-
дай-ла, шокладан уругула-
рым-лаа могоп, шайлы бер-
ген чедип келгеним. Кежээ
ки чем, шай бөзүн белең
эвес. Сапкын тудуп алгаш,
база катап столовага манзаар
ужурга таварыштым.

Даргазында, дан бакыл-
да, шай хайындарып алыр
дээр, кожом сугте кире
бердим. Коридорда бир-ле
кижи сайдаа бедиктеп
алган ханада шөйгөн кабель-

биле урелдешкен тур.
— Экин, «Хүреш-оол Хүр-
гулович» — деп, кожом-биле
мендилешкен уламчыладым,
бистин электринлиг суугу-
зүс үрелген, чен кылып
чир чүе чок, Сидериниче
шай тил кагаз чур мен.
— Бистин база чыры-
мыс орта кыппас, инеңээр.
Дүңкө кезжө чуртталга-ко-
мунал ажыл-агы бүдүргө
эргелзенин начальнигиче
телефоннап чыттым. Бөгүн
дан бажында электрик чору-
да болгаш, чоруканы ол-
дур дээр, сандай кырында
кижикке айытты. — Чөмчир-
енин маңа хайындарып алы-
нар, ажыбарас. Кожапар үн-
чүп-киржиң, бот-боттарыңга
дугалажып чурттаар-ла бол-
гай. Мону кылтып доошугар-
га, сифирин суугуларын
көөр кылдыр чуттаалп каа-
йын, коңа.

Шынал-ла, электрик ко-
жом сугтаан үнелеш, мээң
электринлиг суугунуң хып
кирпипти. А мен иштимде
дарга кожалыг болганын
ооруп турдум. Оон башка
бөгүн база ажал хүнү түзүп,
шүүдээр чадашчон турган
мен.

В. ХОМУШКУ.
Барыин-Хемчик район.

Зооарк ажылдакчы Вероника Бухгольцта чөмгө-
лү турары адыг огу эртен күзү туртүтүпкен. Авазы
ону каастары билек, амдыралынын баштайгы хүткери-
нде эгелзеп-ле. Малайында адыг огу Майке кижикке до-
лзуу-биле бүзүрээр аварган.

СЭТА-нын фотохроникасы.

Сонуургактарга

ШАЙ, САРЫГ ШАЙ, НОГААН ШАЙ

Шай, шынал-ла, чоңда ды-
ка-ла нелтерей суксир.
Ынчалзак-даа ону улеттүр ар-
лазы-биле Аджарыда Чаква
кемичи шынаагына чүгөс чү-
сүе чыл мурунда чаа та-
рып өттүрүп эгелзеш.

Москвада В. И. Ленин ат-
тыг шай фабрикасында ийи-
нч тыптып келген төвүзү-
нү дугайында солун ма-
териалдарын чыгарган. Чижээ,
«Россия шай он чедиса чүс
чылда тыгылган. 1638 чылда
мол Алтын-Хая орус хаан
Михаил Федоровичке 4 пуд
шайны белекке сөнүзгөн».

Шай белекке ажаал-
да негээр үнүш. Оон баштай-
гы дөңү 1814 чылда Крымда
Никитскийнчик Готенка садны-
га тарып олурган, ыччалза-
даа ол курган калган. Оон
соонда үш чыл эртенде
шай үрзичиниң Грузияда

Озуретше өстүрер аргалыг
болган.

Ол фабрикалыг музейдин
Поповтун адыгаа чедир
ажылдап турар шай деңдир-
терин деген көрсүскөн. Ол орус
кожмерсан Кыдатка алба-
ныс барган, Россияга шай
өстүрүшүн аразын өөрөңгө
көрүп чорган.

Мургайде ажы-бүрү шай
порттарын деген көрсүскөн.
Чижээ, совет селекционерлер
«Грузия-1», «Грузия-2» бо-
лаш өскө-даа, кожомка ту-
руштук сорттарын атыкты-
лаан. Ол сорттар чүгөс бис-
тин чуртувуста эвес, даштык
чурттарда база нелтерей.

Бистин чуртувуста ажы-
үдөш шайнын 10 ажыг сорт-
тарын райончука болгаш
оон ажаалдыг индустриал-
дыг үндөжикке тургузуп турар.

(СЭТА).

МАРГЫЛААЛАРДА

Делегей чемпиону-биле
ойнаар кордакчыларын
Вильямс Г. Каспаров биле
В. Смысловтун аразында
шүүде маргылаанын ал-
дыгы салгы 43-кү кожоме
сонгаарлаттыган. Ында ак
тевелерип, алды оон ар-
кан. Агы-биле ойнаан В.
Смыслов бо маргылаага
таварышпаан көстөрүн
ажылган. Г. Каспаров ак
бодамчалыг ойнаш, байла-
ды пат боорда денештирип
алган.

Москва. Шахки талазы-
биле делегей чемпиону ат
дээр Москвада артып турар
маргылааның чедиг салгы
хайым бооп доошуган. Харм
Вирсма (Голландия) Хар-
нов чурттуг Вадим Вирныйн
бир улук мурап турар.
сан 2,5:1,5.

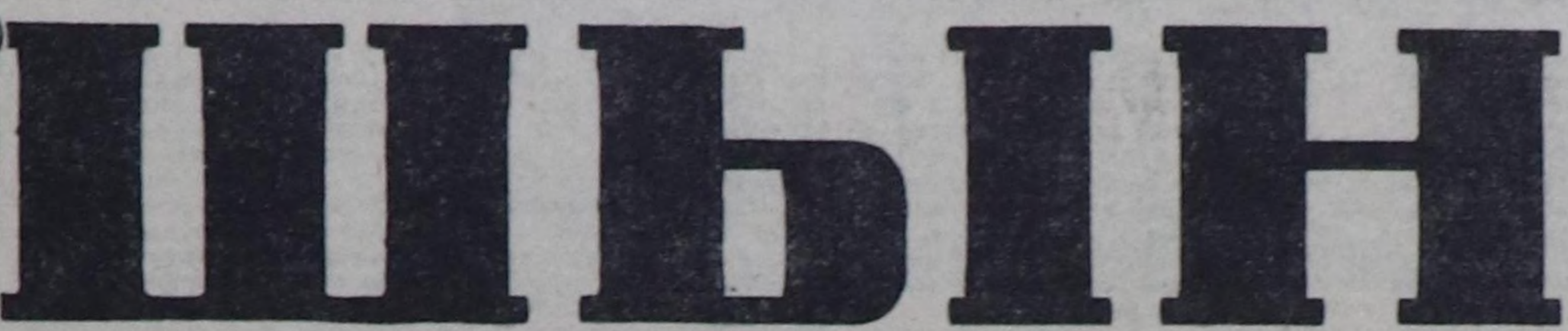
(СЭТА).

МАРТ 24-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.35 — Эр-
теңги гимнастика. 8.50 —
«АБВГДейка». 9.20 —
«Спортлото-н» 12-ти тира-
жы. 9.30 — «Долгая дорога
в дюнах». Фильминин дөртүк
сериясы. 10.45 — «Чонга эки
шынарлыг, хей барааннар»
11.15 — «Ыры кижик-
биле артар». 12.10 — «Тя-
желчилер». Фронтчү өнүк-
тер клубу. 13.40 — 13.55 —
Чансар. 13.55 — Бөгүн
делегейде. 14.10 — «Унчу-
тер делегей». 15.25 — «Эр-
беле болгаш шокла». 15.55 —
«Фотоконкурс ажыктып-
каны». 16.05 — Политикти
табылгыларын В. П. Бекет-
овтун бөсөдөзү. 16.35 —
Фигурулук эжеш чунгулаш-
кында делегей чемпиондалы.
18.05 — Совет болгаш аме-
риг эртемденерин адролук
дайныг удуу конференция-
сы. 19.05 — Документалдыг
телефильм. 20.00 — Фигу-
рулук чунгулашкында делегей
чемпионады. Эр улус. 21.00
«Уе». 21.35 — Экранын
мастерлери. СССР-нин улус-
тун артизи Н. Черкасов.
22.35 — Н. С. Баттын «И-
кона» деп чогаалын Н. Влес
күчүсүр. (Испания). 22.50
23.00 Телемөзгөлдө
ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнасти-
ка. 8.15 — Физкультуку-
ларга сүмө. 8.25 — Доку-
менталдыг телефильмдер.
9.00 — «Эртенги почта». 9.30 —
«Алч-чорукчулар клубу». 10.30 — «Бис дег,
бистин-биле кады, бистен
дээр кыл». ГДР-ден дайы-
дыкта 11.30 — Томсктин
телевидениениң програм-
мы. 12.40 — «Музыка кино-
ска». 13.10 — Бүгүдөз
сталин. 13.

№ 72 (12462)	1984 чылдың март 25, воскресенье	1925 тылда үлгүлөтүлгөн	Өрттөз 3 көп.
--------------	----------------------------------	----------------------------	---------------

Кол демир-орук туду
хуусаа бетинде доокар таз
ы-биле хулээп адыңдары
шаласты: хулээптерлер
күүсетинип туварын к
баа-биле чырыдарын, о
киржижчилеринин патры
чу болгаш эрес-маадыл
куш-агытын уламна тод
гай көргүзөрүн топ болг
чер-чер солуннарының
дамчылларыга, СССР-н
Телевидение болгаш ради
дамчыдылга талды-би
кучубе комитетинге зааск

Он бирги беш чыда
эрген уш чыдарында ба
тин республиканын кө
ажыл-асыны, буту агроу
н кууш кылаат. (1982 ч.)
нүмүзү шийиттерлерин ба
таидарынын ачызы бу
доктук келет. Коздо аж
атынын хей-хой коллек
тери ол чыдарыда ба
эес ачылдаан болаш ку
чү чедишининерин чед
алган. Бугу-эчеланди
ниаастиг чарыянда т
аа болан. "Сел-Хе
совхозту куш-ажалан
лективини чедип алган
динийинтери күвүлдини
биле демдереп турар б
Бугу-Россиянын социал
тиг чарыянында "Сел-Хе
болаш "Алдан-Маады
совхозтар. Кызыл райо
болаш республика нини
биле тилеңде деп сапат
тан.

Республиканың көз
акталатынына бүдүр-
үшүнү продукция 1980 чы-
да 98 миллион рубль тур-
панын 1983 чылда 103 ми-
лион рубль болган. М.
айылынын продукциялар
күтүрнө сааар талазы-
үш чылдарын болгаш эр-
кеч чылдын пайнары бүр-
күстүнгөн. 1983 чылда
113,5 миң тонна тараа, 27
миң тонна картофол ы-
гаш ногаа ажаап алдыны
мал чөмөринин бугу хев-
лерин бир чийек баш-
оонаштыр 7,6 центнер м.
чөмөнин елиндиш бөл-
кеттинген. Бистин бо бу

чугар чедишининерини куш-ажалы хей коллективтерини, механизаторларны таражыларын, специалярны текшир чүткүлдү: «Ташкент» чөлүм дингай. Оларын аратында «Тимиедге» совхозта Монгуштар бгындашын дедиген болур. Ол бгыга коллективтин керээз баула, ажылдарышаан, бедик кек гүзүлтерин доктаамал чедип ат турар. «Кара-Хаан» совхозта С. Ондар, Л. Зайнаба, В. Волченко удурут. Бода аякчалары текталды 365-375,5 сантиметр. Игаларын ажаал алган. Дурулган стациязынын джылжа-бүдүрүлө ажыл-агыйнда А. Горбанюктун бр

Ленин орденин тыгсып турары онза өөрүчүт. Дур оратор чугаалаан. Бүгү чурттун тургузучу аял ижинге алма-атажыларнын Совет Казастандын бий

ажыл-ишчилериниң кужу-
нишчилери база бүзүрлө-
диг каттыгып турары бас-
көргүчтүгү. Ыңчангаш болду,
пар-да аргаы-биле хөй-
болгаш эки кылар, улам-
төлөпиг чурттаар. СЭК-
ниң XXVI съездининиң бол-
гаш Казахстанның Компар-
тиясынын XV съездининиң

Субботник күнү — апрель 21-де суурларын чагаайкыдагы аягына бурчтук жайгашкан жайларда: күндүзгүлүк жерининерин кылып, септээр, ыяштар олутурт, ашталга кылып.

Субботниктиң санынга кириштирт аякылаарын ний сохтоза ам-на эгелет берген. Чикээ, ыяш сөөртүрт орук-чиркиктиң урелм базрин, хар эрпел, чет суг алаарын барымдаалааш, сохтозар субботникте кылып ужуруттук токлан-ыяш кагар аякыдаш мартигга 24-те субботага эртирген. Баштайгы мадаазен алырга, ол хун тизген кагарына «Торго Хем» аякылааш 300 аякык кийик киришкен. Оң иштинден малчынаар боттарык кочанарынага аякылааш. А ырткан 190 кийик одаар ыяш белеткезирине киришкен. Субботник хүнүнде 250 кубометр топкакты хар, муң аякык рубулың аякылын

кылан бамгаш 600 хире рубулың беш чыдаын фондуга эгелет чыдаар. Ааыр Негизик школанын өөреникчилери 100 хире кижик ленинчил субботникте кириштирт аякылааш, 160 кубометр оттулар ыяшты покылазаты белеткезш, оң 36 кубометри сөөртүр алаш.

«Май 1» сохтозук аякылашчилеринин майт 24-те ыруткан субботниктинге 200 аякык кижик киришкен, школага, гуртлар садигинге оттулар 542 кубометр ыяшты белеткезш. Олар 390 рубулың аякылын ботутурут беш чыдаын фондуга эгелет чыдаар. Оң 36 кубометр аякылааш 108 кижик боттарынын өдөк-кыштан септиргине аякылааш. Найм-аа аякылаашты субботник хүнүнде аякык оңоткан организмизге, бедик булдуркүзүлт болуп эрткен.

Бастык корр.

Лаачылар Ээрбек салбырынче мал чыны болгаш өскөдө чыгуу чүтүлгүн сөөртүп кыжыралар.

«Өкө» совхозтук механизаторлары күш-ажылыт байырлап хунуңе машина-трактор мастерскаяныга «ДТ-75» болгаш «Кировец» маркалыг 7 тракторларың текшикти ажаалазың долдуу-биле чорузалар. Топшанга болгаш Тарлаг, Чкаловка салбырларыга коммунисттик суббогитяк хунуңе мылар амыядарың планнйг тугуска.

Районнуң бүдүртүлгелеринде, күш-ажылыт коллективтеринде коммунисттик суббогитиниң мылар амыядарың толаргай хемчээлин суббогитин штативиниң кемжигүнери сайтыры көргөн.

В. САЛЧАК

А. Н. Долгополованы Тыва АССР-нин Дээди Сөвединин Президиумунун Хүндүлел бижжи-биле шаңнаар дугайында Тыва АССР-нин дээди Сөвединин Президиумунун чар.тыы

Чонну эмир-биле ханды-
арына хей чылдарда үс-
күндүлгүл амыл даш Кы-
ыл хоорайнын № 20 апте-
казынын фармацевтикл Дээди Сөвединин Президиу-
мунун Хүндүлел бижжи-биле
Алфимца Николаевна Дол-
гополованы Тыва АССР-ни
Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединин Президиумунун Даргазы М. МЕНДУМЕ,
Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединин Президиумунун Секретары Н. БОЙДУ,
Кылаш хоорай, 1984 чылдың март 23.

ДЭЭШТИГ БОЛУР ДЭЭШ

Республиканын улусчу контроль органын эртен чылын бодунок ажыл-чорудугаан партиянын XXVI съездинин, СЭКП ТК-нын оон дараазындагы пленум-дарынын шийирлерин амыдыралга боттандыра-рыкты устандырып келген. Улусчу контролёрлар 1983 чылда он муң хире хынал-даны, рейдини чоруткан. Бүдүрүлгө планнын күүсүлдезин хынаарыныче, ажылдаттырмай турар кур-лавыларын илеретирине, материалдарын, чигээтти, акша-хөргөтүн чаргыла-лыныче, кайнаалганын, чаа техниканы, мурнакчы техно-логияны илеретирине, үндүргөн продукцияны шы-нарын экижидерине, ажылчыларын ажылдаа-рынга, чурттаарына таар-ымчалыг байдалдарын тур-гузарыныче болгаш өске-даа айтыргычтар олар кол к-сөөтүн салып келгенер. Хыналдаларын түнелзин-де ийи муң беш чүс кир-кини улусчу контроль бөлүктөрүнүн болгаш бюро-ларын хуралдарында дынаан, оларын хей ке-синге албан-дужалын соо-ра ажылдаан, оонашка ажылдаан э-харыска чок болгаш дээр хемчег-лери түзөткөн.

Улусчу контролёрларын ажылын илеретирине партиянын салдарын күштел-диргени биче эвес ролдуг болган. Улусчу контроль бөлүктөрүнүн болгаш пос-тутарын составында пар-тия, комсомол кеңигү-нөрунүн салып чыгын-дарып оор. 394 кол б-д-терин, даргалары пар-тиянын, партбюро секрет-арынын, оралкычыла-ры, партиянын кеңигү-нөрун болуп туралар. Улусчу контролёрларын ажы-лынын планын тургузарына, өөрдүлгөзүн чор болганын-га организастаарына улус-чу контроль комитеттери-нин штаттыг болгаш штат-тар дашкаар ажылдакчыла-ры дузалашып келген.

Өтүрде «Торгалык» сов-хозта улусчу контролёрлар илеретирген хуралдар тур-галар. Эртен чылын он сес-хыналданы чоруткан. Мал ажылынын продукцияларын бүдүрүп, күнүгө салып ту-рарынын, мал хан-ла-лашкынын байдалын, оон баш санын менди кам-галаар дээр хайдыг хем-чеглери ал келгенни ха-нааш, мында четтестери илереткен, ону эдерини тодарыг хемчеглери ал-тырып ханнаарынын хары-скалыг өшкөргө дааскан.

Рейдинин, хыналдалар-дын түнелдерин бөлүктү бю-ро болгаш улусчу кон-тролёрларын хуралдарына чугаалаар, хана пар-лаалыгына чыгып турар. Хайгычтарын санал-дарын болгаш сумелери совхозтун дирекциясы өө-рө-көп көргөз. Амыдыралга боттандырылган тодарыг хемчеглери ал келген. Сов-хоз эртен ажыл-агый чы-лында көдө ажыл-агый продукцияларын күнүгө са-дыгы, мал бакы өстү-рерин планын ооналда-рынын чедикширин кү-сөткөн, кыштагалашкын ор-ганизастыг эртел турар. Он ажыл-хөргөт, улусчу кон-тролёрларын кирип улут бар.

«Кызыл тараачын» сов-хозтун Туран сүт-бараан фермасында саанчы З. А. Седилей удуртка улусчу контроль бөлүгү элээн ажылдарын эртен чылып чоруткан. Мында хайгыч-чылар сүт саалдынын кө-мү-дө, оон шынарын экижидерине, күш-ажыл-дарын салгыла-чурун би-зыгалаарына доктаамал кичээткен салып, илерет-кенин четтестери элп ал-тырып-биле организастыг ажылды чорудуп турар. Оон улам-нан сүт бүдүрүлгө көмүдө, шынарын элээн экижиз.

«Тыва сүт тудуг» трестин автобазасында, Тыва АССР-нин Көмүлү уезди СЭКП Топ Комитети болгаш ССР-нин Министрлер Чөвүлели план-да көрдүнгөн, ой-шаанда ажылгала кирер укурлуг тудугларга улут кичээткен салып турар. Бу айтыргыч райо-нда канчаар шийирлери турарын тодаразы-биле Каз-Хем районун улусчу контроль комитетти хынал-дарын, рейдини органи-заастааш, оон түнелдин комитеттин хуралына чугаала-шып көргөн. Райондун чам-дыг ажыл-агыйларында беш улут объектинин тудугу 1983 чылда доозубаан бол-гаш ажылгала кирбээни хы-налдалан илерет.

«Совет Тыва» совхозка мыйыстыг бода малдын се-миртылгө шөлүнчү тудуун 1981 чылда эгелзэн. Ону тудурында 228 муң рубль чарыгдалар. Бу хунерге че-дир көрдүнгөн акшанын чү-гө 130 муңун шийгээп ал-ган. Тудугту «Тыва көдөз тудуг» трестин № 958 мет-колхозна (начальник В. В. Сарпулов) чорудуп турар. Байтагы чылда тудуун та-ваан (фундаментин) сал-

нын Кадик камгала минис-терствонда, республика эм-нелгенинде болгаш өске-даа коллективтерде улусчу контроль бөлүктери болгаш постулары улут ажылды мылып, салдырган сорул-галарын чедикширин ший-тпирлери тодарыг улуту кириштирил туралар.

Тывааны элестри чети-леринде хайгычтарын ажыл-агый багыт эвес. Проф-акил комитети-биле кады олар электростанциянын то-дөл чегине рейдини орга-низаастаан. Оон түнелдине күш-ажылдын сагыла-чу-румун үрөш элээн хей та-варылгаларын илереткен. Оон түнелдине хуралга шы-гыч чугаалааш, буру-луг кишилерге хемчеглери хуулеткен. Билангыя чех-начальниктин улустан шыгыгы негелде, ажылдга э-харыска чок болгаш чогул-дан ажылчыларын ортузунга ындаг четтестер турган.

Элээн эдерин ааа дааскан. Элээн үе эргенде хай-гычтар айткан четтес-терин эдер дээр кандыг хемчеглери ап тур-гу-руу база катал хынаал. Чехначальник оон кандыг-да түнелдин үндүрбөз болган. Ол дугайында улус-чу контролёрлар электрос-танциянын директоруна да дынааткан. Хайгычтар-ларын санал-оалыгына дынаангыр эвес, ажылдга э-харыска чок чорут дээр начальникти ажылд-дан хостаан.

Республиканын дыка хей улусчу контроль бөлүктери болгаш постулары бодунуң ажылдын түнелдерин ажылчын чоннар калба-биле билген турарыны кичээ-гейин салып турар. Бичан-гай хана парлаганын ая-лы-буру хемчеглери, спе-циалирин, бөлүктөрүн үндү-рери чачыл болган. Кы-зылдын сүт комбинатынын хайгычтарын рейд, хы-налда санында-ла шүүмчү-ледик чачыктарын үндү-рер, мында четтестери ты-ныгыра чураткан, чындг дилдыг шүүктүрери бичээ-болуп, оон дээр улут бо-луп турар.

Улусчу контроль комитет-терин, бөлүктөрүнүн бол-гаш постуларынын ажы-лында чамдык кылдыган ажылдар-биле чегерлештир четтестер ам-даа бар. Хай-гычтарын ажылынын улам дээршиг, ажылдыг болдуларына олар шал-тыктан турар. Планын оонаалдарын болгаш со-пашастыг хуулеттерин канчаар күсүлдеп, бүдүрүл-гөлөргө эртем-техникалык чедикширини, мурнакты дүзүлгүсүн хайы хире не-птерде, күш-ажылдын бү-дүрүлгүсүн бейлер дээр кандыг хемчеглери ап ту-рарынын, кайнаалга, хума-галар, күш-ажылдын сагыла-чурун бичээткөөр тала-зы-биле хыналдаларын, рей-дирин ам-даа элээн чо-рудуп турар. Кызылдын тудугу организастаарында, култура албан чегеринде улусчу контролёрлар хы-налданы эртен чылын ды-ка элээн чоруткан. Чам-дык райондарын улусчу контроль комитеттерин бөлүктөр-биле харылаа-зы ам-даа кошкан, олар-нын саналданы-биле ай-тыргыларын ховаа чугаала-шып турар. Бичанга Тес-Хем, Улуг-Хем болгаш өске-даа айаондарын улусчу контроль комитеттери ха-мааржыр.

Устүнде айткан болгаш өске-даа четтестери эдер дээр шийирлери хемчег-лери улусчу контроль ко-митеттери, бөлүктөр, посту-лар алм укурлуг, ычкан Коопсуздук партиянын болгаш Совет чазактыг салган сорулгаларын че-дикширини шийирлери-ге олар улам-на илеретип кирижир.

А. ХРИНОВ,
Тыва АССР-нин Улусчу контроль комитетинин сек-тору.

Сөөгү уезде СЭКП Топ Комитети болгаш ССР-нин Министрлер Чөвүлели план-да көрдүнгөн, ой-шаанда ажылгала кирер укурлуг тудугларга улут кичээткен салып турар. Бу айтыргыч райо-нда канчаар шийирлери турарын тодаразы-биле Каз-Хем районун улусчу контроль комитетти хынал-дарын, рейдини органи-заастааш, оон түнелдин комитеттин хуралына чугаала-шып көргөн. Райондун чам-дыг ажыл-агыйларында беш улут объектинин тудугу 1983 чылда доозубаан бол-гаш ажылгала кирбээни хы-налдалан илерет.

«Совет Тыва» совхозка мыйыстыг бода малдын се-миртылгө шөлүнчү тудуун 1981 чылда эгелзэн. Ону тудурында 228 муң рубль чарыгдалар. Бу хунерге че-дир көрдүнгөн акшанын чү-гө 130 муңун шийгээп ал-ган. Тудугту «Тыва көдөз тудуг» трестин № 958 мет-колхозна (начальник В. В. Сарпулов) чорудуп турар. Байтагы чылда тудуун та-ваан (фундаментин) сал-

нын Кадик камгала минис-терствонда, республика эм-нелгенинде болгаш өске-даа коллективтерде улусчу контроль бөлүктери болгаш постулары улут ажылды мылып, салдырган сорул-галарын чедикширин ший-тпирлери тодарыг улуту кириштирил туралар.

Тывааны элестри чети-леринде хайгычтарын ажыл-агый багыт эвес. Проф-акил комитети-биле кады олар электростанциянын то-дөл чегине рейдини орга-низаастаан. Оон түнелдине күш-ажылдын сагыла-чу-румун үрөш элээн хей та-варылгаларын илереткен. Оон түнелдине хуралга шы-гыч чугаалааш, буру-луг кишилерге хемчеглери хуулеткен. Билангыя чех-начальниктин улустан шыгыгы негелде, ажылдга э-харыска чок болгаш чогул-дан ажылчыларын ортузунга ындаг четтестер турган.

Элээн эдерин ааа дааскан. Элээн үе эргенде хай-гычтар айткан четтес-терин эдер дээр кандыг хемчеглери ап тур-гу-руу база катал хынаал. Чехначальник оон кандыг-да түнелдин үндүрбөз болган. Ол дугайында улус-чу контролёрлар электрос-танциянын директоруна да дынааткан. Хайгычтар-ларын санал-оалыгына дынаангыр эвес, ажылдга э-харыска чок чорут дээр начальникти ажылд-дан хостаан.

Республиканын дыка хей улусчу контроль бөлүктери болгаш постулары бодунуң ажылдын түнелдерин ажылчын чоннар калба-биле билген турарыны кичээ-гейин салып турар. Бичан-гай хана парлаганын ая-лы-буру хемчеглери, спе-циалирин, бөлүктөрүн үндү-рери чачыл болган. Кы-зылдын сүт комбинатынын хайгычтарын рейд, хы-налда санында-ла шүүмчү-ледик чачыктарын үндү-рер, мында четтестери ты-ныгыра чураткан, чындг дилдыг шүүктүрери бичээ-болуп, оон дээр улут бо-луп турар.

Улусчу контроль комитет-терин, бөлүктөрүнүн бол-гаш постуларынын ажы-лында чамдык кылдыган ажылдар-биле чегерлештир четтестер ам-даа бар. Хай-гычтарын ажылынын улам дээршиг, ажылдыг болдуларына олар шал-тыктан турар. Планын оонаалдарын болгаш со-пашастыг хуулеттерин канчаар күсүлдеп, бүдүрүл-гөлөргө эртем-техникалык чедикширини, мурнакты дүзүлгүсүн хайы хире не-птерде, күш-ажылдын бү-дүрүлгүсүн бейлер дээр кандыг хемчеглери ап ту-рарынын, кайнаалга, хума-галар, күш-ажылдын сагыла-чурун бичээткөөр тала-зы-биле хыналдаларын, рей-дирин ам-даа элээн чо-рудуп турар. Кызылдын тудугу организастаарында, култура албан чегеринде улусчу контролёрлар хы-налданы эртен чылын ды-ка элээн чоруткан. Чам-дык райондарын улусчу контроль комитеттери ха-мааржыр.

Устүнде айткан болгаш өске-даа четтестери эдер дээр шийирлери хемчег-лери улусчу контроль ко-митеттери, бөлүктөр, посту-лар алм укурлуг, ычкан Коопсуздук партиянын болгаш Совет чазактыг салган сорулгаларын че-дикширини шийирлери-ге олар улам-на илеретип кирижир.

А. ХРИНОВ,
Тыва АССР-нин Улусчу контроль комитетинин сек-тору.

УЛУСЧУ КОНТРОЛЬДУН АРНЫ

1984 чыл. март № 3 (121)

ХАЙГЫЛЧЫ

Хову-Аксы суур Советин-де экономист Нина Василь-евна Осипова бир хун аш-чем бараанарынын салды-нып киргеш, мындыг чугаа дынаан.

— Картошка чок бе, уруум? — деп, салдыг-дан бир шымаганчы айттыган. — Боттуу теген, макарон, лапша аймаандан хөн кал-ган, бичи картошка болза.

— Чок-чок! — деп, салды-гы далаш харылаан. — Ам-даа сөөртүп акылбоз-дир.

— Бар-дыр ийи — деп, өске кадай дегип шымаган-чыга чугаалаан. — Складта урелип калган чыдар диве-йикпе.

— Шын-меге чугааны чү-ге-ле тардып чүвөл, карак-тарыңар-биле көргөш. Ам чугаалазыңар — деп, са-дыктыг шыккан.

«Хат чок болза, сизен ба-жы шимчөөсө», Нина Ва-сильевна дегип чугааны «хайгыла кертп» алган. Аш-чем бараанарынын складынче кайы-хамаан хей улус кирибиз шыа харын. А ол кирип болуп. Чүге дээр, Н. В. Осипова Хо-ву-Аксы суур Советинин куускомунун чанында улус-чу контроль бөлүгүнүң ке-жигүрү. Шынап-ла хыналда-дан кылдып көрө-даа кан-дык боор. Акыл арай чай-лыг-дыр, ошобар дужаа-тыгын. Тускай медээ ма-наан херээ бар бе? Мага-зинге ол утбаларын чугаа-зы бадиктыккай барза, баа-ла багыт чүвө чок, эки акылдан турар-дыр. А шын болза?

Нина Васильевна эпит-уени шимп алгаш, чедө берген. Эпиг-элдек менди-лешкен, акыл-жикин со-нуургааш, складтарын эр-гип көргөн. Бүтү-ле чүвө кайын эки турар боор ийик, чамдык чурум-сексиги чүдүлдер бар-даа болза, эвээш-биче четтестер база тургулаан. Оларын чала-дырын дилзеш, Нина Ва-

сильевна картофель шыг-жаар складтарын бирээ-линге чедип келген. Ажы-дып көргөннөр. Ааа кар-тофель турган болган, чоом-та чаа төнө берген дээрин акылдакчылар тайылбыр-лааннар. Өске складка кел-генер. Дүлгүр чок диш-кен, Нина Васильевна ону тыккаш черле ажыдарын дилзеш.

Силд эргелекчизи элээн чорчозон-даа. Ында чүү-даа чок дээрин бадиктаарын орадашкан. Бичанга-даа Н. В. Осипова туруштуун көргүзүп, албан-биле ажы-тырган. Магазинге дынаал-ган чугаа бадиктыгын, дыка хей марфозал, ши-лап-ла урелип чыккан. Бичанга-даа ону арыгалап, ыл-гал ап болуп арга бар хире.

— Бүтү акылдакчыларын бээр хаара туулаалар, чангыс-даа эки шынарлыг картофель артыгырбас, шуп-тууун ылгал алыр! — деп, алгырыканын Нина Ва-сильевна боду безин эскер-бөө.

Нина Васильевна Осипо-ва улусчу контроль бөлүгү-гө үр болбаан, ийи дугар чыл ажылдан турар. Оон принципалдыгын эскереш боттарынын хүрээлинге кирип алган хайгычтар-дыр. Часпалар, кайлаа ха-жыдышкынар бар бол-дур. Н. В. Осипова ону до-раан илеретип чакылдыг кияк болган. Четтестерге атеш чогуун бадиктаан ол.

Н. В. Осипова хыналда-ларже план бугулар-даа үн-гүлзөр, чамдык медээлер иди-биле-даа баргылар. Ол хажыдышкынар тып ал-гаш, өөрүсө, харын-даа ол чок болура, сеткиля ха-нар. Күрүлгөн өңү-хөргө-тин төгөкчөөр, ону ху-магалыг чарыгал, акыл-агыйлык чорун көргүзүп турар кижилер ол чор-гааларын.

Суур Советинин куус-комун чаньдан улусчу контроль бөлүгүнүң ке-жигүрү.

КУШ-АЖЫЛ ДЕПТЕРИ

Күрүлгөн, кооперативти-болгаш хей-ниинини үлөтүр бүдүрүлгөлөргө, организастаарына, албан чегерин-ге беш хонукта өрү ажыл-даан ажылчынарга, албан-хаакчыларга куш-ажыл дептерин тыпсыр укурлуг. Бичанга-даа херек кырында ындаг эвес болуп турар.

Чоруткан хыналдаларын түнелдине алган көргө, Тыва АССР-нин Көдөз акыл-агый министрствонун сов-хозтары ажылчынарга бол-гаш албан-хаакчыларга куш-ажыл дептерин тыпсыр болдулар, кадалаарынын дугайында куш-ажыл хой-лулдуулаарын хажыдып ту-рар илереттинген.

Акылга куш-ажыл депте-ри чок ханнаарынын сов-хозтар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

Тес-Хем, Улуг-Хем райо-нарнын сес совхозунда куш-ажыл дептерин тыпсып, ону хуулеттир дилзеш, кадалап турарынын бадиктааш ханнаар хей-биле хуулет ап, хойлулу каржы-биле үрөп турар.

ДҮРГЕН, ШЫНАРЛЫГ СЕПТЭЭР

Он бирги беш чылдын дартуу чылында Бай-Тайга совхозтары тараа, мал чеме-ри культуларынын, ногаш-ларын, картофельдин умуш-дугукур, бейдер соци-алист хүлээлгелерин алган. Ону чедикширини шийир-лери боттандыра-рыкты устандырып келген. Улусчу контролёрлар 1983 чылда он муң хире хынал-даны, рейдини чоруткан. Бүдүрүлгө планнын күүсүлдезин хынаарыныче, ажылдаттырмай турар кур-лавыларын илеретирине, материалдарын, чигээтти, акша-хөргөтүн чаргыла-лыныче, кайнаалганын, чаа техниканы, мурнакчы техно-логияны илеретирине, үндүргөн продукцияны шы-нарын экижидерине, ажылчыларын ажылдаа-рынга, чурттаарына таар-ымчалыг байдалдарын тур-гузарыныче болгаш өске-даа айтыргычтар олар кол к-сөөтүн салып келгенер. Хыналдаларын түнелзин-де ийи муң беш чүс кир-кини улусчу контроль бөлүктөрүнүн болгаш бюро-ларын хуралдарында дынаан, оларын хей ке-синге албан-дужалын соо-ра ажылдаан, оонашка ажылдаан э-харыска чок болгаш дээр хемчег-лери түзөткөн.

Улусчу контролёрларын ажылын илеретирине партиянын салдарын күштел-диргени биче эвес ролдуг болган. Улусчу контроль бөлүктөрүнүн болгаш пос-тутарын составында пар-тия, комсомол кеңигү-нөрунүн салып чыгын-дарып оор. 394 кол б-д-терин, даргалары пар-тиянын, партбюро секрет-арынын, оралкычыла-ры, партиянын кеңигү-нөрун болуп туралар. Улусчу контролёрларын ажы-лынын планын тургузарына, өөрдүлгөзүн чор болганын-га организастаарына улус-чу контроль комитеттери-нин штаттыг болгаш штат-тар дашкаар ажылдакчыла-ры дузалашып келген.

Өтүрде «Торгалык» сов-хозта улусчу контролёрлар илеретирген хуралдар тур-галар. Эртен чылын он сес-хыналданы чоруткан. Мал ажылынын продукцияларын бүдүрүп, күнүгө салып ту-рарынын, мал хан-ла-лашкынын байдалын, оон баш санын менди кам-галаар дээр хайдыг хем-чеглери ал келгенни ха-нааш, мында четтестери илереткен, ону эдерини тодарыг хемчеглери ал-тырып ханнаарынын хары-скалыг өшкөргө дааскан.

Рейдинин, хыналдалар-дын түнелдерин бөлүктү бю-ро болгаш улусчу кон-тролёрларын хуралдарына чугаалаар, хана пар-лаалыгына чыгып турар. Хайгычтарын санал-дарын болгаш сумелери совхозтун дирекциясы өө-рө-көп көргөз. Амыдыралга боттандырылган тодарыг хемчеглери ал келген. Сов-хоз эртен ажыл-агый чы-лында көдө ажыл-агый продукцияларын күнүгө са-дыгы, мал бакы өстү-рерин планын ооналда-рынын чедикширин кү-сөткөн, кыштагалашкын ор-ганизастыг эртел турар. Он ажыл-хөргөт, улусчу кон-тролёрларын кирип улут бар.

«Кызыл тараачын» сов-хозтун Туран сүт-бараан фермасында саанчы З. А. Седилей удуртка улусчу контроль бөлүгү элээн ажылдарын эртен чылып чоруткан. Мында хайгыч-чылар сүт саалдынын кө-мү-дө, оон шынарын экижидерине, күш-ажыл-дарын салгыла-чурун би-зыгалаарына доктаамал кичээткен салып, илерет-кенин четтестери элп ал-тырып-биле организастыг ажылды чорудуп турар. Оон улам-нан сүт бүдүрүлгө көмүдө, шынарын элээн экижиз.

«Тыва сүт тудуг» трестин автобазасында, Тыва АССР-нин Көмүлү уезди СЭКП Топ Комитети болгаш ССР-нин Министрлер Чөвүлели план-да көрдүнгөн, ой-шаанда ажылгала кирер укурлуг тудугларга улут кичээткен салып турар. Бу айтыргыч райо-нда канчаар шийирлери турарын тодаразы-биле Каз-Хем районун улусчу контроль комитетти хынал-дарын, рейдини органи-заастааш, оон түнелдин комитеттин хуралына чугаала-шып көргөн. Райондун чам-дыг ажыл-агыйларында беш улут объектинин тудугу 1983 чылда доозубаан бол-гаш ажылгала кирбээни хы-налдалан илерет.

«Совет Тыва» совхозка мыйыстыг бода малдын се-миртылгө шөлүнчү тудуун 1981 чылда эгелзэн. Ону тудурында 228 муң рубль чарыгдалар. Бу хунерге че-дир көрдүнгөн акшанын чү-гө 130 муңун шийгээп ал-ган. Тудугту «Тыва көдөз тудуг» трестин № 958 мет-колхозна (начальник В. В. Сарпулов) чорудуп турар. Байтагы чылда тудуун та-ваан (фундаментин) сал-

нын Кадик камгала минис-терствонда, республика эм-нелгенинде болгаш өске-даа коллективтерде улусчу контроль бөлүктери болгаш постулары улут ажылды мылып, салдырган сорул-галарын чедикширин ший-тпирлери тодарыг улуту кириштирил туралар.

Тывааны элестри чети-леринде хайгычтарын ажыл-агый багыт эвес. Проф-акил комитети-биле кады олар электростанциянын то-дөл чегине рейдини орга-низаастаан. Оон түнелдине күш-ажылдын сагыла-чу-румун үрөш элээн хей та-варылгаларын илереткен. Оон түнелдине хуралга шы-гыч чугаалааш, буру-луг кишилерге хемчеглери хуулеткен. Билангыя чех-начальниктин улустан шыгыгы негелде, ажылдга э-харыска чок болгаш чогул-дан ажылчыларын ортузунга ындаг четтестер турган.

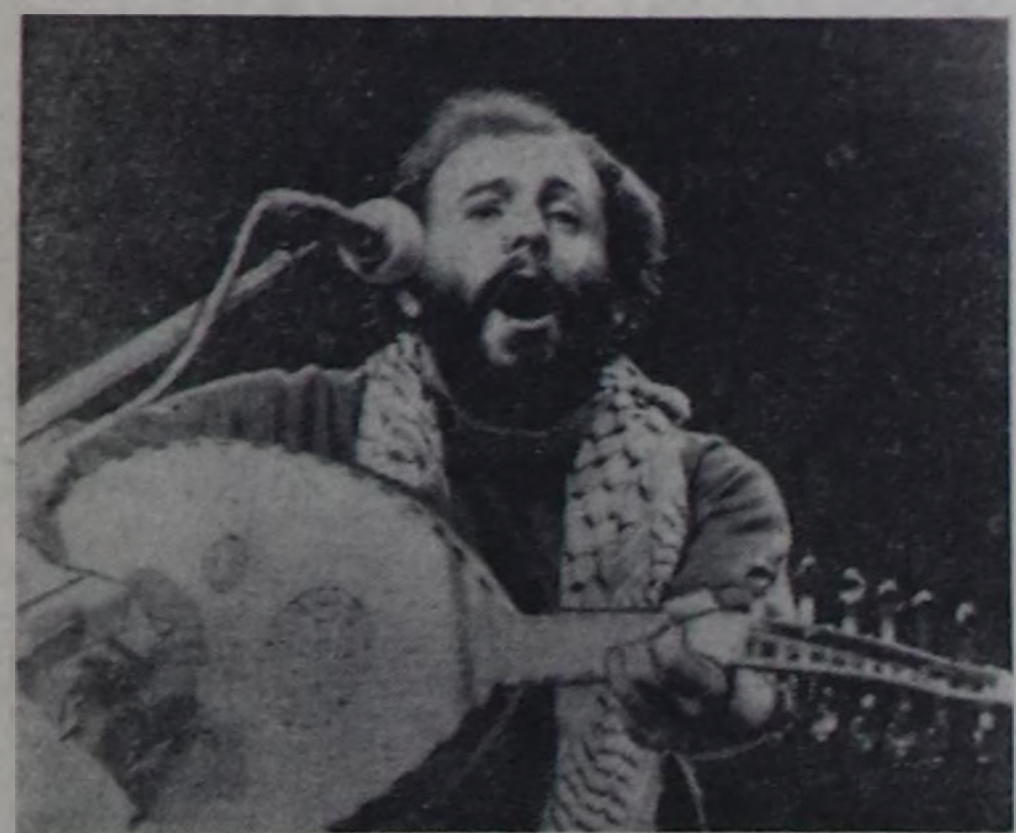
Элээн эдерин ааа дааскан. Элээн үе эргенде хай-гычтар айткан четтес-терин эдер дээр кандыг хемчеглери ап тур-гу-руу база катал хынаал. Чехначальник оон кандыг-да түнелдин үндүрбөз болган. Ол дугайында улус-чу контролёрлар электрос-танциянын директоруна да дынааткан. Хайгычтар-ларын санал-оалыгына дынаангыр эвес, ажылдга э-харыска чок чорут дээр начальникти ажылд-дан хостаан.

Республиканын дыка хей улусчу контроль бөлүктери болгаш постулары бодунуң ажылдын түнелдерин ажылчын чоннар калба-биле билген турарыны кичээ-гейин салып турар. Бичан-гай хана парлаганын ая-лы-буру хемчеглери, спе-циалирин, бөлүктөрүн үндү-рери чачыл болган. Кы-зылдын сүт комбинатынын хайгычтарын рейд, хы-налда санында-ла шүүмчү-ледик чачыктарын үндү-рер, мында четтестери ты-ныгыра чураткан, чындг дилдыг шүүктүрери бичээ-болуп, оон дээр улут бо-луп турар.

Улусчу контроль комитет-терин, бөлүктөрүнүн бол-гаш постуларынын ажы-лында чамдык кылдыган ажылдар-биле чегерлештир четтестер ам-даа бар. Хай-гычтарын ажылынын улам дээршиг, ажылдыг болдуларына олар шал-тыктан турар. Планын оонаалдарын болгаш со-пашастыг хуулеттерин канчаар күсүлдеп, бүдүрүл-гөлөргө эртем-техникалык чедикширини, мурнакты дүзүлгүсүн хайы хире не-птерде, күш-ажылдын бү-дүрүлгүсүн бейлер дээр кандыг хемчеглери ап ту-рарынын, кайнаалга, хума-галар, күш-ажылдын сагыла-чурун бичээткөөр тала-зы-биле хыналдаларын, рей-дирин ам-даа элээн чо-рудуп турар. Кызылдын тудугу организастаарында, култура албан чегеринде улусчу контролёрлар хы-налданы эртен чылын ды-ка элээн чоруткан. Чам-дык райондарын улусчу контроль комитеттери ха-мааржыр.

Устүнде айткан болгаш өске-даа четтестери эдер дээр шийирлери хемчег-лери улусчу контроль ко-митеттери, бөлүктөр, посту-лар алм укурлуг, ычкан Коопсуздук партиянын болгаш Совет чазактыг салган сорулгаларын че-дикширини шийирлери-ге олар улам-на илеретип кирижир.

А. ХРИНОВ,
Тыва АССР-нин Ул

Ыры түнү бүдүрүп болу-
ру?.. Агы-агы дымдар
кырып чагуулаар, бот-бот-
тарын көңүс таныма кыж-
дерин кыска үе дүргүзүндө
ла чоңкулаштырып, найма-
ралаштырып болуу. Олар-
кыжынты күзөл-соруу-
чүткүлү, идеалдары база
көргөзүлүп болуу... Делегей-
ниң хей чурттарына нег-
ерээ «Бейрут» деп ыры чо-
гууна кылды болган. Палес-
тиналык хостала организ-
ациянын төлөзү Мустафа

УЧИЛИЩЕНИН ААЛЧЫЛАРЫ

Сибирь зонасынын куль-
тура-чырымынын училищ-
енин база бийлигине
техникумдарында бот-от-
редейте салбырларынын эр-
гелечилеринин болгон баш-
кыларынын чөвүлүлүрү-
лү Кызылдын уран чүүл
училищенин эркен. Учи-
щенин директору В. В.
Нагорный бо өөредилге че-
ринин дугайын чыгыштан-
га таныштырган. Оңагай
чүүл болза Совет Тыванын
40 чыл болуу юбилейи,
уран чүүл училищенин тур-
густуна-ла 25 чыл ою. Бо
өөредилге чери республика-
нын культура амыдары-
нык кол төвү болуп турар.
Чөвүлүлүр хуралда Сибир-
ниң бот-өөредилге талаа-
нык улау төттөри — Омск,

УЛЕГЕРЛИГ ДААМАЛ

Ычан бежен чылдарынын
өзгө, Эраң суурга албан ор-
ганизация болгон чуртталга
башкыларынын тууду каян-
гызында артык шалкынчып
өгөзгө үе. Баштайгы кыза-
шкы бажындарынын чанын-
га чагайжыды кылдырган ийи,
учул ийи чуртталга бажы-
ндары чад кудумчу бекин
көстүп келген. Балды, хи-
роэти даякы чүктөктөк-
төөн. Ычан суурун баш-
тайгы улуу делген кудумчу-
зу Советская чаа тууду
турар бажындарынын чанын-
га кирээ колдуктарын, балды
хуралкан чоруу Очур Се-
вилге бо-ла таваржыр мен.
Ол үедө хип дээр анымак
эр турган. Бажы-балат ту-
дарында анымак оң ишти-
ни херекселген, ылангыч өг-
ыяны чазарына ылап
уран-шевер кижи. Чамдыкта
оң чангыс өрөз бичин ка-
зана бажынында чедө бер-
геш, угулаада сибилч кыл-
ган аптара, үлүлүрүн, ылап
хураанын, элпек каан эр-
хураана мякын чоңуурап,
төттүп келир солун чуга-
зын дымнап шат боор мен.
Суурун баштайгы чаа ба-
жындарында өгөзгөш Эр-
зин хемин кежир салган кө-
вүртү бекин оң холдары-
нык кылмышкан туудулары.

Оң анык чыл Эрзин суурга
тудугулап чорааш, Очур Се-
вилге Сивил «Нарын»
совхозка барып арга-ылаш
даамаадап өгөзгөш. Ук сов-
хозтун девискээринин улу-
кызы арга-ылаш ораны. Чо-
нул бийлаан өрт айылды-
ларын ылаш-бүрү төтөгөк-
терден камгалап, ан чөвүн
чыл анык ак сепкилдиг
баран бооп чорууру бо.
Кижиниң ногаан өнүгүүн ху-
маталаар, оңу тарып өстүрүп
дугайын да хоочун лесниктин чан-

ГФР. Барыны-герман
Кассель хооранынын зоопар-
кында хуажины бегемотту
чоотка чаа дөштү үнгөш,
хоорай даштыга «селгүс-
теп» чораан. Карайылай
берген турда ол бодунун
турар чериниң шаараш ха-
налы үрей чүткөш, үнүп
чоруктын. Хооранын кы-
дымдан элзэн ырай берген.
Оңу дилээрине зоопарктын
ажылдактыларында, поли-
цейлерден өгөзгөш өрт

ЧУКУТА: поллейжиктер
болгон зоопарктын ажил-
дактылары бегемотту тууду,
машинага кирир деп тура-
ры.

ЮПИ-СЭТА-ның фото-
зу.

ЧУКУТА: поллейжиктер
болгон зоопарктын ажил-
дактылары бегемотту тууду,
машинага кирир деп тура-
ры.

ЮПИ-СЭТА-ның фото-
зу.

ЧУКУТА: поллейжиктер
болгон зоопарктын ажил-
дактылары бегемотту тууду,
машинага кирир деп тура-
ры.

ЮПИ-СЭТА-ның фото-
зу.

Чогаалчыны демдегеленден

Чингис Торекулович Фрун-
зеде бар болган. Киргизия-
нын Чогаалчылар болгон
Кинематографистер эвиледе-
рин дамчыштыр ужуражыр
шак дугуржуп өгөзгөш. Ол
— дыка берге. Хулзеп
алышкына хууда айты-
рыларды кирир кижилер
баш бурунгаар бийлиди ал-
ган. СССР-ин Дээди Совет-
динин депутатында айтыр-
гыларды кирир улус чүткө
чогаал, уран чүүл ажилда-
кчылары өвөс, ылаш-бүрү
мергелдин кижилери чуртту-
лун бүрүздөн кээр чор-
ду. Ч. Айтматов Киргизия-
ның Кинематографистер
эвилелин баштаар черинин
даргазы. Оңу оралакчызы,
кинодраматург Э. Борбиев
бистин театрынын инсцениро-
казын ол-ла хун Чингис То-
рекуловичке дамчыдып бе-
риптер аргалык болган.

Даартазында «Киргизстан»
гостиницада оңу мен.
Телефон дагмады. Эркен
Борбиевтин үнүн танып ка-
дым. Оңу дамчыткан дүргөн
медээси бо.

«Чингис Торекулович Ош
чоругу дей берген-дур. Аас-
кежиктин кижини-дур сен. Эн-
сайын оңуна бөгүн ужура-
жың дидир. Ажилдаар ка-
бинетинге хулзеп алыр-дур.
Ам чүү боор, чедип кел,
чоругу чоңугуру болуң!»
Дегерин бердим. База дагын
телефон. Чогаалчылар эви-
лелин секретары, драма-
тург Баку Омуралев болду.
Ол база-ла оочур чокка
кирир болганмын өөрүп
дамчытты.

Логиничко кудумчузунун
13 дугаары. Ийи кайт ба-
жынында таныштып чедип кел-
дим. Ол кино бажыны чүвө-
дир. Кинематографистер
эвилели база ында. Адамны
какта тоңуш уштуп кааш,
дежурныйнын телефонунун
харызын манал тур мен.
Вахтада олтурар убагы чуга-
лай-дыр.

Харылавайын-дыр. Аа,
болу бо кел чор.
Көрүптеринге, чаданы куду
ой алгында даараан куду
өчүп дубайка тоңуш,
бөрт чок, бичиниң дүтү те-
рен, улуг-пылак кыжы ба-
дып олуп. Уткыч кылшаттай

(Төңүзү, Эгез № 71
«Шында»).

УЛУГ ХЕМЧЭЭЛДИГ СЫЛДЫС

бердим. Ол дораанна холун
сунгаш: — Тыва? — деп, ай-
тырды.

— Ийс, Тывадан келген
кижи мен мен — дидим.
— Буруулуг болдум. Төп
Комитет баргаш келин.
(Киргизиянын компартия-
нык). Дораан кээр мен. Ош
обкомунун секретары келген-
ди. даарта ынаар ужура
улус бис. Соңукчулар-биле
ужуражырым ол. Азы кады
баргаш кээр бис бе? — диди.

— Чок, мен силерни ма-
наа манаайн — деп, сүзгөй
бергеш, чугааладым.
— Ындыр-дыр — дээш, вахта
телефонун дамчыштыр — чу-
гаалашты. Тывадан аалчы
келген, уткуп алгаш, мен
келгичке чалгаартайын
көрүм. Театр төлөзү, чо-
гаалчы кижин — дээш, кар-
гыстап чугаалаанын бодум-
нун тыва дымдыкка ышкаш
билл алдым.

Чогаалчы келгиче чедир
кинодраматург Эркен Бор-
биев, чогаалчы секциянын
эргелекчиси Мехри Ортба-
ева олар-биле изиг кофе аар-
ды. «Киргизфильм» чаа
ажылдарынын дугайында чу-
гаалаштымыс. Бистин театр-
нын тургузар деп турганы
М. Байджиевтин «Бурунгу
тоол» дээр шизин өзүгаар
«Ак ирбистин ызыгуу»
деп ийи сериялыг эпос-кино
уненин биллп алдым. Чо-
гаалчы Ч. Айтматовтун
«Унун дүртү чүс чыл
ажык» деп романды ыраакы-
лар маргылаадынын дугайы-
нда бичин легенданы ки-
ножескерт С. Садрыбаев
кино кылдыр тургузуп турар
болду.

— Чангыс бичин легенда
бейи кино боор-дур, а бу-
дун романда та чеже кино
сюжеттери бар чүвө — дидим.
магаладымыс-даа. Шынап-
ла, романын байлаа, хей тала-
ны, авторун бодалдары-
нын делгем — делгемге
чор.

Чогаалчынын кабинетин.
Делгем өрөз. Оңу сонга ба-
рында узун столга олтуруп
турду. Чогуу ажилдаар сто-
лго өрөздин дөрүндө. Аңаа
чүткө телефон-биле чугаала-
гында чедө берип турду.
Хууда херекти кижилер-
биле столун ажилдыр чуга-
лашса, ычанган кылдында
столга кады олтуруп алыр

чаңчылдыг болду. Куу ко-
стюмуг, ак-көк сорочкалыг,
шугумугу кара-көк галстук-
тук, дугу улдунук хураң
идиктиг, улуг чагай ма-
га-боттуг, соңуургаалыг,
оожум үнүг. Бедик, кыр-
лап думкутуг, караның
кириби терең. Бажынын сы-
ры дүктөрүнүн кастыкта-
рында буурул хураалар ду-
жунек.

Чер-чурт болгаш тыва ат-
тарыны дыка соңуургаар. Эң
ылаңгыя чүү дээш ылавын-
лаар, кезек болгаш ол бистин
чигине адымыс-дыр, ол ти-
бет дылдан тывылган-дыр
деп бадыткаар. Саян, Туба-
Тоо (Танды-Уула). Энесей
(Енисей) дээр чикетиг бу-
рун сөстөр сагынылаар.
Тоолчугу чугаалар, төрөл-
бөлүктөр дугайын болгончок-
ла чугалай бээр — дидим
кыстап чугаалаанын бодум-
нун ышкаш бадыткадыг.
Чогаалчылар С. Тока, С. Са-
рыг-бол, СЭКП обкомунун
бирги секретары Г. Ширини,
Министрлер Чөвүлелинин
Даргазы Ч.Д. Ондар оларын
эки танымын чугаалады.

«Тыва кандыг-дыр? Тыва-
да солун чүү туруп туру?
Тыва... Тывага баары ал-
бан, Албан баар херек. Эне-
сейге мөгөр ужурул» —
дээш, папка ажитты. Ында
эрткен чайын бистин театры-
ның шизининин про-
граммалары, тыва театр ду-
гайында номчулган бистин
театрымыс дуга-
йында чуруктарлыг бол-
ды, уран чүүлүн кужу ол
бөдүң чурукта илестетти-
ген. Эске чурук — кыргыз
суур. Чогаалчынын ылак бу-
луңу. Ушкучу чурукта —
кырган ашак кижин дүргөзү-
п аккарыл-биле солмалы чү-
раан. Ол — чогаалчынын
ужурашканы сурагыл ма-
насы (тоолук) Саякбай Ка-
ларбаев.

Чингис Торекулович су-
рагыл чогаалдын Изиг
Хал (Номс-Кул) эринде
курорт суур — Чолпан-Ата-
ла даагында бижип турар.
Ам кандыг чогаалдар бижип
турар силер, каян чырык-
че үнерил? — дээр ылаңгыя
айтырларынын чогаалчы
«чангыл болган, шапталган»
кижилеринин салыр ай-
тырлары деп санаар. ха-
рылаваас. Оңу эрте-дээр
биллп алыр — ол чогаалды

номчааны өвөс ышкыжыл,
чиме-кат бийлаанда оңу
аматкан ажык чүз? — дээр
уткалыг.
Чораан херээм чогул бүт-
кен. Сурагыл чогаалчынын
«Хүнүгү дүртү чүс чыл
ажык» деп романын өзүгаар
Тыванын хөгжүм-шмн те-
атрынын тургузуп турар шиз-
инин инсценировказынын
бирги арнында автор мынча
деп бижээн:
«Тыванын хөгжүм-шмн те-
атрында! Бо инсценировка-
ны шиз кылдыр тургузары-
га удуралима-тыр мен.
Ч. Айтматов. Февраль 14.
Кыргыз ССР».

Чингис Торекулович ин-
сценировкага амаарыштыр
мытаар чугаалады.
«Хөрөңгү дээш ол. Ак сайран
(хотпак) азы хлө-даа бол-
за хөрөңгил болуп. Оңу
кандыг хотпак азы хлө-
дээр — оңу кылып турар
кижиде амаарыштыр. Хөрөң-
гиниң ажык четпейн, азы
ажык эрте-даа берип болуп.
Ол чүткө элзенин чөмгөр
холу, билинденин көстүр.
Ычанганда ук хөрөңгиде
эки чөмн кылып алгаш,
чонунары чөмгөрлөр. Театр-
нын хей санын чогаалчы
коллективте экини күдө-
дир. Силер бүгүдөгө маде-
диз».

Романын 1981 чылда
Фрунзеде үнгөн хураң кар-
тыг номунга орус болгаш
кыргыз дилдарга «Тывада
чогаалчы дымдыкка чогаал-
чы кады ажилдамыктага че-
дешкини күдөдир» — деп
бижээш, беленке сунганын
кажан-даа утпас мен. Улуг
чогаалчынын холунун үжү-
биле бижээш, улуг орус
дылда ол номну катап-катап
номчуп чор мен.
Тыва театр хөрөңгини шүт-
лөп, азын чедиптирип,
аккап турар чүвө. Ам оран-
чок хөвүл берген. Частын
бир-ле хунине көрүкчүлери
чалал, хөрөңгини шенеди-
ри-биле чалай бээр үе чо-
кшупулаан. Ак чөмдө аас деп
көөр силер. А бир эвес ажык
чедипшен, амаданы эки болза,
оңу устуг Ата-тоонун кы-
рында чырып турар уду-
г хөмчөлдиг чырык сылдыс-
че чажып каар силер.

Чингис Торекулович су-
рагыл чогаалдын Изиг
Хал (Номс-Кул) эринде
курорт суур — Чолпан-Ата-
ла даагында бижип турар.
Ам кандыг чогаалдар бижип
турар силер, каян чырык-
че үнерил? — дээр ылаңгыя
айтырларынын чогаалчы
«чангыл болган, шапталган»
кижилеринин салыр ай-
тырлары деп санаар. ха-
рылаваас. Оңу эрте-дээр
биллп алыр — ол чогаалды

МАРТ 25-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.35 — Уер
хөгжүм эрестеринин тө-
лөкүрдөш. Калининград
хооранын Култура ордуну-
нун оркестри ойнаар 8.50 —
«Элладанын черияда». Ки-
нопрограмма. 9.30 — «Отту-
рукчу». 10.00 — «Совет Эви-
лелинге бараа бооп тур
мен!». 11.00 — Мультифильм.
11.10 — «Кадмыш». 12.25 —
«Эртенги почта». 12.55 —
«Көдзүнн шагы». 13.25 —
«Музыка киоску». 13.55 —
14.10 — Чапсар. 14.10 —
Совет Эвилелинниң ийи ла-
кыр Маадры В. Н. Леонов
дугайында телекөтөр. 14.40 —
«Форумда памак» деп
уран-чечен фильминин бирги,
ийнги сериялары. 17.00 —
«Аян-чорукчулар клубу»
18.00 — «Делегей панора-
мазы». 18.45 — Чагылар
өзүгаар музыкалыг дамчы-
дыла. 19.30 — Фигурлук
чугулаашкына делегей
чемпионады. 21.00 — «Уе».
21.35 — Тайбын болгаш
аныктар. 22.10 — Карел
Гот ыраар. 22.55 — 23.00 —
Телемездер.

ИЙНГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Зарядка, чыс-
калыктар 8.20 — Камерин
«Виват» хорунг концерти.
8.40 — Эртен-непердег
фильм. 9.00 — Орус чуга.
9.30 — Милчиди хөккеей
ССРЭ кубугу. 10.15 — До-
кументалдыг фильмер.
11.00 — «Дирит амытанар
делегейнде». 12.00 — «Тоол-
дун аалчылары». 13.40 —
Бистин корреспонденттери-
ниң чугаалар турлар. 14.10 —
Ш. Гуно «Фауст».
Фильм-опера. 16.35 — До-
кументалдыг фильм.
16.50 — Ленинин шаңдал лауреат-
тары, сурагыл күсөлдик-
вер С. Риктер. 17.15 —
«Голубика». Дарт сериялыг
уран-чечен фильминин бирги
сериясы. 18.25 — Лыжага
делегей кубугу. Эр улус.
19.10 — Мультифильм. 19.30 —
«Орус музей». XIX ве-
сти бирги чартында порт-
рет чурулгазы. 20.00 —
«Тамчыктыг удунар, чап-
тар». 20.20 — Классик
музыка концерти. 20.40 —
Документалдыг фильм.
21.00 — «Уе». 21.35 — 23.00 —
«Кула с миллионны».
Уран-чечен фильм.

МАРТ 26-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эр-
тенги гимнастика. 8.55 —
Уругларга ГДР-ден дамчы-
дыла. 9.55 — Концерт.
10.25 — Уругларга фильм —
«Улица младшего сына».
12.00 — Телемездер.
12.05 — «Дирит амытанар
амыдары». 13.05 — Пен-
на област орус болгаш со-
вет литератарынын ажил-
дактыларынын ады-биле хол-
дашкан турскаалыг чө-
лөр дугайында документал-
дыг телефидо. 13.35 —
П. И. Чайковский «Уруглар
альбому». 14.00 — 14.15 —
Чапсар. 14.15 — Телемездер.
14.35 — Документал-
дыг фильмер. 15.10 —
«Ажычтын аңгынын ху-
раалдыгы кирип турар».
Шоколадчыларга дамчыдыла.
15.55 — Тележурнал. 16.40 —
«Бангладеште». Доку-
менталдыг фильм. 17.05 —
Авам школары. 17.35 — Бу-
краанын улетүрүгү — уду-
рулгелеринин дүргүлгө-
н дугайында дамчыдыла.
18.00 — Футбол дугайы-
нда доңулаа. 18.30 —
«Юстиция шеверлери».
Телекөтөр. 18.45 — Бөгүн
делегей. 19.00 — Кошкы-
ныг фигурлук чугулааш-
кына делегей чемпио-
нады. 21.00 — «Уе». 21.35 —
«Камера делегейин көрүп
тур». 22.45 — 23.00 — Бө-
гүн делегей.

ИЙНГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.10 — Аныктарга му-
зыкалыг кечкө. 14.20 —
Мультифильм. 14.40 — По-
литрук В. Г. Лутинин-
нин фронтунан чагалары.
15.15 — Телемездер.
15.20 — 18.00 — Чапсар.
КЫЗЫДАН
18.00 — Документалдыг
фильмер. 18.20 — Тывага
автомобиль транспорту-
нун хөгжүлгөсүн дугайында
дамчыдыла. 18.50 — Кино-
журнал. 19.00 — «Аян тө-
ү». 19.30 — Телемездер.
19.40 — Чагалар. 19.45 —
Фильм-концерт.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг уду-
нар, чаптар». 20.15 — «Де-
гей панорамы». 21.00 —
«Уе». 21.35 — «Гадюка».
Уран-чечен фильм. 23.20 —
00.45 — Хөккеей ССРЭ че-
мпionaды. «Сокол» — «Спар-
так».

ХҮЛЭЭЛГЕВИС

Бистин чуртувуста бойдус
камгалаанын канчаар-даа
аажок улуг кичээлейин са-
лып турар. РСФСР-ниң Дээди
Советинин 1983 чылдын
июль айда болган бешин
сессиясына хулзеп алдыган
«Бойдусту, динг амытанар-
ны камгалап, оңу ажилда-
рынын дугайында» Хойлу
моон тодаргай бадыткалы.

Бойдусту, оңу байлаан ху-
маталаа оңу шын ажилдаар
талаа-биле хөмчөгөдөрүн хун
бурдуе ал чорудуп турар.
Бо хөмчөгө чурттуң эконо-
миктиг болгаш социал хөг-
жүлгөсүнүн күрүнө планна-
рында көрдүнгөн. Ычанганш
бо ажыла күрүнө, хой-нигити
организациялары, ол ышкаш
кижи бүрүзү илемедейлр ки-
жир ужурулур.
Бойдусту, оңу байлаан —
динг амытанарны камга-
лаары дээрге, чүткө оңу ка-
зын, чаражын магадап, ча-
раштарыны эвөс-ле болтай.
Шаандан тура бойдус кижини
иниң амыдар-чуртталга-
нын үндөсүн биллп келген.
Бойдус кижилерин илди-кел,
кылдыр өлүк-көш-биле, аш-
чөм-биле, эм бодумелдер-
биле хандырып келген.

Октябрь революциясы
тивизон соонда бистин чур-
тувуста бойдус, оңу байлаа
күрүнениң фондуу апарган.

Ычанганш бойдустун байлаа
бүгү чоңуңу өңчүзү болу
берген.

Амгы үеде дыка хей аны-
нанын, күштарын хөвирле-
ри төтөгөкчел чоруктун түн-
нелинде уозукаттыган. Чам-
дык ан-мен, куштар төүлү,
чер кырында шуут чидер
четкен.

Бистин республикавыстын
девискээринде чөвөн, арга-
кышкар, араатан аңдар-
ла — ирбеш шуут төүлү
ялдар четкен болгаш каш
борбак баш аркан. Ол ыш-
кыш элин-хулбустун, те-
чүманын баш саны эвөз-
жөзүндө баш чылдар
улаштыр оларны аңаарын
хоругдаан болтай. Бо ховар
анарны ССРЭ-ниң болгаш
РСФСР-ниң «Кызыл депте-
ринде» кири бижээн.

Бойдусту динг амытан-
нарын баш санынга чүткө
төтөгөкчел чорук когарал
чедирип турар эвөс. Олар-
нын чуртталга, амыдарлар че-
леринин хөвирин эрзет, өс-
көртүр чорук катап эгиттин-
мес когаралды чедирип тур-
ар. Арга-ылашты кайы-ха-
маан чокка кезер, чамдык
кижилерин арга-ылаш иш-
тинге чораша, харысалга
чөгү-биле өрт үндүрер. ке-
дээ ажил-агыга химиктиг

бүдүмелдерин кайы-хамаан
чок ажылаары улуг кога-
ралды чедирип турар. Боду-
нун үрелген азы төгөн чүд-
дери боду бодурун, эсидип,
оруну тургузуп, шыдаар кү-
чү бойдуста бар. Ычанганш
бойдустун ол шынарын кам-
галаары бистин кол соорула-
выс.

Амгы үеде бистин чурту-
вуста аңаарында халык-
шылаш кижилер хей. Олар
төрөз черинин бойдузунга
ылак, оңу камнап, хумага-
лыг ажылаа-да бидилер.
Олар анымын чурттуң шы-
ны сагып, сезонун үелерде
аңыры-тышыш чөвөр-биле
көзөлдөрүн чарып, тыпкан
олчазын белеткел когорта-
ларына дужаал турары өө-
рүчүгү.

Ындыг турбуже бистин
арысты черин байлаан
«халас келжик» кылдыр са-
нап, чүткө хуу өңчү болаар
ийи-чангыс кижилер бар.
Эрткен 1983 чылда аңыныр-
тышыш болгаш бойдус кам-
галааны боттандырып чору-
ду турар организациялар-
нын ажилдакчылары 297
төтөгөкчелерин болгаш аңы-
ныр дүрүмүн үрээр чорук-
тарыны илестектерин. Оларга
аңыныр дүрүмүн үрээни
дээш 7455 рубль, аңыныр
фондузунга чедирген кога-
ра-

СААГАЛ

БАР БЕ?

3-KV 2011 1984 4 MARE 20

ХҮЛЭЭНГЕНИ КҮШТҮГ

СЭКП-ийн XXVI съездин амин, партия ТХ-ийн оон дарвалын Плениумын амин шийтгэлээр амьдралыг ботландыг дээш республиканын хүрээтэй салбарын коллективийн чамд амьдралын хиймэл турар. Күрүнэ садмында үүрмектэй садар бараан сааралгазы эртөн чамын 1982 чылдаахын 17.3 хуу өскөн.

Бистин республиканын садмын болгаш инитин төмөрлөгтөн материал техниктиг баазыг чылдан чыгчэ бажыгч турар. Сөөлгү үш чылдарын дургутында салгт шөлөдөр 2.5 мүн дөрбөлчин метр, сыйлаар—14 мүн дөрбөлчин метр өскөн. Кызылда болгаш чамдын районнар төмөрлөгтө чаа хөдиринг маганнир, сотоолалары, сыйлаары чога бараан бо-дуп турар.

Үүрмектэй садар бараан сааралгазы эртөн үш чылдарын дургутында 5.9 хуу өскөн. Идэж мөш ай-маа, сүт продуктуларын, ногааларын, кондитер кы-лыларын, чик автомобил-дерин, соодуучуларын бол-гаш өскөдөө хүн бүрүнүч чутула барааннары садыр экинжир. Бикан салгыма оонаштыр бараан садыр 8.6 хуу өскөн.

Көдээ ажылаагыг продуктуларын колхоз рыногуу дамчыттыр база комисси-лап садыр экинжир. 1983 чылда 3150 мүн ру-блдын бараанын турттак-чылар дамчыттыр садп алган.

Республиканын күрүнэ садмынын организацила-ры садылаагынын дел-шылгелг аралын шигээ-дип ап, чога бараан бо-дупуну чутуураагын бедил-дип, боттарынын ажилын садп алыгчыларын эрге-ажы-таранга дүүштүр аде тур-гуу турар. Оон уламдан сөөлгү үдө хомудалар аялзасан, мураагыг ажил-дыг салгт бугуруула-рын, маганнирнин салгт көмүдүн. Бо чылдыг эр-ден ийн аянда үүрмектэй садар бараан сааралгазы-нын планы 100.7 хуу күт-сеттинг, эртөн чылдын бо үеинге деинаагыг өлү-де 4.6 хуу болган. Планын ооналдар, социалистг хүл-дөлгөлөр күсөлдөдүн бот-тандыр талаа-биле Кы-зылдың аш-чөм бараанна-

рын садмын, «Тыва да-дугу» комбинаттыг ажил-дын хандырылга килдиз болгаш өскөдөө коллектив-тер чедирининг ажилдап турар.

Күрүнэ садмынын бүтү нилчилер СЭКП ТХ-ийн декабрь (1983 ч.) болгаш февраль (1984 ч.) Плени-умынын шийтгелдерин амьдралга ботландар, Совет Тыванын 40 чылдыг төлөптиг үтүүр даш бот-тарынын бар арга-хураларын ичин дилеп тил турар. Садылаагынын култура-мы ажилдер, чога төлө-тп бараан болур талаа-биле ажилыгчыга кошкак чүүлдерин хүн бүрүнүч төлөт, илеретинген четтестер-ин чылдарынын хем-чеглерин ап турар бис.

СЭКП ТХ-ийн февраль (1984 ч.) Плениумунда СЭКП ТХ-ийн Чирине секретары аш И. Черепанов мында аш: «Мурнууа чедип ал-ган бугу чүүлдерге дагаш, ону човаагыг чыгуу-ба-байдып, бугу үлүстүг угаш-болашын, күчтүн шийт-пилетини аштырыл-же, амгы болгаш мейлр үе-ини кол-мол сорулгаларын-ге угаштырылган, бур-галаадыр херек». Күрүнэ са-дымын ажилдакчылары ону боттарынын ажилында дорт дургутула болдурган, салган сорулгаларын күс-диринге шалтыткан турар четтестерин хандыр анал-ла-туп турар.

Салгт ажилында четтес-теринг хой келин биске оонаштыр дээрин чугаа чок, Садылаагынын органи-заастарынын куралы-ларын четтэ аштырылган ту-вар бис. Эртөн чылдын чам-дыг бугуруулаагынын пла-нынын дугаар ашаа туруу-шуннарында бараан са-дылаагынын 1 миллион хи-ре, рублдын чедир албан бис.

Чонун херектелгил хандыр өрөөнлөп көрбөй, оларын-ге негелдери кичээлгеге ажалган боттандыр ажил-дыг алгашыг аштырыл-даа албас барааннарын-гуну 4 миллион рубль амыг. Оон ашылда бар бараанна-рын боттарыныс «ховар» бо-дуп, азы амин эрттир хойну «сыгаш» турп бээр чоруктар база бар. Оон уламдан салгт адыгчы-ларын хомудалы кирер, ол ышкаш садгт организаци-ларын саң-хөө байдалы-

нын деинааг кудулар. Чамдын бар барааннар баартыг кырында чок чорук-тар, база тургуулаан. Совет салгыттын чутуучи хамдыр, бараан материалдыг эт-хе-реинин чидирин болгаш сачыгдалын болдур чүүл-дер база үндөлүн-биле чы-лааттынаан. Салгт бугу-руулаагында ажилдын му-раагыг дургутулаан койкан шийтгелтиг турар.

Республиканын Салгт ми-нистерствонун удуртула-гы, специалистер, партия, профвизл болгаш комис-сол организацилары бо четтестерин ажилыгын чы-лаа үндөлүн-биле хандыр даш бугу күженишкенин-де мөдирин. Республиканын чонун садгт ханды-рылганын улам экинжиде даш наадыр-биле ажилдыг күштелдирер. күш-ажылыг коллективтер дугайында Хоойлуун мегелдери са-гыр болгаш бердинген кал-бак эргелерин бүрүн-биле ажиллаар, ажилдакчыларга бугу-ле таарымчалыг бай-далдарын тургузар, планын-ге оонаады. социалистг хүл-дөлгө күсөлдөдүн даш өл-дөдөрүн күштелдирер бис. Бедик бугуруулаагыг күш-ажылыг чедип алыр даш социалистг чарытын-гус-тус коллективтер орту-дунга, кичилер аразында оон-даа даштыг организа-таары чугула. Салгт ажил-дакчыны кичилерин ичин херекке күш-ажылыг са-лыштыгы мынд айлдэрэр.

Бистин хамарышпас чам-дык чылдаагына бар дээр-ин майаа чугаалаар алаар. Ол чүд дээр республиканын үлөтүр болгаш көдээ ажил-дыг бугуруулаагынын талаанын салгт органи-заастарынын дамчыттыр садар барааннарын чедир көрбөй, наадылган херек-терин үтүтүр таарымчалы-ларын бары болуп, Чы-жаз, республиканын Ылш ажил-агыг министрствону барааннарын 29 мүн рубльге чедир бөдөн. Чүрт үлөт-пүрүнүч министрствону, Сельхозтехникун бугу-руулаагы, «Туугт кезекте-ри» комбинат, бугуруула-чурлаа мастерская база чонун херекте бараанна-рын эвешти бугуруулаагын 500 мүн хире рублдын ба-рааны чога саттынаан.

Юбилейлг 1984 чылда республикага бараан саарыл-

гаын 6.1 хуу өстүрер со-ругалдыг бис. Бо чылдын эртөн ийн айынын түнел-дери оон боттамын болдур-га бугуруулаа болдурган. Хомдаскыгдан чортуу ушугуш оор бис. Оон-биле чегелештир Совет Тыванын 40 чылдыг тураснаадыр дери кылган чамдык ба-рааннар илел өгөлөн. Хо-вар барааннары дилел бугу-лаар даш эвешти берген.

Кандыг-даа ажилдыг че-диншиг кадрлардан ха-мааркыр дээр билдингир. Амгы үдө республиканын садгт четилеринде тос мүн амыг кичил ажилдап турар, оларын аразында комму-нистер-даа, комсомолчулар-даа хой. Анык ажилдакчы-ларын саны чылдын неме-жип турар.

Оларын салгт бугуруула-гын бажыгчлар сорулга-бистин мурнууга салды-ган. Ону боттамын садыр профессионал-техниктиг, тускан ортумак болгаш даш өөрелдиг чедирин дооскаш келгенеринг ажилдаагына, чурттаагы-га таарымчалыг байдалыг тургуулаа болур. 102 орун-дун обшчелерин амыгдал-га кииривин, ам база бир-э-ин түдүп өгөлөн бис. Салгт ажилдакчыларын тургу-ла-рын тургузар 150 орунуг аш-сакка база амыгдалга кирер.

СЭКП-ийн XXVI съезди-нин партия ТХ-ийн оон дарвалын Плениумын амин шийтгелдерин амьдралга ботландар, даш республиканын күрүнэ са-дымын ажилдакчылары бугу күженишкенин ийн а-да мөдирин. Москваын Куйбышев районуун со-гукчулары-биле укжуажи-п турар. СЭКП ТХ-ийн Чир-ине секретары аш К. У. Черепанов мында аш: «Бисте кандай-даа хомдаскыг бол-гаш дегелдеч чоруту шийтгелдерин-биле амыг эр-тер тижират бис. Чангыс өскөдөө чугаалаагы, шын бодалан дургутулаа-биле до-дүп чегелештир—дидим хо-доскыгчыныкыг». Бо кий-гилыгын Салгт министр-ствонун коллективтер боттарынын күш-ажылыгын дайыгыг программа кылдыр хүлээп алгаш.

К. ШАВЫРАА.
Тыва АССР-ийн салгт ин-истри.

СПЕЦИАЛИСТЕР ДУЗАЛААН

Өвүр районун көдээ ажил-агыг эргелелгил специали-стер «Торгалыг» совхозтуг Кара-Таш хойну бригаданын туржугалыг малчынарын-ге бирөөш Даш-оол Кочуку-ну хонун кайжаагында дөргө-дүн көтөрүп, деминг ажилда-нар.

Шеңилдерин Кыдат-оол

Кутулар, Марина Монгуш, Сте-пан Лоста болгаш оон-даа кичилер дегелелгил ажилда-нар.

Бо хувиерде малчы И. Ко-чутуку көдээни даш оон-даа хонун чедирининг доо-дугаш, хураагынын дегел-ди эки.

Р. СОЯН.

АГИТКВАРТИРАЛАРДА

Нарын суурнуу Култура бажылыгы Совет Тыванын 40 чыл өнгө тураскааткан агитквартиралар дузалаагын көрүдөдө эгелээр.

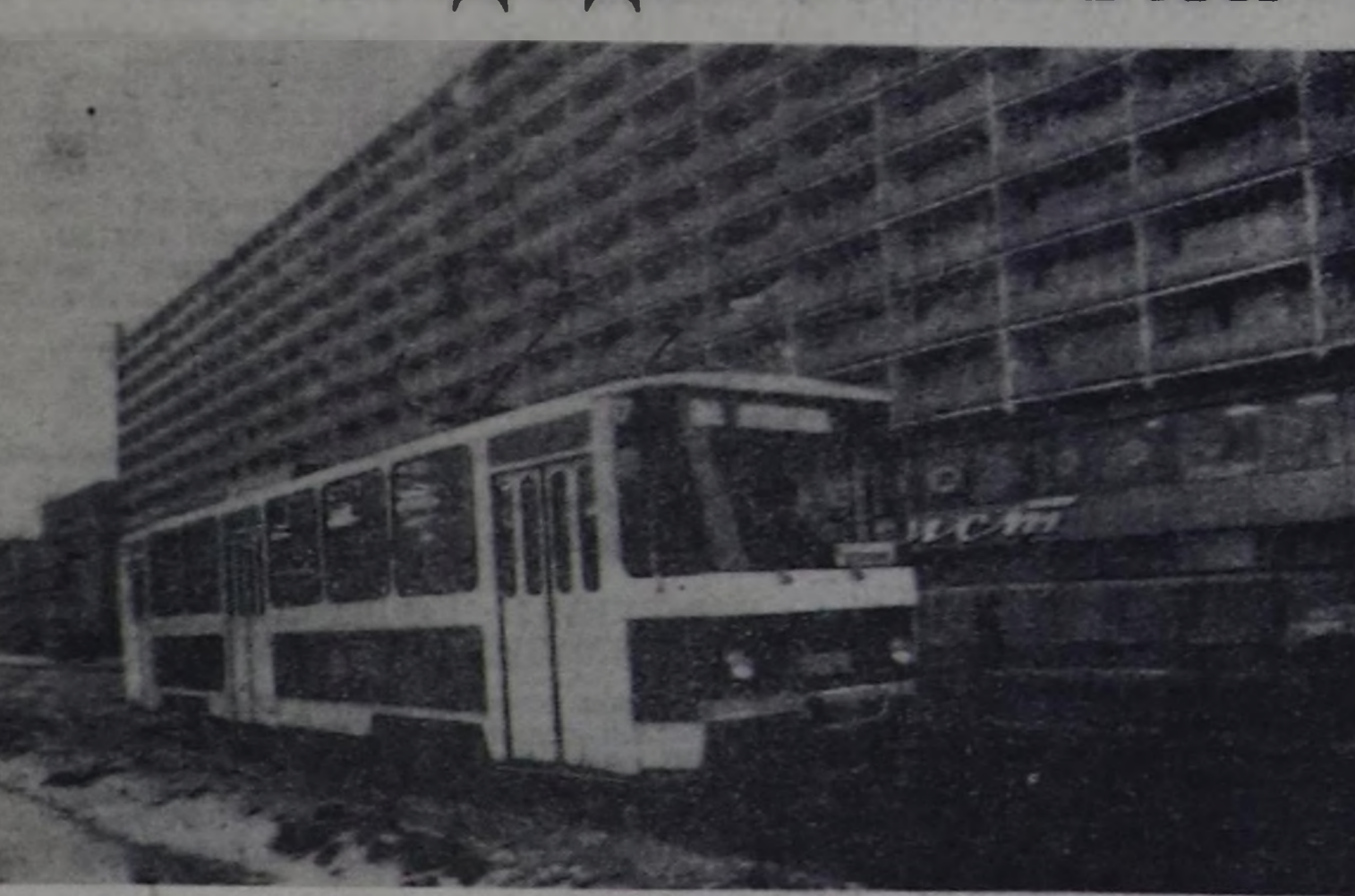
Стурда «Чырык төрөл» аг-титквартираларын бот-тыг амыгчтар артистер Р. Кудаш-мын «Долуунын хулгаа-мын» деп шынчыл чога бараа-таткан. Чолачы И. Шире, салгыг Р. Килгынды, эмиг

Ч. Соия, потчагы С. Дугер-жал болгаш оон-даа өскөл-ерин уш шиге эки ойнаанын чок согуулаа.

Агитквартиралар аразында көрүдөдө эгелелдирер.

В. КУНДУУ.

ШЕНЕЛДЕДЕ ТРАМВАЙ

МОСКВА. ЭДЧ-ийн шугуу-биле СССР-ийн чамын дугаар Чехословакияг бугурун чаа трамвайныг Краснопресненский дөбөдүн даш көрүп турар. Ын-да пассажирлер олурар таарымчалыг олуттар болгаш човаагынын элтиг каби-назы бар. Башкаларынын электротуг системаны электротехнигыг чарыг-дын дыма эвештидип турар.

ЧУРУКА: чаа трамвайны шенелде кылдыр башкары турары. Г. ХАМЕЛЬЯНИННИН ФОТОЗ. СЭТА-ийн фотохроникасы.

Шылгалал, эрес-дидим чорук дугайында

ПАРТИЗАН ЭМЧИГЕ ЧАГАА

Дайын чылдарында амыг дээр адаагыт үш чүс дөртөн үш кичишкенин-ин кылды, чүс-чүс дайын-чыларын эмгеп, дайын шөлүнө катап эгиткен, амгы үдө БССР-ийн даш-дартыг элчиле Ольга Ти-ховнова Бажыгч билир боор смир. Оон эрес-ди-лиг чорукун Төрөөн чүрү бедик үзөдөн. Кызыл Сылдыг өрөдөл-биле бол-гаш медалдар-биле ша-наал. Ылгалал-даа алаа эг эргим шаагал — ка-дымалыг катап эгитке-ни даш дайынчыларын өөрүн четтиришкени.

«Бистин эргим партизан эмчиге» — деп Тигиростан А. А. Ошеченко бижээн.

олуг, дидиг аразында чыт-кан кичишкенин госпиталга э-ке, чээрби халдыг мени и-налдиг артырбас даш кичи-шкенин, билинчирин карак шимейн үндүрүп турганы-нар сактыр боор силер... Мискинги медицина ин-ститутунда Ольга Бакун дайын мурунда дооскан. Көдээ чө-дипти ап, аша бут кырыг-чаа туруп, дургутула чам-дар даш күстелгил каргыш-тыг дайын үдө киринген.

Немек эгелде үзүндө ол кымыл шөргилерин амыг, арыгды партизаннарке чору-дуп турган. Туттуруп дара-дан сезинген, ол партизан-нар бижээлгиче чорук бар-гаш, ашаа поход госпиталын организастап алган.

Узуктел чок боолашкы-нар болгаш комбалашкы-нар адаагыт чангыс уздаа эвеш кезишкенин болгуулаан. Чамдыкта ол кезишкени хе-рекселерин салып нааш, автоматтын холга туткаш, камгалал дайынчылары-биле кады фашистерге удур ата-кады үнүл-даа турган.

Ол бугуу А. Ошеченко-нун бижээлгиче чамын. Ольга Тихоновна база катан са-гындирин келген. Ол чага-ын Ольга Тихоновна Бакун Ленинтин партинын хүрээ-ленине 50 чыл болган оон дегелдип турганын хүн а-га.

В. ХАЧИРАШВИЛИ.
Минск.

Специалисте

с о с

Совет Эргелелгил составыг Тыванын эки ту-ра-биле киргенинден бээр 40 чыл болур оон төлө-птиг белек-биле үтүүр, берге кыштан минити-но малч хур-мелер амыг үдө оон продукту-дуу кулдатпас болгаш күрүнэ мурунга ала-нын ооналдарын, социалистг хүлээлгелерин кү-сөдөр даш. Токч районунг совхозтарынын мал-чынарын канчаар ажилдап турарын ол районын көдээ ажил-агыг эргелелгил кой зоо-техник Николай Тарылаевын ХАРААЧЫГА

— СЭКП-ийн XXVI съез-динин болгаш СЭКП ТХ-ийн оон дарвалын Плениумын амин шийтгелдерин амьдралга ботландар, беш чылдын дөртүк чылы-ны планын ооналдарын бот-тандыр, социалистг хүлээлгел-ерин, минити-биле беш чыл алаанын чедирининг күс-дөдөр, Совет Тыванын 40 чыл оон төлөптиг белек-биле үтүүр даш, бистин рай-онын ажил-инчилерин улуг көдүрүлүшкүнүг, туре-со-руктуп ажилдап турар. Ону чамдык тодаргай сан-факты-лар-биле бадиткан болур. Эртөн чылды совхозтарын малчынары багыт амыг кө-дүрүлүг дооскан. Оларын карак кылды, күженишкенин күш-ажылыгын ажилын-де район мал бажын өстүр-генин, күрүнөг продуктулар садыгын чамдык чонуча-лыг түнелдери чедип ал-ган.

Бо чылдын ийн айлары-нын түнелдери ап көрө-ликер. Эртөн чылдын ол төзи-биле дегелдир, райо-нга эгт бугурун 35 хуу, сүтүгү—26.2 хуу өзүлгел-де алырга, «Тора-Хем» совхоз-туг хойжуларын төрүүчү чы-хогга оонаштыр 78 хураган-нын менин дооруктуу турар. Ол ажил-агыг күрүнөг эгт садырынын квартал планын хуусаа бетинде амыг күс-дөдөр алган. А «Май 1» сов-хоз сүт садырынын планын марттын эгелдене амыг ажи-рылган, ам ийги квартал-дыг үлүгчө кириштир ду-жаал турар. Ычангаан рай-он бирги кварталда күр-үнөг эгт, сүт садырынын планын ооналдарын бүрүн күсөдөр арталыг.

Мал ажилынын продукту-ларын бугурунине база күрүнөг садыгына район

МУРАЛЫЛАРЫН ЧӨП АЖЫГЛААРГА

камгалал ап, бодунун алган социалистг хүлээлгелерин күсөдөр. Оон кыйа ол-ла ажил-агында анык малчын Виктор Орайбаевин Ак те-рүүчү чүс хойга оонаштыр 103 хураганын менин доорук-чуларын амыг алап болур.

Устүдө чиктердир алырга, малчын кичишкенин бодундан хой чүве хамаар-жыны тодаргайдыр. Ол ке-жээ, кызымак, дамыган ажил-херээ даш харысгал-газын ханызы-биле меде-реп билер, сагыла-чурумунг бо-лур болза, минитин малы-нын улуг бодун болгаш оон чаш төлү бүрүн-биле кам-галал ап болур. Чамдык мал-чынарын ындыг эвеш бо-луп, турары хараадагыч. Күш-ажылыг социалистг сагыла-чурумун бажыгчлар дугайында партинын, ча-дактын доктала-шкитириг болбай. Ындыг болган төлөдө ажил-агыларын удуртукчулар малчына-рын сагыла-чурумунг шыг-гырадыр, харысгалгазын бедирер херек.

Эртөн чылдын ол үе-ин-ге дегелдир, бо чылдын ийн айларында олчур хараан бо-да мал 44.4 хуу, а шээр мал алды амыг катал хой болуп турар. Бо дээр, шыапа-ла, дугуручтук фактыдыр. Совхозтарын удуртукчулар, мал ажилынын тускай ар-теминтерин оон чогуту түнелди кылды, даштыг хемчеглерин алыры — хүн-гүн сонаарлаттынмас со-руламы.

Бо чылдын малдын олчур хараан турарын көзүдө-ниин чылдаагынын анал-гел көрөш мындыг түнел-ди кылды болур. Бирдөдө, амыгында салдык мал-чынаар эртөн чамын малын чогуту негелдир чедир се-миртп албаа. Ылангыг шээр мал кышыг арган де-нүлүг кирген. Оон чүс бо-луп дээрин билдингир болгай. Аргын хойун төрөөн хураганын ноыбаса, сула-дуга а кезинин сүзүч чок бо-луп Ычангаан чам мал ху-лалдыг хараан турар. Ынде-ди мал четтес чүс — чам-дын малчынарын харыс-салгазын кошкаш. Олар

малын эки семиртп ап шы-даагында аныгды, чамын чөм белекелдирине кошкак кирип турар. Харын-даа азырадыкчы хонунг мал-чегин, канчаа-хораны со-х-ко белекел берзин даш, боттары шөлөз олурар. Оон аныгды кышыг төдө канча-хараагынын иштин эки кү-дугал, чыгылап албас, чегилерин чогуту негел-де бугуруулаа чоруга таа-рылгалар эвеш эвеш. Ушкү чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

Бо бугу багыт салдарыг болган.

Мал ажилынын кошкак амыгы мадаа ыгытаагын барып болбас. Малчына-рын талаанын оларга не-гелде-хомудал ушг. Чүгө чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

Бо бугу багыт салдарыг болган.

Мал ажилынын кошкак амыгы мадаа ыгытаагын барып болбас. Малчына-рын талаанын оларга не-гелде-хомудал ушг. Чүгө чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

малын эки семиртп ап шы-даагында аныгды, чамын чөм белекелдирине кошкак кирип турар. Харын-даа азырадыкчы хонунг мал-чегин, канчаа-хораны со-х-ко белекел берзин даш, боттары шөлөз олурар. Оон аныгды кышыг төдө канча-хараагынын иштин эки кү-дугал, чыгылап албас, чегилерин чогуту негел-де бугуруулаа чоруга таа-рылгалар эвеш эвеш. Ушкү чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

Бо бугу багыт салдарыг болган.

Мал ажилынын кошкак амыгы мадаа ыгытаагын барып болбас. Малчына-рын талаанын оларга не-гелде-хомудал ушг. Чүгө чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

Бо бугу багыт салдарыг болган.

Мал ажилынын кошкак амыгы мадаа ыгытаагын барып болбас. Малчына-рын талаанын оларга не-гелде-хомудал ушг. Чүгө чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

ЧӨП АЖЫГЛААРГА

малын эки семиртп ап шы-даагында аныгды, чамын чөм белекелдирине кошкак кирип турар. Харын-даа азырадыкчы хонунг мал-чегин, канчаа-хораны со-х-ко белекел берзин даш, боттары шөлөз олурар. Оон аныгды кышыг төдө канча-хараагынын иштин эки кү-дугал, чыгылап албас, чегилерин чогуту негел-де бугуруулаа чоруга таа-рылгалар эвеш эвеш. Ушкү чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

Бо бугу багыт салдарыг болган.

Мал ажилынын кошкак амыгы мадаа ыгытаагын барып болбас. Малчына-рын талаанын оларга не-гелде-хомудал ушг. Чүгө чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

Бо бугу багыт салдарыг болган.

Мал ажилынын кошкак амыгы мадаа ыгытаагын барып болбас. Малчына-рын талаанын оларга не-гелде-хомудал ушг. Чүгө чылдаагы болза, совхозтар-нын удуртукчуларын, спе-циалистерин талаанын эртөн күзүн кышга беле-келди четтес организаста-ны болур. Мал канчаалар, чуртталга бажынары болур-чогуту-биле септеттимиз.

Эбилелдешкен республикаларда

РСФСР: латтан икегелдик камгалаар

Лаштын даярбас кылдыр тайырлаан даяр ама азын каш айлар иштинде амын даяр алаанга ол чачы-чарга чылып калса да, кыгуе хай-дарбас. Ужур чыл? «Лен-нефтезин» каттыжымшыкын табилектарды даяр даяр-пас тускай буюмдун мас-сазын биле кылдыр үлдүрүп турар апарган.

Ама демирлер кырынга оларын бичилеп чакыл-карга, олар эзилген деп-дески тарай бээр болгаш агаарла бар даттын бичиле-жестерин хораллап кааптар, мындаган ол демир даярбас болгаш эдилер хуузазы 2—3 каттап узаар. Ол табилектар демир даярбас та-лазы биле еске калдыр арга-тарай артык чыпк ие-лэг бооп турар.

Нефть чыгындыр демир даярбас азын-бүрү буюм-дар погадан кылдыр талазы биле тускай лабораторияны ук каттыжымшыкында органи-астан. Иларын хай кезини амы үеде үстүрүе калбаа-биле амылган турар.

УКРАИНА: бурунгу хохорунун камгалаар

Житимир хохоры бо чылын 1100 чыл оюн демделээр. Бичаганг монументалитет-рүкү 3. Моейчук оң и-стүтүт, пикла, аска-сатар болгаш еске-ла хойниги, албан черлеринин тудуларын бистин чүртүтүстүн хай-нацио-нал улустарын акы-лума ийи-ралын болгаш тайбынны, күп-ажымды алдырдып тур-рар мезак-пано чүрүктөр-биле кааптап чурар. Чүрүк-чү оңу кылдыра азын-бүрү өнүк калса да, жаштарын, араканын, он-базын чүрү-дерин хой-биле ажылгаан.

Төгүтүт ийи-ленин дем-делээр бурунгу хохорунун илан-дык шодерин, булвар, парк, сад, есерликтири кааптап, чаагайларынга еске-ла чүрүктүр, скульп-торлар, архитекторлар илеп-кейлиг кырып турар.

БЕЛОРУССИЯ: саваң «хорунун» ногаалар

Витебск областын «Баби-яичи» сөөкүнүн тепилди амылгачылар немерде че-мичилдигдер амылгачын, погааларын саваң азын-бүрү өнүк тургаш, оларын дү-жүдүн барык ийи каттап ул-гатырган.

Саваңны ылазар ажылга-ры нарын эвес. Хандыр та-раан онгарларга оларын та-рааш, ийи сүг-биле шыгы-дып, минералдык чечимчи-дигдер чаккаш, оң кы-рындаган төрө чаккаш каар. Бичаар кылдыра саваң а-жымдык үр тулар болгаш пар-нистер иштинде погааларын дүргө эсеринге дузалар. Мурунда бир дорбелчин метр черге огуреп 10 кг дүжү берип турган болза, ийи-диг «хорунун» өстүрүгө оң дү-жүктүр 20 кг ажа берген.

— Саваң «хорунун» он-гай чүтүр болза, чылыг температураны болгаш ол-шымды үр үе иштинде кага-лап арттырып, погаалар-ын өтүр үерин дүргөдөп, оок үнүш-дүжүктүн бе-диги турары болур—деп, Бе-лорус ССР-нин Нога-ачи-е ажыл-агый министрство-нуң кол агроному В. Трыш-тов чагалап турар.

Бо чылын ол чаа арга-лар-ны республиканын погаа-ажыл-агыйларын хай ке-зинге ажылгаарын шийт-көргөдө.

НАЗАХСТАН: робот чүгө-дөө күш чевөр

Роботтар аар демир кезек-терин «бир холдан еске дол-че» дамчыдып болур. Чөөн Назакхстанын «Тажпромма-тура» каттыжымшыкынын механизмиер чымр пегинде күчүлүг робот манипулятор-ларын калбаа-биле амылган эгелер.

Ийи-диг роботтар хой-биле кылдыр аар ажылдарга хай-бригада амылгачыларын со-лаан. Оларын чүгө чачыс оператор башкарып турар.

Ол буюмдун чери хол-биле кылдыр күп-ажым чары-галдарын дыка эвөөжүрлү программаны чедимшиктери боттандырып, шой эдилер, даярлаанга пектерде кол амыл чүрүтүлгүлери меза-ниастан болгаш автомат-чыткан. Ол чүрү күп-ажым-дын буюмдунун билип, чүрүтүп улуг газ дамчыды-галарына улуг краппар кы-дыр чүстүс машина тулуг-журларын амылган дыка чийеткен.

(СЭТА)

(Эгез № 75 «Шыя»).

СҮТ-ХӨЛ РАЙОНДАН

Зоя Кендеевна Монгуш — Ан-деш сес чыл школанын башкысы.

Чүдүр Ундургуевна Монгуш — Ан-деш сес чыл школанын интернадында ийи.

Дарган Дандарович Ондар — Бора-Тайга ортумак школанын амыл-агый эргелчизи.

Дембирел Шавыраевич Ондар — Кызыл-Тайга сес чыл школанын амыл-агый эргелчизи.

Бавук-Кара Уларовна Са-рыгалар — Бора-Тайга ортумак школанын техниктиг амыл-агый эргелчизи.

Орбаа Авыш-ооловна Тулуш — Кызыл-Тайга сес чыл шко-лазын интернадында по-вар.

ТЕС-ХЕМ РАЙОНДАН

Хорлуука Баврова Бичаар — райониң төп эмнелгезинин повари.

Алия Кундуевна Дамба — Кызыл-Чыраа ортумак шко-лазын башкысы.

Михаил Кучукаевич Дочку — «Кызыл-Тайга» совхозун хойжу-тук.

Маадир Арчибаевич Мон-гал — «Тес-Хем» совхозун амылгачы.

«КУШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң Президиумунуң ЧАРЛЫ

Сагаачы Самдыковна Оюу — «Чодураа» совхозун амылгачы.

Матчамаа Ойдуновна Самдар-оол — райониң төп эмнелгезинин амылгачы.

Тулга-Маадир Нежигун-ович Чооду — «Тес-Хем» совхозун столовалынын амылгачы.

Бора Араажиевич Ша-лык — райониң төп эмнелгезинин амылгачы.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНДАН

Сандан Кыртисович Ком-бу — Жданов аттыг совхо-за бонгар.

Екатерина Ивановна Мель-ничкова — пенсионер.

Ша-гаар-Арыг хохор.

Михаил Гаврилович Пыло-зов — ДОСААФ-тың спорт-техниктиг клубун амыл-агый эргелчизи, Шагаар-Арыг хохор.

Самчат Тюлоповна Сам-буу — Жданов аттыг совхо-зун склад эргелчизи.

Күнземира Долбаева Ту-луш — Жданов аттыг сов-хозун амылгачы.

«АК-ТУРУТ» СОВХОЗТАН

Монгуш Дажиевич Дон-дук — амылгач.

Доржу Дутонич Иргит — амылгач.

Олчакай Кончуковна Мон-гүш — амылгач.

Уйунак Базыровна Мон-гүш — амылгач.

Орус-оол Самданович Нам-лак — Культура бажынын техниктиг амылгачы.

Ясла Эргеличовна Сүрүн — амылгач.

«НАЙРАЛ» СОВХОЗТАН

Саяа Успун-ооловна Да-

ва-Самбуу — пенсионер.

Дулш Маслаарович Дамба — пенсионер.

Наталья Мадыевна Дар-жаа — пенсионер.

Четек Доржуевна Самы-оол — саады.

Дуккур Кыргысевна Ху-ваа — амылгач.

КЫЗЫЛ ХООРАЙДАН

Ольга Егоровна Абакши-на — халдарыг аарыглар эмнелгезинин амылгачы.

Менсег Агайова — рес-публиканын улуттар бажы-нын амылгачы.

Прасковья Федоровна Ас-траханцева — республиканын улуттар бажынын кижиз-дикчизи.

Елена Шырааровна Бай-кара — республиканын Ал-дан-Маадир аттыг чүрт-шан-чыл музейинин килдиз эргелчизи.

Николай Михайлович Бо-рисов — ауторук технику-муун институту.

Александр Егоровна Бу-хтеева — халдарыг аарыг-лар эмнелгезинин медицина сестра.

Секетиян Георгиевна Ва-лева — «Тууду кезектери» комбинаттын амылгачы.

Лидия Николаевна Вере-шагина — хохорын улут-

лар эмнелгезинин эчизи.

Мария Константиновна Визборова — хохорын улут-лар эмнелгезинин эчизи.

Римма Николаевна Вия-ник — Тыва АССР-ниң ста-тистика эргелгезинин кол бух-галтери.

Зинаида Савельевна Вино-курова — республиканын кеш аарыглары визор дис-пансерийн медицина сестра-зы.

Игорь Викторович Волков — Тыва АССР-ниң статисти-ка эргелгезинин чалаачызы.

Мунавар Незамиевна Габ-драхимова — хлеб продукту-лары сайгарар базанын амылгачы.

Иван Петрович Гарбуз — Тыванын алектри четкелери-нин капитал тууду килдизи-ниң чалаачызы.

Анфиса Григорьевна Гу-сарева — Кызылдың куту-мунин педагогика институду-нун кол бухгалтер.

Нина Мартевичевна Гу-сарева — республиканын оон садымнын монторамы-нын салдыг базанын дая-ректору.

Анна Васильевна Голуб-цова — № 7 ортумак шко-ланын башкысы.

(Улаштымы).

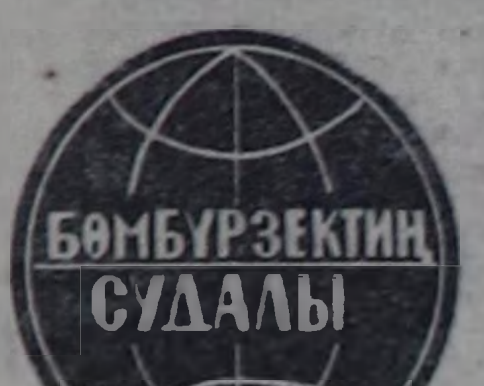
КАТТЫШКАН ПЛЕНУМ

Бедик буюмдун чүгө-дөө, чаа-адымды күш-ажымды эрге-жон чүгө-дөө билдир-биле амылгач чынарды чексе-лээр, күш-ажымды болгаш буюмдун бажыларын, 1984 чылдын болгаш беш чыл-дык планын ийи-лени-биле долдур болгаш амыр кууседиринге ийи-лени бээр—мындагы сорулган Бүтү-эвилелди «Билиг» ийи-ленин баштаар черини болгаш улусту университет-терин Төп чөүлөдигини март 28-те Москвага болган каттышкан пленумун ийи-ленин чыгарып салган. Партия-нын XXVI съездинин СЭП ТК-нын дарыясы-га Пленумдарын шийт-көргөдө, аш К. У. Чер-ненкон чугаалаарында айткан чүгө-дөө болгаш түнелдирге дүштүр эрте-мен, техниканын чедим-шиктин болгаш буюмдун мураккы дүжүл-ганын пропагандалап тура-рынын байдалын болгаш ону улам ылай экиндир

кемчелер дутаймыда айты-рытын чугаалаарып көргөн.

Шалын хохорунун эрте-мен-техниктиг депилгезин, күш-ажымды буюмдун чүгө-дөө бедиктерин орунче экономиканын ший-диктериниң кол утамыш-кыларын пропагандала-рынче леонторларын киче-гейини күштөлгөй Бүтү-эвилелдин «Билиг» ийи-ленин баштаар черини болгаш улусту университет-терин Төп чөүлө-дигини март 28-те Москвага болган каттышкан пленумун ийи-ленин чыгарып салган. Партия-нын XXVI съездинин СЭП ТК-нын дарыясы-га Пленумдарын шийт-көргөдө, аш К. У. Чер-ненкон чугаалаарында айткан чүгө-дөө болгаш түнелдирге дүштүр эрте-мен, техниканын чедим-шиктин болгаш буюмдун мураккы дүжүл-ганын пропагандалап тура-рынын байдалын болгаш ону улам ылай экиндир

(СЭТА).

БАЙЫРЛЫГ ХУРАЛ

ГАВАНА. СЭТА-ның корр. А. Воропаевич дам-чыткан.

Социалист Кубанын кү-рүенин айыыл чок чер ор-ганнарын тургустуу аны-дан бээр 25 чыл болганын-га турсаакта байырлыг хура-лы Гаванада. Кара Марк аттыг театрына Ку-банын Компартиянын ТК-зын Бирги секретары. Республиканын Күрүе чө-үлөдигин болгаш Министр-лер Чөүлөдигин Даргазы Фидель Кастрога да-мы-биле болган.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

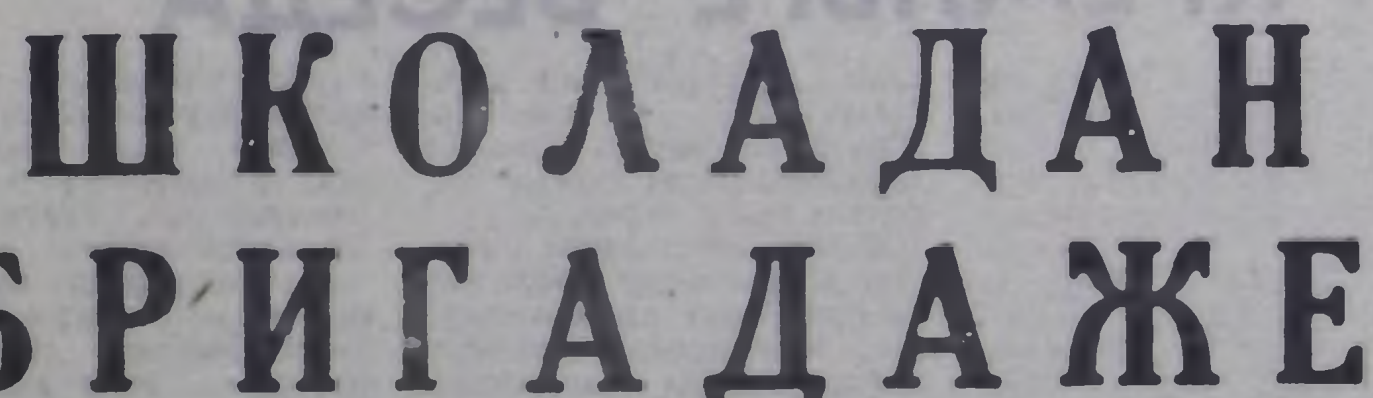
Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-биле демсепил келгенин демделээр. Ол ийи-ленин республиканын революстуг чедимшиктини улуутарын орадажып тур-рарлар. Айыыл чок чер ор-ганнары төрөн чуртка бол-гаш партияга шынчы бара-ва болурун боттарынын хуу-лээ-лери кылдыр санап турар. Олар революционнык ший-вээ-зи болушаан, бөмбүрзектиг барын таламы чартында баштагы социалист күрү-денин — Хосега ортуу-нуң амылгачыларын бол-гаш тараачыларын эрге-ажыктарын ийи-ленин кам-галап турар.

Кубанын күрүенин айыыл чок чер органнарын эң эки амылгач амылгачыларын болгаш хохоруну амыл-агый амылгачыларын болгаш шаңна-ларын Фидель Кастрога, а ол ышмаи республиканын чамдык партия болгаш кү-рүе амылгачыларынга ты-рыскашкан. Оларын ара-зында — Компартиянын ТК-зын ийи-лени секретары, Кү-рүе чөүлөдигин болгаш Министрлер Чөүлөдигин Даргазынын бирги ора-лакчы-зы, Революстуг чексектиг күштөрүн министр армия генералы Рауль Кастро, Ку-банын Компартия ТК-нын Политбюро кижигүтү, ийи-лени хохор министр Рами-ро Вальдес база бар.

Кубанын Компартия ТК-зын кижигүтү, ийи-лени хохор министрнин бирги ора-лакчызы (дивизи) гене-ралы Хосе Абрантес хура-ла чүве чугаалаар, эртен бүгү чылдарда ийи-лени хохор министрство-нуң дийи-ленин республика-нын дайылыгында улуг эрес-дилгичи-

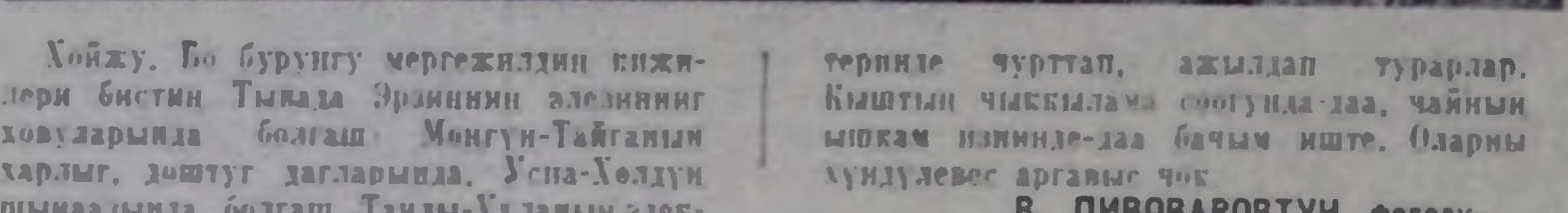
В. ДОЖУ.
Тес-Хем район.
ССРЭ-эни Көдөз айыл-
агый министрствотунун
бирин болгаш ийгили класс-
тыг малчыны деп атты тий-
гыр хурумунун дугайында
1976 чылдың ноябрь 15-те
бадылаан чижик дутуму
буугар бирин классы
малчыны деп атты тийгиз-
ди, нарын болгаш чартык
нарын туткут хуа хойга
апаргаш 130 хурагынды

ШЫҢГА ХАРЫЙ

Бо чалдың № 14 «Шың-
солуна үнген Ш. Кузлар»
«Олутай отаңдылар»
деп чүчүтө Барымн Хем-
чак районда «Шекээр»
«Ден Терелин» совхозтарын
Ак. Алам деп зердеде
кыштаган туурал натчы-
налар ботча чырылган
конкут багай байдала хэр-
тин шүгүлүгүн билдиз тур-
ган. Аңаа харыны Кызыл
Мажалыга районку хары
зип бедилриги нечалтып
алар ооручманы Т. Б. Ки-
жүтө чоруткан.

Ыда мында деп бижээ
«Ак. Алаштын малчыны
рыңче ботча чедирлөгүзүн
дугайыма айтыргылар
совхозтарында дирекциялар
биле сайгыры чүтүлөшкөн
«Шекээр» совхозна позити-
визмал дүргө Б. Момун

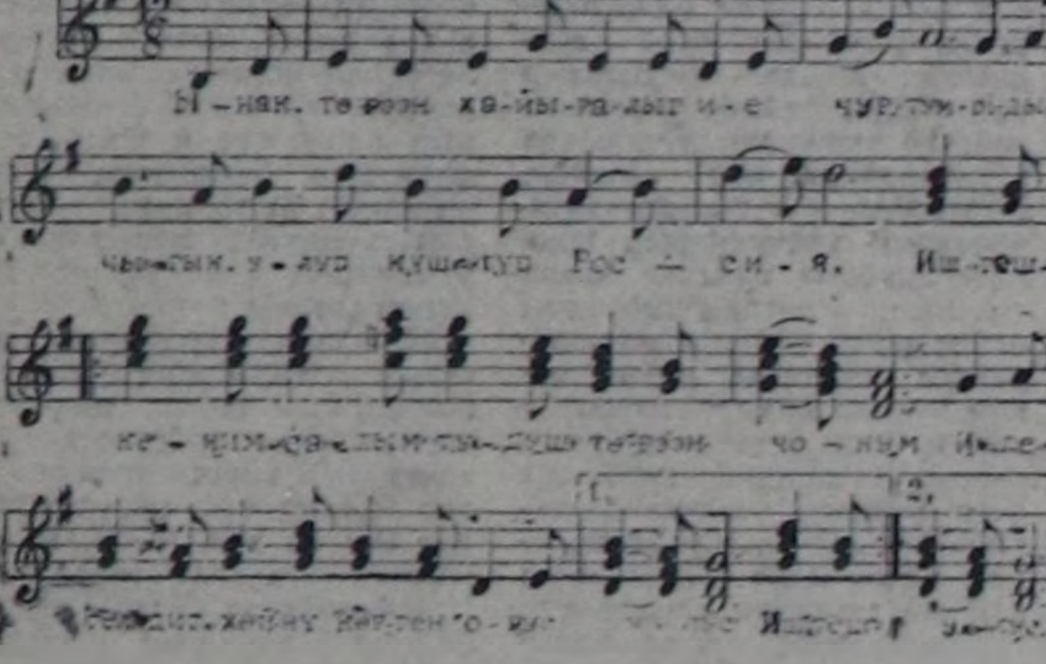
Н А Л Г А Н

РОССИЯ

Сөзү, А. АРАПЧОРНУУ, Аяктама: Р. КЕНДЕНБИЛДИИ.

Ынак, төрөө, хайралык Ие-чуртум —
Билем чирим, улуг күштүгү Россия.
Иштешкем, салым түдүш төрөк чоңум
Идегелди, хонку көргөн орус ханым.
Очалам далааткан чон чоңум хостаан
Октябрьны тилгил түртү Россияга.
Армг шынык сепил чүрөм берингеним
Ада Ленин ачылган чоктодум ынады.
Эртең, күзү — октябрьге орук нэзи
Эңне күштүгү, тайбың түртү Россияда —
Кожка башкан акы-дуңма чоңум-биле
Коммунизм тутчу түртү күштүм бо-дур.

Чаштар чантанчы

КӨЗҮЛБЕС КИЖИ

Орлан биле Олак уруттар
оралыкка ойноп олурганнар.
Раднога каттырып раскаас
вомакан артистти чугаазан
олар мыч көзөк кезик кылып
турганнар. Ол бирде алтыртып,
бирде үчүн чыгазыдып, ан-
нен эркини өтүтүп шог бол-
ган.

Сонугураал оолдарын ра-
дик кайгыткан. Олар оол му-
нунда радноке шоошот сактап
саабас турган. Шору оол кел-
ген, чугаа билер апаргаш, ам
дыпалат турган, кайгы-даа
ун оон үнүр турар
болган. Битин оол-
дардын бирөөн тургаш, ын-
да кым алтыртып турары ол,
чара шашкаш көрөтөм дээр-
ге, оскөн кезек бодангаш,
хоржок, ол ашак үнө халым
келген, бисти ат кылгай дөш
сокадып каан. Көзүлбес ки-
жия оларнын көрүшкөн-даа
ааааа.

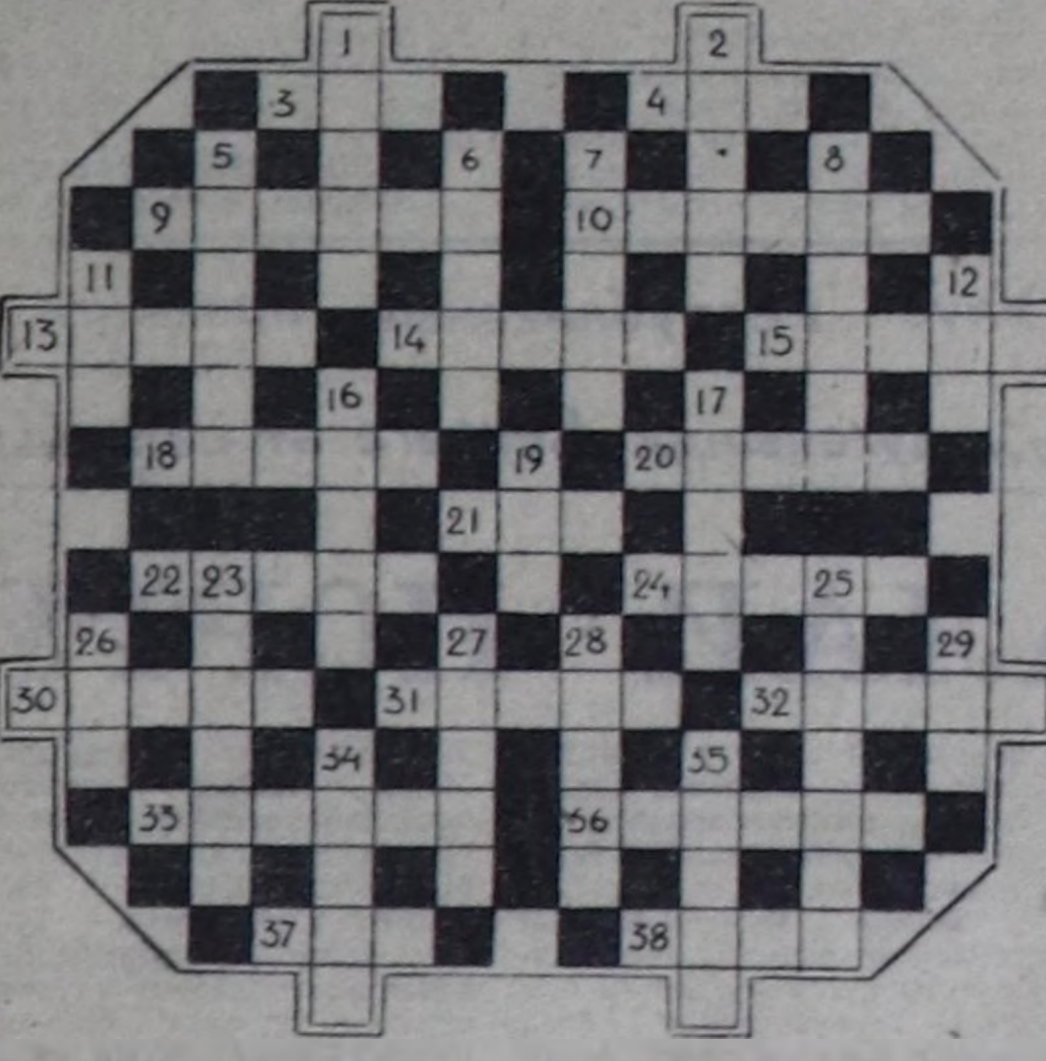
ТӨГЕРИК БИЛЕ
УШ-БУЛУН
Бирги келесин, Айдыстын

сан кичээлине мана конжот.
Бир-де хун башкыс самба-
рага төгөрүк биле үш-булу-
ну чугааш, бо чү-дур, уру-
лар, деп айтырарга. Айдыс
бир-де дугаарында хол куду-
ри. Ол туруп келген, бо төгө-
рик-тир, а чанында мээ кыр-
ган-авам-дыр дээр. Башкыс
кайга, ол чү-дур, ол, Ай-
дыс деп айтырарга, ол мия-
чаар даришкан: «Муну кыр-
ган-авамын Тегерик дээр. А
кырган-авамын чанында кыр-
ган-авам турар дугаары.
Битин оолдун кырган-авамын
Айдыс оол дээр. Улуг кия-
нын адыл дугу-биле аавары-
дан өлүктү-биле, улус оон ой-
зуп. Тегерик деп шолалат
алган чү-дур. Ынчангаш
төгерик чүрүп каарга, кыр-
ган-авамын ады-биле ат-
таш алаарга, Айдыс кычаар
чугаалаан.

Классик шмээни кытпа-
де, бир урук хоңун чүдүргө-
түрүп кээп, төгөрүк дээр-
ге — төгөрүк-тир, а бо-ог-дур дээр
үш-булуңчук амыкан.

А. ХОВАЛЫГ.

КРОССВОРД

УЗУН ДУРГААР: 1. Хакасиянын ыр, танцы ансамбли.
2. Мал чени. 5. Бажың эдилели. 6. Машина маркасы. 7.
Алк-сава аймаа. 8. Тындаа пионер лагеря. 11. Хакас
автономнуг областа колхоз ады. 12. Гитараның бир ке-
зээ. 16. Тудуг материалы. 17. Бойдугун боушукчу.
26. Шүшкөн районда суу. 27. Тындаа хем. 28. Сан. 29.
19. Далай амытаны. 23. Ногаа аймаа. 25. Сибирдег хөл.
Чылдың бир үзүн. 34. Үнүш ады (ыш). 35. Балык.
аймаа.

ДООРА ДУРГААР: 3. Чечек ады. 4. Тыва-биле кожа
социалисттик күрүшүнүн хураагылаан ады. 9. СССР-нин
пайыссылы. 10. Хакас автономнуг областа хоорай. 13.
Насеком аймаа. 14. Алар куш. 15. Унелиң казымал
байлаа. 18. Ынакта чүвени улгатыр көрүгүр херексе. 20.
Туркмен ССР-де хоорай. 21. Унелиң аң. 22. Аңт
херексе. 24. Хурештин бир хелин. 30. Бенин паш
төлү. 31. Шидеякка шерик кези. 32. Хол-биле аялдаар
херексе. 33. Сок пелесек. 36. Арип ССР-нин пайыс-
сы. 37. Барыын чүткө хем. 38. Журнал ады.

Т. САНДАН тургускан.

Совет Тываның 40 чылынга уткуштур

ЧАА АМЫДЫРАЛДЫҢ ШАПКЫНЫ

Райкууском даргазының илеткелинин сөөлүндө ай-
тырлар, харылар эге-
лээ. Уш колхозту чагыс
колхоз кылдыр каттышты-
ган төрөк чоңум чү? Бо ай-
тырларга дегериней ха-
рыны илеткелни берген.
— Колхозтардан колхоз
тургузуп алтырның орнуна
күрөкчөмү (Сокозоту)
тургузуп алаа, хоржок чү-
мө? — деп, бир ижн
айтырды.
— Ам дээринде хоржок.
Материал - техникти бааза
чоктур — деп, Х. А. Кара-
оол доңчуз-биле харылап
маан.
— Материал - техникти и
бааза деп чүчү ычаар чү-
мө?

Көдө амыл-агынын
материал - техникти баа-
зы дээр, хамыктын му-
нунда тракторлар, комбайн-
нар, амгы үениң аядазын-
нары, тараа чаштырар,
чүк сөөтүр машиналар-
дыр ийни. Ынчаарга кан-
дыг даа амыл-агынын кол
бүдүрүкчү күштү — ки-
жиг болгай. Оларга ха-
мыктын мурунда чурттаар
бажыңнар херек. А силерде
чурттаа бажыңнары барыч
чок ыгам-дыр — деп, ил-
келчи тайлыбырды.

Улгатыр каттыштырган
колхозтун төвүн каяа тур-
гузур деп айтырны дол-
гулар улуг маргылаа бол-
ган. Чамды кижилер, ки-
жээ, Сувак Байыр, Мунук
Мунук, Сангаж Мокчу, Бил-
дей Седил олар каттышкан
колхозтун төвүн Көк-Теге
тургузарын санадап, ында
хөй бажыңнары, ылангы
шкылар оскөр көжүрү-
рү даа берге болур деп чуга-
лааннар.

Каттышкан хуралдын
киржикилеринин хөй му-
руну колхозтун төвүн Суг-
Бажына тургузарын сана-
дап, «Ондум» колхозтун
даргазы турган Монгуш
Очурбал баштаан чамдык
кижилер уш колхозту улга-
тыр каттыштырарга ба-
рыч дур болганнар.

«Бодуустун кызыл күжү-
аус-биле бүдүрүп алган он-
чуусту каттышкан колхозка
бербес бис деп, олар меле-
дөөнөр. Ынчангаш уш кол-
хозтун үрениге урган тара-
зы, мал чени олар сөөл-
үрүдир өскөр чаргылап-
каннар.

1951 чылдын январь 2-
нин дүңсөн Эл-Бажының де-
висээрине кедерей каан,
дээрде сыйлаштар кызыл-
шокар аларган көстүп тур-
ган, айнык чырың тү-
дээр. Ынчалжак оок
дыңгыс эвес. Хурал чар-
саарын үзгиде даштын
аныктар жарык бердир:
Чалгы баткан Даргаанын
Сайнааның бузулбасын.
Чаш-ла шаддан даришкен.
Чаржамың уттуңмазын.
(Уланчымы, Эгези № 75
«Шылда»).

ЭЛДЭЭ, ДЕЛДЭЭ АЛЫШКЫЛАР

Моол улустун тоолу

Элдээ, Делдээ алышкылар
Эртин-Дондук деп өскүс-
чангыс кыс думалык чү-
вен иргин. Ол думалык боду
тускай өлгү чурттан чо-
раан. Алышкылар ан-ке-
н, кыш-кундус аялар дээр
олут орас. Бүдүрүн иш.
кундун думалыкка анык
бээр, а дилги кыдазын
кежин — кадайларында бээр.
Бир-де хүй алышкылар
аналп ооруттар, оларнын
кадайларынын бирээни чу-
гаалаан иргин.
— Эртин-Дондукту өлү-
рүз. Оон башка акылары
өлүргөн иш. кундустары-
нын кештерин думалыкка
бээр, а бистеге дилги.
кыда кештерин бээр-дир.
— Мындыг чараш амы-
танын калчар өлүрер боор.
Биске дилги. кыда кеште-
ри четир ийин — деп, би-
рээни харылаан.

Алышкыларын аар-
берге амылган бистер иш-
тыр, а алаа ойнап олтурар
думалык бүгү кештерин
ажыны алыр бө? Чок, олу
өлүрер херек.
Эртин-Дондукту өлүрер
кылды олар дугурушкан.
Кыда кадайлар уругну

Тейин
Көшкенин бузулбасын.
Көшкенин бузулбасын.
Хоржок карам уттуңмазын.
Хуралга келген аныктар
ынааар ырашкан сөөлүндө
чир-шон дүжүп, каттыр-
даа, Улаваанда база катан
эгелдилер.
Көктүг, шыктыг
хонаштарга
Көжүп, түрөп чорур бис
бө?
Хөй-ле шокар мадыкты
Көрүп алган олар бис бө?
Шыктыг, көктүг
хонаштарга
Шыргаланып чорур бис
бө?

Сылдыс шокар мадыкты
Чыгып алган олар бис бө?
Кызыл адым саралаа
Ушкаржың чаргылар.
Кидис өгөн колхозтун
Киреринин чопшөрөк.
Сиген бажың шилерекен
Шылдаага ушкаржың.
Чинге карам колхозтун
Шилдерин чопшөрөк.
Каттышкан хуралга иж
маргылаанын түнелинде
колхозтун төвүн Суг-Бажы-
нага сайтырадып тургузарын
шынтырар.
Каттышкан
колхозту «Совет Тыва» деп
адаан. Оон Уставын колхоз-
чулар башлаан болгаш
баштаар черин чаа саста-
нып сонгааннар. Баштаар
черин даргазына бо сак-
тышкынын олтурган, дар-
газынын орадакынын кир-
жээ, Сувак Байыр, Мунук
Мунук, Сангаж Мокчу, Бил-
дей Седил олар каттышкан
колхозтун төвүн Көк-Теге
тургузарын санадап, ында
хөй бажыңнары, ылангы
шкылар оскөр көжүрү-
рү даа берге болур деп чуга-
лааннар.

Каттышкан хуралдын
киржикилеринин хөй му-
руну колхозтун төвүн Суг-
Бажына тургузарын сана-
дап, «Ондум» колхозтун
даргазы турган Монгуш
Очурбал баштаан чамдык
кижилер уш колхозту улга-
тыр каттыштырарга ба-
рыч дур болганнар.

«Бодуустун кызыл күжү-
аус-биле бүдүрүп алган он-
чуусту каттышкан колхозка
бербес бис деп, олар меле-
дөөнөр. Ынчангаш уш кол-
хозтун үрениге урган тара-
зы, мал чени олар сөөл-
үрүдир өскөр чаргылап-
каннар.

1951 чылдын январь 2-
нин дүңсөн Эл-Бажының де-
висээрине кедерей каан,
дээрде сыйлаштар кызыл-
шокар аларган көстүп тур-
ган, айнык чырың тү-
дээр. Ынчалжак оок
дыңгыс эвес. Хурал чар-
саарын үзгиде даштын
аныктар жарык бердир:
Чалгы баткан Даргаанын
Сайнааның бузулбасын.
Чаш-ла шаддан даришкен.
Чаржамың уттуңмазын.
(Уланчымы, Эгези № 75
«Шылда»).

Уурмек уш колхозтан ул-
гатыр каттышкан чагыс
колхозка 158 өрөгө, кун-
ажыл кылып шыдаар 592
кижи кирген. Колхозтун
инитиштерин ончууге
258 кыжыгаш, бода мал,
оон иштине 80 баш саар
анек. 1307 хөй, өшкү, 303
чылгы, 14 төсө бар болган.
1951 чылдын чакыс хову
ажыларды элээр. Ол дээр-
ге, улгатыр каттыштырган
колхозтун баштайгы чаа-ла
болгай. Суг-Бажы суур Каа-
Хемдин оң талык эринде
турар. Оон талыга шөлөс
иш хемин ийи талызын.

Ынчалжак бүгү хову ажил-
дарын колхозтун даргазы
нын орадакынын коммунист
Е. Н. Чернусов билдир-
биле колдадыр башкарып.

МТС-тин дузазы-
Биле
Машина-трактор станция-
лары (МТС-тер) колхозтар-
ны техника болгаш кыраа-
чаар материалдар-биле ха-
дырарына улуг рольду ой-
нааннар. Тарыла шөлдерин
андар, минитер, хон-
лаа болгаш үреништерин
чаштырар, чайгы, күсүч
андарыларын чорудар тала-
зы-биле МТС-тин болгаш
колхозтун аразына керээ
чылганнар.

МТС-тин ий-ийи трактор-
лор, механизаторлары-биле
кады колхозчулар хемин
олбо талызында тарыла
шөлдеринге чакыс хову
ажыларын чорударыне

Элдээ, Делдээ алышкылар
Эртин-Дондук деп өскүс-
чангыс кыс думалык чү-
вен иргин. Ол думалык боду
тускай өлгү чурттан чо-
раан. Алышкылар ан-ке-
н, кыш-кундус аялар дээр
олут орас. Бүдүрүн иш.
кундун думалыкка анык
бээр, а дилги кыдазын
кежин — кадайларында бээр.
Бир-де хүй алышкылар
аналп ооруттар, оларнын
кадайларынын бирээни чу-
гаалаан иргин.
— Эртин-Дондукту өлү-
рүз. Оон башка акылары
өлүргөн иш. кундустары-
нын кештерин думалыкка
бээр, а бистеге дилги.
кыда кештерин бээр-дир.
— Мындыг чараш амы-
танын калчар өлүрер боор.
Биске дилги. кыда кеште-
ри четир ийин — деп, би-
рээни харылаан.

Алышкыларын аар-
берге амылган бистер иш-
тыр, а алаа ойнап олтурар
думалык бүгү кештерин
ажыны алыр бө? Чок, олу
өлүрер херек.
Эртин-Дондукту өлүрер
кылды олар дугурушкан.
Кыда кадайлар уругну

Көдө амыл-агынын
материал - техникти баа-
зы дээр, хамыктын му-
нунда тракторлар, комбайн-
нар, амгы үениң аядазын-
нары, тараа чаштырар,
чүк сөөтүр машиналар-
дыр ийни. Ынчаарга кан-
дыг даа амыл-агынын кол
бүдүрүкчү күштү — ки-
жиг болгай. Оларга ха-
мыктын мурунда чурттаар
бажыңнар херек. А силерде
чурттаа бажыңнары барыч
чок ыгам-дыр — деп, ил-
келчи тайлыбырды.

Улгатыр каттыштырган
колхозтун төвүн каяа тур-
гузур деп айтырны дол-
гулар улуг маргылаа бол-
ган. Чамды кижилер, ки-
жээ, Сувак Байыр, Мунук
Мунук, Сангаж Мокчу, Бил-
дей Седил олар каттышкан
колхозтун төвүн Көк-Теге
тургузарын санадап, ында
хөй бажыңнары, ылангы
шкылар оскөр көжүрү-
рү даа берге болур деп чуга-
лааннар.

Каттышкан хуралдын
киржикилеринин хөй му-
руну колхозтун төвүн Суг-
Бажына тургузарын сана-
дап, «Ондум» колхозтун
даргазы турган Монгуш
Очурбал баштаан чамдык
кижилер уш колхозту улга-
тыр каттыштырарга ба-
рыч дур болганнар.

«Бодуустун кызыл күжү-
аус-биле бүдүрүп алган он-
чуусту каттышкан колхозка
бербес бис деп, олар меле-
дөөнөр. Ынчангаш уш кол-
хозтун үрениге урган тара-
зы, мал чени олар сөөл-
үрүдир өскөр чаргылап-
каннар.

1951 чылдын январь 2-
нин дүңсөн Эл-Бажының де-
висээрине кедерей каан,
дээрде сыйлаштар кызыл-
шокар аларган көстүп тур-
ган, айнык чырың тү-
дээр. Ынчалжак оок
дыңгыс эвес. Хурал чар-
саарын үзгиде даштын
аныктар жарык бердир:
Чалгы баткан Даргаанын
Сайнааның бузулбасын.
Чаш-ла шаддан даришкен.
Чаржамың уттуңмазын.
(Уланчымы, Эгези № 75
«Шылда»).

Уурмек уш колхозтан ул-
гатыр каттышкан чагыс
колхозка 158 өрөгө, кун-
ажыл кылып шыдаар 592
кижи кирген. Колхозтун
инитиштерин ончууге
258 кыжыгаш, бода мал,
оон иштине 80 баш саар
анек. 1307 хөй, өшкү, 303
чылгы, 14 төсө бар болган.
1951 чылдын чакыс хову
ажыларды элээр. Ол дээр-
ге, улгатыр каттыштырган
колхозтун баштайгы чаа-ла
болгай. Суг-Бажы суур Каа-
Хемдин оң талык эринде
турар. Оон талыга шөлөс
иш хемин ийи талызын.

Ынчалжак бүгү хову ажил-
дарын колхозтун даргазы
нын орадакынын коммунист
Е. Н. Чернусов билдир-
биле колдадыр башкарып.

МТС-тин дузазы-
Биле
Машина-трактор станция-
лары (МТС-тер) колхозтар-
ны техника болгаш кыраа-
чаар материалдар-биле ха-
дырарына улуг рольду ой-
нааннар. Тарыла шөлдерин
андар, минитер, хон-
лаа болгаш үреништерин
чаштырар, чайгы, күсүч
андарыларын чорудар тала-
зы-биле МТС-тин болгаш
колхозтун аразына керээ
чылганнар.

МТС-тин ий-ийи трактор-
лор, механизаторлары-биле
кады колхозчулар хемин
олбо талызында тарыла
шөлдеринге чакыс хову
ажыларын чорударыне

Элдээ, Делдээ алышкылар
Эртин-Дондук деп өскүс-
чангыс кыс думалык чү-
вен иргин. Ол думалык боду
тускай өлгү чурттан чо-
раан. Алышкылар ан-ке-
н, кыш-кундус аялар дээр
олут орас. Бүдүрүн иш.
кундун думалыкка анык
бээр, а дилги кыдазын
кежин — кадайларында бээр.
Бир-де хүй алышкылар
аналп ооруттар, оларнын
кадайларынын бирээни чу-
гаалаан иргин.
— Эртин-Дондукту өлү-
рүз. Оон башка акылары
өлүргөн иш. кундустары-
нын кештерин думалыкка
бээр, а бистеге дилги.
кыда кештерин бээр-дир.
— Мындыг чараш амы-
танын калчар өлүрер боор.
Биске дилги. кыда кеште-
ри четир ийин — деп, би-
рээни харылаан.

Алышкыларын аар-
берге амылган бистер иш-
тыр, а алаа ойнап олтурар
думалык бүгү кештерин
ажыны алыр бө? Чок, олу
өлүрер херек.
Эртин-Дондукту өлүрер
кылды олар дугурушкан.
Кыда кадайлар уругну

С. В. Ильшинин төрүтүнген

хүмүндөн бээр 90 чылынга

Шылдаага авиаконструктор, Социалисттик Күш-
ажынын уш дамыр, Ленин болгаш Күрүн
шылдаагында лауреат, инженер-полковник академик
Сергей Владимирович Ильшинин чогаатканы самолёт-
тор бөмбүрөкчүлүк бүгү даягынын кырылга 40 ажы
чыл ужу чурт турар.

Ильшинин машиналары СССР-нин Шерп-Агаар
Күштеринин хөкүмүндө болгаш агаар транспорту
ажынын шалкындарына улуг рольду ойлаан. Ави-
апорт Улуг дайыкка герман фашизми тилээрине
оон чоктаган дайыкка самолёттары алдарлыг уутун
кырген. Ильшинин КВ-и амгы үениң пассажир са-
молёттары чогаалды тургузарына шылдаагы чедни-
штерин болган. ИЛ-дер СССР-ин агаар транспорту-
нун кол неээ болган.

Чүртүн камгалап күчүзү быжылганына болгаш
агаар транспорту сайырадырына база техникти
эртеринин болгаш авиация үлүстүрүнүн технология-
хөтүмүндө Төрөн чүртүнүн чалыштыг патриоду,
эртенден болгаш конструктор С. В. Ильшинин
кырген утук кайгытчы улуг.

СЭТА-нын фотохроникасы.

ЧИНАРА-ЧАРАШ БЫШ

Албертдин СССР-ин
Зангелан мый ажил-агы-
нын алындакылар (Кав-
каз дамын-адектинде Ба-
сучайнын мый арнын
девисээрин улам дегем-
чидип, 800 хорыг платан
дээр мый үреништерин
чүчү алган, оңу улуг де-
висээр болган.

Платан ады чинара мый
чоң чүч чуртында эл
болгаш үнүш болуп турар
чараш оон шалаан бээр
ыр-шоорга, чечен чогаалга
алдаркыдып келген Басу-
чайнын арта-арылында
50—60 метр уун дүрттү.
беш түс болган оон-даа
хөй чылдарын ыштар
колдаан. Оларнын ында
хону сынып, селбегер
чараш, утук пашалык бооп
турарынын чамдыг дагы
черин ойнагы агаар-боду
дээр деп специалистер са-
нап турар. Бир мун ажы
метр бедикте шилээр
чайганын турар нотаан ол
илалары бедик дегер
соок каттардан камгалаан.
Ол черин дегер амы
кызыл-аура ойнагы үнүш-
терин Албертдинин Кы-
зыл дептеринде кыр би-
жээ.

Уран-чечен номчулга бол-
гаш чагыс кижин ырлар
жанрлар талашы-биле рес-
публика фестивалынын
ушкү элөөн номинч чога-
дыгынын эртен-мето-
дистик республика толу
Тыванын нурткени филар-
мония. Бүгү-россиянын
театр инитиштерин болгаш
Бүгү-россиянын ыр инити-
штерин тыва салбарлары-
биле кады март 31-де эге-
лээр.

Браажылар кууселделе-
ринин көрүлгөн Кызылдын
уран чүчү үнүштерин
март 31-де эртенинин 10
шакта эгелээр болгаш
уламчылаар.

Уран-чечен номчулгалар
киржикилерин кууселде-
ринин көрүлгөн Кочетов
кудучтун № 51 бажы-
кында өрөөлде - бугура-
га комбинатынын улуг
залында март 31-де эртен-
нин 10 шакта эгелээр.

Түшпел концерт апрель
1-де 15 шакта логичини
театрына бээр.

ЧАЙГЫ ШАКЧЕ

Чангыс аай үе-шактын
болгаш отазонугу чыста-
ларын күрүнө комита-
тин дашында турар бол-
за 1984 чылдын апрель
1-ден эгелээр. Совет Э-
нелин бүгү девисээрине
чайгы шакты кышты
дугу кырген. Чайгы шак-
че пиллешкинин апрель
1-де 10 шакта шак согу-
нун бир шак буртунар тыртары-
биле кылар.

Уран-чечен номчулгалар
киржикилерин кууселде-
ринин көрүлгөн Кочетов
кудучтун № 51 бажы-
кында өрөөлде - бугура-
га комбинатынын улуг
залында март 31-де эртен-
нин 10 шакта эгелээр.

Браажылар кууселделе-
ринин көрүлгөн Кызылдын
уран чүчү үнүштерин
март 31-де эртенинин 10
шакта эгелээр болгаш
уламчылаар.

Уран-чечен номчулгалар
киржикилерин кууселде-
ринин көрүлгөн Кочетов
кудучтун № 51 бажы-
кында өрөөлде - бугура-
га комбинатынын улуг
залында март 31-де эртен-
нин 10 шакта эгелээр.

Түшпел концерт апрель
1-де 15 шакта логичини
театрына бээр.

ЧАЙГЫ ШАКЧЕ

Чангыс аай үе-шактын
болгаш отазонугу чыста-
ларын күрүнө комита-
тин дашында турар бол-
за 1984 чылдын апрель
1-ден эгелээр. Совет Э-
нелин бүгү девисээрине
чайгы шакты кышты
дугу кырген. Чайгы шак-
че пиллешкинин апрель
1-де 10 шакта шак согу-
нун бир шак буртунар тыртары-
биле кылар.

Уран-чечен номчулгалар
киржикилерин кууселде-
ринин көрү